

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА ІВАШКО

**АРХІТЕКТОНІКА
ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ**

Монографія

Луцьк
Вежа-Друк
2025

УДК 336.7:332.14:338.2(477)

I 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 11 від 29 вересня 2025 р.) та вченою радою Державної установи
«Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»
(протокол № 10 від 29 вересня 2025 р.)*

Рецензенти:

Карлін М. І. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Павліха Н. В. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики Луцького національного технічного університету;

Шульц С. Л. – доктор економічних наук, професор, звідувач відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України».

Івашко О. А.

I 24 Архітектоніка публічного інвестування соціально-економічного розвитку регіонів : монографія; наук. ред. І. З. Сторонянська. – Луцьк : Вежа-Друк, 2025. – 416 с.

ISBN 978-966-940-679-8

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних і практичних засад публічного інвестування як ключового інструмента соціально-економічного розвитку регіонів. У роботі обґрунтовано концепцію «архітектоніки» публічного інвестування, що розглядає інвестиційний процес як багаторівневу, інтегровану систему, орієнтовану на забезпечення збалансованого територіального розвитку, зростання конкурентоспроможності та підвищення добробуту населення.

Монографія має наукову новизну, адже пропонує системний підхід до оцінки й організації публічних інвестицій, поєднує теоретичні положення з практичними рекомендаціями для органів влади та місцевого самоврядування. Результати дослідження становлять інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей, а також для практиків, які займаються питаннями регіонального розвитку.

УДК 336.7:332.14:338.2(477)

ISBN 978-966-940-679-8

© Івашко О. А., 2025

© Кречко А. (обкладинка), 2025

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону	10
1.1. Збалансований соціально-економічний розвиток як об'єкт регіональної політики, його орієнтири, завдання, принципи	10
1.2. Публічне інвестування регіонального розвитку: сутність, інструментарій, специфіка залучення й використання ..	28
1.3. Концептуальний базис формування механізмів публічного інвестування регіонального розвитку	48
Висновки до розділу 1	65
РОЗДІЛ 2. Методологічні аспекти дослідження публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону	68
2.1. Інституційне забезпечення публічного інвестування	68
2.2. Методологія та методи аналізування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування	87
2.3. Виклики й загрози публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону в умовах війни	111
Висновки до розділу 2	129
РОЗДІЛ 3. Аналіз практики публічного інвестування в забезпеченні збалансованого регіонального розвитку	133
3.1. Обсяги й динаміка інвестування соціально-економічного розвитку в Україні та у Львівській області	133
3.2. Структурні характеристики публічного інвестування регіонального розвитку (на прикладі Львівської області)	152
3.3. Імітаційне моделювання впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України	175

3.4. Проблематика системи управління процесами публічного інвестування розвитку регіону (на прикладі Львівської області)	206
Висновки до розділу 3	224

РОЗДІЛ 4. Стратегічний вимір, організаційне та економічне забезпечення управління публічними інвестиціями в умовах війни й післявоєнного відновлення	230
4.1. Трансформація парадигми управління публічними інвестиціями в умовах війни та післявоєнної відбудови в Україні	230
4.2. Інституційні засади та бар'єри на шляху модернізації системи управління публічними інвестиціями як основи збалансованого регіонального розвитку	246
4.3. Особливості управління публічними інвестиціями в умовах реформування системи в Україні: ризики та проблеми практичної реалізації	263
Висновки до розділу 4	279

РОЗДІЛ 5. Модернізація системи публічного інвестування в контексті забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіону	282
5.1. Пріоритетні напрями, завдання та інструменти вдосконалення публічного інвестування в контексті забезпечення регіонального розвитку в Україні	282
5.2. Організаційно-економічний механізм публічного інвестування збалансованого розвитку регіону	303
5.3. Інструментарій узгодження збалансованого регіонального розвитку та його публічно-інвестиційного забезпечення	319
Висновки до розділу 5	335

Висновки	339
Список використаних джерел	348
Додатки	381

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку України загострюється проблема територіальних дисбалансів, що проявляються як між окремими регіонами держави, так і на рівні громад і територій. Ці диспропорції відображаються у нерівномірному розподілі фінансових ресурсів і економічної активності, відмінностях у рівні доходів населення, якості та доступності базових соціальних послуг, розвитку інфраструктури. Відчутною є просторова концентрація інвестицій, трудових ресурсів і бізнесу в обласних центрах та великих містах, тоді як периферійні й сільські території часто залишаються депресивними, втрачають населення і власний соціально-економічний потенціал. Це посилює територіальну нерівність, ускладнює реалізацію принципів сталого розвитку та викликає потребу в системному втручанні з боку державної політики. Більше того, в умовах повномасштабної війни диспропорції регіонального розвитку лише посилилися, а також змінилася структура економічної активності й потреб у різних частинах країни. Утворились умовні групи регіонів за характером викликів та пріоритетів відновлення: окремі території зазнали масштабних руйнувань інфраструктури, втратили промисловий потенціал, населення й інвестиційну привабливість (прифронтові та деокуповані), потребують першочергової державної, зокрема фінансової, підтримки, відновлення об'єктів критичної інфраструктури і запуску базових соціально-економічних процесів; центральні й західні області стали точками зосередження внутрішньо переміщених осіб, релокованого бізнесу та виробництв, що створює потребу у перегляді просторової організації їх економічної діяльності, розширенні інфраструктури, пристосуванні місцевих стратегій розвитку до нових демографічних і соціально-економічних реалій.

Згідно з європейським досвідом, одним із ключових інструментів фінансового забезпечення державної регіональної політики, спрямованої на послаблення соціально-економічних дисбалансів і формування

цілісного регіонального розвитку, є публічне інвестування. Воно забезпечує цілеспрямовану мобілізацію та ефективне використання державних і місцевих фінансових ресурсів для реалізації проєктів, що мають високий суспільний ефект – зокрема у сферах розвитку транспортної, комунальної, соціальної, економічної, інноваційної та цифрової інфраструктури, забезпечення рівного доступу до базових послуг у різних регіонах та громадах, активізації розвитку депресивних і сільських територій, а також реалізації національних і регіональних стратегій, включно з напрямками децентралізації, енергозбереження, цифровізації, безпеки та післявоєнного відновлення. Публічне інвестування, таким чином, виступає не лише механізмом фінансової підтримки розвитку територій, а й інструментом просторового вирівнювання, що сприяє підвищенню якості життя населення та зміцненню соціальної згуртованості у масштабах країни.

В Україні реформа управління публічними інвестиціями розпочалася у 2023 році із затвердження Концепції реформування системи управління публічними інвестиціями. Реформа передбачає перехід від фрагментарного фінансування окремих об'єктів до програмно-проєктного підходу, заснованого на принципах результативності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, а також створення єдиної системи планування, відбору, реалізації та моніторингу публічних інвестиційних проєктів на всіх рівнях управління – від державного до місцевого. Водночас реалізація реформи виявила низку проблем на регіональному та місцевому рівнях. Зокрема, спостерігається обмежена спроможність органів влади та громад до підготовки якісних інвестиційних проєктів, недостатньо розвинені інструменти стратегічного планування і пріоритезації, що ускладнює узгодження інвестиційних рішень із цілями стратегій розвитку регіонів і громад. Проблемними залишаються питання координації між центральними та місцевими органами влади, а також відсутність дієвих механізмів громадського моніторингу та прозорості у процесах ухвалення рішень.

Тому актуальними залишаються як науково-методичні дослідження механізмів ефективного публічного інвестування, так і прикладні

рішення щодо посилення його інституційної та інструментальної бази задля досягнення збалансованого соціально-економічного регіонального розвитку в Україні.

Проблеми державної регіональної політики, зокрема в частині вирівнювання диспропорцій соціально-економічного поступу територій і громад, достатньо комплексно досліджені в наукових працях таких українських вчених, як Б. Буркинський, М. Бутко, М. Долішній, І. Заблодська, С. Іщук, І. Колодійчук, В. Кравців, Л. Ковальська, М. Мельник, Н. Павліха, В. Папп, Х. Притула, І. Сторонянська, С. Тульчинська, В. Чужиков, О. Шевченко, С. Шульц та ін., а також зарубіжних – Х. Армстронга, Ф. Барки, П. Кругмана, Р. Мартіна, А. Родрігес-Позе, Р. Солоу, Дж. Тейлор.

Інструменти та засоби регіональної політики в сфері фінансування регіонального розвитку актуалізуються у працях І. Вахович, Г. Возняк, А. Гальчинського, В. Гейця, І. Гринчишин, Я. Жаліла, В. Задорожного, О. Карого, О. Кириленко, О. Копилук, І. Луніної, В. Мельника, В. Осипова, В. Піхоцького, Б. Пшика, В. Хаустової, І. Цимбалюк, а також зарубіжних науковців, серед яких Дж. Буханан, Р. Байл, Дж. Бачтлер, А. Бергвал, А. Коломбо, Ф. МакКан, Ч. Тібу, В. Оуес, А. Шах.

Теоретико-методичні та методико-прикладні аспекти, проблеми та рішення в сфері публічного інвестування узагальнені в результатах наукових досліджень Р. Барро, М. Бондарчук, Б. Бучнера, Е. Забарної, М. Кизима, Л. Ламбертіні, М. Маззукато, Р. Масгрейва, В. Мельника, Х. Сала-і-Мартіна, П. Самуельсона, Н. Ситник, Ю. Харазішвілі, Б. Щура та ін.

Проте, попри достатньо глибокі та комплексні напрацювання у сфері державної регіональної політики й фінансового, у тому числі інвестиційного, забезпечення розвитку регіонів і громад, з'являється гостра потреба в обґрунтуванні нових, сучасних, прогресивних механізмів та інструментів розвитку публічного інвестування задля збалансування соціально-економічного розвитку регіонів України.

Мета цього дослідження – обґрунтувати теоретичні положення й виробити методологічні підходи до публічного інвестування в кон-

тексті збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, а також розробити практичні рекомендації щодо їх реалізації.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі завдання:

- визначити орієнтири, завдання та принципи збалансованого соціально-економічного розвитку як об'єкта регіональної політики;
- узагальнити сутність, інструментарій, специфіку залучення й використання публічного інвестування на рівні регіонів та громад;
- сформувати концептуальний базис формування механізмів публічного інвестування регіонального розвитку;
- ідентифікувати інституційне забезпечення публічного інвестування;
- розробити методологію й методи аналізування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону і його публічного інвестування;
- узагальнити виклики та загрози публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону в умовах війни й на етапі повоєнної відбудови;
- здійснити аналіз обсягів і динаміки інвестування в соціально-економічний розвиток, а також визначити структурні характеристики публічного інвестування регіонального розвитку;
- провести імітаційне моделювання впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України;
- надати характеристику якості регіональної політики управління процесами публічного інвестування в забезпеченні збалансованого регіонального розвитку;
- показати трансформацію парадигми управління публічними інвестиціями в умовах війни та післявоєнної відбудови в Україні;
- охарактеризувати інституційні засади й визначити бар'єри на шляху модернізації системи управління публічними інвестиціями як основи збалансованого регіонального розвитку;
- виявити особливості, ризики та проблеми практичної реалізації управління публічними інвестиціями в умовах реформування системи в Україні;

- обґрунтувати пріоритетні напрями, завдання й інструменти вдосконалення публічного інвестування в контексті забезпечення регіонального розвитку в Україні;
- розробити положення організаційно-економічного механізму публічного інвестування збалансованого розвитку регіону;
- визначити інструментарій узгодження збалансованого регіонального розвитку та формування його публічно-інвестиційного забезпечення.

Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, керівників і спеціалістів органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування й усіх, хто цікавиться питаннями публічного інвестування як ключового чинника економічного зростання в регіонах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

1.1. Збалансований соціально-економічний розвиток як об'єкт регіональної політики, його орієнтири, завдання, принципи

Питання безпеки й розвитку здебільшого є найбільш частими завданнями, а отже, предметами публічної (у тому числі регіональної) політики. Якщо безпека орієнтована на стійкість, стабільність, резильєнтність до викликів і загроз, то розвиток – на покращення домінантних характеристик тієї чи іншої соціально-економічної системи. Проте, попри свою, на перший погляд, простоту, загальне визнання й зрозумілість, результати глибоких наукових дискурсів у цій царині дають підстави для висновків щодо неоднозначності розуміння такої економічної категорії, як розвиток.

Так, покращення кількісних виробничих, макроекономічних, фінансових, соціальних, демографічних та інших статистичних даних, що трактуються як стимулятори, і водночас зниження значень показників-дестимуляторів вважається свідченням розвитку й зростання. Водночас це не завжди так і підтвердження такої аксіоми знаходимо в наведених нижче принципових положеннях.

По-перше, розвиток повинен бути «дозованим» і планомірним. Як показує досвід, стрімке випереджальне зростання в одних галузях чи секторах економіки за значно повільнішого поступу в інших, загалом в економічній системі, не підтверджене відповідними інституційними умовами й ресурсним забезпеченням, часто призводить до утворення та поширення так званих ринкових бульбашок, перегріву, які після проходження власних точок біфуркації обумовлюють активізацію шоккових явищ, криз, актуалізуючих комплексні дестабілізуючі процеси.

По-друге, розвиток повинен бути поступальним або, іншими словами, на кожній ітерації еволюції потрібно закладати передумови

для переходу соціально-економічної системи на новий, більш якісний щабель із більшою продуктивною спроможністю, кращою ресурсовіддачею й вищою якістю життя населення. Тільки таким чином розвиток характеризується ознакою постійності, не є перманентним.

По-третє, розвиток повинен бути комплексним. Хоча, можливо, і різними темпами, однак покращуватися мають параметри всіх сфер суспільного життя, секторів економіки, груп і верств населення тощо. Спад чи криза в одній сфері закономірно стримуватимуть поступ інших, виступатимуть тягарем, чинником, який обмежує й пригнічує зростання національної та регіональних економік, змушуючи нераціонально й непродуктивно витрачати обмежені ресурси.

По-четверте, розвиток повинен бути пропорційним або структурно збалансованим. За гарного стану й зростання значень індикаторів поступу мають одночасно зберігатися також необхідні співвідношення, які засвідчують раціональність відтворювальних процесів, а також якість співвідношень між провідними елементами соціально-економічної системи, що загалом і в принципі відображають суспільні пропорції, стан якості суспільного поділу праці, життєздатність системи.

По-п'яте, розвиток повинен ініціюватися та супроводжуватися інституційними змінами й реформами, в основі яких – інституційно-правове та інституційно-організаційне забезпечення як підґрунтя зростання, а також інститути – суспільні правила, звичаї й норми, визнання та дотримання яких скеровує процеси в потрібному руслі, не дає шансів реверсним трендам і закладає «запобіжники» девіантної поведінки представників влади, бізнесу, громадськості.

У визначений ряд можна додавати все нові й нові принципи системного підходу до керованого розвитку соціально-економічної системи. Проте головне – у розумінні актуальності, важливості та методології формування й реалізації політики забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, її регіонів, територій та громад.

Власне це й обумовило значною мірою аргументи на користь того, що питання збалансованого, системного розвитку послуговували об'єктом

досліджень провідних авторів – дослідників проблематики регіональної політики й управління розвитком територій і систем.

Інтерес до активізації наукових пошуків у цій сфері можна вважати природним, таким, що виходить із бажання зрозуміти причини, чинники, а отже, механізми врегулювання низки закономірностей еволюції систем, які розвиваються під дією менш керованих ринкових механізмів у порівнянні з чітким, продуманим і виваженим державним плануванням та регулюванням економічних процесів і явищ.

До прикладу, ще Ф. Перру зауважував, що в природі економічних систем абсолютно не закладено механізмів до внутрішньої рівноваги, справедливого розподілу доходів ресурсів, подолання диспропорцій і деформацій¹.

Науковець зробив висновок, що досягти гармонійного зростання не вдасться без державного втручання, назвавши свою теорію «ефектом тяжіння», який мають або посилювати або послаблювати структури, відповідальні за регулювання.

Відповідні диспропорції розвиваються як у середині системи (внутрішні дисбаланси), так і в просторовому аспекті, збільшуючи диференціації в соціально-економічному розвитку, якості життя, а отже, обумовлюючи перетікання капіталу й праці, ще більше пригнічуючи розвиток відстаючих територій та створюючи кращі передумови для процвітання інших.

Відповідно, Дж. Фрідман стверджував про відсутність автоматизованих запобіжників поляризації та одночасно про об'єктивно наявну потребу в управлінні комплексним збалансованим розвитком, для чого профільні структури повинні формувати та підтримувати так звані точки / полюси стимулювання зростання².

Питання збалансованості як характеру розвитку регіональних систем порушувалися й у дослідженнях:

- Д. Гарвея (поширювались ідеї про конфлікт капіталу й праці, який, власне, й обумовлює розбалансування гармонійних систем; для

¹ Perroux F. Note sur la ville consideree comme pole de developpement et comme foyer du progress. *Revue Tiers-Monde*. 1967. Vol. 8. № 32. P. 1147–1158.

² Friedman J. *Regional development policy*. Cambridge: MIT Press, 1966. 189 p. P. 17–28.

капіталізму та його впровадження необхідні нерівномірності, що відкривають можливості, тоді як соціальна безпека й подолання вразливості, навпаки – згладжування екстремумів)³;

- Н. Сміта (доводилася критична важливість акумуляції ресурсів – природних, людських, фінансових, технічних і технологічних – як першого кроку на шляху їх раціонального та ефективного використання, що, власне, й обумовлює розвиток; іншими словами – системний розвиток потребує системності у всьому, уключаючи його ресурсну базу)⁴;
- А. Гіршмана (зароджувалися теорії стратегічного планування у сфері просторово-структурного розвитку; підхід до забезпечення поступу має бути системним і комплексним, а отже, плановим і керованим, із чіткою ідентифікацією його чинників та умов, а також політикою й засобами їх формування / залучення та раціонально-ефективного використання⁵) та ін.

Окремо наголосимо на тому, що сучасні дослідження збалансованого розвитку значною мірою ґрунтуються на постулатах теорій економічного зростання, які як загалом висунули й довели гіпотезу про принципи системності та комплексності як невід’ємні й провідні під час планування та досягнення поступу складних соціально-економічних систем вищих порядків, так і в міру еволюції наукових поглядів на цю проблематику виявляли все нові й нові детермінанти.

Щодо першого блоку, то в його основі – результати досліджень Ф. Каселлі, Дж. Ескювел, Ф. Лефорта, Р. Левайна, Д. Рене, Н. Менк’ю, Д. Ромера, Д. Вейла, Дж. Сахса, А. Ворнера Р. Барро⁶ й інших класиків неокласичної економічної теорії.

³ Harvey D. Spaces of neoliberalization: towards a theory of uneven geographical development. Hettner-Lectures 2004. Vol. 8. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 2005. 132 p. P. 32–42.

⁴ Smith N. Uneven development. Nature, capital and the production of space. Oxford: Basil Blackwell, 1990. 219 p. P. 13–22.

⁵ Hirschman A. The strategy of economic development. New Haven, 1958. 217 p. P. 13–22.

⁶ Barro R. Determinants of economic growth: a cross-country empirical study. *Harvard Institute for International Development Discussion Paper*. 1997. № 579. P. 44–62; Caselli F., Esquivel G., Lefort F. Reopening the convergence debate: a new look of cross-country growth empirics. *Journal of Economic growth*. 1996. Vol. 1. № 3. P. 363–389; Levine R., Renelt D. A sensitivity analysis of

У частині другої групи досліджень можна вказати на прикладні висновки результатів досліджень, у підсумку яких на сьогодні аксіоматичними стали такі чинники й умови комплексного зростання, як інновації, прогресивні технології і науково-технологічний прогрес (М. Кремер, П. Ромер⁷ та ін.), збереження й примноження людського капіталу (Г. Беккер, Л. Хендрікс⁸ та ін.), інвестиції, передусім в інновації (М. Бломстром, Р. Ліпсі, М. Зеян, Дж. Де Лонг, Л. Саммерс⁹ й ін.), відсутність ринкових і інституційних деформацій, як-от – корупція, адміністративний тиск, монополізація та тінізація економіки (А. Алесіна, Р. Перотті, М. Мауро¹⁰ й ін.) і т. ін.

Багато уваги проблематиці регіонального розвитку, зокрема у світлі його розбалансування та комплексного підходу до подолання відповідних проблем, приділено в дослідженнях також вітчизняних науковців.

Так, згідно з баченням авторів колективної монографії «Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація», саме економічні деформації та демографічні зміни обумовлюють просторові аспекти поширення викликів безробіття, доходів і міграції, соціального відторгнення, призводячи загалом до суспільно-просторової поляризації¹¹.

cross-country growth regressions. *American Economic review*. 1992. Vol. 82. № 4. P. 943–963; Mankiw N., Romer D., Weil D. A contribution to the empirics of economics growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1992. Vol. 107. № 2. P. 407–437; Sachs J., Warner A. Economic reform and the process of global integration (with comments and discussion). *Brooks Papers on Economic Activity*. 1995. Vol. 1. P. 1–118.

⁷ Kremer M. Population growth and technological change: one million B.C. to 1990. *Quarterly Journal of Economics*. 1993. Vol. 108. P. 681–716; Romer P. Endogenous technical change. *Journal of political Economy*. 1998. Vol. 98. № 5. P. 71–102.

⁸ Becker G. Human capital. New York: Columbia University Press. 1964. 190 p.; Hendriks L. Cross-country income differences: technology gaps or human capital gaps. 1999. 25 p.

⁹ Blomstrom M., Lipsey R., Zejan M. Is fixed investment the key to economics growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1996. Vol. 111. № 1. P. 269–276; De Long J., Summers L. How strongly to developing economies benefit from equipment investment? *Journal of Monetary Economics*. 1993. Vol. 32. № 3. P. 395–415.

¹⁰ Alesina A., Perotti R. Income distribution, political instability and investment. *European Economic Review*. 1996. Vol. 40. P. 1203–1228.; Mauro P. Corruption and growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1995. № 3. P. 681–712.

¹¹ Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: монографія. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с. С. 14–16.

Отож одні регіони / території мають перспективи стати лідерами, тоді як інші – периферією. Водночас, попри різний інструментарій регулювання і ті, й інші ставлять за мету збалансування та досягнення збалансованості в подальшому розвитку, однак, коли перші обирають стратегічною метою забезпечення соціально-економічної стійкості, то другі – подолання її вразливості.

Як зазначено в монографії¹², поляризація, беззаперечно, є результатом нерівних умов зростання, однак у їх основі – концентрація відповідного ресурсного потенціалу так званих двох груп: природного (здебільшого – природно-ресурсного) та набутого (економіко-ресурсного, людського, інституційного, інфраструктурного та ін.).

Саме тому має рацію теза про те, що збалансований розвиток має як системно-структурний, так і динамічний аспект, коли останній визначається: (1) ресурсним забезпеченням, (2) раціональністю й ефективністю використання ресурсів і потенціалу, (3) захищеністю від викликів та загроз, (4) наявністю передумов для подальшого зростання.

Власне, такі погляди часто трапляються і в проявах сучасного бачення й трактувань збалансованого розвитку, зокрема на регіональному рівні. Можна виокремити такі їх аспекти. На думку В. Ємельянова, збалансований розвиток регіону потрібно вважати станом регіональної соціально-економічної системи, за якого відсутні протиріччя й дисбаланси між галузями регіональної економіки, зокрема реального та допоміжного секторів, сферами формування й використання ресурсного забезпечення, функціонуванні невиробничої сфери й раціонального та ощадливого використання природних можливостей¹³.

По суті, ідеться про оптимальну виробничу структуру, що забезпечує і ефективність виробництва, і зростання добробуту населення, а також гармонійний розвиток зі складовими частинами наявності й розміщення ресурсів, зокрема трудових, територіальної організації, розвине-

¹² Пістун М. Д., Мезенцев К. В., Тьорло В. О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 130 с. С. 22–28.

¹³ Ємельянов В. М. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 5. С. 82–85. С. 83.

ності інфраструктури, сформованості ринкових механізмів і якісної й ефективної регіональної політики. Аналогічні висновки зроблено й у статті Р. Ковалю¹⁴.

Аспекти збалансованості якщо не безпосередньо, то опосередковано пронизують результати практично всіх наукових дискурсів у цій сфері, що велися класиками й ведуться сучасними дослідниками української регіоналістики.

Так, М. Долішній у праці «Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети» серед головних завдань регіональної політики визначає спрямування зусиль на підтримку й забезпечення розвитку всіх складових регіональної економічної системи в узгодженні та поєднанні з досягненням високого рівня якості життя населення, розвиненої інфраструктури й системи якісних доступних соціальних послуг, підтримки, раціонального використання природних ресурсів та збереження довкілля¹⁵.

Як бачимо, спроби визначення концепційно-змістових характеристик збалансованого розвитку часто зводяться до його повного чи часткового ототожнення зі сталим регіональним розвитком. Наприклад, «сталий розвиток – це ...»:

- поступ суспільства в його тісній взаємодії з природою, що апріорі не може бути постійно рівномірним, безперервним, упорядкованим, оскільки суспільний прогрес відбувається циклічно та нерівномірно за різними фазами¹⁶;
- перетворення, які відбуваються узгоджено в трьох ключових компонентах суспільства – соціальній сфері, економіці й екологічному середовищі¹⁷;

¹⁴ Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичні системи управління діяльністю регіональних органів влади: сучасні підходи до їх розробки. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. праць Харків. регіон. ін-ту держ. упр. Вип. 1 (31). Харків: ХРІДУ НАДУ, 2007. С. 349–358

¹⁵ Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети: монографія. Київ: Наукова думка, 2006. 520 с. С. 20–24.

¹⁶ Єфремов О. Сталий чи гармонійний (з екосистемою) розвиток – чому віддати перевагу? *Економіка України*. 2008. № 2. С. 85–90. С. 86.

¹⁷ Багров Н. В. Регіональна політика сталого розвитку. Київ: Либідь, 2002. 256 с. С. 16–21.

- зрушення в соціально-економічній системі «регіон», викликані змінами, що визначаються та стимулюються зовні й усередині, у господарських та екологічних компонентах, які, однак, проможні гарантувати сталість і певну динамічну рівновагу¹⁸;
- покращення якості життя населення шляхом забезпечення збалансованого соціально-економічного й екологічного розвитку, заснованого на раціональному використанні всіх ресурсів регіону, уключаючи геополітичні й економічні особливості, економічні та інфраструктурні характеристики, стан і характер розвитку промисловості як базової галузі регіональної економіки¹⁹;
- поєднання узгоджених заходів управління у сферах економіки, суспільства й природоохоронної діяльності, спрямованих на створення гармонійних відносин на всіх рівнях і між усіма членами суспільства, суспільними групами на основі довіри, співпраці, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, забезпечення екологічної безпеки та розумного, раціонального використання природних і набутих ресурсів²⁰;
- процес, який спрямований на постійне збереження динамічної стійкості регіональної соціально-економічної системи за допомогою ефективного використання наявних можливостей та впливу зовнішнього середовища²¹.

Більше того, актуальність і активність дослідження проблематики сталого розвитку привела до утвердження цілісних концепцій у цій сфері, як-от: еколого-системної, слабкої й сильної стійкості, триєдиності сталого розвитку, корпоративної сталості, кластерного підходу в забезпеченні сталого розвитку територій та ін.²².

¹⁸ Буркинський В. Б., Степанов В. Н., Харичков С. К. Економіко-екологічні основи регіонального природокористування та розвитку. Одеса: Фенікс, 2005. 575 с. С. 8–15.

¹⁹ Сталій розвиток регіонів України / наук. кер. М. З. Згуровський. Київ: НТУУ «КПІ», 2009. 197 с. С. 12–20.

²⁰ Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталій розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20–32.

²¹ Бутирська І. В. Принципи сталого розвитку транскордонного регіону. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=26669>.

²² Хаустова В. Є., Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 265–273. С. 268.

Авторське бачення зазначеного вище полягає в тому, що сталий і збалансований розвиток – достатньо схожі між собою характеристики, однак не тотожні. Їхніми головними відмінними критеріями слугують наведені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Відмінні аспекти понять сталого й збалансованого розвитку регіону

Джерело: авторська розробка.

Таким чином збалансований соціально-економічний розвиток регіону – це такий стан його економіки та соціальної сфери, за якого забезпечується узгодженість і стабільність ключових структурних пропорцій, що відображають оптимальне співвідношення між темпами економічного зростання, рівнем і якістю життя населення, ефективністю використання ресурсів та просторовою організацією розвитку на певному етапі часу.

У монографії «Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» З. Варналій, згадуючи про збалансованість як один із базисних принципів формування й реалізації регіональної

політики, зазначає, що збалансованість, з одного боку, стосується врахування природних, соціально-демографічних, економічних, історичних, технологічних, етнічних, екологічних та інших умов і факторів, а з іншого – їх поєднання та продумано-раціональне використання задля досягнення сталого зростання із тріадою в його основі соціальних, екологічних й економічних результатів²³.

У дослідженні фахівців Національного інституту стратегічних досліджень на тему «Державне управління регіональним розвитком України» йдеться про збалансований підхід до регіонального та місцевого економічного розвитку. Науковці закладають у це поняття такі аспекти, як розвиток регіональної економіки й формування її оптимальної галузевої структури, формування ресурсного, зокрема бюджетно-фінансового, забезпечення, активне та масштабне інвестування, інноваційно-технологічний поступ промислового сектору, ефективне врегулювання низки найбільш гострих соціально-економічних проблем, на кшталт, зовнішньої й внутрішньої регіональної міграції, розбалансування ринків праці і знелюднення територій, безробіття, низької якості загальної та соціальної інфраструктур, ін.²⁴

Потрібно вказати й на те, що збалансований і системний підходи простежуються також і в науково-аналітичних документах, які в різні часи слугували базисом обґрунтування положень стратегічних державницьких рішень.

До прикладу, в аналітичних доповідях до щорічних послань Президента України до Верховної Ради України зазначалося, що розвиток регіонів слугує базисом формування ефективної й стабільної країни та її економіки; своєю чергою, має забезпечуватися комплексний підхід до планування та втілення в життя завдань збалансованого регіонального розвитку, які включають формування повноцінного інституційного забезпечення, активізацію новітніх інструментів регіонального

²³ Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 768 с. С. 30.

²⁴ Державне управління регіональним розвитком України: Монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2020. 288 с. С. 79–178.

розвитку, зміцнення ресурсного забезпечення регіональної економіки в умовах зовнішніх криз і внутрішньої нестабільності, недостатньо сприятливого інвестиційного клімату, впливу інвестицій і ресурсів, належну протидію зовнішнім гібридним впливам, покращення та нарощення практик міжмуніципальної, міжрегіональної й інтеррегіональної співпраці²⁵.

Можемо зробити висновок: різноаспектність як одна з ознак збалансованості, обумовлює потребу у врахуванні широкого спектра складових регіонального розвитку, що ґрунтується на таких принципах. З іншого боку, на відміну, однак і в доповнення до сталого зростання збалансований розвиток має у своїй домінуючій характеристиці економічний розвиток. Більше того, конкурентоспроможність регіональної економіки, яка ґрунтується на достатньому ресурсному забезпеченні і його раціональному та ефективному використанні. Із цієї позиції цілковито слушно, коли в низці публікацій або ототожнюються, або тісно переплітаються аспекти комплексного й структурно збалансованого регіонального розвитку.

Так, у праці «Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики» зазначено, що саме побудова та збереження необхідних структурних співвідношень в регіональній економічній системі слугують провідною умовою (за реалізації низки інших завдань) і сталого, і строкового регіонального зростання²⁶. У своїй праці²⁷ автори додають, що коли йдеться про стабільний поступ регіональної економічної системи, то ключовим пріоритетом державної політики у цій сфері стає досягнення довгострокової ефективної взаємодії та балансу між усіма складовими елементами регіональної системи з метою

²⁵ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». Київ: НІСД, 2016. 688 с. С. 412–413.

²⁶ Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики: монографія / [наук. ред. С. Л. Шульц]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 328 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). С. 59–65.

²⁷ Дудкін П., Дудкіна О. Структурні трансформації розвитку регіональної економіки та їх інституційне забезпечення. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 4 (29). С. 92–97.

досягнення оптимальних співвідношень, які сприятимуть сталому поступу територій.

На переконання Л. Шинкарука, завдання досягнення гармонійного регіонального розвитку є однією з найважливіших для держави у контексті стимулювання економічного зростання й запобігання зовнішній небезпеці; процеси регіонального розвитку часто супроводжуються значною нестабільністю в структурному плані й це може вважатися одним із проявів кризи, яку можна охарактеризувати як регіональне структурне розбалансування; згідно зі світовою практикою, ключовим фактором у подоланні таких криз є регіональна структурна політика, спрямована на вирішення наявних нерівностей і забезпечення сталого збалансованого економічного зростання²⁸.

Водночас, на думку автора, структурно збалансований розвиток може слугувати вагомою внутрішньою характеристикою збалансованого зростання, однак не гарантує всього його спектра й завдань, і результатів. Власне, специфіка полягає в тому, що структурна політика орієнтується на досягнення оптимальних, із погляду функціонування та розвитку суспільства, структурних співвідношень (стосовно економіки це галузево-секторальні, просторово-територіальні, інституційні, інноваційно-технологічні, зовнішньоекономічні, відтворювальні та ін.).

Водночас, їх наявність ще не гарантує очікуваних результатів. По суті, це лише початкова фаза реалізації завдань комплексного розвитку. Отже, структурні реформи й зміни, радше, слід трактувати як чинники збалансованого регіонального розвитку.

При тому вважаємо, що збалансованість не може мати конкретних дискретних ознак або меж. Головною є її сутність, тоді як спектр предметів, що розглядаються, визначається в кожному конкретному випадку залежно від цілей дослідження, характеру проблематики державної регіональної політики чи специфіки рівня управління.

Одразу визначимо базові аспекти збалансованості регіонального розвитку (рис. 1.2).

²⁸ Шинкарук Л. В. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарука. Київ: Ін-т екон. та прогноз, 2011. 696 с. С. 12–24.

Рис. 1.2. Аспекти етимології – орієнтири збалансованого розвитку регіону
Джерело: авторська розробка.

Доцільно констатувати, що за визначеними ознаками потрібно формувати ті орієнтири, на досягнення яких, власне, і повинна спрямовуватися регіональна політика у сфері збалансованого регіонального розвитку. Так, щодо функціонально-ресурсних складових орієнтиром розвитку регіону доцільно визначити покращення головних характеристик економічного, зокрема інвестиційно-інноваційно орієнтованого, та соціально-демографічного розвитку; за фазами суспільного відтворення – якісний їх перебіг і виконання властивих функцій та завдань; за аспектами стійкості регіональної економічної системи – нарощення й ефективне використання економіко-ресурсного потенціалу, гарантування економічної безпеки та зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки; за структурним змінами й реформами –

досягнення раціонально-оптимальних структурних співвідношень у галузево-секторальній, інституційній, інноваційно-технологічній та інших аспектах структури регіональної економіки й економічних відносин; за компонентами якості життя – гарантування належної високої якості життя населення на всіх територіях регіону; за сферами, які визначають системний розвиток, – формування якісного бізнес-середовища та інтегрованого інвестиційного клімату, розширення місткості внутрішнього ринку; за сферами формування ресурсного потенціалу – повноцінна підтримка регіонального розвитку належним фінансовим, інтелектуально-кадровим, техніко-технологічним, інформаційно-комунікаційним й іншим забезпеченням.

До цього потрібно додати, що аспект «збалансованості» регіонального розвитку в нинішніх реаліях посилює актуальність забезпечення зазначених усталених орієнтирів та обумовлює розвиток нових, узагальнених у підсумку вивчення сучасних наукових досліджень у сфері проблематики соціально-економічного розвитку й регіональної політики його забезпечення²⁹ (табл. 1.1). Беззаперечно, що в умовах війни не може повною мірою йтися про розвиток у його класичному вимірі та тлумаченні, проте розвиток – це не тільки про такі фази економічного циклу, як пожвавлення чи піднесення, але й про збереження стійкості й поступове відновлення та покращення позицій під час кризи чи навіть депресії. Власне, у цьому й полягає унікальність поняття «розвиток», коли йдеться про покращення параметрів системи в наступному часовому періоді відносно попереднього, але ж якість у точці старту може бути різною.

²⁹ Динник І. Стратегування регіонального розвитку за воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2023. № 150 (4). С. 4–18; Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: наук.-аналіт. вид. / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»); Кисіль В. А. Регіональна політика України в умовах воєнного стану: аналіз дослідницького дискурсу. *Політикус*. 2024. Вип. 1. С. 53–59; Харченко Й. Виклики російсько-української війни для стратегії регіонального розвитку. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-05-02>.

Таблиця 1.1

**Орієнтири збалансованого соціально-економічного розвитку
регіону: усталені аспекти та нові тригери**

Базисні орієнтири	Новітні орієнтири в умовах війни й нестабільності
▪ Високий рівень економічного та соціального розвитку, демографічної стійкості; ▪ якісний перебіг фаз виробництва, розподілу, обміну й споживання; ▪ нарощення та ефективне використання економіко-ресурсного потенціалу, гарантування економічної безпеки й зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки; ▪ досягнення раціональних структурних співвідношень у галузево-секторальній, інституційній, інноваційно-технологічній та ін. аспектах структури регіональної економіки; ▪ гарантування належної якості життя; ▪ формування якісного бізнес-середовища та інтегрованого інвестиційного клімату, розширення місткості внутрішнього ринку; ▪ належне фінансове, інтелектуально-кадрове, техніко-технологічне, інформаційно-комунікаційне та ін. забезпечення.	▪ Збереження стратегічних та пріоритетних суб'єктів господарювання / галузей; використання потенціалу релокованого бізнесу; ▪ подолання проблем соціальної вразливості населення, соціальної підтримки ВПО; ▪ збереження людського капіталу, зокрема молоді, інтелектуального та підприємницького потенціалу; ▪ гарантування ресурсної й енергетичної незалежності; ▪ зміна моделі суспільного розвитку та діалогу на засадах інноваційно-технологічної модернізації, викорінення системних вад (корупції, тінізації, зрощування влади та бізнесу тощо); ▪ забезпечення місцевого економічного розвитку як чинника стійкості регіональної системи в умовах високого рівня викликів і загроз.

Джерело: авторська розробка.

Якщо підсвітити специфіку українських реалій, то в критично складних обставинах, окрім збереження класичних трендів збалансованого розвитку, важливо досягти збереження людського потенціалу, особливо молоді, фахівців вузькоспеціалізованих професій, інтелектуальних та наукових кадрів, підприємницького й середнього класу

суспільства, достатньої підтримки релокованого бізнесу та заміщення бізнесів тих видів економічної діяльності, які втрачено на окупованих і прилеглих до них територіях, трансформації транспортної й логістичної збутової системи та її інфраструктури, уключаючи орієнтацію на відновлення експортного потенціалу країни і її регіонів, своєчасне відтворення ресурсного, зокрема енергетичного, забезпечення, відновлення платоспроможності й фінансової стійкості центрального, обласних і місцевих бюджетів, ефективного функціонування та реалізації потенціалу пріоритетних і стратегічних галузей та видів економічної діяльності.

Як засвідчують теорія й практика державного управління, вирішення цих завдань однозначно потребує високої якості й ефективності публічної політики, а це, попри інше, значною мірою тісно корелює з ідентифікацією та дотриманням принципів управління збалансованим регіональним розвитком.

Зауважимо, що на сьогодні напрацьовано розлогий спектр принципів регіональної політики загалом, регіональної політики забезпечення сталого й структурно збалансованого розвитку, регіональної політики вирішення принципових стратегічних функцій і завдань просторово-структурного економічного розвитку, покращення якості життя населення, досягнення рівноваги екосистеми й т. ін.

Як відомо, Законом України «Про засади державної регіональної політики» – головним НПА держави у сфері формування та реалізації регіональної політики в Україні – визначено принципи законності, співробітництва, пріоритетності, відкритості, субсидіарності, координації, унітарності, історичної спадкоємності, етнокультурного поступу, сталого розвитку, об'єктивності³⁰.

Фахівцями ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» визначено принципи ексклюзивного соціально-економічного розвитку регіонів, а саме: верховенства права й справедливості; свободи та гуманізму; демократизації й плюралізму;

³⁰ Про засади державної регіональної політики. Закон України № 156-VIII від 05.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

професійної компетентності та ділової етики; підзвітності влади; стабільності й інклюзивності розвитку; партисипативності в ухваленні та контролі за реалізацією рішень; забезпечення балансу й захищеності інтересів громадян, бізнесу та держави; правової свідомості й громадянської культури³¹.

До цих та інших постулатів державної регіональної політики фахівці Національного інституту стратегічних досліджень додають принципи інноваційності (ідеться про інноваційні методи стратегічного та оперативного планування поступу територій, вирішення їхньої актуальної проблематики), орієнтації на розвиток (досягнення кумулятивного ефекту, що створює передумови й можливості для переходу на нові щаблі розвитку, реалізації більш масштабних та амбітних проєктів), дотримання інтересів усіх зацікавлених сторін і стейкхолдерів³².

У Європейському Союзі до провідних принципів регіональної політики відносять принципи партнерства, програмування, концентрації, адиціоналізму, конвергенції та ін.³³.

Зазначений ряд принципів регіональної політики можна продовжувати й розвивати, але, як на переконання автора, питання в іншому, а саме в тому, із якою метою будуть застосовуватися й дотримуватися ті чи інші концепти-правила регіонального та місцевого публічного управління й регулювання. В іншому разі складно зрозуміти, чому підбирається саме такий, а не інший склад принципів, зокрема виходячи з того, що спектр проблем та аспектів регіональної політики надзвичайно широкий, відповідно принципи, які визначаються в інституційно-правових актах і/чи наукових дослідженнях, здебільшого не мають чіткості в їх структуризації. Інколи це пояснюється баченням того, що склад принципів апріорі не може бути надто широким (розлогим),

³¹ Ексклюзивність регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України: генеза та напрями протидії: монографія / НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. д-р екон. наук, проф. Шульц С. Л. Львів, 2022. 290 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). С. 245.

³² Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2020. 153 с. С. 85.

³³ Кіш Є. Європейські принципи та функції євро-регіонального та транскордонного співробітництва. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 1(47). С. 46–51.

утім, водночас повинен охоплювати весь діапазон проблематики. Саме на цьому втрачається чіткість у логіці формування складу принципів регіональної політики.

Відповідно до таких заключень видається доцільним зробити висновок про кілька груп принципів регіональної політики:

(1) визначення імперативів регіонального розвитку (стимулювання центрів економічної активності vs підтримка економічно слабших регіонів, стимулювання розвитку агломерацій vs формування поліцентричної моделі просторового розвитку, відновлення найбільш постраждалих територій vs розбудова більш безпечних територій тощо) *в системі державної регіональної політики та суміжних державних політик;*

(2) обґрунтування шляхів, цілей і завдань збалансованого соціально-економічного розвитку регіону;

(3) узгодження та гармонізація інтересів суспільних груп із пріоритезацією інтересів вищого порядку й недопущенням просторово-структурних диспропорцій;

(4) обрання варіантів найбільш оптимальних зрушень, *недопущення ухвалення ірраціональних* із позиції суспільного розвитку управлінських рішень;

(5) виступ критеріальною ознакою під час *визначення альтернатив покращення* функціонально-структурних компонент / сфер регіонального та місцевого розвитку.

На засадах розуміння місця принципів збалансованого розвитку регіону стає можливим вести науковий дискурс у частині долучення тих чи інших її видів до регіональної політики. На нашу думку, їх склад має бути оптимальним і частково варіюватися залежно від ситуації, яка складається (внутрішньої й зовнішньої), і досягнутої фази зростання. Водночас буде логічно, коли обрані принципи водночас стосуватимуться ознак збалансованого розвитку. Відповідно йдеться про принципи:

- системності (орієнтації на покращення всіх функціонально-ресурсних складових);

- відновлюваності (проактивності в нарощенні ресурсного, здебільшого інтелектуально-кадрового, фінансово-інвестиційного та технологічного, забезпечення);
- пропорційності (рівномірності в перебігу всіх фаз суспільного відтворення);
- стійкості й конкурентоспроможності (спрямованості на нарощення та ефективну реалізацію ресурсного потенціалу, гарантування економічної безпеки й конкурентоспроможності регіональної економіки);
- збалансованості (структурних, передусім галузевих і просторових, характеристик соціально-економічної системи регіону);
- людиноцентричності (виступу високої якості життя головним результатом зростання);
- пріоритетності ринкових відносин, конкуренції й демократії (відносно формування конкурентного та бізнес-середовища, рівного доступу до ресурсів і ринків тощо).

Дотримання базисних принципів, беззаперечно, має гарантувати високу якість політики збалансованого регіонального розвитку. Утім, це що стосується формування публічної політики. Однак у частині її реалізації з-поміж перешкод, зазвичай, постає відсутність достатнього ресурсного, зокрема інвестиційного, забезпечення. Саме тому теоретико-методичні засади публічного фінансування на рівні регіонів і громад слугують предметом наступного підрозділу дослідження.

1.2. Публічне інвестування регіонального розвитку: сутність, інструментарій, специфіка залучення й використання

Як відомо, капітал та праця є провідними факторами виробництва. Отже, від їх формування й відтворення залежать якість та швидкість розвитку регіональної економіки, створення середовища високої якості життя населення. Притому, якщо збереження та примноження людського потенціалу є прерогативою соціально-гуманітарної політики держави, то ресурсне забезпечення слугує предметом економічної по-

літики. Віддаючи важливість усім без винятку елементам ресурсного забезпечення – фінансовому, матеріально-технічному, техніко-технологічному, інформаційно-комунікаційному й ін., – укажімо на те, що з об'єктивних причин фінанси завжди характеризувалися вищим рівнем ваги, ролі та внеску в забезпеченні стабільності функціонування й розширеного відтворення соціально-економічних систем усіх рівнів.

Розвиваючи тезу про превалюючу значимість фактора фінансів, окремі автори відзначають фінансове забезпечення одним із чинників, умов людського розвитку, покращення людського капіталу, фінансування заходів у сфері освіти й науки, здоров'я, мистецтва, культури тощо.

Зазвичай капітал декомпонують на велику кількість складових, використовуючи в таких цілях розлогі класифікації та типологічні ознаки. При тому за характером участі здебільшого оперують його постійною та змінною частинами, коли перша бере безпосередню участь в обслуговуванні виробничо-господарських процесів, виступаючи у формі фінансових ресурсів / активів, а друга більшою мірою розглядається як середньо- чи довгострокові вкладення інвестиційного характеру.

Отже, інвестиції традиційно вважалися і чинником, і критерієм розвитку країни, її регіонів, територій, секторів та галузей національної економіки, сфер суспільного життя й розвитку. Відповідно, значущим доцільно розглядати їхній внесок також у комплексний регіональний розвиток, підґрунтя якого – у теоріях, де висвітлювався вплив інвестицій, їх обсягів і структури на домінантні характеристики й ознаки збалансування найбільш вагомих характеристик структури регіональної соціально-економічної системи, а саме секторально-галузевої (Р. Барро, Х. Лі³⁴, Л. Прітчетт³⁵); прогресивно-технологічної (Дж. Де Лонг, Л. Саммерс³⁶, Х. Сала-і-Мартін³⁷); фінансово-ресурсної (Р. Корменді

³⁴ Barro R., Lee J. Sources of economic growth (with comments from Nancy Stokey). *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*. 1994. Vol. 40. P. 1–57.

³⁵ Pritchett L. Understanding patterns of economic growth. *The World Bank Economic Review*. 2000. Vol. 14. № 2. P. 221–250.

³⁶ De Long J., Summers L. How strongly to developing economies benefit from equipment investment? *Journal of Monetary Economics*. 1993. Vol. 32. № 3. P. 395–415.

³⁷ Sala-i-Martin X. I just ran two million regressions. *EAE Papers and Proceedings*. 1997. Vol. 87. P. 178–183.

та П. Мегваєр³⁸); інституційної (А. Алесіна, С. Озлер, Н. Роубіні, П. Свейгл³⁹, У. Істерлі, Р. Левайн⁴⁰), людських ресурсів (Х. Зейра⁴¹) й ін.

Отже, формування повноцінної теоретико-методичної бази управління інвестиціями слугує першим кроком на шляху визначення дієвих та ефективних механізмів, інструментів і засобів формування та реалізації регіональної політики залучення, раціонального розподілу й ефективного використання інвестиційного ресурсу, а отже, менеджменту процесів збалансованого розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Водночас вельми цікавим і важливим аспектом у світлі зазначеного потрібно вважати питання публічного інвестування, що набуває свого розвитку (в управлінському сенсі) з поширенням знань про публічне управління. Попри відносно недавні початки активного застосування цього терміна у вітчизняному науковому дискурсі та політичній термінології, насправді публічне управління має свою вже достатньо тривалу еволюцію, коли було введено в публічний обіг В. Вілсоном ще 1887 р. в праці «Наука про державне управління» та трактувалося як мистецтво управління громадськими справами⁴².

Важливо вказати на те, що в демократичних суспільствах із ринковою економікою питання розмежування державного й публічного управління, особливо не піднімалося з причин відсутності проявів узурпації влади та належного прозорого залучення до процесів ухвалення державницьких / управлінських рішень із питань суспільного розвитку всіх груп суспільства. На противагу цьому, у тоталітарних режимах, як відомо, влада концентрується в руках суто держав-

³⁸ Kormendi R., Meguire P. Macroeconomic determinants of growth: cross-country evidence. *Journal of Monetary Economics*. 1985. Vol. 16. № 2. P. 141–163.

³⁹ Alesina A., Ozler S., Roubini N., Swagel P. Political industry and economic growth. *Journal of Economic Growth*. 1996. Vol. 1. № 2. P. 189–211.

⁴⁰ Easterly W., Levine R. Africa's growth tragedy: policies and ethnic divisions. *Quarterly Journal of Economics*. 1997. Vol. 112. № 4. P. 1203–1250.

⁴¹ Zeira J. Workers, machines and economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1998. № 113. P. 1091–1117.

⁴² Wilson W. The Study of Administration. *Political Science Quarterly*. 1887. Vol. 2. № 2. P. 197–222.

ницького апарату, отож саме держава і її організаційні структури є чи не єдиними суб'єктами ухвалення не тільки найбільш важливих, але й практично всіх рішень, що визначають і характер, і перебіг, а також напрями розвитку процесів та явищ на всіх рівнях менеджменту.

Саме тому й у вітчизняній практиці спершу міцно вкорінився термін «державне управління», що передбачав безпосередній управлінсько-організаційний вплив органів державної влади на тотальні процеси розвитку країни, її регіонів, економіки, усіх інших сфер через ухвалення, виконання та дотримання норм законів й інших НПА, реалізацію інших функцій і завдань, спрямованих (із погляду держави) на соціально-економічний та культурний поступ суспільства.

Отже, публічне управління являє собою процес ухвалення й реалізації рішень, виконання всіх інших функцій і завдань суб'єктами політики (до яких належать органи влади й місцевого самоврядування, представники громадськості, бізнесу, усі інші зацікавлені сторони), які спрямовуються на розвиток керованих об'єктів. Однак це узагальнене бачення понять публічної політики та публічного управління, тоді як їх вузькоспеціалізовані й більш конкретні аспекти можна ідентифікувати в підсумку аналіз широкого спектра наукових підходів і поглядів на досліджувану управлінську та економічну категорію.

Так, згідно з баченням С. Чернова, публічне управління потрібно розглядати як спеціально організовану діяльність структур влади (виконавчих і місцевого самоврядування, однак із залученням до таких процесів інших суб'єктів формування й реалізації політики), спрямовану на суспільний розвиток та яка не включає ухвалення законів, юрисдикційну й правоохоронну діяльність⁴³.

На думку С. Кравченка, публічне управління передбачає адміністративну діяльність суб'єктів виконавчої влади, яка провадиться з метою розв'язання найбільш гострих проблем суспільства (т. зв. публічний інтерес); це всі аспекти публічного розвитку, окрім форму-

⁴³ Публічне управління та адміністрування: навч. посіб. / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В. [та ін.]; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. 705 с. С. 112.

вання нормативно-правового базису, судочинства й політичної діяльності⁴⁴.

Аспект трансформування системи державного управління в публічний самоконтроль і публічне управління закладається у відповідне визначення в праці «Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики»⁴⁵, маючи на увазі вже згадуваний відхід від державної монополії на владу на користь залучення до цих процесів усіх членів суспільства та зацікавлених сторін або, іншими словами – прозорості ухвалення й упровадження публічних рішень.

За В. Мартиненком, публічне управління – це окремий метод (форма, спосіб) здійснення керівництва процесами суспільного розвитку, що реалізується колегіально за рахунок залучення представників виконавчих структур / суб'єктів демократичного врегулювання⁴⁶. М. Міненко його трактує як процеси заміщення адміністративного типу / форми регулювання за рахунок так званої публічної участі або імплементації засобів демократичного врядування, активізації суспільної діяльності й участі до пропозиції адміністративних послуг; залучення громадськості до державницьких рішень, покликане реалізувати відповідні права та можливості громадян країни / регіонів, інших адміністративних одиниць⁴⁷.

К. Колесникова розглядає публічне управління як певний елемент, складову державного управління. Це спосіб, завдяки якому держава, з одного боку, залучає можливості громадянського суспільства, диверсифікуючи при цьому практично всі елементи ресурсного забезпечення, а з другого – досягає високої ефективності менеджменту за значно нижчих бюджетних витрат через реалізацію принципу поєднання самокерованості й прозорості; при тому й із політичними дивідендами,

⁴⁴ Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження: монографія. Київ: НАДУ, 2008. 296 с. С. 24–29.

⁴⁵ Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики: навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с. С. 14–19.

⁴⁶ Мартиненко В. М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. С. 16–22. С. 20–21.

⁴⁷ Міненко М. А. Трансформація систем державного управління в сучасні моделі регулювання суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=581>.

адже реалізуються суспільно значимі проекти та ще й за узгодженими з громадою ініціативами й напрямками розвитку⁴⁸.

Із суто інституційно-організаційного боку розглядає сутність публічного управління В. Цветков: це поєднання та спільно організована діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування й недержавних структур, інших осіб, що забезпечують публічне врядування та адміністрування; така система передбачається в результаті так званої м'якої, суто організаційно-управлінської, реформи у виконавчій владі через запровадження нових принципів і підходів до організації й реалізації публічної політики на заміну державній, визначення її функцій, інтелектуального забезпечення, правил відносин у середині державної влади, із місцевим самоврядуванням та громадянським суспільством⁴⁹.

Про більш ефективний підхід до державного управління в контексті вирішення найбільш складних, актуальних і системних проблем держави та її регіонів ідеться також у праці «Публічне управління та адміністрування»⁵⁰. Автори вбачають під державним управлінням узгодження й об'єднання зусиль держави, місцевого самоврядування та приватного сектору задля реалізації політики, орієнтованої на досягнення комплексного розвитку із застосуванням прогресивних методів і механізмів управління з дотриманням принципів демократії, прозорості, пріоритету прав людини, раціонального розподілу й ефективного використання ресурсів, соціальної справедливості та гармонійної реалізації суспільних потреб.

Отже, публічне управління потрібно вважати більш сучасним і прогресивним, а отже, якісним методом формування й реалізації державної політики збалансованого соціально-економічного поступу. Публічна політика має властиві їй переваги та завдання, із-поміж яких

⁴⁸ Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі системної трансформації. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 3(15). С. 41–45. С. 43.

⁴⁹ Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика. Київ: Юрид. думка, 2007. 336 с. С. 18–24.

⁵⁰ Публічне управління та адміністрування: навч. посіб. / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В. [та ін.]; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. 705 с. С. 75.

високим рівнем вагомості наділена акумуляція фінансово-ресурсного ресурсного, а передусім – інвестиційного забезпечення. Власне, у цьому одна з родзинок і можливостей (у порівнянні з державним управлінням), коли джерелами формування інвестицій є не тільки держава, але й місцеве самоврядування, інші стейкхолдери.

Як відомо, інвестування являє собою вкладення матеріальних (зазвичай, фінансових або у вигляді необоротного капіталу) чи нематеріальних активів у підприємницький (інвестиційний) проєкт, що реалізується зовнішнім контрагентом або безпосередньо самим суб'єктом господарювання з метою отримання прибутку чи іншої комерційної вигоди. На сьогодні як загалом теоретико-методичним засадам інвестицій, інвестиційній діяльності тощо, так і спеціалізованим методико-прикладним рішенням у сфері управління інвестиційними процесами приділяють достатньо багато уваги. Отже загальноконцепційні питання тут здебільшого вирішені й урегульовані. Однак, якщо розглядати аспект публічного інвестування, то воно як елемент системи публічного управління в науковому дискурсі перебуває на піку актуальності та подальшого вдосконалення.

По суті, перші базисні теоретико-прикладні напрацювання у сфері публічного інвестування стали розвиватися на початку ХХІ ст. Багато уваги публічному інвестуванню приділив у дослідженнях Дж. Стігліц, зробивши висновок, що їх треба трактувати як внески держави (на центральному чи регіональному рівні управління), які спрямовуються на цілі (зазвичай, виробничого характеру) в найбільш важливих та навіть критичних для подальшого поступу суспільства сферах. Із-поміж таких Дж. Стігліц особливо виокремлює проєкти, які стосуються покращення об'єктів наявної інфраструктури та будівництва нових вагомих об'єктів⁵¹.

У дослідженнях М. Блімпо, Р. Хардінга, Л. Уончекона публічні інвестиції ототожнено із капіталовкладеннями, які скеровуються на

⁵¹ Stiglitz J. E. Distinguished lecture on economics in government: the private uses of public interests: incentives and institutions. *Journal of Economic Perspectives*. 2006. № 12 (2). P. 3–22.

розбудову фізичної інфраструктури територіальних громад⁵². Однак таке дещо вузьке бачення, імовірно, зумовлене фокусуванням досліджень авторів безпосередньо на місцевому рівні, тоді як вони не відхиляють ролі таких витрат / інвестицій в інші суспільно значимі проєкти, у тому числі національної значимості. Також, на думку вчених, це однозначно мають бути інвестиції (з усіма властивими для них критеріальними ознаками, зокрема щодо обсягів, строковості, джерел скерування, отримуваних результатів тощо), однак за способами залучення коштів це можуть бути й витрати, а чисельність інвесторів – необмеженою.

М. Зьйоло, не вдаючись до уточнення чи подальшого розвитку змістових характеристик публічного інвестування, зауважує, що значно важливішою є їх роль і призначення на тому чи іншому етапі розвитку країни / її територій. На думку науковця, це засіб антициклічної державної політики, що впроваджується для протидії стагнації й заради відновлення та активізації процесів соціально-економічного розвитку, створення нових робочих місць і зниження рівня безробіття, нарощення виробництва й внутрішнього продукту, стримування девальваційних процесів⁵³. Відповідно, якщо в більшості праць з аналізованої проблематики йдеться про публічні інвестиції як головно інструмент місцевої економічної політики із соціально-інфраструктурним характером, то тут, як бачимо, – чисто економічні нотки макро-економічного масштабу. На думку автора, таке бачення має право на існування, однак типовіше для більш розвинених соціально-економічних систем із потужними регіонами.

Та все ж, як це показано в праці⁵⁴, регіонально-місцевий рівень для публічного управління є превалюючим. Власне, у цьому його і специфіка, і головні завдання. Більше того, публічне інвестування до-

⁵² Blimpo M., Harding R., Wantchekon L. Public Investment in Rural Infrastructure: Some Political Economy Considerations. *Journal of African Economies*. 2013. Vol. 22. URL: <https://doi.org/10.1093/jae/ejt015>.

⁵³ Ziolo M. Macroeconomic relationships between public investment and economic growth, deficit and public debt. *Management and Finance*. 2013. № 11(2). P. 523–534.

⁵⁴ Aschauer D. A. Public investment and productivity growth in the Group of Seven. *Economic perspectives*. 1989. № 13 (5). P. 17–25. P. 18.

цільно вважати чи не найбільш дієвим інструментом у системі засобів місцевої економічної й соціальної політики. Через нього органи влади пропонують так звану суспільну угоду для бізнесу, громадськості, зовнішніх стейкхолдерів, на основі якої формується ресурс, котрий іншим чином залучити об'єктивно складно чи навіть не реально; відбувається інклюзія та інтеграція засобів (у т. ч. суто організаційних), узгодження інтересів, спрямування зусиль на спільні цілі.

Звернімо увагу, що у вітчизняних наукових дискурсах, які тривають навколо проблематики публічного інвестування й мають мультидисциплінарний характер (управління, економіка, фінанси, право та ін.), науковці й практики лише починають оперувати здебільшого аналогічними підходами, принципами та аргументами. Тоді як спершу практично ототожнювали публічне інвестування з інвестиціями держави.

На нині ж оперують такими судженнями:

- публічні інвестиції координуються державними інституціями й передбачають залучення коштів як із центрального та місцевого бюджетів, громад, так і приватного бізнесу⁵⁵;
- наслідком публічного інвестування є формування ресурсного забезпечення реалізації проєктів соціально-економічного розвитку громад і регіонів, що досягається на засадах т. зв. «діалогу» влади й приватного сектору в інвестиційній сфері; такий діалог може мати різні формати та реалізуватись у різних формах; усі вони плануються й реалізуються диференційовано, з урахуванням властивої специфіки, суб'єктів-учасників, часових та інших витрат⁵⁶;

Крім того, у науковому дискурсі зачасту оперують поняттями до-
тичними до публічного інвестування. Це, зокрема, публічні інвестиції, муніципальні інвестиції, соціальні інвестиції, збалансовані інвестиції і т. д. Задля концептуального розмежування відповідних понять їх характеристики представимо у табл. 1.2.

⁵⁵ Гладішевський А. В., Коробчук Т. І. Фінансовий механізм публічного інвестування в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1555/1496>.

⁵⁶ Васильєв О. Л. Публічне управління інвестиціями місцевих громад в умовах євроінтеграції України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Сецвип. С. 27–30. С. 29.

Таблиця 1.2

**Сутнісно-змістова характеристика публічного інвестування
та дотичних до нього понять**

Поняття	Сутнісно-змістова характеристика
1	2
Публічні інвестиції	вкладення фінансових, матеріальних та інших ресурсів держави або місцевих органів влади у розвиток економіки, соціальної сфери та інфраструктури, з метою забезпечення довгострокового економічного зростання, підвищення рівня життя населення та зміцнення суспільного добробуту
Державні інвестиції	інвестиції, які здійснюються безпосередньо державою або через її органи влади для фінансування економічних, соціальних та інфраструктурних проєктів з метою стимулювання розвитку національної економіки та забезпечення суспільних потреб
Муніципальні інвестиції	вкладення ресурсів органами місцевого самоврядування (міста, села, громади) у розвиток місцевої інфраструктури, економіки та соціальної сфери з метою покращення умов життя населення та підвищення ефективності функціонування територіальної громади
Соціальні інвестиції	вкладення ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових) у розвиток соціальної сфери та покращення добробуту населення з метою створення довгострокової суспільної та економічної цінності
Збалансовані інвестиції	інвестиції, які здійснюються з урахуванням оптимального поєднання ризику, прибутковості та соціально-економічних ефектів, тобто вони забезпечують стійке і гармонійне розвиток підприємства, регіону або держави
Зелені інвестиції	вкладення капіталу в проєкти та підприємства, які сприяють збереженню довкілля, ефектив-

Закінчення таблиці 1.2

1	2
	ному використанню природних ресурсів та сталому розвитку економіки з головною метою поєднати фінансовий прибуток із екологічним і соціальним ефектом

Джерело: авторська розробка.

На сьогодні публічне інвестування розглядають як процес укладення капіталу та інших активів у розвиток об'єктів твердої й м'якої інфраструктури, що здійснюється державними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування за рахунок залучення публічних ресурсів (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Спрощена концепційно-логічна модель публічного інвестування

Джерело: складено на основі⁵⁷.

Однак, згідно з авторським баченням, важливо уточнити такі риси: органи управління, найімовірніше, є ініціаторами, організаторами і

⁵⁷ Третяк Ю. Реформування системи публічного інвестування в контексті державної регіональної політики. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/42477.pdf>.

наглядачами публічного інвестування (тобто є далеко не єдиним можливим інвестором); публічне інвестування як форма залучення, раціонального розподілу та ефективного використання ресурсів має одним із покликань створення умов для приватних інвестицій, тому їх роль у структурі публічних коштів повинна бути більшою; доречніше розглядати інвестиції не тільки в інфраструктуру, але й загалом у м'які та тверді проекти.

Державна служба статистики Республіки Польща подає на власному офіційному інтернет-порталі характеристику публічних інвестицій як стратегічних із позиції розвитку територіальних громад, регіонів та країни загалом, оскільки вони скеровуються на вирішення провідних проблем функціонування й розвитку суспільства, а отже, інституціалізуються в регіональних і місцевих планах забезпечення просторового розвитку⁵⁸.

У Дорожній карті реформування системи управління публічними інвестиціями останні визначаються як капітальні внески представників публічного сектору (центральных та місцевих органів влади, державних і комунальних підприємств), які спрямовуються на будівництво / придбання нових чи покращення наявних основних засобів і залучаються з державного / місцевого бюджетів (доходи, гранти, зовнішні й внутрішні запозичення тощо), підприємств державної / комунальної власності (як власні, так і залучені активи, ресурси), фондів організацій міжнародної технічної фінансової допомоги, інших джерел, у тому числі користувачів інфраструктури⁵⁹.

Натомість у Законі України від 16.01.2025 р. № 4225-IX «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо актуалізації та удосконалення деяких положень» публічні інвестиції визначені як кошти державного (місцевого) бюджету, у тому числі отримані у вигляді міжнародної технічної допомоги, кошти, залучені під державну

⁵⁸ Terms used in official statistics. Statistics Poland: Website. 2023. URL: <https://stat.gov.pl/en/metainformation/glossary/terms-used-in-official-statistics/4090,term.html>.

⁵⁹ Міністерство фінансів України. Дорожній карті реформування системи управління публічними інвестиціями. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Дорожня_карта_УПІ.pdf.

(місцеву) гарантію, капітальні інвестиції державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (крім банків), комунальних унітарних підприємств, установ, організацій, крім тих, які здійснюються за рахунок власних коштів таких підприємств, товариств, установ і організацій, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, а також виплати за договорами, укладеними в рамках державно-приватного партнерства.

Якщо перейти від концепційно-методичних засад до прикладних аспектів публічного інвестування, то постає низка суто практичних завдань організації відповідної роботи, яка апріорі не проста, оскільки стосується, по-перше, внутрішньої ініціативи з боку регіональної та/чи місцевої влади відносно «запуску» проєктів співпраці; по-друге, пошуку потенційних партнерів, визначення й представлення аргументів, організації співпраці; по-третє, ідентифікації доступних джерел залучення інвестицій; по-четверте, обґрунтування напрямів їх раціонального розподілу й найбільш ефективного використання; по-п'яте, дотримання цілісної системи нормативно-правових регламентів і процедур проходження та оформлення інвестицій у межах публічного інвестування.

На доповнення до вказаного вище доцільно говорити й про широкий спектр інших чинників, які визначають інструментарій інвестиційної політики на рівні регіонів та громад загалом. У цьому сенсі задля кращої деталізації науковці навіть розвивають відповідні класифікації системи інструментів. Це, наприклад, правові (види договорів і питання їх укладання, спеціалізовані інвестиційні програми), адміністративні (реєстрація угод, дотримання санкцій та обмежень в інвестиційній діяльності, погоджувально-розпорядчі процедури, визначення й дотримання правил), активно-структурні (державна участь, зокрема непряма, зв'язане та проєктне кредитування, державні закупівлі), фіскально-структурні (спеціальні податкові режими, правила реінвестування,

інвестиційні податкові знижки, митне й тарифне регулювання), інструменти опосередкованого впливу (амортизація, підтримка підприємництва, інновацій), фінансові (операції з цінними паперами, валютні інтервенції) та інструменти інфраструктурного значення (надання земельних ділянок, інформаційно-аналітичний супровід) й ін.⁶⁰

У статті «Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях»⁶¹ йдеться про інструментарій публічного інвестування, що передбачає створення та розповсюдження навчально-промоційних продуктів у сфері інвестування, його ролі й значимості для всіх суб'єктів на регіональному та муніципальному рівнях, створення, застосування регламентів і стандартів залучення та використання інвестиційних ресурсів, ухвалення й виконання регіональних та місцевих стратегій і програм інвестування, зокрема в публічній сфері, започаткування інвестиційних інтернет-майданчиків та площадок, створення інвестиційних, зокрема цифрових, паспортів, гідів інвестора й ін., популяризацію різноманітних подієвих заходів, що мають стосунок до формування інвестиційного середовища, залучення та впровадження інвестицій на регіональному й місцевому рівнях.

На засадах урахування найбільш важливих і водночас складних у сенсі організації й утілення в життя проєктів публічного інвестування, зокрема за умови, що до цих процесів як інвестори залучається не тільки держава, а й широкий спектр приватних та інших учасників, видається доцільним указати на такі ключові елементи, які, власне, і визначають типологію інструментарію державної / регіональної політики в цій сфері: процедурні аспекти планування та обрання проєктів; форми співпраці з партнерами; засоби економічного стимулювання учасників; організаційно-інституційне підґрунтя співпраці; джерела формування інвестицій; напрями скерування інвестицій; методи управління ризиками; інструментарій моніторингу та контролю (рис. 1.4).

⁶⁰ Нечипорук О. В. Класифікаційні ознаки інструментарію інвестиційної політики держави. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 6. URL: <file:///D:/BOSS/Downloads/371Текст статті-358-1-10-20210614.pdf>.

⁶¹ Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf

Елементи інструментарію	Альтернативи, можливості
Процедурні аспекти планування та відбору проєктів	✓ Стратегічне планування; ✓ міжсекторне та різнорівневе погодження; ✓ міжюрисдикційна координація; ✓ залучення бенефіціарів і стейкхолдерів (зокрема представників громадського сектору й приватного капіталу); ✓ ex ante-оцінювання.
Форми співпраці	✓ Публічно-приватне партнерство; ✓ міжмуніципальна співпраця; ✓ концесія; ✓ аутсорсинг; ✓ інші форми.
Економічне стимулювання участі	✓ Зниження податкових ставок, застосування спеціальних податкових режимів, податкових кредитів; ✓ скасування податків на реінвестування; ✓ інвестиційні податкові знижки; ✓ експортні та імпорتنі (митні) збори й мита; ✓ тарифна політика (ціни природних монополій); ✓ інші переваги та можливості.
Організаційно-інституційні інструменти	✓ Агенції регіонального розвитку; ✓ центри залучення інвестицій; ✓ індустріальні, наукові, технологічні парки; ✓ локальні інтегровані системи, кластери; ✓ інституції міжмуніципальної співпраці; ✓ бізнес-асоціації; бізнес-інкубатори; ✓ консалтингові, експертні та громадські організації.
Джерела формування інвестицій	✓ Державний і місцевий бюджети; ✓ бюджети територіальних громад; ✓ міжнародна технічна фінансова допомога; ✓ грантові програми; ✓ кредити інституцій фінансового сектору; ✓ місцеві позики; лізингові програми; ✓ проєкти корпоративної соціальної відповідальності; ✓ приватні ресурси, інші джерела.
Джерела спрямування інвестицій	✓ Тверді (будівництво об'єктів, елементів інфраструктури, техніко-технологічна модернізація, інші об'єкти реального інвестування) проєкти; ✓ м'які (освіта, науковий і культурний розвиток, посилення спроможностей суспільства, ін.) проєкти; ✓ індивідуальної мобільності / партнерства; ✓ міжнародні / транскордонні.
Управління ризиками	✓ Використання інструментів страхування ризиків; ✓ самострахування ризиків; ✓ диверсифікація проєктів; ✓ розподіл ризиків між учасниками.
Інструменти моніторингу та контролю	✓ Запровадження методики звітності, моніторингу та оприлюднення; ✓ інституціоналізація зовнішньої незалежної експертизи; ✓ ex post-оцінювання.

Рис. 1.4. Інструментарій публічного інвестування

Джерело: складено автором.

Щодо планування й відбору проєктів, то може постати питання зв'язку цих процедурних аспектів із можливими інструментами політики владних структур, однак у результаті вивчення низки публікацій із цієї проблематики⁶² відповідні сумніви нівелюються та поступаються аргументам на користь того, що обрання тих чи інших підходів як під час планування, так і в процесі відбору проєктів має наслідком вплив не тільки на швидкість упровадження й ефективність інвестицій, але й загалом визначає стратегічні вектори соціально-економічного розвитку регіону, громади та ін.

З іншого боку, для реалізації програм і проєктів публічного інвестування за застосування змішаного (публічного й приватного капіталу) підходу інструментарій державної регіональної політики безпосереднім чином визначається тим, а в якій формі (на засадах якої інституційної чи договірної площадки) та із застосуванням яких організаційно-інституційних інструментів упроваджуватимуться заходи відповідної політики. Ці питання достатньо добре й системно розкрито в публікації І. Сторонянської, Х. Патицької, А. Дуба⁶³. І справді, це дуже важливі аспекти публічного інвестування, адже кожен із приватних інвесторів піклується про питання, у якій формі і яким чином залучатимуться й освоюватимуться його інвестиційні кошти, а також на яких засадах відбуватиметься співробітництво та загалом фінансово-економічні, а можливо, і виробничо-господарські відносини між учасниками проєкту (якщо таке передбачено), зокрема між структурами різних форм власності – приватної, державної, комунальної, змішаної тощо.

Зрозуміло, що найбільший спектр інструментарію публічного інвестування стосується господарських питань участі або, іншими словами, засобів стимулювання залучення партнерів, які не є державними та/чи комунальними структурами, органами місцевого самоврядування. Тут інструментарій безпосередньо відповідає його характеру і, як це пока-

⁶² Богдан Т. П. Активізація та підвищення якості державних інвестицій в Україні. *Фінанси України*. 2019. № 3. С. 56–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_3_6.

⁶³ Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник. URL: https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/2023/posibnyk_mist_samovryaduvannya.pdf

зано в низці досліджень на згадану тематику⁶⁴, стосується здебільшого таких складових державної, у т. ч. регіональної, економічної політики, як податкова, тарифна, інвестиційна, регулювання ціноутворення та ін.

Певною мірою до арсеналу інструментів регіональної й місцевої політики у сфері публічного інвестування можна віднести можливості в обранні тих чи інших джерел інвестування коштів або інших засобів, матеріальних і нематеріальних цінностей.

Джерела формування ресурсів, власне, і визначатимуть, по-перше, суб'єктів співпраці; по-друге – умови залучення коштів; по-третє – характер відносин, а звідси – операційний цикл, перебіг інвестиційного процесу, способи повернення (у разі, якщо таке буде передбачено) / реінвестування коштів і т. ін. Зазвичай, під час визначення джерел формування інвестицій оперують традиційними ресурсами: бюджетними, грантовими, кредитними, корпоративно-приватними, іншими засобами (лізинг, краудфандинг, револьверні фонди й ін.)⁶⁵.

Однак, коли йдеться безпосередньо про публічне інвестування, потрібно розуміти, що залучення коштів приватних структур, населення тощо може відбуватися лише через відповідну організаційну інституціоналізацію таких процесів. Тобто говоримо про створення спеціальних інституцій на кшталт фондів фінансування, які акумулюватимуть ці ресурси, і вже вони будуть суб'єктом – партнером щодо співпраці в межах програм і проєктів публічного інвестування.

Якщо розглядати іншу сторону інвестування – джерела спрямування інвестиційного ресурсу, то рішення, ухвалені на цьому етапі, також слугують своєрідними альтернативами, а отже, інструментами

⁶⁴ Гриценко Л. Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (2). С. 89–95; Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 5 (71). С. 52–53.

⁶⁵ Довженко В. А., Першко Л. О., Сус Ю. Ю. Планування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 13. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-13-02-02>; Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України: аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 78 с.

публічного інвестування. Такий висновок очевидний, оскільки кінцевою метою публічного інвестування є досягнення успіху в проєктах, які забезпечують значний соціально-економічний ефект у вигляді пришвидшення соціально-економічного поступу територій та регіонів. Маючи певний обмежений ресурс, регіональна влада і/чи органи місцевого самоврядування можуть спрямувати його або на м'які заходи, або на тверді цілі. І ті, і ті важливі. Однак саме від ухваленого рішення залежатиме те, як розвиватиметься територія, а саме рішення, по суті, і є інституціалізацією відповідного інструменту регіональної / місцевої політики.

Як відомо, під час здійснення інвестиційної діяльності окремим блоком питань завжди постає аспект урахування й нейтралізації ризиків і загроз. Це зумовлено значними обсягами фінансових ресурсів, які вкладаються, тривалістю часового проміжку освоєння та окупності коштів, впливом дії зовнішніх умов і чинників, у т. ч. і об'єктивного, і суб'єктивного характеру. Зважаючи на зазначене вище, застосування того, чи іншого засобу ризик-менеджменту впливає на якість управління та на перебіг інвестиційного процесу, його ефективність, спроможність досягти поставленої кінцевої мети. Саме тому авторська позиція в тому, що рішення, які стосуються управління ризиками в ході публічного інвестування, мають усі підстави, аби бути включеними до окремого блоку його інструментарію. Як підтвердження відповідного висновку, так і альтернативи відповідних рішень знаходимо в працях⁶⁶.

У результаті аналізу наявних досліджень у сфері теорії та методології публічного інвестування до окремої групи інструментарію в цій сфері вважаємо за доцільне включити аспекти, що стосуються ухвалення управлінських рішень у сфері моніторингу й контролю. Частково це, імовірно, одна з важливих, однак уже завершальних процедур інвести-

⁶⁶ Григоренко І. Управління ризиками в інфраструктурних проєктах в Україні. *Економіка і менеджмент*. 2016. № 3 (105). С. 97–101; Крпельницька С. О., Криховецька З. М., Мацьків В. В., Плєць І. І. Проблемні аспекти управління ризиками інвестиційних та інфраструктурних проєктів відновлення України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т. 1. С. 254–263.

ційного процесу. Однак її роль в ефективності процесу публічного інвестування значна. При тому як для проєкту, що завершується, так і для нових, зокрема публічне оприлюднення результатів проєкту, його незалежної зовнішньої експертизи, а також *ex post*-оцінки⁶⁷.

За результатами узагальнення вищенаведеного, авторська позиція полягає в тому, що публічне інвестування – це потужний інструмент регіональної й місцевої політики, що передбачає реалізацію (суб'єкти співпраці – органи державної влади та місцевого самоврядування, представники бізнесу й громадськості, зовнішні стейкхолдери) інвестиційних проєктів, які спрямовуються на забезпечення збалансованого розвитку регіонів, територій і громад, мають економічний (створення нових робочих місць, нарощення виробничих й експортних потужностей, розвиток підприємництва тощо), соціальний (модернізація об'єктів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, покращення життєвих умов і покращення доступності основних послуг) та/чи інфраструктурний (модернізація дорожньо-транспортної інфраструктури, енергетичних мереж, а також розвиток транспорту тощо) ефект⁶⁸.

Таблиця 1.3

Специфіка публічного інвестування

Ознака	Традиційне інвестування	Публічне інвестування
1	2	3
Джерела формування	Кошти формуються, зазвичай, з одного чи кількох джерел	Спільна участь держави, громади, приватного бізнесу, залучення коштів з інших джерел
Мета інвестування	Одержання прибутку; змішаний публічно-приватний інтерес	Реалізація суспільно значимих проєктів (економічних, соціальних, інфраструктурних, ін.)

⁶⁷ Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України. *Вісник Академії митної служби України: серія Державне управління*. 2014. № 2. С. 12–23; Івашова Л. М., Шевченко Н. І. Стратегічні напрями розвитку системи управління державними фінансами: цифровізація процесів моніторингу і контролю. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 3 (38). С. 34–42.

⁶⁸ Івашко О. А. Сучасна парадигма дослідження публічних інвестицій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 6 (164). С. 33–38. С. 35.

Закінчення таблиці 1.3

1	2	3
Критерії ефективності та характер віддачі	Строки окупності; внутрішня норма доходності; додаткові соціальні та економічні ефекти; повернення суми інвестицій із прибутком	Покращення якості життя, модернізація інфраструктури, якісні структурні зрушення; віддача у вигляді економічного та соціального розвитку
Строки реалізації та їх обмеження	Визначаються умовами кожного конкретного інвестиційного проєкту	Залежать від інвестиційного проєкту, однак мають обмеження в частині субвенцій та багаторічного бюджетного фінансування
Суб'єкти управління	Інвестор; рада учасників спільного проєкту; наглядова рада суб'єкта ППП	Органи державної влади й місцевого самоврядування за участі та контролю громади
Планування та обрання проєктів	Здійснюється керівниками (наглядовими радами) інвесторів	Здійснюється на засадах стратегічного планування, багаторівневої, міжсекторальної та між'юрисдикційної координації, попереднього оцінювання
Моніторинг та оцінка, контроль ефективності	Передбачаються спеціалізованими консалтинговими та іншими структурами	Потребує запровадження спеціальних механізмів із залученням Рахункової палати, громадськості, незалежних експертів
Коригування інвестиційного процесу / проєкту за результатами моніторингу	Має оперативний характер, уживаються заходи з виправлення / коригування ситуації, зміни стратегії й тактики реалізації проєкту	Зазвичай, характер реакції інерційний; результати не беруться до уваги для зміни рішень; складність процедур коригування попередньо визначених умов інвестування

Джерело: авторська розробка.

Публічне інвестування передбачає залучення всіх видів і типів інвестицій із застосуванням усіх можливих форм співпраці (у т. ч.

державно-приватного партнерства, концесії тощо) в проєкти різних рівнів важливості для подолання актуальних проблем суспільства, вирішення завдань регіональної й національної безпеки, здебільшого в соціально-гуманітарній, демографічній та економічній сферах, а також щодо забезпечення сталого розвитку, нарощення й збереження людського та інтелектуально-кадрового потенціалу, системного покращення якості життя населення.

На підставі наведеного доцільно зауважити про переваги (частково – особливості) публічного інвестування в порівнянні з інвестиціями в межах виконання державних програм і проєктів, корпоративним інвестуванням чи інвестиціями у тверді проєкти міжнародних фінансових організацій (табл. 1.3).

Отже, існують підстави стверджувати про наявність значних переваг (для суспільства) та високий рівень зорієнтованості публічного інвестування на досягненні загального інтересу відносно збалансованого розвитку громад і територій. Однак така форма інвестування також містить у собі й низку внутрішніх труднощів та конфліктів, які ускладнюють його процедури або повинні бути врахованими, узгодженими, вирішеними й усуненими під час якісної організації як загалом процесу, так і операційних процедур публічного інвестування.

Власне, ці та інші питання потребують свого врахування й вирішення під час формування механізмів публічного інвестування проєктів регіонального розвитку, що є предметом наступного підрозділу дослідження.

1.3. Концептуальний базис формування механізмів публічного інвестування регіонального розвитку

Практична апробація інструментарію державної політики реалізується на базі відповідних механізмів, інструментів, засобів тощо, які являють собою окремі функціональні напрями із властивими для них кроками (алгоритмами), які потрібно впровадити для ініціювання й забезпечення відповідних змін. Стосовно інвестицій, котрі спрямовуються в проєкти соціального та економічного поступу регіонів, територій і

громад, то як центральні й регіональні органи влади, так і місцеве самоврядування мають достатньо широкі можливості та потенціал, а також арсенал засобів для їх стимулювання. Тут і прямі, й опосередковані форми втручання, і методи економічного та адміністративного характеру, й інституційні, організаційні, економічні, суспільно-психологічні та інші чинники впливу на поведінку представників суспільства, бізнесу, влади заради планування, організації й утілення в життя стратегічно важливих проєктів і програм пріоритетного розвитку.

Враховуючи, що інвестиції – це високоризикові проєкти, а в умовах війни рівень такого ризику зростає в рази, під час формування регіональної політики у сфері публічного інвестування важливо впроваджувати не розрізнені одиничні кроки, а готувати й інституціалізувати цілий комплекс заходів – від формування середовища толерування соціально- та суспільно орієнтованої, відповідальної поведінки й здійснення інвестицій у такі проєкти до безпосередніх масштабних інфраструктурних інвестицій із центрального, регіонального та місцевих бюджетів.

Власне, реалізація державної політики у сфері публічного інвестування на регіональному й місцевому рівнях матиме вищу ефективність, цілісність та адресність у разі її втілення на засадах низки базисних механізмів, до яких в економіці прийнято відносити передовсім інституційні, економічні й організаційні. У цьому актуальність узагальнення та подальшого розвитку теоретико-методичних засад формування механізмів публічного інвестування проєктів модернізації регіональних соціально-економічних систем.

Як відомо, механізм як метод, форма, спосіб впливу на перебіг економічних процесів і явищ застосовується практично у всіх наукових дослідженнях та стратегічно-тактичних програмних планових документах влади, організацій громадянського суспільства, корпоративних структур тощо. Це обумовлено націленістю механізмів на дотримання одразу кількох базисних функцій менеджменту, як-от: комплексність, системний характер, послідовність, спрямованість на кінцевий результат, цілісність і т. ін.

З іншого боку, за результатами аналізу результатів досліджень у сфері формування й реалізації механізмів регіональної політики йдеться про необхідність розуміння, уточнення та диференціації теоретико-методичного й концепційного бачення / трактування економічних механізмів і характеру їх побудови під час практичного застосування, апробації. У першому випадку це значно більші: варіативність, різнорівневий характер, потенціал формування складних комплексних форм регулювання економіки; у другому – закономірні обмеження: інституційні, організаційно-управлінські, ресурсно-функціональні, дії зовнішніх факторів та умов тощо (рис. 1.5).

Зауважимо, що механізми публічного інвестування відіграють важливу роль у розвитку суспільства й економіки. Отже, важливо забезпечити їх ефективність і транспарентність для вирішення завдань стійкого розвитку та підтримки потреб громадян. Процес управління публічними інвестиціями є надзвичайно важливим інструментом досягнення цілей економічної, інвестиційної й бюджетної політики на регіональному та місцевому рівнях. Якість й ефективність механізмів управління публічним інвестуванням безпосередньо впливає на досягнення цілей сталого розвитку регіонів і громад через планування, розподіл та реалізацію відповідних інфраструктурних інвестиційних проєктів. З іншого боку, сучасними викликами механізмів управління публічним інвестуванням стали недостатньо ефективного використання ресурсів (ресурси публічного інвестування витрачаються все ще з невисокою ефективністю й транспарентністю, існують прояви корупції та бюджетні втрати); нестійкість до змін (планування довгострокових інвестицій не достатньою мірою орієнтується на зміни в економічних і соціальних умовах для забезпечення стійкості проєктів регіонального й місцевого розвитку); слабка громадська довіра (ключовими складовими все ще не виступають відкритий діалог із громадськістю, урахування потреб членів суспільства та думок щодо витрати публічних коштів).

У ході прикладної апробації теоретико-методичних засад формування й реалізації механізмів управління розвитком регіону органи

публічної влади змушені адаптувати доступний для них інструментарій до мети, цілей і завдань менеджменту, залучати можливості інших суб'єктів – чинних та потенційних учасників, співвиконавців заходів публічної політики, а також певною мірою послуговуватися результатами дії механізмів, застосовуваних на вищих рівнях управління.

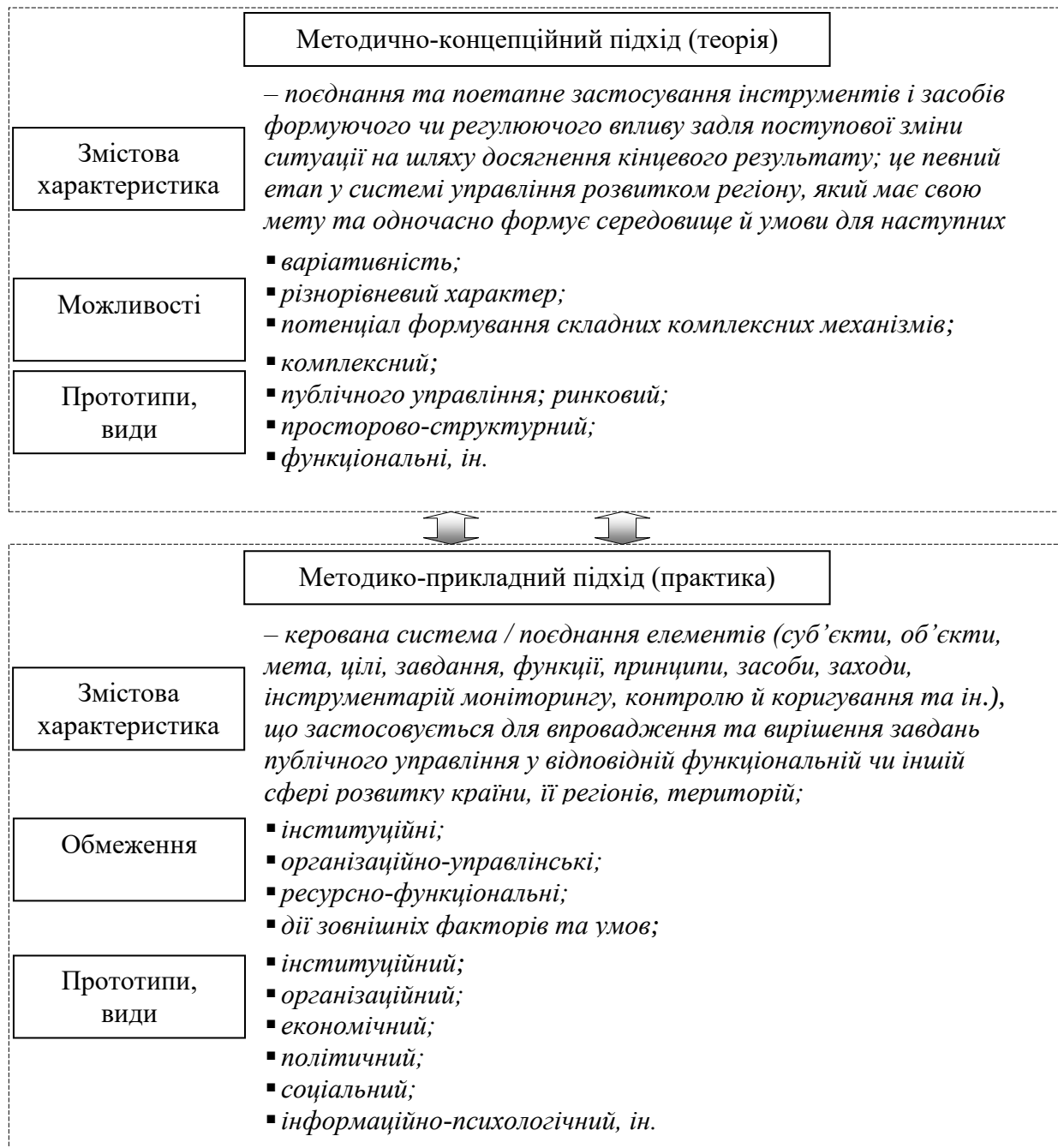

Рис. 1.5. Сутнісно-змістові характеристики механізмів управління розвитком регіону: діалектика теорії й практики

Джерело: авторська розробка.

Щодо останнього йдеться про інституційно-правовий механізм публічного інвестування, що закономірно формується на рівні центральної влади і є обов'язковим до виконання (дотримання норм законодавства) на всіх інших рівнях, усіма членами суспільства. У більшості країн нормативно-правові засади публічного інвестування визначаються базовим законом про інвестиційну діяльність. Однак на прикладі України можемо констатувати, що в законодавстві та інших НПА нормативно-правові засади публічного інвестування й публічної політики в цій сфері виписані достатньо опосередковано. Так, у Законі України «Про інвестиційну діяльність» поняття публічного інвестування взагалі відсутнє⁶⁹, а певне бачення щодо їх інституційного закріплення знаходимо в Законі України «Про відкритість використання публічних коштів», де під публічними коштами зазначаються засоби державного, регіональних і місцевих бюджетів (крім таємних видатків), кредитні ресурси, які виділяються під державні й місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності⁷⁰. Загалом указаний НПА визначає лише поняття публічних коштів, зміст інформації, яка пов'язана з ними їх використанням і підлягає розповсюдженню, а також форми й способи її подання. Крім того, дискусійним доцільно вважати те, що публічними коштами вважаються винятково ресурси суб'єктів державної та комунальної форм власності. Адже це суперечить самій етимології поняття «публічний».

Зрештою, якщо все ж прийняти такий принцип, то виникає справедливе питання щодо застосування змішаних підходів до капіталовкладень із залученням ресурсів з інших джерел, у т. ч. приватних. Це

⁶⁹ Про інвестиційну діяльність. Верховна Рада України. Закон № 1560-XII від 18.09.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

⁷⁰ Про відкритість використання публічних коштів. Верховна Рада України. Закон № 183-VIII від 11.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.

частково навіть і не вступає в суперечку змісту публічних коштів, якщо такі слугують одним із ресурсів (джерел залучення ресурсів) публічного інвестування.

Звернімо увагу на те, що положення Бюджетного кодексу України опосередковано дають змогу зрозуміти таке: публічне інвестування пов'язане з інвестиціями, які вкладаються органами державної влади й місцевого самоврядування, а також іншими уповноваженими суб'єктами за рахунок публічних коштів⁷¹. Однак знову ж таки простежуємо колізію, коли участь у публічному інвестуванні може брати лише публічний ресурс. Отож, виходячи з цього, для залучення коштів з інших джерел потрібна їх інституціалізація або, іншими словами, переведення в ранг публічних. Для цього можуть використовувати низку альтернатив – від різноманітних «пожертв, внесків тощо» фізичних осіб чи підприємств, організацій із приватним капіталом на користь держави та/чи місцевого самоврядування до створення спеціальних фондів фінансування, куди надходитимуть кошти з різних джерел, однак трансформуватимуться в «публічний» капітал.

Беззаперечно, такі додаткові ланки, етапи чи інституційні надбудови в процедурах публічного інвестування лише ускладнюють їх і роблять менш привабливими з боку партнерів та потенційних учасників, у т. ч. зовнішніх, міжнародних. На думку автора, ці та інші інституційні пастки потребують свого усунення, а інституційно-правовий механізм публічного інвестування – удосконалення, модернізації відповідно до умов сучасності, наявних і труднощів і можливостей.

Свою чергою, підтвердження все ще наявної інституційно-правової неврегульованості проблематики публічного інвестування в Україні знаходимо, наприклад, у статті «Інституційно-правові засади публічного управління інвестиційним розвитком регіону»⁷², де узагальнено й констатовано, що нормативно-правова основа публічного

⁷¹ Бюджетний кодекс України. Верховна Рада України. № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

⁷² Пронь Л. М. Інституційно-правові засади публічного управління інвестиційним розвитком регіону. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 6. С. 192–197. С. 193.

інвестування в Україні включає Конституцію України, Бюджетний та Податковий кодекси, закони України «Про засади державної регіональної політики», «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про державно-приватне партнерство», «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», «Про концесію», «Про інститути спільного інвестування», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про наукові парки», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації» та ін.

Підтвердження все ще відсутності повноцінної інституціоналізації як термінологічного апарату, так і процедурних аспектів публічного інвестування в Україні знаходимо також у результатах інших досліджень зі спеціалізованої тематики⁷³. Натомість, як підтверджує світовий досвід, у країнах з ефективно функціонуючими фінансовими та інвестиційними системами відповідні інституційно-правові механізми забезпечення публічного інвестування запущені й ефективно працюють.

На приклад, у країнах Європейського Союзу публічне інвестування як на нормативно-правовому, так і на організаційно-управлінському рівнях вважається повноцінним, сучасним та одним із найбільш ефективних інструментів державної політики управління поступом територій і громад. Відповідні положення прописані в Рекомендаціях ОЕСР 2014 р. щодо ефективних публічних інвестицій на всіх рівнях урядування [OECD/LEGAL/0402] (до яких Україна офіційно доєдналася 2018 р., однак так і не інституціоналізувавши на сьогодні відповідні норми, положення й процедури у вітчизняному нормативно-правовому полі). У рекомендаціях зазначено, що політика регіонального розвитку реалізується на принципах довгостроковості, міжсекторальності та багаторівневості задля зниження рівня диспропорцій між територіями

⁷³ Журавель Ю. Г. Інституційні засади консолідації фінансових ресурсів для цілей модернізації економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 1. С. 61–68; Зварич І. Т., Зварич О. І. Інституційні засади економічного розвитку регіонів України у світлі формування інноваційних систем. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 16. С. 26–31; Мойсеєнко І. П. Інституційні основи регулювання інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1–2(78). С. 25–32.

й суспільними групами, забезпечення їх сталого розвитку на засадах формування спільного багаторівневого та міжсуб'єктного ресурсного забезпечення, зокрема публічних інвестицій, відповідно до чітко ідентифікованих провідних потреб і можливостей регіонів, територій та громад, а до механізмів ефективного врядування належить міжсекторальна координація на центральному, регіональному й місцевому рівнях для публічного інвестування під керівництвом міжвідомчих комітетів та гармонізації правил для програм публічного інвестування⁷⁴.

Якщо інституційно-правовий механізм визначає нормативно-законодавчий базис здійснення публічного інвестування, то ініціація рішень, підготовка й упровадження конкретних інвестиційних проєктів потребують закріплення відповідного інституційно-організаційного механізму, відповідального за наявність, з одного боку, інституцій публічного врядування, на які покладаються завдання ухвалення рішень, обрання проєктів та їх супроводу, а з іншого – чітко визначених регламентів і процедур. У класичному розумінні йдеться про визначення на регіональному та місцевому рівнях певного органу / структури, на який покладатимуться завдання виконання функцій і завдань, а також упровадження й чітке дотримання норм положень про проєкти публічного інвестування.

Одразу вкажемо на те, що такий механізм в Україні, особливо на рівні громад, усе ще не запроваджений. Як про виняток та водночас пілотний проєкт у цій сфері можна говорити про інститут конкурсу проєктів регіонального розвитку. У відповідних проєктах, які реалізувалися в регіонах України, передбачалась участь сільських, селищних, міських рад, а також ініціаторів спільних проєктів та суб'єктів господарювання в межах співробітництва територіальних громад. Інституційним забезпеченням таких ініціатив слугували положення Закону України «Про співробітництво територіальних громад»⁷⁵.

⁷⁴ Рекомендації ОЕСР щодо політики регіонального розвитку. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/100966/>.

⁷⁵ Про співробітництво територіальних громад. Верховна Рада України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.

Вказаний НПА передбачає окремим інструментом створення спеціальних структур, а також визначення всіх процедурних аспектів, які стосуються як спільної суто договірної діяльності, так і пов'язаної з інвестуванням матеріальних активів, у т. ч. грошових засобів. При тому відповідна співпраця реалізується на базі спільних проєктів із залученням коштів місцевих бюджетів й інших, не заборонених законодавством джерел, які стосуються соціально-економічного, культурного розвитку територій. Як бачимо, у цьому НПА вже передбачено можливості залучення інвестиційних ресурсів з інших (альтернативних державній і комунальній формам власності) джерел.

Додамо, що закон визначає й низку форм співпраці, із-поміж яких відзначимо здійснення спільних проєктів (за відповідної координації та залучення ресурсів) й об'єднаного фінансування створення та діяльності підприємств, установ, організацій комунальної форми власності, об'єктів інфраструктури.

Що стосується регіональних конкурсів проєктів, то на прикладі Львівської області примітно вказати на те, що для таких цілей чітко визначено відповідальну структуру при регіональних органах державної влади – Департамент економічної політики Львівської обласної державної (військової) адміністрації – для координації діяльності з проведення конкурсу з визначеними регламентними процедурами щодо обрання й фінансування проєктів (за спільної участі з обласного бюджету (у межах Комплексної програми регіонального розвитку Львівщини на 2021–2025 рр.) та місцевих бюджетів, ресурсів інших сторін)⁷⁶.

Інша альтернатива вже на вищому рівні державного управління (куратор – Міністерство розвитку громад та територій України) – проведення конкурсу й залучення фінансових ресурсів із Державного фонду регіонального розвитку⁷⁷. Зазначимо, що інституційним підґрунтям цього інструменту слугували положення ст. 24-1 Бюджетного

⁷⁶ Оголошено конкурс проєктів регіонального розвитку на 2021 рік. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=57798>.

⁷⁷ Оголошено додатковий конкурс проєктів ДФРР на 2022-й рік. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=59884>.

кодексу України, постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку» та наказу Міністерства розвитку регіонів і громад України «Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку»⁷⁸, які визначали такі пріоритетні напрями спрямування публічного інвестування: створення й розвиток інфраструктури індустріальних парків і промислових зон; модернізація системи професійної, професійно-технічної освіти; будівництво й розвиток інноваційних парків, технологічних лабораторій, бізнес-інкубаторів; покращення якості медичних послуг; будівництво та ремонт закладів освіти; розвиток центрів безпеки; покращення системи адміністративних послуг й електронних сервісів; зміцнення конкурентоспроможності суб'єктів сільськогосподарського виробництва; розбудова елементів спортивної, туристичної й рекреаційної інфраструктури.

Охарактеризовані практики потрібно вважати наочними гарними прикладами інституційно-організаційного механізму публічного інвестування проєктів регіонального та місцевого розвитку. Водночас доцільно вважати, що організаційно-управлінська система України та її регіонів у цій спеціалізації ще далеко не вибудована й не сформована, не набула ознак стабільності, стійкості та цілісності як у вертикальній, так і в просторовій площинах.

Однак організаційний аспект механізму публічного інвестування стосується не лише інституціонально визначених і закріплених законодавством та іншими НПА структур. Це також елементи інфраструктури, зокрема, як свідчать результати наукових досліджень в цій сфері⁷⁹, суб'єкти, які спеціалізуються на таких векторах роботи, як:

⁷⁸ Деякі питання державного фонду регіонального розвитку. Кабінет Міністрів України. *Постанова № 196* від 18.03.2015 р. (зі змінами від 05.04.2021 р. № 299); Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку. Міністерство розвитку регіонів та громад України. *Наказ № 80* від 24.04.2015 р.

⁷⁹ Гришкевич О. М. Сучасні форми впровадження публічних інвестицій в умовах секторальної стимуляції економічного відновлення. *Інтелект XXI*. 2020. № 5. С. 89–95; Квітка С. А. Публічно-приватне партнерство як дієвий механізм взаємодії влади та бізнесу. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 7–8 (21–22). С. 47–56; Мельник А. Ф. Державно-приватне партнер-

а) обґрунтування та підготовка проєктів регіонального й місцевого розвитку;

б) обговорення питань та ухвалення рішень щодо перспективних проєктів збалансованого розвитку й узгодження позицій суб'єктів регіонального та місцевого розвитку;

в) пошук джерел і залучення інвестицій, фандрайзинг;

г) створення фондів та інших елементів і площадок залучення приватного капіталу під масштабні проєкти місцевого й регіонального розвитку;

г) співпраця з міжнародними фондами технічної допомоги, залучення та виконання грантових проєктів, участь в інших заходах міжнародної співпраці й ін.

Відповідно до зазначеного, ідеться про агенції місцевого та регіонального розвитку, громадські організації, які спеціалізуються на дослідженнях і розробках у сфері аналізу, планування, організації та забезпечення соціально-економічного розвитку територій і громад, різного роду експертні й консалтингові групи, представництва міжнародних, державних і регіональних організацій з розвитку та партнерств, спеціально створені структури для організації й реалізації проєктів транскордонної, інтеррегіональної, міжрегіональної та міжмуніципальної співпраці, бізнес-асоціації, центри підтримки підприємництва, фінансово-кредитні інституції й сервісні організації, інституційні інвестори, інші структури, до спеціалізації яких належать завдання із залучення фінансових ресурсів для реалізації спільних інвестиційних проєктів, покращення середовища для активізації процесів поступу й ефективізації суб'єктів приватного бізнесу, здійснення техніко-економічних експертиз міжнародних, регіональних і локальних програм соціально-економічного розвитку, страхування проєктних, інвестиційних та кредитних ризиків, інформаційно-комунікаційного супроводу, цифровізації бізнес-процесів і відносин у сфері публічного інвестування, реалізації програм соціально-економічного поступу територій та громад тощо.

Наявність законодавчої основи, публічних інституцій, покликаних ініціювати й координувати діяльність у сфері публічного інвестування, розвиненої інституційно-функціональної інфраструктури підтримки інвестиційної діяльності, зокрема в частині спільного інвестування, орієнтованого на покращення інфраструктури та підтримку інших проєктів суспільного розвитку, ще не гарантує реальної активізації відповідних процесів, збільшення чисельності практик (проєктів) і на-рощення обсягів публічного інвестування, зростання його ролі й ваги в поступі територій та громад. Для цього має бути створене необхідне мотиваційне середовище з високим рівнем зацікавленості всіх наявних і потенційних стейкхолдерів в участі в спільних проєктах і практиках.

Іншими словами, ідеться про економічний механізм, який передбачає системну сукупність пов'язаних між собою й поетапно реалізовуваних інструментів і заходів, орієнтованих на підсилення дії стимулів до раціональної (з огляду на націленість на участь у проєктах публічного інвестування в значимі з позиції суспільного розвитку об'єкти) поведінки.

Такі інструменти, на нашу думку, доцільно диверсифікувати на дві групи:

- 1) економічні інструменти стимулювання участі в проєктах безпосередньо публічного інвестування;
- 2) економічні інструменти стимулювання інвестиційної діяльності в проєктах інвестування, у т. ч. спільного, які мають високий рівень соціальної відповідальності чи пріоритетності з позиції зміцнення конкурентоспроможності місцевої, відповідно регіональної, економічної систем.

У частині першого згідно з Дорожною картою Реформування системи управління публічними інвестиціями⁸⁰ сюди можна віднести стратегічне та середньострокове бюджетне планування інвестицій, регламентування процедур обрання й ухвалення проєктів публічного інвестування, чітке визначення процедур реалізації, аудиту та оцінювання

⁸⁰ Дорожня карта Реформування системи управління публічними інвестиціями. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Дорожня_карта_УПІІ.Pdf.

якості й ефективності публічних інвестиційних проєктів, запровадження єдиної цифрової екосистеми управління публічними інвестиціями (як-от: система DREAM, ІТ-система планування та моніторингу виконання обласного й місцевих бюджетів, системи е-Контрактинг, ProZorro, е-казна та ін.), нарощення потенціалу у сфері менеджменту публічними інвестиціями.

До блоку інструментів другої групи в наукових дослідженнях здебільшого зараховують запровадження податкових пільг і преференцій; забезпечення фінансово-ресурсної й іншої підтримки; надання бюджетно-фінансової допомоги; неухильне гарантування прав приватної власності, недопущення порушень норм законодавства у сферах погодження інвестицій, отримання дозволів на будівництво, державну реєстрацію, злиття та поглинання, управління державним / комунальним майном; забезпечення прозорості й стабільної судової системи; недопущення та посилення відповідальності за корупційні дії представників влади за рахунок спрощення й максимальної стандартизації процедур ухвалення рішень у царині інвестиційної діяльності; упровадження інституту «інвестиційного омбудсмена»; зниження рівня організаційних і часових витрат під час проходження дозвільних і погоджувальних процедур, пов'язаних з інвестуванням; якісну регуляторну політику та дерегуляцію бізнесу; модернізацію системи державних закупівель, забезпечення раціональності й прозорості витрачання публічних коштів, рівного доступу учасників⁸¹.

Ураховуючи, що публічне інвестування стосується значною мірою залучення коштів центрального, обласного та місцевих бюджетів, обрання до реалізації тих чи інших проєктів може викликати значний суспільний резонанс у сенсі доцільності й раціональності використання публічного капіталу, ресурсів територіальних громад і т. ін. Аби мінімізувати відповідні ризики та усунути протиріччя, з одного боку, а

⁸¹ Черничко Т. В. Механізми інвестиційної активізації інноваційного підприємництва в системі економічного розвитку прикордонних територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4 (108). С. 47–55; Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-rizikiv-i-perspektiv-aktivizacii-investiciynoi-diyalnosti-v-ukraini>.

з іншого – забезпечити якнайкраще поінформування суспільства про переваги й можливості публічного інвестування, зокрема за рахунок гарної комунікації з населенням, бізнесом, різними суспільними групами, у т. ч. із залученням представників закладів освіти, зокрема вищої та професійно-технічної, науково-дослідних установ, організацій громадянського суспільства, представників бізнесу, влади, міжнародних організацій тощо, цілковито необхідним стає застосування інструментарію й засобів суспільно-психологічного механізму. Додамо, що відповідні принципи та завдання закладаються в низці стратегічних програмних документів країни. Наприклад, вони визначені в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 рр.⁸², а у посібнику «Планування розвитку територіальних громад»⁸³ зазначається, що розвиток інформаційного суспільства й використання інструментів якнайкращого поінформування всіх його членів про вектори, цілі, завдання, проєкти, джерела формування та спрямування фінансово-інвестиційного забезпечення програм і проєктів місцевого розвитку, належать до базисних принципів ефективного самоврядування й публічного управління задля досягнення цілей сталого місцевого розвитку.

У зазначеному контексті важливо назвати й такий імператив якості публічного інвестування, як довіра між суб'єктами публічної політики, зокрема представниками різних рівнів – від центральної влади до органів місцевого самоврядування. Цей аспект потрібно розглядати як один із каталізаторів економічного зростання та покращення якості життя населення територій і громад. Хоча нині українське суспільство характеризується як таке, що значною мірою послабило відповідний символічний капітал довіри до влади. Між тим наявна й симетрія між недовірою до системи та довірою до сутностей, створених людьми для

⁸² Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки. Президент України. Указ. № 487/2021 від 07.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.

⁸³ Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко; Асоціація міст України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.

задоволення своїх духовних, соціальних, психологічних й інших потреб⁸⁴.

Урешті-решт, невід’ємною функцією управління в будь-якій сфері є контроль. Сфера публічного інвестування не тільки не виняток із цього правила, а навпаки – аксіома, адже йдеться й про залучення значних обсягів ресурсів, і про розподіл та використання публічних коштів, і про конкурсний відбір, і про дотримання системи прав, процедур та погоджень, і про ефективність використання ресурсів на тлі й у тісному взаємозв’язку із досягненням мети, цілей і завдань розбудови регіональної / місцевої інфраструктури, зміцнення конкурентоспроможності економіки та покращення якості життя місцевого населення. Ще один аспект – це можлива бездіяльність влади в частині використання публічного інвестування як дієвого засобу забезпечення регіонального й місцевого зростання. Саме з такою метою застосовується механізм моніторингу та контролю.

Як свідчать результати наукових досліджень⁸⁵, існують підстави визначити в якості мети механізму моніторингу й контролю запровадження постійного періодичного спостереження та публічного звітування про проєкти, обсяги й джерела формування інвестицій, їх економічну та соціальну ефективність, якість і спроможність політики управління публічним інвестуванням на рівні громад та регіону. Функція контролю має стати невід’ємною у сфері менеджменту публічного інвестування. Її базисними складовими є, по-перше, оприлюднення даних про обрані для реалізації проєкти; по-друге – систематичний періодичний моніторинг ефективності й досягнення цілей проєктів, що реалізуються; по-третє – громадське звітування на етапі закриття проєктів.

Водночас сюди можуть належати й інші інструменти, як-от: здійснення аналізу процесів підвищення кваліфікації представників

⁸⁴ Storonyanska I., Ivashko O., Mieszajkina E. Trust as a Catalyst of Economic Growth: A National and Regional Breakdown. *Sustainability*. 2022. № 14. 15168. URL: <https://doi.org/10.3390/su142215168>.

⁸⁵ Линник О. А. Публічне адміністрування інвестицій в Україні: сучасний стан та перспективи. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 67–74.

суб'єктів – учасників проєктів публічного інвестування, упровадження нормативно-методичного й консалтингового супроводу інвестицій, проведення навчань і консультацій із проблематики публічного інвестування, перетворення агенцій регіонального розвитку на якісний інструмент не тільки підтримки, але й аудиту проєктів у сфері публічного інвестування.

На засадах узагальнення вищенаведених теоретико-методичних і методико-прикладних засад формування й реалізації механізмів публічного інвестування в цілях регіонального розвитку наведено авторське бачення концепційних положень становлення та розвитку механізмів державної політики в аналізованій сфері, зокрема на регіональному й місцевому рівнях (див. рис. 1.6).

Враховуючи євроінтеграційний вектор, регіональна політика України, зокрема в царині публічного інвестування, повинна містити основні аспекти цілей і завдань інвестиційної політики нового покоління, що зважає на новітні тенденції та потреби економіки. Передусім, політика управління публічними інвестиціями повинна передбачати заходи, пов'язані з розвитком реального сектору. У цьому контексті особливо важливе встановлення оптимального співвідношення і джерел формування, і джерел розподілу різних видів інвестицій. В умовах євроінтеграційних процесів не варто відкидати також проблематику забезпечення інвестиційної безпеки регіонів України⁸⁶.

Додатково наголосимо на аспектах системності й комплексності регіональної політики, що можуть бути забезпечені через поєднання, взаємодоповнення та взаємопідсилення базисних і допоміжних механізмів й інструментів або ж на засадах формування та реалізації комплексного механізму державного управління в аналізованій сфері. При тому конфігурація системи відповідних механізмів варіюється залежно від рівня менеджменту, а також у ході досягнення цілей і завдань, еволюції системи публічного інвестування, міри її конвергенції з провідними європейськими й світовими практиками.

⁸⁶ Ivashko O. Public finance and public investments in the context of intensification of economic development. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Т. 1, № 37. С. 55–60.

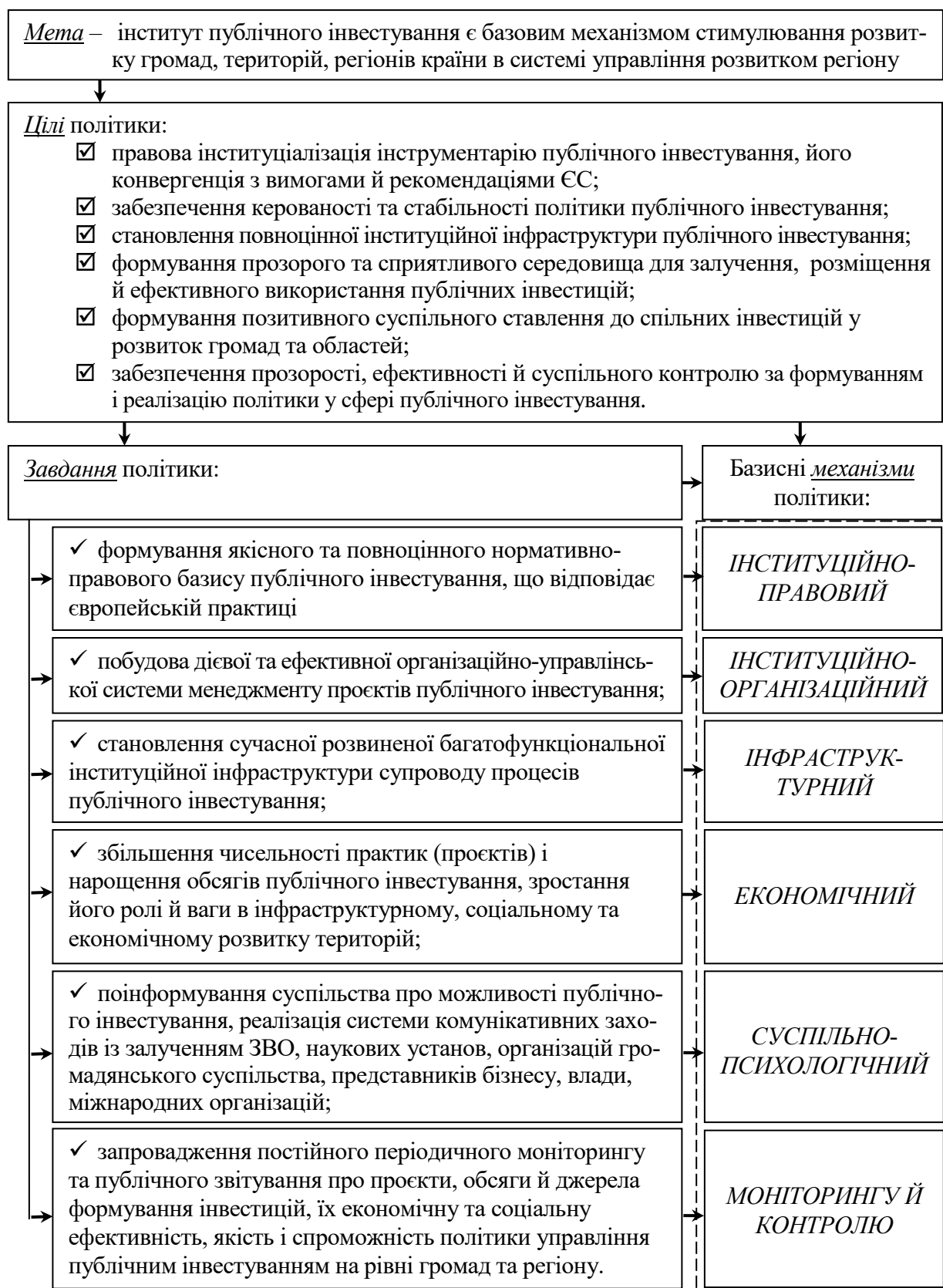

Рис. 1.6. Механізм становлення інституту публічного інвестування в системі управління розвитком регіону

Джерело: авторська розробка.

Окрім конфігурації системи регулювання, важливо розуміти, що визначені вище механізми відповідальні за реалізацію регіональної політики, водночас не менш важливим залишається аспект її планування й організації. Зокрема, ідеться про стратегування в аналізованій сфері, ухвалення функціональних, регіональних і місцевих програм, розуміння місця, ролі та завдань публічного інвестування в межах загальної соціально-економічної й регіональної політики тощо.

Особливо актуальними стають ці питання, що з позиції планування, що з боку реалізації, в умовах збереження регіонів України під час повномасштабної війни, а також на етапі повоєнної відбудови й відновлення. І тут завдання не лише у відшукуванні інвестицій, але й у збереженні та формуванні, інтеграції внутрішніх ресурсів на ці цілі.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнюючи теоретико-методичні постулати щодо забезпечення системного регіонального поступу, встановлено, що збалансований розвиток регіону доцільно трактувати як результат досягнення програмних орієнтирів і завдань за базисними параметрами ресурсно-функціонального, системно-структурного, інституційного й просторового векторів еволюції регіональної соціально-економічної системи. Такий метод дає змогу ідентифікувати відмінні риси та ознаки збалансованого підходу в порівнянні зі сталим, комплексним розвитком, а також визначити його домінантні завдання, як-от: покращення функціонально-ресурсних складових зростання, досягнення оптимального суспільного відтворення, забезпечення стійкості й конкурентоспроможності регіональної економіки, її структурне реформування, гарантування високої якості життя.

Концепційні положення збалансованого розвитку також доповнюються розумінням тих орієнтирів, на досягнення яких, власне, і спрямовується політика в цій сфері. Це покращення головних характеристик економічного, зокрема інвестиційно-інноваційно орієнтованого, та соціально-демографічного розвитку; якісний перебіг процесів суспільного відтворення; нарощення й ефективного використання економіко-ресурсного потенціалу, гарантування економічної безпеки та

зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки; досягнення раціонально-оптимальних структурних співвідношень у галузевосекторальній, інституційній, інноваційно-технологічній та інших аспектах структури економіки регіону; гарантування належної високої якості життя населення на всіх територіях регіону; становлення здорового бізнес-середовища й інтегрованого інвестиційного клімату, розширення місткості внутрішнього ринку; формування належного фінансового, інтелектуально-кадрового, техніко-технологічного, інформаційно-комунікаційного та іншого забезпечення. Ефективна політика – це також і про дотримання концепційних постулатів публічного менеджменту, із-поміж яких найбільш конвергентними щодо природи збалансованого розвитку можемо вважати принципи системності, відновлюваності, пропорційності, стійкості й конкурентоспроможності, збалансованості, людиноцентричності, ресурсної, зокрема інвестиційної, забезпеченості, відповідальності всіх членів суспільства, пріоритетності ринкових відносин, прозорості конкурентного середовища та демократії.

2. Встановлено, що публічне інвестування слугує потужним інструментом регіональної й місцевої політики, що передбачає реалізацію спільних (органи державної влади та місцевого самоврядування, представники бізнесу й громадськості) інвестиційних проєктів, які спрямовуються на забезпечення збалансованого розвитку регіонів, територій і громад (за рахунок акумуляції й використання публічного капіталу), мають вагомий економічний, соціальний та інфраструктурний результат. Публічне інвестування передбачає залучення всіх видів і типів інвестицій із застосуванням усіх можливих форм співпраці в проєкти різних рівнів важливості для подолання актуальних проблем суспільства, вирішення завдань регіональної й національної безпеки, здебільшого в соціально-гуманітарній, демографічній та економічній сферах, а також щодо забезпечення сталого розвитку, нарощення й збереження людського та інтелектуально-кадрового потенціалу, системного покращення якості життя населення.

Відтак застосовано розлогий інструментарій публічного інвестування, що формується й визначається за такими напрямками: процедурні аспекти планування та обрання проєктів; форми співпраці; економічне

й організаційно-управлінське підґрунтя залучення партнерів; джерела формування та напрями спрямування інвестицій; управління ризиками; інструментарій моніторингу й контролю.

3. Практична апробація державної політики, у т. ч. на регіональному та місцевому рівнях, передбачає використання як комплексних, так і суто функціональних механізмів, інструментів, засобів. Механізм як найбільш системний засіб регулювання розглядається як керована сукупність елементів (суб'єкти, об'єкти, мета, цілі, завдання, функції, принципи, засоби, заходи, інструментарій моніторингу, контролю й коригування та ін.), що застосовується для впровадження й виконання завдань публічного управління у відповідній функціональній або іншій сфері розвитку держави, її регіонів, територій. При тому досягнення генеральної мети та цілей політики в такій комплексній сфері, як публічне інвестування проєктів регіонального розвитку, потребує застосування певної цілісної системи механізмів, базисними з-поміж яких є: інституційно-правовий, інституційно-організаційний, інфраструктурний, економічний, суспільно-психологічний, моніторингу й контролю. Формування та реалізація кожного з цих механізмів мають свої чітко визначені цілі й завдання, які загалом підпорядковуються генеральній меті державної політики в аналізованій сфері – становлення інституту публічного інвестування потужним чинником розвитку громад, територій, регіонів країни.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

2.1. Інституційне забезпечення публічного інвестування

Інвестиційна діяльність та активність закономірно вважаються одними з провідних критеріїв, передумов якості функціонування й тенденцій до подальшого розвитку національної / регіональної соціально-економічної системи. Обсяги інвестицій, зокрема в розрахунку на одиницю населення, активів, обсягів господарювання та використаної виробничої бази, передусім за ситуації структурно збалансованого залучення коштів, інших ресурсів й активів із різних джерел, характеризують, з одного боку, високу інвестиційну привабливість для заохочення зовнішніх інвесторів, а з іншого – гарний стан розвитку бізнесу, інвестиційної інфраструктури, спроможність публічного управління залучати публічний ресурс на інвестиційні потреби, здебільшого інфраструктурні суспільно значимі проекти тощо.

Своєю чергою, динаміка інвестицій є свідченням економічного зростання, покращення бізнес-клімату та середовища, високої якості життя, коли значна частина населення надає перевагу інвестиціям на противагу заощадженням, здійснення активних бюджетних й інших видатків на інвестиційні заходи в соціальній та економічній сферах, із розбудови й модернізації всіх складових загальної інфраструктури населених пунктів і територій.

Зокрема, якщо практична сторона інвестиційного процесу та його менеджменту визначається на рівні суб'єктів господарювання, то органам публічної влади делегується роль регулювання інвестиційної діяльності або ширше – планування й реалізації якісної та ефективної державної інвестиційної політики, уключаючи її конкретизацію на регіональному та місцевому рівнях, у секторах і галузях національної економіки, в стратегічних видах господарської діяльності.

Як уже зазначалося, загалом, поняття та інструментарій політики держави в інвестиційній сфері на сьогодні вважаються достатньо ustalеними й потребують подальшого уточнення та розвитку, найімовірніше, за ситуації дослідження її специфічних форм, їх інституційного регулювання, різних змішаних практик. На засадах розуміння всього спектра методів, важелів, механізмів, інструментів і засобів державної інвестиційної політики доцільно відзначити кілька кардинальних (у сенсі прямого впливу на інвестиційну привабливість економіки) її компонент. По-перше, це безпекова (спроможність владних структур гарантувати економічну безпеку інвестиційної діяльності та інвестиційних процесів, захищеність права власності й капіталу, не допускати неправомірного тиску на бізнес, прояву рейдерства тощо); по-друге – інституційно-правова (наявність у країні повноцінного і якісного, такого, що відповідає кращим світовим практикам та взірцям, законодавства у сфері господарської діяльності загалом й інвестиційної зокрема). По-третє, це макроекономічна (результати державної політики щодо формування якісного бізнес-середовища, конкуренції, розвитку малого та середнього підприємництва, стимулювання ділової активності в економіці тощо); по-четверте – інфраструктурна (успіхи публічної влади в частині вибудування дієздатної фінансової й інвестиційної інфраструктури).

На такій основі та враховуючи те, що більшість з указаних аспектів мають тісну дотичність до інвестиційного, а отже, інституційного середовища, закономірно говорити про високий рівень актуальності узагальнення й подальшого розвитку теоретико-методичних засад інституційного забезпечення інвестиційної діяльності в цілому та публічного інвестування зокрема. Щодо зазначеного доцільно зауважити, що стосовно безпосередньо публічного інвестування питання його інституційного забезпечення має як властиву чітку специфіку, так і в низці аспектів виходить за межі традиційного інституційного поля регулювання інших видів інвестиційної діяльності.

Інституційне забезпечення слугує достатньо поширеним і популярним, з огляду на численні підходи до аналізу в цій сфері, предметом

наукових досліджень та дискурсів і здебільшого декомпонується на його інституційно-правову (нормативно-правові й підзаконні акти, різноманітні рішення органів державної влади та місцевого самоврядування, а також будь-які інші норми, обов'язкові (або ж прирівняні до таких) для виконання), інституційно-організаційну (організаційно-управлінська структура, а також система організацій, як державних, так і неурядових, спеціалізованих і допоміжних, елементи м'якої й твердої інфраструктур), неформальну (зазвичай, інститути, що виражаються в чітких усталених нормах, звичаях поведінки в економіці, суспільстві в цілому тощо) складові.

Що стосується інституційно-правової компоненти інституційного забезпечення публічного інвестування, то, як констатовано вище, в Україні, на відміну від, до прикладу, країн ЄС, вона залишається практично не сформованою. Утім, такий висновок теж можна піддавати критиці, адже, скажімо, яка з операцій, що реалізується в країнах із високим рівнем розвитку та стосується публічного інвестування, суперечить нормам вітчизняного законодавства? Якщо такі і є, то це, очевидно, тонкощі фінансового або бюджетного права. Отже, доречніше говорити, скоріше, про несистематизованість вітчизняного інституційно-правового забезпечення публічного інвестування.

Зроблений висновок наштовхує на ідею дослідження інституційно-правового забезпечення в аналізованому полі на засадах його декомпозиції-класифікації на окремі сфери. Такий метод, окрім реалізації його прямого завдання – формування повноцінної картини інституційно-правових засад у досліджуваній сфері, дає змогу ідентифікувати прогалини в цій системі, наприклад, щодо України. Як результат аналізу результатів наукових досліджень у цій царині⁸⁷ говоримо, передусім, про те, що публічне інвестування – це, з одного боку, про залучення коштів (інвестиційну політику), однак, з іншого – про регіональний та місцевий розвиток (регіональну політику держави), коли публічне

⁸⁷ Dabla-Norris E., Brumby J., Kyobe A. Investing in public investment: an index of public investment efficiency. *J. Econ. Growth*. 2012. № 17. P. 235–266; Ganelli G., Tervala J. Welfare multiplier of public investment. *IMF Economic Review*. 2020. № 68. P. 390–420.

інвестування, власне, розглядається як один із дієвих інструментів управління розвитком територій і громад⁸⁸. Отже, під час формування й/чи перевірки інституційно-правового блоку державної політики розвитку середовища публічного інвестування насамперед треба розуміти, що це не тільки законодавчі та підзаконні акти, які регулюють питання інвестиційної діяльності, інвестиційного процесу, але й регіонального й місцевого розвитку та, що ще важливіше, – узгодження й ув'язки цих двох напрямів державного регулювання.

Наступний аспект, який потребує свого врахування, – це усвідомлення того, що особливістю інвестиційної діяльності є її довгостроковість. По суті, інвестиційна діяльність починається ще раніше, аніж ухвалення рішення про вкладення матеріальних чи нематеріальних цінностей, та завершується після втілення в життя інвестиційного проєкту, відшкодування витрат / формування приватного й/або публічного ефекту (результату). Саме тому важливо, аби в країні були інституційно врегульовані всі етапи інвестиційного процесу (циклу).

Аналізуючи публікації, в яких розкрито складові та стадії публічного інвестування⁸⁹, визначимо стосовно нього такі етапи, як планування й відбір проєктів, залучення фінансування та розподіл коштів, реалізація проєкту, моніторинг його реалізації й контроль. Власне, високий рівень пов'язаності публічного інвестування з місцевим розвитком усе більше зміщає інвестиційний менеджмент у цій сфері на нижчі рівні публічного управління, зокрема регіональний, а надалі й місцевого самоврядування; іншими словами – зі стратегічного на

⁸⁸ Законодавство щодо регіонального розвитку. Історія становлення, сучасний стан та напрями змін. Київ: Програма «U-LEAD з Європою», 2019. 32 с. URL: https://rdpa.regionet.org.ua/images/Legislation_on_regional_development.pdf.

⁸⁹ Buffie E., Berg A., Pattillo C., Portillo R., Zanna L.-F. Public Investment, Growth, and Debt Sustainability: Putting Together the Pieces. *IMF Working Paper*. 2012. № 12/144. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12144.pdf>; Izquierdo A., Lama R. E., Medina J., Puig J.P., Riera-Crichton D., Vegh C., Vuletin G. Is the Public Investment Multiplier Higher in Developing Countries? An Empirical Investigation. National Bureau of Economic Research, 2019. Boston MA. NBER Working Papers 26478. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/20/Is-the-Public-Investment-Multiplier-Higher-in-Developing-Countries-An-Empirical-Exploration-48836>; Warner A. M. Public Investment as an Engine of Growth. *IMF Working Paper*. 2014. № 14 (148). 75 p.

операційний щабель. Відповідно, це зміщує акценти й в інституційно-правовому інструментарію: тут уже не стільки про закони та підзаконні акти, скільки про систему нормативно-методичного забезпечення (зокрема в частині оцінювання якості й критеріїв надання переваг та обрання кращих і більш перспективних проєктів, аналізу сталості й ефективності їх перебігу, інституціалізацію рішень у частині співвідношення витрат на тверду та м'яку інфраструктуру тощо), планувальних документів, регламентів обласних рад і виконавчих комітетів громад, закріплення інституційно-функціональної спроможності органів виконавчої влади й місцевого самоврядування.

Своя проблематика, а точніше – інституційно-правова система врегулювання, характерна під час проходження такого етапу інвестиційного циклу публічного інвестування, як фінансування проєктів⁹⁰. Тут безпосередніми предметами – фокусами уваги – стають питання регіонального та місцевого бюджетування, розробки й реалізації інвестиційних програм (у межах системи планування соціально-економічного розвитку регіонів і територій), у т. ч. у сфері публічних інвестицій, бюджетних регламентів територіальних громад, громадської участі в стратегічному плануванні й бюджетуванні, створення та регламентування діяльності міжвідомчих комісій із регіонального розвитку.

У разі залучення коштів не з бюджетних джерел палітра компонент інституційно-правового забезпечення публічного інвестування доповнюється такими елементами, як законодавство щодо державно-приватного партнерства (особливо в частині малих проєктів на місцевому рівні)⁹¹, функціонування інститутів спільного інвестування, фінансового лізингу, а також інституційно-правових засад у частині залучення коштів із застосуванням таких інструментів, як, до прикладу, револьверні фонди, краудфандинг⁹², ін. та й загалом проблематикою

⁹⁰ Petrović P., Arsić M., Nojković A. Increasing public investment can be an effective policy in bad times: Evidence from emerging EU economies. *Economic Modelling*. 2021. Vol. 94. P. 580–597.

⁹¹ Public Investment and Public-Private Partnerships. Procyclicality of Financial Systems in Asia. London: Palgrave Macmillan, 2008. 306 p. P. 54–88.

⁹² DeJong J., Ferdinandusse M., Funda J., Vetov I. The effect of public investment in Europe: a model-based assessment. *ECB Working Paper*. 2017. № 2021. 45 p. P. 22–36.

правового врегулювання завдань інституційної спроможності та компетенцій представників влади й органів місцевого самоврядування щодо використання інших джерел зовнішнього фінансування для цілей публічних інвестицій.

Важливо додати, що цілісний окремий блок інституційних питань у межах етапу фінансування проєктів публічного інвестування постає за переходу на довгострокове бюджетне фінансування⁹³, яке застосовується в країнах із високим рівнем розвитку економіки, розвиненими системами публічного управління та на разі залишається лише стратегічним орієнтиром реформування вітчизняної державної регіональної політики. Адже в такому випадку зростає список завдань до виконання суб'єктів і відповідальних, і дотичних до політики публічного інвестування. Виникає потреба в якісному спершу прогнозуванні, а надалі – стратегічному плануванні процесів зміни демографічної ситуації, у виробничо-ресурсній базі, розвитку економіки, соціальної сфери, відповідно, інфраструктурних потреб, а отже, джерел спрямування й обсягів публічних інвестицій, уключаючи узгодження всіх цих процесів із довгостроковим бюджетним плануванням.

Своєю чергою, етап реалізації проєктів публічного інвестування тісно дотичний до якості та сформованості нормативно-правового базису регулювання таких аспектів, як публічні закупівлі, їх адміністративні процедури, електронне врядування й питання контролю, дотримання прав та інтересів суб'єктів – учасників інвестиційного процесу⁹⁴, процедур, які регламентують усі господарські й економіко-технічні аспекти реалізації інвестиційного проєкту, надання / отримання дозвільних і погоджувальних адміністративних процедур, відповідальності посадових осіб, а також виконавців проєктів публічного інвестування.

Вкажімо на те, що належно (аби система публічного інвестування функціонувала якісно й ефективно та ці критерії зберігалися на постій-

⁹³ Chen H. The macroeconomic effect of public investment. *Mod. Econ.* 2017. № 8. P. 1272–1290.

⁹⁴ Masten I. Grdovic Gnip A. Macroeconomic Effects of Public Investment in South-East Europe. *Journal of Policy Modeling.* 2019. № 41. P. 1179–1194.

ній основі впродовж тривалого проміжку часу) має бути інституційно закріпленим також такий етап інвестиційного циклу, як моніторинг і контроль публічного інвестування. А це питання інституційно-організаційних та нормативно-методичних засад регіональної й місцевої статистики (що актуально для України, коли дані обласних статистичних спостережень критично недосконалі та неповні, аби забезпечити повноцінний моніторинг регіонального інвестиційного середовища в цілому й перебігу процесів публічного інвестування поготів, а система статистики на місцевому рівні (територіальні громади) взагалі не інституціалізована), моніторингу розвитку соціально-економічної сфери, застосування *RBM*-методології (управління, орієнтованого на результат) під час стратегічного планування місцевого соціального та економічного розвитку, загалом правової регламентації аспектів моніторингу й оцінювання стратегій / програм / проєктів публічної політики зростання⁹⁵.

Наступна класифікаційна ознака, що визначає специфіку інституційно-правового забезпечення публічного інвестування, стосується багатовекторної співпраці та координації. По-перше, це зумовлено багаторівневими міжбюджетними відносинами, які походять від свого базису – державного інвестування, коли держава відповідальна за реалізацію суспільно значимих проєктів, які мають різний рівень вагомості – від національного до регіонального, стратегічно-галузевого чи суто локального. Відповідно, реалізація того чи іншого проєкту передбачає формування достатнього ресурсного забезпечення, що інколи потребує залучення ресурсів з усіх рівнів – центрального (коли регіональні чи місцеві органи влади самотужки не спроможні організувати фінансування в значних розмірах), регіонального (для співфінансування чи іншої участі регіональних органів влади, особливо в частині стратегічного планування раціонального просторового розвитку) та місцевого (аби максимально посилити інтерес й участь громади

⁹⁵ Dabla-Norris E., Brumby J., Kyobe A. Investing in public investment: an index of public investment efficiency. *J. Econ. Growth*. 2012. № 17. P. 235–266.

в результативності реалізації проєкту). Залучення фінансових ресурсів з бюджетів різних рівнів закономірно обумовлює цілий спектр нових специфічних умов і взаємовідносин, які мають бути інституціалізованими.

По-друге, це спричинено мультифункціональними завданнями, які постають у ході реалізації програм і проєктів публічного інвестування. Це також у природі цього інструменту державної політики соціально-економічного розвитку й виду інвестування, адже, на відміну від комерційних інвестиційних проєктів, тут узгодження з плануванням функціонування й розвитку територій, організацією роботи широкого спектра суб'єктів (представників органів державної влади, місцевого самоврядування, громадськості, імовірно, бізнесу й інших суб'єктів), мотивацією (часто непрямого характеру) безпосередніх та опосередкованих учасників, контролем широкої гами чинників, умов, а також викликів і загроз успішної реалізації проєкту. З іншого боку, це ще й питання не тільки інвестицій і фінансів, але й соціально-демографічної сфери, зв'язку з виробничою інфраструктурою, інноваційним розвитком, екологічними нормами тощо. Усе це актуалізує питання інституційно-правового унормування міжфункціональної координації.

По-третє, це ще й завдання міжсекторної й інклюзивної координації або, іншими словами, взаємодії органів центральної державної влади та місцевого самоврядування (вертикальна координація), а також міжмуніципального співробітництва. Насправді публічне інвестування в розвиток твердої чи навіть м'якої інфраструктури не обмежується певними адміністративними одиницями, а має продовження на сусідніх територіях, у межах єдиної цілісної просторово-галузевої системи регіону.

Отже, як це засвідчують результати досліджень⁹⁶, на рівні міжсекторної координації виникають питання єдиної системи планувальних

⁹⁶ Cristian S., Aura-Gabriela S., Marius-Corneliu M., Dorin M. The Estimation of the Public Investment Multiplier in Romania. *In International Conference on Business and Economics Research*. Kuala Lumpur: IACSIT Press. 2010. P. 20–24; Ganelli G., Tervala J. Welfare multiplier of public investment. *IMF Economic Review*. 2020. № 68. P. 390–420.

документів, інституційних норм і методичних рекомендацій із формування, використання й розподілу коштів секторальних міністерств, досягнення належного рівня інституційної спроможності як органів державної влади, так і місцевого самоврядування, нормативних рекомендацій з аналізу та оцінювання впливу публічних інвестицій у різних сферах і на різних територіях на цілісний регіональний розвиток та загалом поступ країни, уключаючи врахування ролей і внеску інвестицій у тверду й м'яку інфраструктуру.

Свою чергою, у межах між'юрисдикційної координації розвивається не менше поле проблемних аспектів і, як підтверджує вітчизняний досвід у сфері міжмуніципальної співпраці, до таких належать визначення форми спільного фінансування / утримання (уключаючи розмір внеску й, відповідно, ролі суб'єктів співпраці) органами місцевого самоврядування підприємств, установ та організацій комунальної форми власності; узгодження в часі й просторі питань акумулювання на визначений період ресурсів із метою спільного здійснення відповідних заходів; різні погляди та бачення перебігу процедур утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ й організацій, управління спільними інфраструктурними об'єктами; неузгодженість процедур та візії утворення суб'єктами співробітництва єдиного органу управління для спільного виконання функцій і завдань⁹⁷. Додамо сюди й низку проблем (труднощів) відсутності кваліфікованих кадрів із відповідним досвідом роботи, значних часових витрат й організаційних процедур, узгодження інтересів мешканців різних громад і територій, уключаючи виділення в таких цілях бюджетних ресурсів громад, можливу відсутність довіри до цих процесів, спільний цілісний стратегічний та операційний менеджмент проєктів публічного інвестування в межах проєктів міжмуніципальної співпраці.

⁹⁷ Звіт за результатами експертного аналітичного дослідження питань співпраці громад Житомирської області. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1114/Аналіз_ММС_Житомирська_область.pdf.

Отже, вказане в рази збільшує актуальність проблематики нормативно-правової інституціоналізації договірних засад і відносин у межах реалізації спільних проєктів (зокрема із застосуванням інструментарію публічного інвестування), аспектів, пов'язаних зі сферами й умовами, за яких міжмуніципальна співпраця стає обов'язковою, покращенням інституційної спроможності та готовності громад до співпраці. По суті, ідеться про те, що значна варіативність проблематики міжмуніципальної співпраці обумовила ухвалення в низці країн спеціального закону про співробітництво територіальних громад⁹⁸. Власне, це послугувало інституційною умовою налагодження співпраці в царинах так званого перехрещення спільних інтересів, як-от: громадський транспорт, житлово-комунальне господарство, соціальна інфраструктура, утилізація та переробка відходів, енерго- й ресурсозабезпечення. Інший дискурс – це про нормативно-методичний базис укладання договорів про підготовку та реалізацію інтегрованих проєктів публічного інвестування.

Урешті-решт, власної інституціоналізації потребують і питання взаємодії та координації діяльності в межах інклюзії так званих приватних суб'єктів, коли йдеться про взаємодію представників органів державної влади й місцевого самоврядування, з одного боку, і громадськості, бізнесу, місцевого населення, інших зацікавлених у реалізації тих, чи інших проєктів публічного інвестування суб'єктів⁹⁹. Покращення такої співпраці часто пов'язане з удосконаленням комунікації між стейкхолдерами, що потребує залучення зацікавлених сторін на всіх стадіях управління регіональним / місцевим розвитком із використанням публічного інвестування. Це й дослідження проблематики та напрацювання рішень з інфраструктурної модернізації

⁹⁸ Dreger C., Reimers H. E. Does public investment stimulate private investment? Evidence for the euro area. *Econ. Model.* 2016. № 58. P. 154–158; To T. T. Public investment «crowds out» private investment? A look from experimental model of VECM. *Magazine of Finance.* 2011. Vol. 6. № 560. P. 49–62.

⁹⁹ Papaioannou S. Public Investment Multipliers in EU Countries: Does the Efficiency of Public Sector Matter? Athens: Centre of Planning and Economic Research, 2016. 34 p. P. 12–16.

територій, і планування просторового розвитку, і організація громадських слухань, фахових консультацій та обговорень, стратегічних сесій, і залучення зовнішніх суб'єктів до розробки конкретних проєктів під час обговорення результатів моніторингу стану перебігу реалізації проєктів публічного інвестування та аналізу їх якості, ефективності.

З іншого боку, потрібно розуміти високу ймовірність існування конфлікту інтересів стейкхолдерів, що актуалізує дотримання принципу переваги інтересів вищого порядку¹⁰⁰. Указаний аспект цілковито резонний та має бути додатково інституціоналізованим, а точніше – прописаним у відповідних нормативно-методичних рекомендаціях інклюзивної координації (громадської участі) в межах формування й реалізації програм і проєктів публічного інвестування. Виходом із такої ситуації можна також вважати ухвалення положень про, наприклад, регіональну / місцеву комісію з урегулювання питань громадської участі в проєктах публічного інвестування розвитку інфраструктури територій і громад.

Інший випадок – це джерела формування фінансових ресурсів, що порушує цілий спектр питань (а відтак, їх інституційно-правове урегулювання) як безпосереднє виділення коштів із бюджетів різних рівнів (бюджетний кодекс), так і супутні відносини, які виникають у ході акумулювання необхідних для публічного інвестування активів і засобів. У разі класичної форми публічного інвестування, коли головним джерелом формування інвестиційного ресурсу слугує бюджетна система країни, нормативно-правове поле відносин в аналізованій сфері визначається бюджетним кодексом, а також нормативними актами з регулювання міжбюджетних відносин і трансфертів¹⁰¹. Ідеться як про повноту й сучасність положень відповідних НПА, так і про врахування суто специфічних для публічного інвестування положень і вимог.

¹⁰⁰ Adarov A., Clements B., Jalles J. Revisiting Public Investment Multipliers: the nonlinear role of the business cycle, fiscal space, capital stock and efficiency. *Policy Research Working Paper*. 2024. URL: <http://hdl.handle.net/10986/42293>.

¹⁰¹ Berg A., Portillo R., Yang S. C. Public Investment in Resource-Abundant Developing Countries. *IMF Economic Review*. 2013. № 61. P. 92–129.

Водночас розуміємо, що за потреби гарних можливостей або в разі екстремальної ситуації суб'єкти управління таким напрямом державної, у тому числі на регіональному рівні, політики публічного інвестування можуть розраховувати на дофінансування з використанням ресурсного потенціалу суб'єктів фінансово-кредитної системи регіонів (банківських та небанківських установ)¹⁰². У такому кейсі, як із метою залучення капіталу, так і загалом надійного й ефективного функціонування суб'єктів фінансово-кредитної системи важливо, аби в країні була імплементована система НПА щодо фінансово-кредитних організацій, їх створення та діяльності, залучення й використання фінансових ресурсів.

Як засвідчує світова практика, органи місцевого самоврядування задля залучення інвестиційного ресурсу активно застосовують такий інструмент, як місцеві позики та запозичення¹⁰³. Але такі практики масштабуються й ефективно використовуються в тих регіонах, де в країні на регіональному та на місцевому рівнях діє якісне нормативно-правове поле знову ж таки бюджетного кодексу щодо порядку, процедур і регламентів здійснення місцевих запозичень, надання місцевих гарантій, регулювання форм розрахунків, організації місцевих запозичень, надання місцевих гарантій, управління місцевим боргом, а також щодо фінансово-інвестиційних фондів.

Для нинішньої України, яка перебуває в ситуації повномасштабної війни, а також для країн із нижчим рівнем соціально-економічного розвитку й менших ресурсних можливостей, гарним «вікном можливостей» щодо поповнення джерельної бази фінансування проєктів публічного інвестування та особливо в частині забезпечення за рахунок цього подолання диспропорцій місцевого соціально-економічного розвитку слугують ресурси міжнародних технічних фінансових органі-

¹⁰² Gjini A., Kukeli A. Crowding-out effect of public investment on private investment: an empirical investigation. *Journal of Business & Economics Research*. 2012. Vol. 10. № 5. P. 269–276.

¹⁰³ Gaspar V., Schwartz G., Cangiano M., Clements B., Hughes R., Eden H. van, Vu H. Making public investment more efficient. *International Monetary Fund Staff Report*. 2015. URL: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2015/061115.pdf>.

зацій (на кшталт *USAID, European Commission, British Council, United Nations, Solidarity Fund PL in Ukraine* тощо). Однак для інституціалізації як самих процесів, так і їх перебігу в країні мають бути ухвалені й застосовуватися міжнародно-правові фінансові норми, а також розпорядження, регламенти тощо, які визначають характер та особливості здійснення зовнішньої консультативно-технічної підтримки, надання державних гарантій у частині прозорості реалізації проєктів, дієві методи подолання корупції й адміністративного тиску на неурядові організації, а в разі потреби – повернення коштів.

Як уже зазначалося, однією із переваг інструментарію публічного інвестування, як і його відмінних рис від державного інвестування, слугує можливість (а інколи й потреба) в залученні частини ресурсів із боку приватного сектору та населення. У таких цілях створюються спеціалізовані фонди фінансування, а ресурс, який накопичуються на їх основі, після проходження через бюджети відповідних рівнів, використовується для фінансування суспільно значимих проєктів. Як засвідчує зарубіжна практика, для уможливлення використання такого джерела формування капіталу мають бути ухвалені рішення, розпорядження, інструкції й положення, що визначають умови створення та функціонування відповідних фондів, а також регламенти державно-приватного партнерства й угод концесії (оскільки, зазвичай, приватний капітал залучається через такого типу інструменти).

Публічне інвестування – складна управлінська система, якість функціонування якої попри реалізацію головних функцій потребує виконання низки допоміжних завдань, серед яких найбільшою значимістю, як на думку автора, характеризуються такі. По-перше, це управління ризиками, що логічно з огляду на високий рівень ризику інвестування загалом, а також застосування такої його форм, як публічна, зокрема. По-друге, це регуляторна діяльність, значимість якої обумовлюється потребою в ретельній перевірці змін у нормативно-правовому базисі публічного інвестування, адже такі дуже чутливі й вони здатні значною мірою впливати і на мотивацію громад у сенсі

здійснення інвестицій в інфраструктурний розвиток, і на ефективність самого інвестування. По-третє, це професійно-кадрове забезпечення. Це актуально у світлі потреби в підвищенні рівня якості інвестиційного менеджменту представників органів державного управління та місцевого самоврядування.

Аналіз результатів досліджень, де у фокусі уваги прямим чи опосередкованим чином перебувають відповідні питання¹⁰⁴, дає підстави визначити як провідні детермінанти такі елементи інституційно-правового забезпечення публічного інвестування: методики ризик-менеджменту бюджетного інвестування загалом і державно-приватного партнерства й концесії зокрема, їх експертизи та звітування, положення, процедури й регламенти, постанови та правила з регламентування регуляторної діяльності, правові вимоги щодо постійного навчання публічних службовців, а також залучення допомоги зовнішніх експертів, у тому числі представників системи консалтингу.

Як результат, формується концепційна структура системи інституційно-правового забезпечення публічного інвестування в проєкції регіонального розвитку, яка набуває вигляду як на рис. 2.1. Укажімо на те, що інституційно-правове забезпечення, по суті, відповідає м'якій інфраструктурі, тоді як її тверду компоненту утворюють елементи інституційно-організаційного блоку¹⁰⁵. Ідеться про суб'єктів (інституції, організації, установи тощо), які формують відповідне інституційно-правове забезпечення, реалізують його норми та положення, забезпечують контроль за перебігом процесів публічного інвестування. Іншими словами – створюють і реалізують державну політику в аналізованій сфері.

¹⁰⁴ Fournier J. The Positive Effect of Public Investment on Potential Growth. Working Papers 1347, Paris: OECD Economics Department, 2016. 24 p.; The Implications of Public Investment for Debt Sustainability. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 46 p. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2024-06/dp204_en.pdf; United Nations. *The Role of Public Investment in Social and Economic Development*; United Nations: New York, NY, USA; Geneva, Switzerland, 2009. 29 p.

¹⁰⁵ Glomm G., Ravikumar B. Public Investment in Infrastructure in a Simple Growth Model. *J. Econ. Dyn. Control*. 1994. № 18 (6). P. 1173–1187.

Рис. 2.1. Концепційні положення системи інституційно-правового забезпечення публічного інвестування в проєкції регіонального розвитку
Джерело: авторська розробка.

Як відомо, якість державної політики визначається її спроможністю повною мірою реалізувати базисні функції менеджменту, до яких належать планування, організація, мотивація та контроль (табл. 2.1). Функція планування передбачає здійснення територіального аналізу з подальшою ідентифікацією потреб інфраструктурного розвитку й попереднього планування предмету діяльності щодо залучення інструментарію публічного інвестування, стратегічне планування розвитку (зокрема інфраструктурного) регіону та громад, а також безпосередніх потенційних практик публічного інвестування. На цьому етапі актуальним стає завдання, з одного боку, стратегування регіонального / місцевого розвитку, а з іншого – використання в таких цілях можливостей і засобів публічного інвестування¹⁰⁶.

Функція організації орієнтована на перетворення стратегічних планів на безпосередню апробацію проєктів публічного інвестування у сфері покращення, розвитку та модернізації наявної твердої й м'якої інфраструктур регіонів і громад. У таких цілях здійснюються попередній аналіз та відбір проєктів, створення платформ для їх організації й реалізації, усунення перешкод із реалізації, у т. ч. у сфері міжмуніципальної співпраці, залучення фінансування з різних можливих, оптимальних і доступних джерел¹⁰⁷.

Функція мотивації покликана сформувати повноцінне фінансово-ресурсне забезпечення реалізації програм і проєктів публічного інвестування, а також забезпечити надання іншої необхідної допомоги й підтримки задля організації та втілення в життя відповідних планів¹⁰⁸.

Функція контролю стосується запровадження систематичного періодичного моніторингу, аналізу й діагностики перебігу, якості реалізації та результативності проєктів публічного інвестування, особливо в контексті забезпечення регіонального та місцевого соціально-економічного поступу.

¹⁰⁶ Chakraborty S., Dabla-Norris E. Strategy, Policy, and Review Department the Quality of Public Investment. IMF Working Paper. 2009. № 154. 23 p. P. 16–22.

¹⁰⁷ Adam C., Bevan D. Aid and the Supply Side: Public Investment, Export Performance, and Dutch Disease in Low-Income Countries. *World Bank Econ. Rev.* 2006. № 20 (2). P. 261–290.

¹⁰⁸ Canh T. N., Lua T. T. The impacts of public investment on private investment and economic growth. *Emerald Insight.* 2018. Vol. 25. № 1. P. 15–32.

Таблиця 2.1

Елементи інституційно-організаційного забезпечення публічного інвестування в проєкції регіонального розвитку

Функція управління	Інституції	Завдання в частині публічного інвестування з прицілом на регіональний розвиток
1	2	3
Планування	▪ Уряд, міністерство розвитку громад і територій, секторальні міністерства; ▪ органи виконавчої влади та місцевого самоврядування;	▪ здійснення територіального аналізу для попереднього планування; ▪ стратегічне планування розвитку (зокрема інфраструктурного) регіону та громад, публічного інвестування;
Організація	▪ міжвідомчі координаційні комісії / комісії регіонального розвитку; ▪ ради регіонального розвитку; ▪ інституційні площадки координації та співпраці; ▪ комісії координації міжмуніципальної співпраці; ▪ агенції регіонального / місцевого розвитку, суб'єкти консалтингу, інші бенефіціари й стейкхолдери;	▪ попередній аналіз якості та ефективності інвестування, відбір проєктів; ▪ обговорення питань збалансованого поступу й узгодження позицій суб'єктів регіонального розвитку; ▪ виступ платформою для організації проєктів із публічного інвестування; ▪ планування, організація, моніторинг, усунення перешкод реалізації проєктів міжмуніципальної співпраці, зокрема з інвестування, розвитку інфраструктури; ▪ визначення перспективних напрямів розвитку та оптимальних джерел і форм їх фінансування, напрацювання рішень із місцевих позик, залучення ресурсів МФО, угод ППП тощо;
Мотивація	▪ обласні ради, виконавчі комітети ОМС; ▪ спеціалізовані державні й неурядові структури, організації;	▪ ухвалення рішень у частині виділення бюджетних коштів, умов та способів залучення фінансових ресурсів з інших джерел тощо; ▪ формування ресурсного забезпечення, надання різних способів і форм підтримки, у т. ч. грантової;

Закінчення таблиці 2.1

1	2	3
Контроль	▪ регіональні / місцеві комісії з попереднього (ex ante) оцінювання та аналізу результативності публічного інвестування (ex post); ▪ органи місцевої статистики; ▪ інституції громадянського суспільства та представники експертного середовища	▪ аналізу потенційних, а також якості реалізації ухвалених проєктів публічного інвестування; ▪ формування інформаційно-аналітичної бази оцінювання та діагностики проєктів публічного інвестування і якості державної політики в цій сфері; ▪ здійснення зовнішньої незалежної експертизи реалізації проєктів публічного інвестування, надання послуг консалтингу, сприяння в покращенні професійно-кадрового забезпечення публічно-інвестиційного менеджменту

Джерело: авторська розробка.

Із такою метою критично потрібно сформувати інформаційно-аналітичний базис аналізу й діагностики публічного інвестування та якості державної політики в цій сфері, залучати зовнішню незалежну експертизу його проєктів, послуги консалтингу, сприяти в покращенні професійно-кадрового забезпечення публічно-інвестиційного менеджменту¹⁰⁹.

Як зазначено, під час реалізації визначених функцій і завдань потрібно вибудувати й залучити систему інституційно-організаційних елементів, більшість яких має державну та/чи комунальну форми власності. Однак невід'ємним компонентом стає задіяння потенціалу й можливостей громадського та приватного секторів.

У публікаціях із публічного інвестування¹¹⁰ наголошено на тому, що не менш вагомою стає така компонента інституційного забезпе-

¹⁰⁹ Swaby R. Public investment and growth in Jamaica, Fiscal and Economic Programme Monitoring Department, Bank of Jamaica, 2007. 31 p. P. 22–28.

¹¹⁰ Cavallo E., Daude C. Public Investment in Developing Countries: A Blessing or a Curse? *J. Comp. Econ.* 2011. № 39. P. 65–81; Gbohoui W. Uncertainty and Public Investment Multipliers: The

чення публічного інвестування, як неформальна. Ідеться, зокрема, про так звані усталені правила, інститути, норми, звичаї поведінки тощо.

Характеризуючи неформальний блок інституційного забезпечення публічного інвестування, доцільно згрупувати його елементи в чотири вектори: 1) формування системи цінностей, формальних і неформальних норм, які регулюють діяльність, що забезпечують позитивне суспільне ставлення й активізацію та масштабування практик публічного інвестування; 2) створення організаційних форм підтримки й активізації проєктів та програм публічного інвестування, їх внутрішньої диференціації й спеціалізації для виконання завдань інфраструктурного розвитку територій і громад; 3) легітимізація та соціальна стратифікація інституту публічного інвестування як інфраструктурного каталізатора розвитку соціально-економічних систем мезо- й локального рівня; 4) інтеграція практик публічного інвестування в культуру, соціально-економічну систему інформаційного суспільства, що дає можливості збереження його автономності для держави та суспільств, територіальних громад.

Отож є підстави вважати, що потенційними напрямками вдосконалення неформального блоку інституційного забезпечення публічного інвестування в системі регіонального й місцевого розвитку мають стати посилення ролі професійних громадських організацій та об'єднань економічних агентів і населення, розробка й упровадження професійних та корпоративних норм і стандартів діяльності з публічного інвестування, створення та підтримка інформаційної бази даних ринку публічних інвестицій, популяризація діяльності в цій сфері в суспільстві.

Інституційне забезпечення, безперечно, відіграє дуже важливу роль як у досягненні високого рівня якості й ефективності управління процесами публічного інвестування, так і в забезпеченні реалізації його мети, цілей та завдань. Однак перевірити це стає можливим лише

в результаті застосування повноцінної методології аналізу комплексного соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування, що є предметом наступного підрозділу дослідження.

2.2. Методологія та методи аналізування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування

Розробка методології дослідження у сфері економіки має високе теоретико-методичне та методико-прикладне значення під час формування й реалізації державної політики у всіх сферах та на різних рівнях управління, у т. ч. регіональному. На перший погляд, це інструмент, який застосовується задля реалізації функції аналізу, однак це також і засіб пізнання, значно кращого (в окремих випадках – ширшого) розуміння процесів та явищ, а звідси – більш ретельного і планування регіональної політики, і вдосконалення систем організації, і усвідомлення чинників та способів мотивації економічних і загалом господарських агентів, і засіб якісного повноцінного контролю перебігу ситуації, досягнення мети й цілей регулювання, ефективності публічної політики в цілому.

Що ж стосується публічного інвестування, то методологія дослідження процесів у цій сфері значно складніша, багатокомпонентна, має низку рівнів та етапів алгоритмізації. Указане зумовлюється потребою в паритетному аналізі не тільки обсягів і динаміки публічних інвестицій, їх відповідності загальному масштабу потреби у фінансуванні програм та заходів із розбудови, покращення й модернізації місцевої інфраструктури, утілення в життя м'яких і твердих проєктів в інших сферах регіонального та місцевого поступу (соціальній, житлово-комунальній, демографічній, продовольчо-ресурсній тощо), але і їх внеску в регіональний та місцевий розвиток. Відповідно, останній також стає важливим предметом під час проведення комплексного аналізу.

Ідеться про збалансований розвиток, а це накладає завдання вивчення й надання характеристики не тільки базових індикаторів

соціально-економічного поступу територій, але й більшою мірою структурних співвідношень і зрушень, інституційних реформ та змін, які їх зумовили, отримавши фінансово-ресурсну підтримку як безпосередньо, так і частково, із застосуванням інструментарію публічного інвестування.

Утім, у межах вивчення публічного інвестування виникають свої структурно-інституційні питання щодо джерел формування інвестиційного ресурсу, їх оптимальності, витратомісткості в плані залучення, інструментів ухвалення рішень (здебільшого стосовно обрання проєктів) та процедурних аспектів проходження фаз й етапів публічного інвестування, структури використання та розподілу коштів, урешті-решт – ефективності інвестицій. Потрібно констатувати високий рівень потреби й актуальності завдання обґрунтування методології дослідження, а також визначення методів аналізування комплексного соціально-економічного розвитку регіону і його публічного інвестування. У результаті опрацювання наукових досліджень, де розкрито визначені вище аспекти¹¹¹, загальну структуру й послідовність дослідження збалансованого регіонального розвитку із застосуванням інструментарію публічного інвестування доцільно представити як на рис. 2.2. Отже, це комплексне послідовно-поетапне дослідження, у ході якого перевіряється як загальний стан соціально-економічних зрушень у регіоні та на його територіях (переважно в громадах), обсяги й динаміка публічного інвестування та впливу цих процесів на регіональний розвиток, а також оцінюються специфічні характеристики структурного збалансування (дисбалансів, деформацій, диспропорцій і т. ін.) регіональної соціально-економічної системи, уключаючи перевірку її стійкості й здатності до відновлення.

¹¹¹ Ocolişanu F., Dobrotă G., Dobrotă D. The Effects of Public Investment on Sustainable Economic Growth: Empirical Evidence from Emerging Countries in Central and Eastern Europe. *Sustainability*. 2022. № 14(14). URL: <https://doi.org/10.3390/su14148721>; Papaioannou S. Public Investment Multipliers in EU Countries: Does the Efficiency of Public Sector Matter? Athens: Centre of Planning and Economic Research, 2016. 34 p.; Ramirez M. D., Nazmi N. Public investment and economic growth in Latin America: an empirical test. *Review of Development Economics*. 2003. Vol. 7. № 1. P. 115–126; Tran N. N. A., Le H. P. Impact of public investment on economic growth in Vietnam: an experimental look of ARDL model. *Development and Integration*. 2014. Vol. 19. P. 3–10.

Рис. 2.2. Структура та послідовність: 10 кроків методології аналізування збалансованого розвитку регіону із застосуванням інструментарію публічного інвестування

Джерело: авторська розробка.

Як і будь-який системний аналіз¹¹² він починається з формування сукупності параметрів, показників та індикаторів функціонування розвитку системи; надалі здійснюється формування бази даних й інформаційно-аналітичного забезпечення процесу аналізування; обрання раціональних методичних підходів та методів економічного аналізу й проводяться відповідні розрахунки. При тому кожен з етапів аналітичної роботи, по суті, слугує власною передумовою для узагальнення й опрацювання даних, які потрібні вже на наступній стадії дослідження.

Наступний блок – аналітичний, і буде логічно, коли на його базі спершу ідентифікуються просторові диспропорції (в ідеалі – їх відсутність) регіонального розвитку за ключовими питомими (у розрахунку на одиницю населення чи ресурсного забезпечення) характеристиками соціально-економічного поступу громад.

У визначеному алгоритмі свою невід’ємну роль реалізовує блок аналізування публічного інвестування. Власне, на цьому наголошено в дослідженнях таких науковців, як Дж. Т. Джаллес, Д. Парк, І. Кюареші¹¹³ (де доводиться, що місцевий розвиток значною мірою визначається обсягами й якістю публічного інвестування, відповідно, аналізується з позиції його виступу головним каталізатором зростання); М. Делейді, Ф. Іяфрейт, Е. Левреро¹¹⁴ (описуються зв’язки: ефективна регіональна політика → розвиток підприємницького сектору → зростання податково-бюджетних поступлень → задіяння фіскальних мультиплікаторів → посилення потенціалу публічного інвестування → інфраструктурний розвиток як чинник подальшого покращення інвестиційної привабливості); П. Скандіzzo, М. Перлеоні¹¹⁵ (доводяться коротко- й

¹¹² Загорський В. С., Борщук Є. М. Системний аналіз концепції сталого розвитку: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 252 с.; Теорія та практика регіонального розвитку: кол. моногр. / за заг. ред. К. Ф. Ковальчука, Л. М. Савчук. Дніпро: Герда, 2016. 584 с.

¹¹³ Jalles J. T., Park D., Qureshi I. Public and Private Investment as Catalysts for Growth: An analysis of emerging markets and developing economies with a focus on Asia. 2024. № 148. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2024.103166>.

¹¹⁴ Deleidi M., Iafrate F., Levvero E. S. Public investment fiscal multipliers: An empirical assessment for European countries. *Struct. Chang. Econ. Dyn.* 2020. № 52. P. 354–365.

¹¹⁵ Scandizzo P. L., Pierleoni M. R. Short and Long-Run Effects of Public Investment: Theoretical Premises and Empirical Evidence. *Theoretical Economics Letters*. 2020. Vol. 10. № 4. P. 834–867.

довгострокові ефекти та наслідки публічного інвестування в системі параметрів соціально-економічного розвитку територій і громад).

Отже, у зарубіжній практиці як застосування, так і роль публічного інвестування в соціально-економічному розвитку значно вагоміші, відповідно, уключення аспекту внеску публічних інвестицій у більшості методичних рекомендаціях з аналізування розвитку регіонів здебільшого закономірне. Згідно з А. Моуроуджейна, Дж. Ботева, Дж. Фурньє, Н. Пейна та Е. Рустіцеллі, класично йдеться про проведення аналізу обсягів, динаміки, структурних характеристик (як щодо формування, так і в частині розподілу фінансових ресурсів), якості й ефективності інвестиційних процесів, ідентифікацію чинників впливу на публічно-інвестиційну активність та результати й наслідки публічного інвестування¹¹⁶.

Однак урахування реалій країн із низьким рівнем застосування практик публічного інвестування та все ще нестановленням його інституційно-організаційних (у т. ч. нормативно-методичних) й економічних засад, інституційного забезпечення тощо (кейс України) доводить до висновку про і раціональність, і необхідність додаткового аналізування та перевірки стану й динаміки масштабування практик застосування колективно-договірних форм співпраці у сфері публічного інвестування. Висновки за цим напрямом дають підставу стверджувати про активність використання публічно-приватних механізмів застосування та розвитку практик публічного інвестування, що важливо у світлі якості політики регіонального й місцевого розвитку, дотримання принципу інклюзії в цій сфері.

Окремий пласт аналітичних питань – це дослідження комплексних макроекономічних характеристик як щодо обчислення композиційного індексу розвитку регіону, так і стану його конкурентоспроможності, економічної безпеки, реалізації економічного потенціалу, якості життя тощо¹¹⁷. Хоча здійснення таких досліджень достатньо трудомістке,

¹¹⁶ Mourougane A., Botev J., Fournier J. M., Pain N., Rusticelli E. Can an Increase in Public Investment Sustainably Lift Economic Growth? *Working Papers*. 2016. 37 p.

¹¹⁷ Актуальні проблеми прогнозування розвитку соціально-економічних систем: монографія / за ред. О. І. Черняка, П. В. Захарченка. Мелітополь: [б. в.], 2019. 456 с.; Пурський О. І.,

потребує значних часових й організаційних витрат, його результати можуть надати додаткові висновки, актуальні з позиції проведення подальшого аналізу каузальності, з одного боку, публічного інвестування, а з іншого – комплексного соціально-економічного поступу регіону, формування та зміни структурних характеристик регіональної економіки, якості життя населення.

Наступний етап визначеної вище методологічної послідовності стосується аналізу та діагностики характеристик економіко-правового та бізнес-середовища регіону і його територій (громад). По суті, це вже радше перехід до виявлення причин, передумов та навіть чинників, які призвели до такого стану й зумовили характер перебігу процесів як регіонального та місцевого розвитку, так і публічного інвестування. Однак авторська позиція полягає в тому, що це важливий етап, під час якого формуються рішення щодо якості державної політики становлення системних сфер регіонального розвитку. Такий підсумок корелює із висновками результатів наукових досліджень М. Зверькова¹¹⁸, М. Мельник¹¹⁹, Л. Шевчук¹²⁰ й інших дослідників.

Урешті-решт, методологію аналізування регіонального розвитку із застосуванням інструментарію публічного інвестування доречно завершити та узагальнити характеристикою стану функціонування сфер і секторів регіональної соціально-економічної системи, відповідальних за формування ресурсного потенціалу відновлення економіки й соціально-демографічної сфери регіону. Адже в іншому разі навіть за ситуації гарного регіонального розвитку такий аналіз стане лише перманентним, що закономірно активує масштабування цілого спектра дисбалансів і диспропорцій, спершу економічного, а далі й соціального, демографічного, просторового та інших складових розвитку.

Харченко О. А., Мороз І. О. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону: монографія. Київ: КНТЕУ, 2017. 180 с.

¹¹⁸ Зверьков М. І., Кухарська Н. О., Клевцевич Н. А., Шараг О. С. Стратегування регіонального розвитку: теорія, методологія, концепція: монографія. Одеса: Атлант BOI COIU, 2019. 241 с. С. 86–104.

¹¹⁹ Мельник М. І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2012. 568 с. С. 25–45.

¹²⁰ Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи: Монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Шевчук Л. Т. Львів, 2011. 256 с. С. 103–114.

Вкажімо на те, що визначення структури і послідовності в методології аналізування регіонального розвитку та його публічного інвестування слугує лише її першою компонентою, тоді як наступні стосуються таких аспектів, як (1) система показників, індикаторів та критеріїв аналізування й оцінювання, (2) методи економічного аналізу, найбільш прийнятні під час проходження того чи іншого етапу дослідження, (3) методичні підходи, що можуть бути застосованими для вирішення низки достатньо складних завдань аналітичної роботи. І кожен із них треба підбирати та формувати крізь призму двох компонент дослідження: а) регіональний / місцевий розвиток; б) публічне інвестування.

У частині регіонального / місцевого розвитку можна опиратися на широкий пласт результатів сучасних досліджень, у т. ч. адаптованих до вітчизняних реалій і таких, що пройшли практичну апробацію в межах методичних рекомендацій з моніторингу реалізації регіональних та місцевих стратегій і програм соціально-економічного розвитку, розроблених, зокрема, із залученням провідних експертів у цій сфері й профінансованих за коштів провідних міжнародних фінансових організацій.

З іншого боку, прикладним кейсом тут можуть слугувати практики визначення індикаторів – критеріїв досягнення цілей і завдань стратегій регіонального розвитку, розроблених для областей України. На перший погляд, тут мало спільного, адже індикатори підбирались відповідно до специфіки стратегічних та операційних цілей стратегії того чи іншого регіону. Але більш прискіпливий аналіз цього питання дає підставу стверджувати про більш-менш однотипний асортимент індикаторів.

Підтвердження знаходимо на прикладі аналізу Стратегії розвитку Львівської області на період 2021–2027 рр.¹²¹. Попри достатньо варіативний склад стратегічних цілей, увесь спектр індикаторів аналізуван-

¹²¹ Стратегія розвитку Львівської області на період 2021–2027 років. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999>. С. 92–120.

ня стану соціально-економічного розвитку регіону зводиться до таких груп: (1) інноваційно-технологічного розвитку (уключно із розвитком секторів смарт-, біо- та креативної економіки, науково-дослідної діяльності й ІТ-сфери); (2) інвестиційної активності; (3) поступу малого та середнього підприємництва; (4) зовнішньоекономічної діяльності; (5) енергоресурсів й енергоефективності; (6) якості життя та розвитку соціальної сфери й інфраструктури, соціальної інклюзії та резильєнтності; (7) розвитку загальної й дорожньо-транспортної інфраструктури; (8) поступу сільських територій; (9) забруднення навколишнього середовища та діяльності щодо відновлення, покращення екологічної ситуації; (10) потенціалу й стану розвитку туристичного комплексу регіону.

Звернімо увагу, що в Стратегії розвитку Київської області на 2021–2027 рр. загальними групами, у межах яких формуються індикатори оцінювання стану реалізації мети та стратегічних цілей стратегування регіонального розвитку, визначаються: (1) розвиток освіти і її інфраструктури; (2) демографічна ситуація, рух населення; (3) стан культури, креативних індустрій, збереження культурної спадщини; (4) модернізація комунального господарства; (5) міра забезпеченості населення соціальними послугами та якість соціальної інклюзії в суспільстві; (6) екологічна ситуація й охорона навколишнього природного середовища; (7) обсяги ВРП і показники діяльності суб'єктів господарювання; (8) прогрес у сфері високотехнологічного сільсько-господарського виробництва; (9) поступ сектору МСП; (10) розвиток туризму та рекреації; (11) поширення інноваційної діяльності на засадах смартспеціалізації й покращення її середовища (наукова діяльність, людський капітал); (12) сталий розвиток територій, населених пунктів і громад, уключаючи розбудову загальної та дорожньо-транспортної інфраструктур¹²².

У Стратегії розвитку міста Києва до 2025 р. систему індикаторів моніторингу її реалізації вибудовано за такими групами: (1) загальна

¹²² Стратегія розвитку Київської області на 2021–2027 роки. URL: <https://koda.gov.ua/kiiyshhina/rozvytok-regionu/strategiya-rozvytku/>. С. 93–140.

(середній дохід населення, обсяги ВВП у розрахунку на одиницю населення); (2) промисловість та розвиток підприємництва; (3) інвестиції; (4) ринок праці; (5) житлово-комунальне господарство; (6) екополітика й охорона довкілля; (7) охорона здоров'я та спорт; (8) освіта [блок індикаторів, визначених Державною стратегією регіонального розвитку]; (9) розбудова міста й земельних відносини; (10) туризм; (11) транспорт та міська мобільність; (12) соціальна підтримка й допомога; (13) охорона здоров'я та здоровий спосіб життя; (14) публічний простір; (15) адміністративні послуги; (16) безпека та цивільний захист; (17) історична й архітектурна спадщина; (18) умови реалізації стратегії [блок індикаторів виконання Стратегії розвитку міста Києва]¹²³.

У результаті узагальнення положень та інших чинних стратегій розвитку областей в Україні можемо констатувати такі значимі аспекти. По-перше, загалом використовується більш-менш однорідний асортимент індикаторів, які застосовуються відповідно до визначеної в регіоні системи стратегічних й операційних цілей стратегування, доповнюючись окремими специфічними індикаторами т. зв. точкового характеру.

По-друге, достатньо чітко простежуються вектори, з одного боку, забезпечення, а з іншого – моніторингу й аналізування регіонального розвитку. Відповідно, ідеться про: а) розвиток регіональної економіки (економічної системи); б) соціальний поступ і резильєнтність; в) рівень сформованості й модернізації всіх компонент інфраструктури; г) інвестиційне забезпечення; ґ) інноваційно-технологічний розвиток (уключаючи смартспеціалізацію, цифрову трансформацію суспільства, використання потенціалу ІКТ); д) екологічну ситуацію та безпеку; е) культуру й історико-архітектурну спадщину.

По-третє, чомусь опускається з поля зору низка інших, не менш важливих комплексних характеристик, а саме демографічна ситуація, фінансово-бюджетна спроможність і стійкість, ресурсне, зокрема енергетичне забезпечення, спроможність задовольняти продовольчі потреби

¹²³ Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. URL: <https://old.kyivcity.gov.ua/files/2016/11/9/Kyiv-City-Strategy-2025-Project.pdf>. С. 112–123.

населення. Вважаємо це, скоріше, недоліком вітчизняного стратегування регіонального розвитку.

По-четверте, винятково функціонально-структурний підхід до аналізування розвитку регіону не може вважатися повноцінним і комплексним, адже, як відомо, регіон є не тільки соціально-економічною системою, але й просторово впорядкованим механізмом. Отож методичні рекомендації моніторингу стратегій, у яких не враховуються питання просторового поступу, не можуть вважатися самодостатніми, такими, що повною мірою розкривають проблематику збалансованого регіонального розвитку. Проте авторська позиція полягає в тому, що концепційно комплексний розвиток регіону потрібно розглядати як тривимірну площину, вектори якої формують: I) функціонально-ресурсні сфери; II) просторовий поступ; III) структурні баланси в соціально-економічній системі регіону (рис. 2.3).

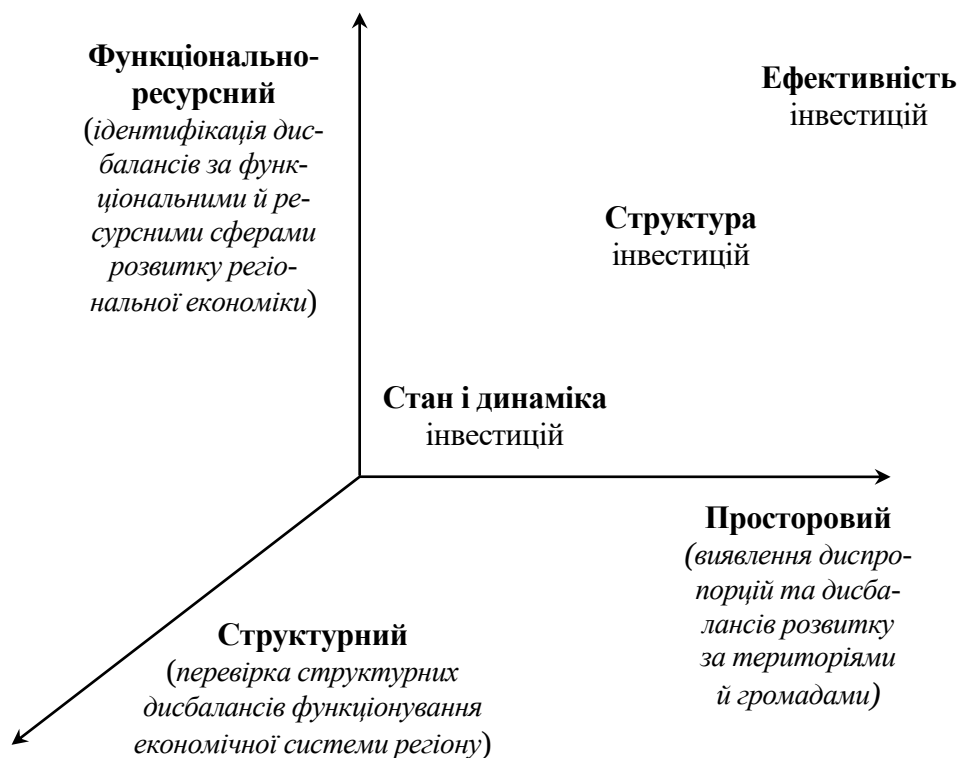

Рис. 2.3. *Методологічний базис формування індикаторів аналізування збалансованого регіонального розвитку та його публічно-інвестиційного забезпечення*

Джерело: авторська розробка.

І саме такий метод має лягти в основу напрацювання індикаторів аналізування збалансованого розвитку регіону.

По-п'яте, цікавим і значною мірою прикладним потрібно вважати метод урахування індикаторів, які етимологічно походять зі стратегій вищого рівня (наприклад державна стратегія регіонального розвитку), та, своєю чергою, поширення концептів розвитку регіону на економічні системи нижчих порядків (територій, територіальних громад, населених пунктів і навіть стратегічних підприємств).

По-шосте, під час формування системи індикаторів доцільно застосовувати принцип «очищення» орієнтирів-індикаторів від інструментів, із застосуванням яких вони досягаються. Це дало б змогу уникнути таких помилок, як, наприклад, розгляд у ролі індикатора таких аспектів, як розбудова міста й земельних відносини, публічний простір, адміністративні послуги тощо.

Формуючи систему базисних індикаторів аналізування збалансованого регіонального розвитку, вважаємо доцільним звернути увагу й на практики методології моніторингу стратегій розвитку на місцевому рівні. Однак аналіз таких практик, на прикладі територіальних громад Львівської області, дає підставу констатувати про відсутність будь-яких еталонних практик у цій сфері. Підтвердження – застосування від надвужького складу індикаторів (чисельність населення, обсяги доходів та видатків, середня заробітна плата, рівень зайнятості, кількість малих підприємств на 10 тис. осіб і річна чисельність туристів)¹²⁴ до вельми широкої гами показників на кшталт практик, що використовуються на рівні обласних стратегій (77 індикаторів за групами: просторове планування; успішний та конкурентоспроможний бізнес; привабливий туристичний простір; якісні й безпечні дороги; модернізація та розвиток інженерної інфраструктури; покращення стану навколишнього середовища; сучасний освітній простір; ефективна мережа закладів охорони здоров'я й соціального захисту; нова культурна платформа з

¹²⁴ Стратегія розвитку Сокальської територіальної громади до 2027 року та План заходів з реалізації на 2022–2024 pp. URL: <https://sokal-rada.gov.ua/Pro-gromadu/stor-3>. С. 46.

пріоритетом на спорт і здоровий спосіб життя; прозора й ефективна влада)¹²⁵.

Отже, якоїсь єдиної загальновизнаної методики в цьому кейсі не віднайти. Не надто помічними (щодо чіткого підходу до формування складу аналітичних показників) можна вважати й низку методико-прикладного навчально-методичного забезпечення в цій сфері. У більшості з них йдеться про концепційні положення в цій сфері, як-от: щодо правил формування системи індикаторів; класифікації індикаторів аналізу (кількісні і якісні; прямі (зміни в об'єкті помітні самому суб'єкту управління) та непрямі (досягнення результату складно помітити); відповідно до продукту чи наслідку; згідно з тими чи іншими аспектами ефективності); критеріїв оцінювання (відповідність, результативність, ефективність, економічність, сталість); вимог до індикаторів (ідентичність, доступність, доречність, адекватність, контрольованість); етапності контролю (вихідні дані, проміжні значення планових показників; кінцеві цільові орієнтири, значення)¹²⁶.

На засадах узагальнення вищенаведеного, а також виходячи з авторського бачення аналізованої проблематики систему індикаторів аналізування збалансованого регіонального розвитку можна представити таким чином (див. табл. 2.2).

Безперечно, що реальна практична ситуація, обумовлена специфікою статистичного забезпечення, особливостями регіонального та місцевого розвитку, метою й цілями аналізування в тій, чи іншій ситуації, ресурсними можливостями інформаційно-аналітичної роботи (у т. ч. на проведення експертних опитувань та соціологічних досліджень тощо), склад індикаторів може як звужуватися, так і розширюватися, уточнюватись або доповнюватися.

¹²⁵ Стратегія розвитку Белзької територіальної громади на період до 2027 року. URL: <https://belzgtg.gov.ua/Pro-gromadu/stor-3>. С. 43–53.

¹²⁶ Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку : Практичний посібник. Київ: ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.; Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.; Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 244 с.

Система індикаторів аналізування збалансованого соціально-економічного регіонального розвитку являє собою цілісну сукупність кількісних і якісних показників, що дають змогу комплексно оцінити рівень, динаміку та пропорційність розвитку регіонів у соціальній, економічній, екологічній та інституційній площинах. Вона охоплює індикатори економічної результативності (ВРП на душу населення, продуктивність праці, інвестиційна активність), соціальної стабільності (зайнятість, рівень доходів, якість життя, демографічна ситуація), екологічної безпеки (стан природного середовища, ефективність ресурсокористування) та інституційної спроможності (якість управління, рівень децентралізації, розвиток партнерських механізмів).

Таблиця 2.2

**Система індикаторів аналізування збалансованого
регіонального розвитку**

Вектори (та завдання аналізу)	Групи параметрів	Індикатори
1	2	3
І) Функціонально-ресурсний (оцінка стану розвитку регіону за функціонально-ресурсними компонентами та ідентифікація дисбалансів у разі відставання / проблематики в тих чи інших сферах)	Економічний розвиток	▪ Обсяги валового продукту на одну особу; виробництва та реалізації продукції базових галузей економіки на одного зайнятого; ▪ обсяги капітальних і прямих іноземних інвестицій на одну особу; ▪ обсяги та співвідношення експорту й імпорту; ▪ фінансовий результат до оподаткування.
	Соціальна резильєнтність	▪ Рівень зайнятості, рівень безробіття; ▪ середній дохід населення; витрати населення на одну особу; ▪ забезпеченість населення освітніми послугами, послугами системи охорони здоров'я та їх якість; ▪ показники рівня соціальної вразливо-

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
		сті населення (за всіма категоріями вразливості); ▪ забезпеченість населення житлом; обсяги споживання базових продуктів харчування на одну особу і їх енергетична цінність.
	Демографічна стабільність	▪ Чисельність населення; ▪ показники природного та міграційного руху населення; ▪ середня очікувана тривалість життя.
	Фінансово-бюджетна стійкість	▪ Доходи й видатки бюджету в розрахунку на одну особу; ▪ рівень дефіциту / профіциту бюджету; ▪ рівень дотаційності бюджету; ▪ індекс інфляції; ▪ рівень боргових зобов'язань та частки витрат на їх обслуговування; ▪ рівень проникнення страхування; частка банківського кредитування у ВРП.
	Ресурсо-забезпеченість	▪ Енергоємність виробництва; ▪ забезпеченість економіки енергетичними ресурсами, у т. ч. власного виробництва; ▪ обсяг виробленої енергії з відновлювальних джерел.
	Модернізація інфраструктури	▪ рівень забезпеченості населення та бізнесу водо-, енерго- й газозабезпеченням; ▪ забезпеченість і якість дорожньо-транспортної інфраструктури; ▪ стан розвитку та якість функціонування всіх видів транспорту, транспортної і логістичної інфраструктури;

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
		- стан розвитку смарт-інфраструктури; - частка адміністративних послуг в електронному вигляді; - частка населення й суб'єктів господарювання, що користуються адміністративними послугами в електронному вигляді.
	Інвестиційне забезпечення	- Обсяги інвестицій в основний капітал до вартості основних засобів в економіці; - рівень зносу основних засобів; - обсяги публічних інвестицій та кількість проєктів із розвитку інфраструктури, реалізованих у їх межах.
	Інноваційно-технологічний розвиток	- частки інноваційно активних суб'єктів господарювання й реалізованої інноваційної продукції (послуг); - частка експорту високотехнологічної продукції; - стан розвитку цифрової економіки й суспільства, поширення ІКТ у бізнес-процесах; - частка домогосподарств із доступом до мережі «Інтернет».
	Екологічна безпека	- Рівень забруднення земель, водних ресурсів, повітряного басейну; - обсяги утворених відходів усіх класів та рівень їх утилізації; - обсяги інвестицій і витрат на охорону навколишнього природного середовища.
	Культура	- Кількісні та якісні характеристики об'єктів культурної спадщини і їх стану; - якість туристичної інфраструктури; - стан розвитку туристичного сектору, чисельність обслуговуваних туристів.

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
II)Просторовий (виявлення ймовірних диспропорцій та дисбалансів розвитку регіону за його територіями й громадами)	Доходи та інвестиції	Коефіцієнти диференціації між територіальними громадами за: ■ обсягами доходів і видатків місцевих бюджетів; ■ податковими поступленнями, індексом податкоспроможності; ■ видатками (у т. ч. розвитку) на одну особу; ■ інвестиціями, зокрема публічними; доходами та фінансовими результатами суб'єктів господарювання.
	Трудові ресурси й параметри ринку праці	Рівень просторових диспропорцій за: ■ обсягами потреби в працівниках у розрахунку на 1 робоче місце; ■ рівнем зайнятості та безробіття; ■ вакантними робочими місцями; ■ середнім рівнем заробітної плати.
	Економічний розвиток	Індекси співвідношень у місцевому економічному розвитку за: ■ валовим продуктом на одну особу; ■ виробництвом і реалізацією продукції в базових видах економічної діяльності; ■ чисельністю суб'єктів господарювання на одиницю населення; ■ обсягами роздрібного товарообороту на одну особу
	Якість життя	Коефіцієнти диспропорцій між громадами за: ■ доходами й видатками населення; ■ забезпеченістю послугами об'єктів соціальної інфраструктури; ■ стабільністю сімей; ■ станом розвитку та якості громадянського суспільства; ■ якістю середовища проживання.

Закінчення таблиці 2.2

1	2	3
III) Структурно-балансовий <i>(перевірка наявності та поширення дисбалансів за провідними характеристиками структурно збалансованого розвитку регіону)</i>	Інституційна структура	▪ Співвідношення тіньової та офіційної економічної діяльності; ▪ рівень монополізації економіки; ▪ міра толерування корупції; ▪ рівень трансакційних витрат суб'єктів бізнесу.
	Населення	▪ Структурні характеристики населення за віком, статтю, економічною активністю, станом здоров'я, участю в міграційних процесах, класовою приналежністю, професійно-кваліфікаційними характеристиками.
	Ринок праці	▪ Співвідношення та структурні характеристики попиту й пропозиції праці, спеціалізації та кваліфікації, вікових й інших груп зайнятості.
	Інноваційна активність	▪ Частка галузей смарт-спеціалізації; рівень неоіндустріалізації економіки; частка зеленої економіки та альтернативної енергетики; рівень перерозподілу інноваційної продукції (послуг) через високотехнологічні кластери.
	Секторальна структура та додана вартість	▪ Структурні характеристики за секторами економіки, видами економічної діяльності, галузями, сферами забезпечення відтворювальних процесів, продуктивністю праці, енерго- та ресурсоефективністю, глибиною переробки продукції, рівнем доданої вартості.
	Структура капіталу	▪ Структурні характеристики доходів та видатків бюджету; структура податкових поступлень; структура інвестицій, частка публічного інвестування.

Джерело: авторська розробка.

З іншого боку, окремий блок інформаційно-аналітичної роботи має бути приділений дослідженню параметрів публічного інвестування і його впливу на регіональний та місцевий розвиток. Відтак видається доцільним застосувати стандартні практики проведення аналізування інвестиційної діяльності, однак із врахуванням специфіки публічного інвестування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Система індикаторів аналізування публічного інвестування
проектів регіонального розвитку**

Вектори (та завдання аналізу)	Групи параметрів	Індикатори
1	2	3
I. Стан і динаміка (характеристика обсягів та рівня публічного інвестування, темпів їх зміни)	Обсяги	▪ Обсяги інвестицій, виділених та освоєних у межах проектів публічного інвестування, у т. ч. за: ▪ рівнями (регіональний, територіальний, місцевий, міжмуніципальний, мікрорівневий); ▪ цільовим призначенням; ▪ об'єктами інфраструктури; ▪ м'якими та твердими проектами.
	Рівень	Рівень фінансування проектів публічного інвестування щодо: ▪ загальних обсягів інвестицій у регіоні / громадах; ▪ планової потреби в інвестиціях у розвиток інфраструктури регіональної соціально-економічної системи; ▪ валового регіонального продукту та валового продукту громад; ▪ обсягів доходів та видатків регіонального і місцевих бюджетів.

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
II. Структура <i>(оцінка раціональності різних аспектів структури публічного інвестування)</i>	Динаміка	▪ Індекси обсягів публічного інвестування загалом та за всіма видами проєктів; ▪ зміни в структурних характеристиках публічного інвестування; ▪ показники співвідношення проєктів, фінансування за якими розпочато, та завершених проєктів; ▪ параметри реінвестування публічних коштів.
	Джерела залучення фінансування	Структурні співвідношення в обсягах інвестування з джерел: ▪ державний бюджет; ▪ регіональний та місцеві бюджети; ▪ місцеві позики; ▪ кредити банків; ▪ ресурси міжнародних фінансових організацій; ▪ інші джерела, зокрема в межах проєктів публічно-приватного партнерства.
	Напрями використання коштів	Структурні співвідношення в обсягах інвестування за векторами: ▪ тверда інфраструктура (дороги та об'єкти дорожньо-транспортної інфраструктури, соціальної сфери, житлово-комунального господарства, переробки відходів, життєзабезпечення, інші суспільно значимі об'єкти); ▪ м'яка інфраструктура (людський розвиток та соціальний капітал, інноваційно-технологічний поступ, масштабування малого й середнього бізнесу, покращення інституційної спроможності органів влади та місцевого самоврядування); ▪ інші обґрунтовані й суспільно значимі проєкти.

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
	Етапи інвестиційного процесу	Структурні співвідношення між обсягами інвестицій / витрат, розподілених за потребами (заходами) у: ■ плануванні та відборі проєктів; ■ безпосередньому фінансуванні заходів; ■ реалізації та досягненні цільових орієнтирів реалізації проєктів; ■ забезпеченні мотивації та здійсненні контролю за реалізацією проєктів.
III. Ефективність публічних інвестицій <i>(аналіз ефективності залучення й використання ресурсів, їх віддачі й внеску в регіональний розвиток)</i>	Позиції інвестиційного процесу	■ Строки окупності (із розрахунку на отриманий і накопичений соціально-економічний та інший ефект) інвестиційних проєктів; ■ параметри ритмічності й своєчасності реалізації проєктів; ■ коефіцієнти ефективності реалізації інвестиційних проєктів; ■ чистий приведений соціально-економічний та інший ефект; ■ внутрішня норма ефективності.
	Бенефіціари	■ міра модернізації й покращення рівня доступності соціальної, дорожньо-транспортної та інших елементів інфраструктури, покращення за рахунок цього якості життя населення; ■ якісна характеристика зниження рівня витратомісткості й збитків суб'єктів господарювання, покращення інвестиційної привабливості територій; ■ показники розвитку туризму в регіоні та у громадах.
	Стейкхолдери	■ експертна характеристика підвищення якості та ефективності державної регіональної політики (у сфері інвестиційної підтримки інфраструктурного розвитку);

Закінчення таблиці 2.3

1	2	3
		▪ оцінки посилення рівня спроможності регіональної влади у сфері вирівнювання інфраструктурних та інших внутрішньорегіональних диспропорцій; ▪ громадсько-експертні оцінки ефективності місцевого самоврядування в частині використання інструменту публічного інвестування задля розвитку й модернізації інфраструктури громад і територій; ▪ характеристики соціальної відповідальності бізнесу та залучення населення (інших стейкхолдерів) до співфінансування проєктів місцевого розвитку.

Джерело: авторська розробка.

Отже, на базі застосування наведеної системи індикаторів стає можливим проведення комплексної аналітичної оцінки публічного інвестування проєктів регіонального розвитку, детермінованої за масштабами й динамікою публічних інвестицій, рівнем їх проникнення та поширення в систему суспільного розвитку, структурою залучення й використання публічного фінансового та іншого ресурсу, а також відповідно до ефективності освоєння публічних інвестицій як таких, так і впливу самого процесу публічного інвестування на поступ регіональної соціально-економічної системи загалом.

Системний підхід до аналізу публічних інвестицій із прицілом на їх роль і внесок в інфраструктурний та інший розвиток територій і громад загалом відповідає характеру дослідження інших науковців¹²⁷, які спеціалізуються на зазначеній проблематиці й намагаються з

¹²⁷ Hatano T. Crowding-in effect of public investment on private investment. *Public Policy Review*. 2010. Vol. 6. № 1. P. 105–120; Heijdra B. J., Meijdam L. Public investment and intergenerational distribution. *J. Econ. Dyn. Control*. 2002. № 26. P. 707–735; Muthu S. Does public investment crowd-out private investment in India? *J. Financ. Econ. Policy*. 2017. № 9. P. 50–69; Papaioannou S. Public Investment Multipliers in EU Countries: Does the Efficiency of Public Sector Matter? Athens: Centre of Planning and Economic Research, 2016. 34 p.

різних позицій і в різному світлі показати внесок, роль і значимість безпосередньо публічного інвестування в нарощенні та й реалізації потенціалу місцевого розвитку.

Урешті-решт, немало важливим, а інколи й критично актуальним, стає питання застосування тих чи інших методів економічного аналізу. Як відомо, їх спектр достатньо широкий і в деяких цілях може значно варіюватися. При тому, не меншої вагомості набуває чинник поєднання між собою кількох методів аналізування (як разом, так і послідовно) задля отримання найбільш повної й цілісної картини стану функціонування соціально-економічної системи, яку досліджують / аналізують, оцінюють.

Видається також доцільним застосовувати різні підходи та методи до вивчення, з одного боку, ходу збалансованого розвитку регіону і його територій, а з іншого – аспектів, які стосуються перебігу процесів публічного інвестування.

Так, соціально-економічний регіональний розвиток – значно більш загальний процес, аніж безпосередньо публічні інвестиції. Тому тут краще спершу застосувати такі не надто складні методи аналізування, як індикаторний, експертний, причинно-наслідковий аналіз, індексний метод та ін. (задля ідентифікації в цілому стану ситуації і її зміни в бік покращення чи погіршення, попереднього аналізування функціональних і структурних сфер соціально-економічної системи регіону, територій та громад, підсвічування проблемних сфер і найбільш гострих та актуальних питань сьогодення, які обумовлюють і/чи посилюють структурні диспропорції й дисбаланси).

Із метою подальшої діагностики та оцінювання їх наслідків доцільно застосовувати методи композиційного (інтегрального), кореляційно-регресійного, дисперсійного аналізу тощо, які створюють можливості для побудови цілісної картини стану справ, уключаючи декомпозицію на проблемні сфери, відповідно, виявлення чинників – тригерів розбалансування регіональної соціально-економічної системи й підсилення передумов, які активують деструктивні процеси, що спершу виникають на місцевому / локальному рівні, у вузьких сферах, а надалі розвиваються до системних проблем і перешкод.

Такі методи економічного аналізу, як дисперсійний, головних компонентів, граничних значень, нелінійної динаміки, Брауна-Робінсона та ін. мають ще більш спеціалізовані сфери застосування, однак стають невід'ємними під час вирішення завдань науково обґрунтованого встановлення граничних / критичних значень індикаторів розбалансування регіональної соціально-економічної системи, виявлення зв'язків між чинниками, які не мають між собою прямих і безпосередніх зв'язків тощо.

Оскільки аналізування процесів публічного інвестування переслідує дещо відмінні цілі, то тут також важливо охарактеризувати обсяги й динаміку відповідних процесів або зробити висновки про їх масштабність і зміни (у бік нарощення чи затухання). Однак, розуміючи, що збалансований регіональний розвиток слугує первинною метою державної регіональної політики, а процеси публічного інвестування – вторинною, усі подальші процедурні аспекти доречно підпорядкувати завданню вивчення напрямів, характеру та наслідків (позитивних і, можливо, деструктивних) впливу перебігу публічного інвестування на регіональний / місцевий поступ.

Саме тому тут актуальними стають причинно-наслідковий і системний аналіз (надання комплексної характеристики процесів публічного інвестування, визначення чинників й умов, які його обумовили, а також узагальнення результатів (прямих та опосередкованих) у світлі підвищення якості життя й покращення середовища для ведення комерційної господарської діяльності, зростання рівня інвестиційної привабливості регіону і його територій), експертний аналіз (збір інформації в частині якості публічної політики в інвестиційній сфері, ідентифікації перешкод подальшого розвитку процесів публічного інвестування), метод еластичності (як інструмент для прогнозування й моделювання впливу змін в одних чинниках на інші або на загальну результативність у вигляді нарощення обсягів і збільшення ефективності публічного інвестування відособлено та в системі соціально-економічного поступу регіону загалом).

Для глибшого дослідження, а саме виявлення емпіричних зв'язків та залежностей між динамікою й структурними характеристиками

публічного інвестування і його наслідками у вигляді позитивного впливу (уключаючи непрямий опосередкований характер) на соціальний, економічний та інші складники розвитку регіональної й територіальних систем, поступу громад тощо доречно застосовувати такі методи аналізування, як каузальне, балансове, імітаційне моделювання, метод кореляційних і нелінійних економетричних залежностей, еластичності й ін.

Отже, загальна система методів аналізування збалансованого регіонального розвитку та публічного інвестування в ході його забезпечення набуває такого вигляду (див. рис. 2.4). Власне, задля узгодження між собою питань дослідження збалансованого поступу регіону й процесів публічного інвестування застосовуються методи кореляційного та регресійного аналізу, найменших квадратів, побудови лінійних і нелінійних одно- й багатofакторних економіко-математичних моделей.

Рис. 2.4. Методи аналізування збалансованого регіонального розвитку та публічного інвестування в ході його забезпечення

Джерело: узагальнено автором.

При тому важливо, аби аналіз не обмежувався лише діагностикою так званих питань минулого (тобто ситуації, яка вже склалася), а передбачав відповідні перспективи на майбутнє, особливо такі, що корисні у світлі нівелювання викликів і загроз як процесів публічного інвестування, так і їх результатів у частині активізації та раціоналізації суспільного зростання в регіональних соціально-економічних системах.

Отож предметом наступного підрозділу дослідження безпосередньо слугують аспекти ідентифікації та узагальнення викликів і загроз публічного інвестування в системі збалансованого соціально-економічного регіонального (просторового) розвитку.

2.3. Виклики й загрози публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону в умовах війни

Україна, хоча й визнала положення базового документа Організації економічного співробітництва та розвитку у сфері публічного інвестування, а саме 12 принципів ефективного публічного інвестування й 15 спроможностей органів влади на всіх рівнях врядування, що дають змогу ці принципи реалізувати, однак належної повноцінної реформи системи публічного інвестування все ще не провела. Відповідно, не отримала тих результатів, на які були очікування (потужний внесок у розбудову регіональної та місцевої інфраструктур). Не досягла й децимі тих переваг і бенефітів, якими користується, до прикладу, низка країн ЄС із високим рівнем розвитку аналізованої сфери (залучення коштів у значних обсягах з інших, аніж, наприклад, регіональний чи місцевий бюджети, джерел, створення за рахунок цього нових робочих місць, покращення якості життя населення й підвищення рівня інвестиційної привабливості територій, активізація мікро- та малого бізнесу тощо).

У будь-якому разі ця реформа потрібна що з позиції ефективізації публічної політики, що для більш раціонального й ефективного використання публічних фінансів, інших ресурсів, але й розглядається як одна з умов євроінтеграції України і в інституційному плані, і як доказ спроможності влади реалізовувати на практиці відповідні складні та системні завдання й рішення.

Однак на цьому шляху постає низка труднощів і перешкод, які були характерні для публічних реформ практично весь час незалежності країни. Ідеться про корупцію та недосконалість системи її протидії, адміністративний тиск і небажання (відсутність мотивації) чиновницького апарату втілювати в життя ті чи інші структурні реформи, адміністративні зміни на тлі слабкості й низького рівня спроможності громадянського суспільства, несформованість інституційного середовища, відсутність єдиної політичної волі тощо.

Водночас у середовищі повномасштабної війни ці перешкоди доповнилися новими викликами, а саме: погіршенням фінансово-бюджетних можливостей держави, регіональних органів влади та місцевих громад (через збільшення видатків на оборону й безпеку, соціальний захист, підтримку внутрішньо переміщених осіб і т. ін.), фізичним руйнуванням (через обстріли й воєнні дії) інфраструктури територій та громад, скороченням податкових поступлень до бюджетів усіх рівнів (через масову зовнішню міграцію населення й зменшення чисельності зайнятих, а також скорочення кількості діючих суб'єктів господарювання, повне чи часткове призупинення виробничо-господарської діяльності частини з них), загалом погіршенням соціальної та економічної ситуації в країні.

Окремий блок проблематики – це воєнні ризики, які практично призупинили зовнішні іноземні інвестиції й у разі погіршили інвестиційну привабливість усередині країни, а отже, скоротили обсяги внутрішнього інвестування. Нині це питання все ще гостре, на часі, але інституційно не врегульоване.

Зазначене актуалізує завдання, з одного боку, своєчасної ідентифікації, а з іншого – реалізації механізмів, інструментів і засобів регіональної й місцевої політики нейтралізації дії сучасних викликів та загроз публічного інвестування в цілому, а зокрема – у частині підтримки процесів функціонування; у кращому разі – збалансованого соціально-економічного поступу регіонів, територій і громад в умовах війни. Оскільки треба розуміти, що інструментарій публічного інвестування стане критично затребуваним на етапі повоєнної відбудови країни, а отже, наявні виклики й загрози потрібно оцінювати та застосовувати дієвий інструментарій публічного ризик-менеджменту й із цієї позиції.

Говорячи про виклики та загрози публічного інвестування, вважаємо за доцільне компонувати їх на такі групи. По-перше, це фінансові загрози, зумовлені труднощами бюджетного фінансування й погіршення фінансово-ресурсних можливостей суб'єктів, що слугують потенційними учасниками такого штибу проєктів, загалом дестабілізацією фінансової системи країни, зниженням фінансового потенціалу її суб'єктів і т. ін., але й можливостями, які відкриваються в межах достатньо масштабної зовнішньої міжнародної фінансової підтримки й допомоги країні, що зазнала зовнішньої воєнної агресії.

По-друге, це інвестиційні, спричинені спершу воєнними ризиками, а вже надалі – усіма пов'язаними з ними наслідками та аспектами, уключаючи виведення капіталу, диверсифікацію його портфеля, небажання інвесторів реалізувати інвестиційні проєкти, ускладнення в залученні банківського кредитування, у використанні інструментарію місцевих запозичень і т. ін.

По-третє, це загрози погіршення ресурсного потенціалу, викликані різким та масштабним послабленням якості й обсягу ресурсного забезпечення, необхідного для відновлення регіонів і громад як на сьогодні, так і по завершенню війни. Мається на увазі високий рівень депресії й занепаду значної частини територій країни в підсумку як воєнних баталій, що на них безпосередньо відбуваються (відбулися), так і непрямих наслідків бойових дій. Тобто йдеться про непопулярне, однак справедливе питання стосовно відновлення інфраструктури, зокрема для кого й за рахунок чого. Не секрет, що Україну покинула (тимчасово та/чи на постійній основі) значна частина населення (працездатного віку, високозатребуваних і вузькоспеціалізованих кадрів, науковців, молоді й ін.) та навіть бізнесу, виробничих потужностей, капіталу, об'єктів інтелектуальної власності; зруйновано велику кількість виробничих підприємств і їх інфраструктури, суб'єктів енергетичного комплексу, завдано істотних збитків галузі сільського господарства, масштабних екологічних проблем, низка громад є непридатними для проживання. Зазначені вище чинники й прояви звуження ресурсного потенціалу можна продовжувати, а тому в рази зростає проблематика задіяння потенціалу публічного інвестування.

Концепційно розуміння бачення, а також співвідношення між зазначеними аспектами набувають вигляду як на рис. 2.5. Війна активувала й посирила цілий спектр критично складних ризиків і загроз як для фінансової системи країни в цілому, так і для сфери публічного інвестування. Однак водночас послугувала тим викликом, тригером, подолання якого може забезпечити піднесення його якості та ефективності на новий, значно вищий щабель розвитку й ефективності, створивши й більш стабільну, гнучку, адаптивну та резилієнтну систему і структуру публічного інвестування в регіонах України, яка, утім, може стати провідним інструментом державної регіональної політики під час повоєнної відбудови нашої країни. Таким чином, перший блок викликів, а отже, і проблематики здійснення публічного інвестування в умовах війни, стосується фінансових загроз. Доцільно говорити про наступний спектр викликів і загроз у цій царині (рис. 2.6).

Додатково акцентуємо на тому, що виклики й загрози не слід трактувати як тотожні характеристики, коли другі вважаються тими негативними наслідками, які очікуються в підсумку настання негативної події. Тоді як перші – труднощі, що при тому створюють нові можливості, відкривають нові перспективи за умови застосування ефективного підходу до вирішення проблемної ситуації.

Безперечно, погоджуємося з науковцями, які, розглядаючи проблемні аспекти здійснення державного, публічного чи безпосередньо бюджетного інвестування під час війни¹²⁸, передусім наголошують на проблематиці формування й реалізації бюджетних планів, перерозподілу бюджетних ресурсів на ті чи інші найбільш актуальні проблеми. Зазначене актуалізує труднощі з наповненням державного й місцевих бюджетів (як одного з основних джерел для виділення фінансових ресурсів задля публічного інвестування), обумовлює збільшення видатків на оборону та соціальну сферу, відновлення постраждалих територій; однак створює й виклики для бюджетної системи, які переважно полягають не тільки в реагуванні на кризові ситуації, але й в активізації залучення коштів (військові облігації, розміщення засобів на

¹²⁸ Гордей О. Д., Новицька О. В., Левонюк А. І. Особливості бюджетного інвестування в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1 (48). С. 257–265. С. 264.

внутрішніх і зовнішніх ринках капіталу), принаймні раціональному використанні обмеженого бюджетного ресурсу на інвестиційні цілі, проєкти зі збереження та розвитку інфраструктури. У статті «Перспективи бюджетного інвестування в Україні в умовах стану війни»¹²⁹ переконливо доводиться, що навіть за ситуації системної дестабілізації, зумовленої негативними наслідками повномасштабної війни, а отже, бюджетної кризи, публічне інвестування, у т. ч. за рахунок коштів бюджетів різних рівнів, має не тільки зберігатися, але й реалізувати властиву йому посильну роль щодо збереження й розвитку інфраструктури, а також підтримки в таких сферах, як освіта, наука, інновації та технологічний розвиток (із прицілом на оборонний комплекс й енергетичний сектор), інформаційно-комунікаційний розвиток, діджиталізація.

Рис. 2.5. Сфери поширення викликів і загроз публічному інвестуванню в умовах війни
Джерело: авторська розробка.

¹²⁹ Щур Р., Плєць І., Лаврів А. Перспективи бюджетного інвестування в Україні в умовах стану війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-87>.

Джерела / сфери	Виклики Загрози
Бюджетна	▪ Забезпечення бюджетно-фінансової стійкості, пошук резервів застосування альтернативних джерел і форм наповнення бюджетів навіть в умовах війни, відшукування можливостей для публічного інвестування; ▪ неможливість фінансування проєктів через скорочення надходжень до бюджетів усіх рівнів та зростання видаткової частини (оборона, соціальний захист, відновлення пошкоджених об'єктів).
Боргова	▪ Витримання параметрів боргової стійкості держави та суб'єктів господарювання стратегічних галузей за ситуації зростання видатків та скорочення поступлень; ▪ збільшення обсягів та зростання рівня боргових зобов'язань держави, регіональних і місцевих органів влади, суб'єктів господарювання, що відволікає ресурс від реалізації публічно-приватних інвестиційних проєктів.
Грошово-кредитна	▪ Застосування макроекономічних та фінансових важелів стримування інфляційних процесів і підтримка економічного пожвавлення за рахунок диверсифікації й раціоналізації програм кредитування населення та бізнесу; ▪ дестабілізація сфери виконання видаткової частини бюджетів, зростання відсоткової ставки та звуження програм кредитування, у т. ч. інфраструктурних проєктів, утеча капіталу, масштабування інфляційних процесів.
Валютна	▪ Збереження стабільності курсу національної грошової одиниці задля стримування процесів поширення соціальної вразливості, утрати заощаджень населення й бізнесу; ▪ падіння курсу гривні, зростання бідності населення, погіршення фінансової спроможності суб'єктів господарювання, зростання рівня доларизації грошової маси, подальше звуження потенціалу інвестування в гривні.
Банківська	▪ Адаптація банків та банківської системи до функціонування в умовах війни, економічного спаду та нестабільності, звуження внутрішнього споживчого ринку, відтоку капіталу, інформаційних загроз; ▪ послаблення потенціалу банківської системи в реалізації низки функцій у структурі публічного інвестування через погіршення ліквідності й стійкості банків, їх спроможності кредитувати проєкти та здійснювати їх забезпечення, надавати інші супутні послуги.
Небанківського фінансового сектора	▪ Інституціоналізація механізмів страхування воєнних ризиків, застосування нестандартних форм і методів їх нівелювання заради збереження та відновлення інвестиційної діяльності; ▪ зростання воєнних ризиків (фізичних руйнувань, втрати активів та виробничих потужностей), критичне погіршення інвестиційного клімату, повне призупинення інвестиційних проєктів, у т. ч. інфраструктурних.

Рис. 2.6. Виклики та загрози публічного інвестування в умовах війни:
фінансова сфера

Джерело: авторська розробка.

При тому, попри скорочення обсягів поступлень до бюджетів усіх рівнів, війна призводить до накопичення й інших, не менш складних і системних проблем. До таких справедливо належать труднощі, пов'язані зі збільшенням обсягів боргових зобов'язань: держави через необхідність отримання кредитів / емісії акцій для залучення коштів під фінансування оборонних витрат, труднощі дефіциту бюджету в підсумку скорочення фіскальних платежів; для регіональних і місцевих органів влади внаслідок потреби в здійсненні запозичень для фінансування актуальних суспільних потреб; для бізнесу в результаті погіршення фінансово-економічного стану й дофінансування кредитів і позик. Отже, поділяємо думку, висловлену Ю. Романовською та Л. Смоляром¹³⁰, що екзистенційним викликом у середовищі війни стає зростання рівня боргових зобов'язань і навіть послаблення боргової безпеки держави.

Однак дилема в обранні типу фінансової стратегії реагування на цю ситуацію. Це може бути або захисний варіант з обмеженнями подальших запозичень, або, навпаки, проактивна політика свідомого нарощення боргів із паритетним повноцінним фінансуванням витрат на оборону, з одного боку, а також відновленням і модернізацією інфраструктури, стимулюванням бізнесу в стратегічних видах економічної діяльності, фінансуванням інших економічних і соціальних програм – з іншого.

Отже, перед урядом постає складний виклик збереження параметрів боргової стійкості держави, причому на тлі активного посилення тиску загроз критичного збільшення обсягів та зростання рівня боргових зобов'язань держави, регіональних і місцевих органів влади, суб'єктів господарювання, що відволікає ресурс від реалізації публічно-приватних інвестиційних проєктів.

Заразом потрібно розуміти, що питання інфляції й обмінного курсу національної грошової одиниці тісно дотичні та значною мірою

¹³⁰ Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>

визначаються якістю грошово-кредитної політики. Тут головними об'єктами уваги постають аспекти розвитку інфляційних процесів (що для війни практично звична практика й проблематика з огляду на дестабілізацію економіки та спад ділової активності, посилені грошовою емісією для фінансування все зростаючих державних витрат на безпеку й оборону), грошової маси в обігу та кредитування підприємств і населення. Підтвердження знаходимо в аналітичному огляді¹³¹, де зазначається, що «... в умовах війни для економіки України високими стали ризики посилення проінфляційних чинників, зокрема через руйнування інфраструктури та ускладнення логістики, а також ймовірного скорочення обсягів банківського кредитування, погіршення фінансово-економічного стану банків і навантаження на банківську систему країни загалом».

Відповідно, вкажімо на те, що найбільш резонансними загрозами у сфері монетарної політики України в умовах війни¹³² справедливо вважаються: істотне погіршення фінансової стабільності щодо виконання видаткової частини передусім державного, однак і місцевих бюджетів; значне звуження державних та інших, зокрема банківських, програм кредитування; збільшення строковості депозитів; масштабування обсягів й інтенсифікація процесів відпливу / утечі капіталу. Своєю чергою, активація цих загроз є значною перешкодою для подальшого розвитку та застосування практик публічного інвестування в регіонах України, адже знецінює публічний фінансовий ресурс, відволікає увагу на локалізацію системних фінансово-економічних проблем, створює загальну нестабільність, що вважається деструктивним чинником – аспектом середовища високого рівня інвестиційної привабливості в цілому, тим більше такого її специфічного сегменту, як публічне інвестування.

¹³¹ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні: Аналітичний огляд. Київ: Нац. ін-т стратег. дослідж. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyennoho-3>.

¹³² Наконечна Н., Пацула О. Ризики грошово-кредитної сфери у системі зміцнення фінансової безпеки України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2024. № 1. С. 62–66. С. 63–65.

Саме тому перед органами влади всіх рівнів, у т. ч. регіональними й місцевими, постає виклик у частині спроможності спланувати та впровадити в життя дієві своєчасні макроекономічні й фінансові важелі та засоби стримування інфляційних процесів за одночасної підтримки економічного пожвавлення, а також диверсифікації й раціоналізації програм кредитування населення та бізнесу. Погоджуємося, що після забезпечення цінової стабільності пріоритетом влади є економічне відновлення, застосування режиму інфляційного таргетування й підтримка цінової стабільності (за рахунок обмеження коливань обмінного курсу, регулювання зайнятості та безробіття (переважно на регіональних і місцевих ринках праці), вплив на нарощення обсягів ВРП і темпів зростання в пріоритетних галузях регіональної економіки, пожвавлення місцевого економічного розвитку¹³³.

Однак погіршення фінансово-ресурсного забезпечення публічного інвестування через труднощі монетарної системи може стати лише т. зв. «вершиною айсберга» на справді більш складних і системних проблем. Ідеться про погіршення безпосередньо банківської безпеки країни. Якщо гіперболізувати ці процеси, то це може призвести до стагнації, а по суті – утрати цілісної сфери, потужного інструментарію регулювання фінансової системи країни і її регіонів. Проявами поглиблення кризи є погіршення фінансового стану банків та зниження рівня їх економічної ефективності, послаблення ліквідності активів, зростання частки простроченої заборгованості за кредитами, погіршення структурних співвідношень у кредитному портфелі, а також між банківськими кредитами та запозиченнями.

Додамо, що, на перший погляд, не пов'язаними, однак вельми ймовірними й, по суті, критично загрозливими в умовах війни потрібно вважати тенденції до здешевлення та навіть знецінення національної грошової одиниці. Більше того, як свідчить досвід країн, котрі мали на своїх територіях війну або ж воєнні конфлікти, у більшості випадків відбулося падіння курсу національної валюти, і це закономірно, коли

¹³³ Шаповал Ю. Грошово-кредитна політика України у воєнний та повоєнний періоди. *Вісник НАН України*. 2023. № 7. С. 79–85. С. 85.

скорочуються обсяги внутрішнього виробництва на тлі надходження в країну значних обсягів валюти, у т. ч. у вигляді міжнародної фінансової підтримки й допомоги.

Значною мірою ці та пов'язані з ними тенденції розкриваються в дослідженні¹³⁴. Попри критичну потребу в інвестиціях загалом, науковці відзначають публічне інвестування як приклад до раціональної економічної поведінки, попри інвестиційні ризики, а також альтернативу внутрішнім капітальним та прямим іноземним інвестиціям, що дає змогу раціоналізувати структуру інвестицій у країні і її регіонах. Отож очікування розвитку інфляційних процесів та падіння курсу національної грошової одиниці цілковито реалістично загрожує зниженням рівня реальних доходів населення й скороченням заощаджень, розширенням сегменту соціально вразливого населення; звідси – збільшення видатків бюджетів на соціальну сферу та саме тому – звуження можливостей для фінансування бюджетів розвитку, публічного інвестування загалом. Додамо, що, попри ризики й загрози, така ситуація – великий виклик для публічного фінансового менеджменту, зокрема в кейсі України в частині складання іспиту на збереження стабільності курсу гривні.

Та все ж у структурі фінансових загроз – перешкод публічного інвестування в умовах повномасштабної війни найбільш критичними доцільно вважати воєнні ризики¹³⁵, що стосуються демотивації й практично повної відмови від інвестування, коли практично в будь-яку мить інвестор може втратити той об'єкт, у який, власне, і вкладались інвестиції, через воєнні дії та обстріли, захоплення територій тощо. Така ситуація максимально пригнічує інвестиційне середовище країни, її територій, особливо воєнних дій і прифронтових, зводить нанівець зовнішнє інвестування, обмежує внутрішні інвестиції до відновлення об'єктів критичної інфраструктури, створення заводів і потужностей із виробництва зброї, фінансування високотехнологічних проєктів в ОПК.

¹³⁴ Хома І., Воробій Х. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1 (86). С. 84–89. С. 86–88.

¹³⁵ Приймак І., Тимків Н. Страхування інвестицій від воєнних ризиків: сутність, необхідність та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-18>.

І це в той час, коли потреба в інвестиціях, особливо публічних, спрямованих на реалізацію важливих м'яких і твердих суспільно значимих проєктів, дуже висока. Натомість бюджетні труднощі обмежують фінансово-ресурсні можливості влади, а інші стейкхолдери не готові інвестувати через воєнні ризики. Виникають і питання в частині освоєння ресурсів міжнародних фінансових організацій, а саме щодо їх спрямування у тверді проєкти через ті ж самі воєнні ризики, відповідно, обмеження. Саме тому як екзистенційним викликом, так і нагальною необхідністю стає вирішення проблеми інституціалізації механізмів страхування воєнних ризиків, у тому числі із застосуванням нестандартних форм і методів, орієнтованих на збереження та відновлення інвестиційної діяльності¹³⁶.

У ширшому світлі йдеться про відновлення економічної безпеки й стійкості небанківського фінансового сектору задля використання його потенціалу з метою забезпечення повноцінної інвестиційної діяльності в країні та її регіонах загалом, уключаючи участь у проєктах публічного інвестування, державно-приватного партнерства, а також фінансово-економічну інклюзію в системі місцевого економічного розвитку. Імовірними інструментами та засобами тут слугують створення фондів відновлення для фінансування регіональних / місцевих програм страхування інвестицій від воєнних ризиків; спрямування частини коштів за програмою страхування ризиків інвесторів із метою субсидування частини страхових премій для приватних страхових компаній, які спеціалізуються на страхуванні інвестиційних проєктів у регіонах країни з нижчими воєнними ризиками; емісія облігацій під гарантії урядів країн-партнерів для цілей страхування інвестицій і часткових витрат страхових компаній; уключення публічного інвестування до критеріїв інвестицій, які підлягають державним гарантіям¹³⁷.

¹³⁶ Бондаренко Л., Блавт А. Акценти інвестування у сталий розвиток на принципах ESG в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-48>.

¹³⁷ Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні: аналіт. зап. Київ: Нац. ін-т стратег. дослідж. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investitsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini>.

Отже, зростання рівня складності та розширення спектра фінансових ризиків у разі ускладнює реалізацію інвестиційних проєктів, зокрема в публічній сфері, у середовищі повномасштабної війни, формуючи цілісний пласт викликів, які профільним органам влади й місцевого самоврядування потрібно врахувати, побороти та навіть трансформувати в нові можливості, зміцнивши за рахунок цього резилієнтність системи публічного менеджменту у сфері публічного інвестування. Водночас слід розуміти, що як указані вище загрози, так і пов'язані з ними труднощі соціально-економічного, інституційного та іншого характеру безпосередньо ускладнюють організацію й перебіг самих інвестиційних процесів (актуалізують комплекс так званих інвестиційно-процесних загроз) (рис. 2.7).

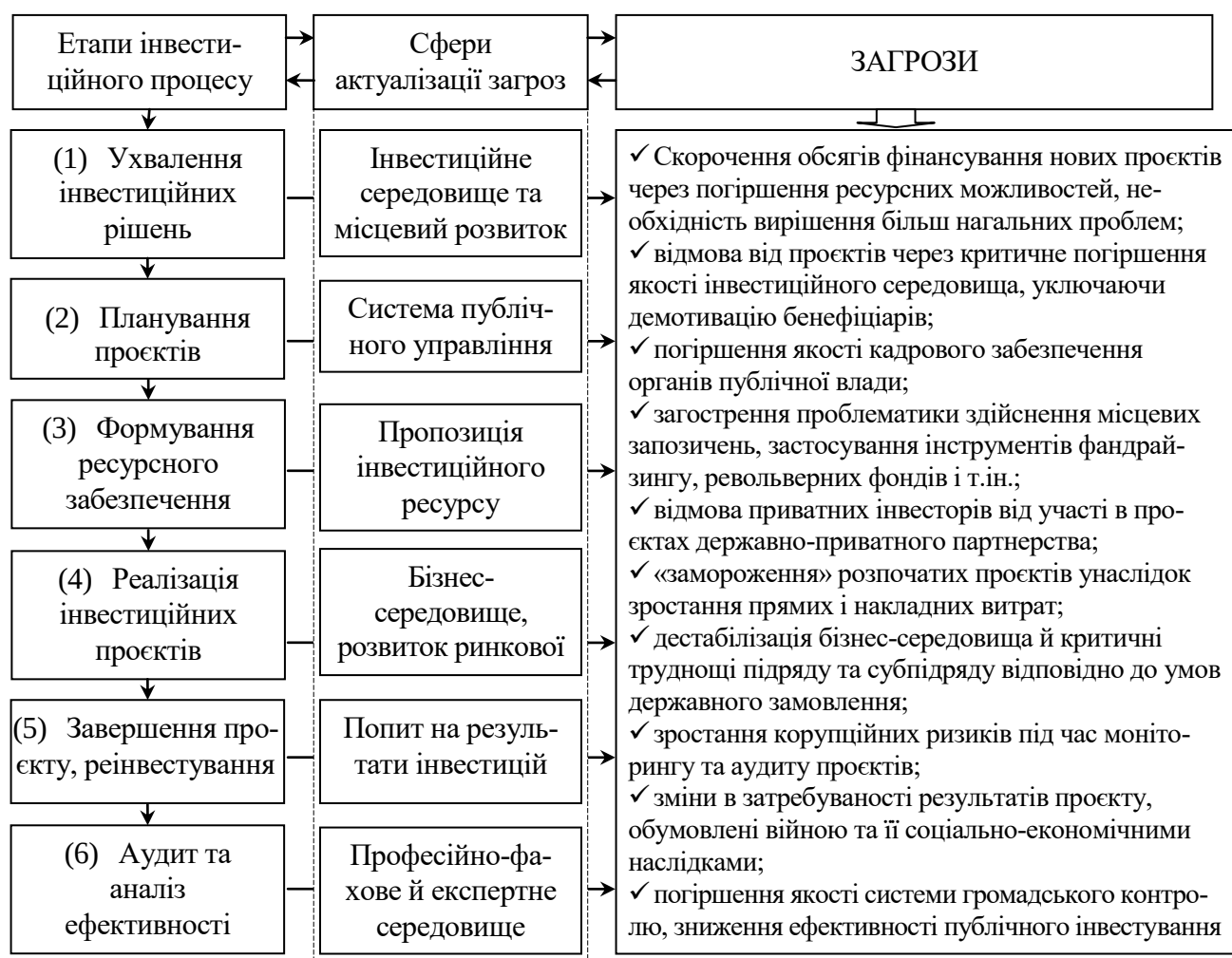

Рис. 2.7. Загрози публічного інвестування в умовах війни:
аспекти інвестиційного процесу

Джерело: авторська розробка.

Звісно, що різною мірою, однак вони так чи інакше дотичні до ухвалення рішень у сфері публічного інвестування, планування та відбору проєктів, їх фінансування й бюджетування, безпосередньої реалізації, завершення та реінвестування коштів (отриманих позитивних інфраструктурних, соціально-економічних й інших результатів), моніторингу й оцінювання якості та ефективності.

В умовах війни та обумовлених нею бюджетно-ресурсних обмежень, зазвичай, не на часі питання інфраструктурного розвитку, особливо територій і громад, що потерпають від обстрілів та бойових дій. Це не сприяє ухваленню рішень у частині інвестицій, у т. ч. інфраструктурних. Однак, якщо йдеться про тиллові регіони, то тут, як показано у праці¹³⁸, критеріальним стає вплив війни на інвестиційне середовище й регіональний / місцевий розвиток у цілому. Загалом, їх погіршення призводить до ймовірного скорочення обсягів фінансування нових проєктів публічного інвестування (як і будь-яких інших державних чи бюджетних інвестицій, капітальних видатків) через звуження ресурсних можливостей, необхідність вирішення більш нагальних проблем, а також відмову від планування, організації та реалізації низки проєктів унаслідок критичного погіршення якості інвестиційного середовища, уключаючи демотивацію бенефіціарів (інших суб'єктів – учасників, окрім органів державного управління та місцевого самоврядування).

Зазначені об'єктивні фактори погіршення бюджетного інвестиційного потенціалу публічного інвестування в середовищі повномасштабної війни доповнюються й посилюються дією суто суб'єктивних чинників, до яких відносяться кризові явища в системі публічного управління. Отже, знижується загальна ефективність на такому етапі інвестиційного процесу, як планування проєктів публічного інвестування¹³⁹.

¹³⁸ Антоненко В., Ляшок Я., Попова О., Катранжи Л., Ляшок Н. Інвестиційна привабливість України в контексті її поствоєнного відновлення. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4410>. С. 368–376.

¹³⁹ Васильєв О. Л. Публічне управління інвестиціями місцевих громад в умовах євроінтеграції України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Сецвип. С. 27–30.

Попри класичні негаразди, чинники й перешкоди інвестування в такому складному та високоризиковому середовищі, як економічна стагнація й депресія, соціально-демографічна криза, утеча капіталу та бізнесу й т. ін., досвід країн із воєнними конфліктами засвідчує високий рівень актуальності питань управління відновленням місцевої інфраструктури (досвід Грузії, 2008 р.), модернізації структури інвестицій, зміщення їх із галузей низької продуктивної спроможності на інвестиції в публічно-приватні проєкти (досвід Хорватії, 1991–1995 рр.), публічного менеджменту інвестиційних процесів, зокрема публічних інвестицій у сфері відновлення енергетичної інфраструктури, системи житлово-комунального господарства, об'єктів транспорту та зв'язку (досвід Ізраїлю, 1948–1949 рр.)¹⁴⁰.

Утім, як уже зазначалося вище, головні труднощі й проблематика публічного інвестування в середовищі повномасштабної війни все ж стосуються ускладнень під час визначення джерел і формування відповідного ресурсного забезпечення такого штибу проєктів і програм. Ідеться далеко не тільки про публічні фінанси та навіть про приватний капітал, а про всі складові ресурсного потенціалу, необхідні під час реалізації інвестиційних проєктів у цілому й безпосередньо пов'язані з формуванням і розвитком інфраструктурних об'єктів. У публікаціях¹⁴¹ констатується про сукупність загроз, які актуалізуються наслідками війни та пов'язані з проблематикою формування ресурсного забезпечення інвестицій, зокрема публічних, однак із-поміж них видається доцільним визначити як найбільш системні посилення труднощів здійснення місцевих запозичень, застосування інструментів фандрайзингу, револьверних фондів тощо, а також відмову та демотивацію приватних інвесторів від участі в проєктах державно-приватного партнерства.

На жаль, війна може критично змінювати реальність. Отож низка інвестиційних проєктів, які в довоєнному середовищі були актуальні-

¹⁴⁰ Замрига А. В., Стріяшео Г. М. Публічне адміністрування інвестицій в умовах воєнного стану: правовий погляд. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 9 (27). С. 674–682. С. 680.

¹⁴¹ Віблій П., Блавт А. Інвестиційний потенціал України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3 (82). С. 80–89; Матюк Т. В., Полужактова О. В. Інвестиційна привабливість у сучасних реаліях економіки України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 60–66.

ми й важливими, у ході та після війни можуть видатися не настільки затребуваними. Причини – це депопуляція населених пунктів і територій, їх повне руйнування й знищення, утрата промислового потенціалу тощо. Як наслідок, посилюються загрози критичного зниження ефективності публічного інвестування та нераціонального витрачання коштів. Однак зміна середовища може обумовлювати й дестабілізацію бізнесу, коли складно або й навіть неможливо віднайти підприємство (організацію), яке буде спроможним на належному рівні реалізувати той чи інший інвестиційний проєкт, наприклад, відповідно до умов договору або державного замовлення. Зазначене також посилює корупційні ризики в ході здачі об'єкта та/чи належного проведення й проходження процедур моніторингу, аудиту проєктів тощо. Частими є випадки, коли до та під час війни істотно змінюються не тільки вартісні показники, але й характеристики самого проєкту, відбуваються зміни в попиті на результати проєкту й усе це – чинники об'єктивного характеру, які значною мірою обумовлені війною та її негативними соціально-економічними наслідками¹⁴².

Урешті-решт, властиві загрози публічного інвестування, зумовлені війною, характерні також для завершального етапу інвестиційного процесу, пов'язаного з аудитом інвестиційної діяльності, аналізуванням її ефективності. Власне, війна – це дестабілізація суспільства загалом, соціальної системи та економічної сфери. У такому середовищі закономірно погіршується якість інституту громадського контролю¹⁴³, чого допускати не можна, адже це призведе до подальшого зниження ефективності публічного інвестування й публічного менеджменту в країні загалом.

Загрози, зумовлені погіршенням інвестиційного середовища і які призводять до дестабілізації інвестиційних процесів, у т. ч. публічних,

¹⁴² Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: кол. моногр. / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д-ра філос. наук Є. Головахи, д-ра соц. наук С. Макеєва. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2023. 343 с.; Лоза С. Інвестиційний клімат в Україні: стан, проблеми та можливі шляхи покращення. *Економіка і управління*. Вип. 55. С. 46–58.

¹⁴³ Гжибовська Т. Громадський контроль як інструмент впливу на органи публічної влади в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2024. Вип. 54. С. 196–203. С. 197–201.

з одного боку, призводять, а з іншого – підживлюються системними проблемами й труднощами в царині втрати ресурсного потенціалу національної економіки до, по-перше, її стійкості в середовищі повномасштабної війни, а по-друге – до повоєнної відбудови соціально-економічних систем (уключаючи їх інфраструктурне забезпечення) регіонів і громад.

Ідеться про погіршення всіх компонент ресурсного потенціалу, коли на перше місце, звісно, виходить людський капітал. Як відомо, Україна з початку повномасштабної війни зазнала чи не найбільшої й однозначно найдинамічнішої демографічної кризи. Країну одномоментно покинуло близько 8 млн осіб та ще майже 1,5 млн стали внутрішньо переміщеними особами, переважно з високим рівнем соціальної вразливості. Утрати людей – це й утрати трудового потенціалу, а отже, дестабілізація економічного комплексу.

На основі аналізу результатів сучасних наукових досліджень¹⁴⁴ є підстави узагальнити весь спектр провідних загроз, у т. ч. у сфері публічного інвестування, обумовлених погіршенням ресурсного потенціалу країни та її регіонів (див. рис. 2.8).

Отже, це вже зазначені вище інвестиційні та фінансово-ресурсні труднощі, характерні як для владних структур всіх рівнів, так і для економічних агентів і населення регіонів країни. Втрати значного інтелектуально-кадрового ресурсу, які призводять до зростання проблематики фінансування проєктів публічного інвестування, а також послаблення кадрового ресурсу як у системі їх менеджменту, так і корпоративних структур. Останнє знову ж таки дестабілізує діяльність суб'єктів господарювання, часто розкриває питання виконання відповідних робіт, пов'язаних із будівництвом об'єктів інфраструктури, виконанням цілого комплексу завдань стосовно реалізації проєктів із покращення місцевої м'якої інфраструктури тощо.

¹⁴⁴ Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: наук.-аналіт. вид. / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»); Chen H. The macroeconomic effect of public investment. *Mod. Econ.* 2017. № 8. P. 1272–1290; Іщук С. О. Економіка регіонів України в умовах повномасштабної війни: новітні тенденції. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 3. С. 24–33.

Рис. 2.8. Загрози публічного інвестування: аспект ресурсного потенціалу
Джерело: авторська розробка.

Однак інвестиційні проєкти – це не тільки про капітал та працю, але й про матеріально-технічне й техніко-технологічне забезпечення. Проте, як підтвердив уже сформований досвід війни в Україні, ворог прагне порушити ритмічність виробничо-господарських процесів усередині країни та здійснює обстріли об'єктів енергетичної інфраструктури. Звідси – перебої в постачанні, а також зростання вартості паливно-мастильних, енергетичних й інших ресурсів, підвищення рівня зносу та старіння, актуалізація завдання модернізації матеріально-технічного й техніко-технологічного забезпечення критично важливих (з огляду на підтримання процесів місцевого розвитку) об'єктів інфраструктури, стратегічно важливих підприємств та організацій тощо.

В умовах активної диджиталізації зростання якості й ефективності публічного інвестування також тісно пов'язане з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій і розвитком сектору цифрової економіки. Проте війна й зумовлені нею проблеми наповнення бюджетів, збільшення видатків на оборону закономірно призводять до зменшення обсягів фінансування науки та системи досліджень і розробок, зростання залежності від сучасних передових технологій, спаду темпів розвитку та поширення цифрової трансформації економіки й суспільства, надання цифрових адміністративних послуг. Останнє також призводить до зниження якості та ефективності управління процесами публічного інвестування на регіональному й місцевому рівнях.

У численних публікаціях з інфраструктурного розвитку громад та територій ідеться про те, що на сьогодні критично актуальним стає не просто створення нових інфраструктурних об'єктів, але й вибудування смарт-інфраструктури населених пунктів. Звідси – потреба в інноваціях та сучасних технологічних рішеннях в аналізованій сфері. Однак негативними наслідками війни стає виведення за кордон не тільки капіталу, але й інновацій і об'єктів інтелектуальної власності, міграція підприємницького потенціалу, зовнішня міграція мізків та висококваліфікованих кадрів, зростання тінізації ринку інтелектуальної власності. Усі ці чинники, безперечно, послаблюють потенціал реалізації проєктів публічного інвестування, що ґрунтуються на високотехнологічних засадах.

Додамо, що, окрім утрати традиційних прямих ресурсів, війна призводить і до погіршення так званого інтеграційного та коопераційного капіталу територій і громад. Ідеться переважно про руйнування налагоджених виробничо-господарських зв'язків (як між суб'єктами господарювання, так і в межах державно-приватного та інших форм партнерства держави (місцевих громад) і бізнесу), дистрибуційних та торговельно-логістичних систем, послаблення практик міжмуніципальної співпраці як у сфері інфраструктурного, так і соціально-економічного розвитку та ін. Своєю чергою, утрата інтеграційного потенціалу –

це й про потребу в налагодженні нових відносин і зв'язків, без яких публічне інвестування апріорі неможливе.

Критичність виявлених загроз публічного інвестування в умовах повномасштабної війни, а також вплив цих процесів на послаблення потенціалу розвитку регіонів і громад зумовлює потребу в напрацюванні комплексу рішень регіональної політики у сфері публічного ризик-менеджменту, аби нівелювати наявні загрози та максимально ефективно використати реальний потенціал і можливості.

Висновки до розділу 2

1. Узагальнивши теоретико-методичні засади публічного управління регіональним розвитком та інвестиційного менеджменту, його інституційного забезпечення, встановлено, що у сфері публічних інвестицій інституційне забезпечення класично формується за трьома складовими блоками: (а) інституційно-правовий, (б) інституційно-організаційний, (в) неформальний, – однак має свою, чітко властиву специфіку, яка, у тому числі, обумовлена широкою гамою аспектів, які потребують свого повноцінного врахування. На такій основі потрібно не просто визначати склад і характер його елементів, але й розуміти каркас та систему їх побудови. Відповідно розроблено класифікацію елементів інституційно-правового забезпечення публічного інвестування, на базі якої стає можливим відобразити всю повноту картини його концепційних положень. Отже, доведено, що якісний нормативно-правовий базис публічного інвестування формується за напрямками (і функціонально-цільовими аспектами в їх межах): (1) спосіб внеску в регіональний / місцевий розвиток (залучення інвестицій; місцевий розвиток); (2) етапи інвестиційного циклу (планування й відбір проєктів; фінансування; реалізація проєктів; мотивація та контроль); (3) вектори координації регіонального розвитку і його інвестиційного забезпечення (міжсекторна координація; між'юрисдикційна координація; інклюзивна координація); (4) джерела формування інвестиційного ресурсу й форми фінансування (бюджетні відносини; фінансово-кредитні відносини; місцеві позики; відносини з міжнародними фінансовими організаціями;

державно-приватне партнерство та інші форми й засоби залучення ресурсів); (5) допоміжні функції інвестиційного менеджменту (управління ризиками; регуляторна діяльність; професійно-кадрове забезпечення).

Своєю чергою, під час вибудування повноцінної, якісної та дієздатної інституційно-організаційної системи публічного інвестування важливо забезпечити реалізацію базисних і допоміжних функцій публічного та інвестиційного менеджменту. Загалом, це планування, організація, мотивація й контроль публічного інвестування. Водночас треба розуміти, що в основі цієї системи – інституції органів державної влади й місцевого самоврядування, однак принцип ваг і противаг передбачає раціональне доповнення цієї системи неурядовими, громадськими та іншими організаціями, незалежними експертами, консультантами, спостерігачами тощо.

Не менш важливим, особливо в середовищі високого рівня корупції й недовіри до використання бюджетного ресурсу, є також аспект неформальної компоненти інституційного забезпечення публічного інвестування, що виражаються в чітких усталених нормах, звичаях поведінки в економіці, суспільстві загалом тощо.

2. Показано, що реалізація масштабних (з огляду на їх внесок у розвиток регіонів і громад) проєктів публічного інвестування потребує організації відповідних процесів. Водночас якісне та ефективне управління їх перебігом і досягненням мети, цілей та завдань тісно дотичні до застосування функцій моніторингу, аналізу й контролю, які, своєю чергою, ґрунтуються на розумінні методології та володінні повним спектром методів аналізу збалансованого соціально-економічного розвитку регіону і його публічного інвестування. У їх основі – система індикаторів та методи економічного аналізу.

Доведено, що систему індикаторів аналізування збалансованого регіонального розвитку потрібно формувати на базі так званого каркасу за векторами тримірної системи координат: (1) функціонально-ресурсний, (2) просторовий, (3) структурно-балансовий; – тоді як індикатори аналізу публічного інвестування проєктів регіонального розвитку – за групами: (1) стан і динаміка, (2) структура, (3) ефективність

публічний інвестицій. Існує також пріоритезація в методах аналізу відповідно, з одного боку, до дослідження процесів збалансованого розвитку регіону та його територій, а з іншого – до аналізування й характеристики процесів публічного інвестування. Однак це має бути послідовна й узгоджена між собою діагностична робота, яка завершується ідентифікацією взаємозв'язків та взаємозалежностей, впливу публічного інвестування на активізацію, масштабування й перебіг процесів збалансованого регіонального й місцевого поступу із застосуванням методів кореляційного та регресійного аналізу, найменших квадратів, побудови лінійних і нелінійних одно- й багатфакторних економіко-математичних моделей.

Водночас застосування визначеного методичного інструментарію має вкладатись у відповідну структуру та здійснюватися згідно з логікою в такій послідовності: загальна характеристика соціально-економічного й інфраструктурного розвитку регіону (визначення передумов); аналізування ключових параметрів функціонування та розвитку регіонів і громад (ідентифікація просторових пропорцій); визначення обсягів, динаміки та наслідків публічного інвестування в процесах розвитку регіональної й місцевих соціально-економічних систем (діагностика стану та ролі публічного інвестування); аналізування чинників й оцінювання залежності інфраструктурного та соціально-економічного розвитку громад від публічного інвестування (аналіз каузальності публічного інвестування); вивчення стану й динаміки масштабування практик застосування колективно-договірних форм співпраці у сфері публічного інвестування (оцінювання масштабування публічно-приватного інвестиційного партнерства); діагностика функціонально-ресурсних складових та здійснення інтегрального аналізування розвитку регіональної соціально-економічної системи (функціонально-структурний аналіз); розширення сфери застосування й трансформація композиційного аналізу в надання характеристики компонент стійкості регіональної економіки (ідентифікація запасу стійкості); оцінювання наслідків регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону та громад (характеристика структурних балансів в

економіці і якості життя); аналізування та діагностика характеристик економіко-правового й бізнес-середовища регіону і його територій (аналіз системних сфер регіонального розвитку); характеристика стану функціонування сфер та секторів формування ресурсного, у т. ч. публічно-інвестиційного й інтелектуально-кадрового потенціалу (аналіз потенціалу відновлення регіональної соціально-економічної системи).

3. Доведено, що повномасштабна війна та її негативні соціально-економічні й інші наслідки значно послабили як бюджетно-фінансовий та ресурсний потенціал, так і посилили й активували дію цілого спектра нових викликів і загроз публічного інвестування, причому не тільки як можливого дієвого інструмента регіональної політики, але і як інституту в цілому. Отже, ідентифікація викликів і загроз слугує першим кроком на шляху обґрунтування та реалізації рішень із їх нівелювання, послаблення дії, а також перетворення викликів на нові можливості. Вплив війни на інституційну й ресурсну спроможність регіонів і громад у сфері публічного інвестування реалізується одразу за трьома провідними векторами дестабілізації: (1) фінанси (сукупність фінансових викликів та загроз); (2) інвестиції (перешкоди реалізації етапів інвестиційного процесу); (3) ресурсний потенціал (загрози втрати ресурсів для функціонування й відновлення регіональної економіки, а також повноцінного використання результатів публічних інвестицій).

Встановлено, що систему ризик-менеджменту публічного інвестування в умовах війни потрібно спрямувати на нівелювання викликів і загроз за такими напрямками, як бюджетний, борговий, грошово-кредитний, валютний, банківський, небанківська фінансова діяльність (сфера фінансових загроз); ухвалення інвестиційних рішень, планування публічно-інвестиційних проєктів, формування їх ресурсного забезпечення, реалізація проєктів, реінвестування, аналіз ефективності й аудит (сфера безпеки інвестиційних процесів); інвестиційно-фінансові ресурси, матеріально-технічне забезпечення, інтелектуально-кадровий потенціал, інформаційно-комунікаційні та інші передові технології, нематеріальні активи, інтеграційно-коопераційні зв'язки (сфера ресурсного потенціалу).

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Обсяги й динаміка інвестування соціально-економічного розвитку в Україні та у Львівській області

Результати аналізу обсягів та динаміки публічного інвестування слугують ваговою характеристикою, з одного боку, міри використання цього інструменту для активізації й забезпечення перебігу процесів соціально-економічного розвитку територій, а з іншого – реальних бюджетних можливостей центральних і регіональних органів влади. Значні масштаби, а також активне нарощення обсягів публічного інвестування гіпотетично є свідченням розуміння важливості публічних інвестицій та їх вагومого внеску у створення нових і модернізацію наявних об'єктів інфраструктури як передумови та часто відправної точки в «запуску» процесів економічного й соціального розвитку територій і громад.

Отже, важливо проаналізувати обсяги й динамічні характеристики публічного інвестування в країні, регіоні та громадах задля ідентифікації їх масштабності, темпів приросту / скорочення, у тому числі в порівнянні приватного й загального інвестування, публічних видатків на некапітальні статті витрат, макроекономічних і фінансових параметрів функціонування та поступу національної, регіональних і місцевих соціально-економічних систем.

Так, результати компаративного аналізу загальних інвестиційних процесів в Україні, а також обсягів і динаміки на їх тлі публічних інвестицій дають підстави для попередніх висновків щодо все ще незначної ролі публічного інвестування як у загальних інвестиційних процесах, так і у виступі потужним драйвером місцевого соціально-економічного розвитку в нашій країні.

Так, публічне інвестування в структурі капітальних інвестицій в Україні у 2023 р. становило 17,1 % (в абсолютному вираженні – 107,3 млрд грн), коли 9,9 % забезпечено коштами державного бюджету та 7,2 % – коштами місцевих бюджетів (рис. 3.1).

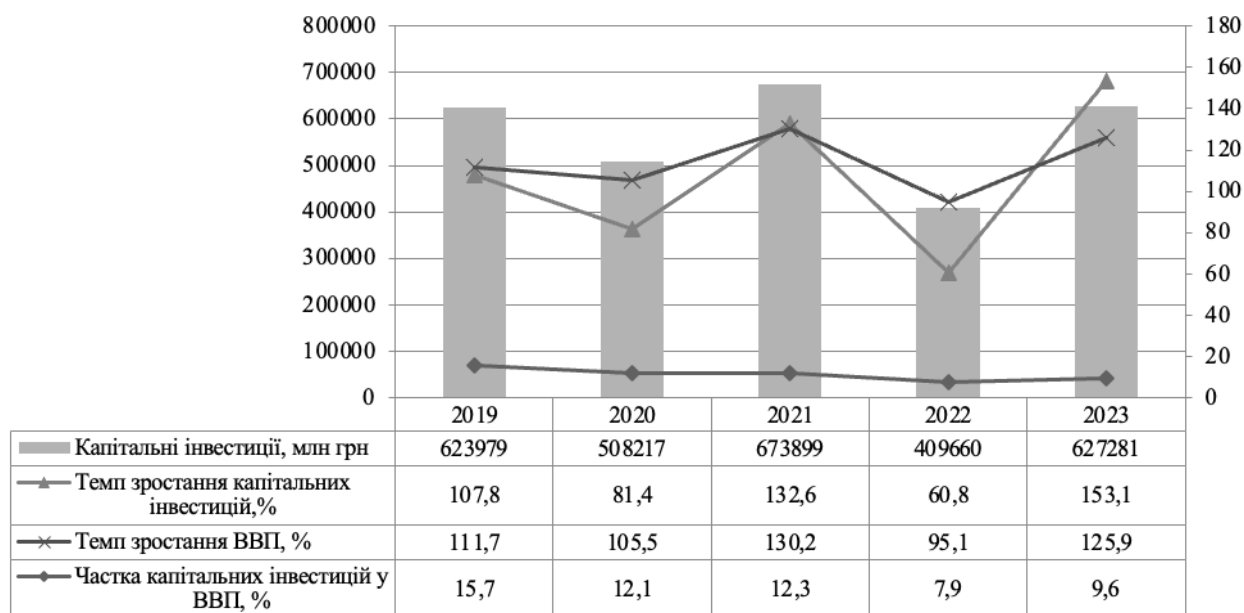

Рис. 3.1. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні, 2019–2023 рр.

Джерело: складено автором за [292,с.180].

Найбільшу частку в структурі капітальних інвестицій формували власні кошти підприємств й організацій (72,3 %). Притому частка інвестицій із цього джерела за 2019–2023 рр. мала висхідний тренд до зростання. Відповідно, указане є свідченням усе ще низького рівня залучення публічних інвестицій до проєктів і програм соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, а отже, і використання з такою метою відповідного інструментарію.

В умовах повномасштабної війни частка публічних інвестицій у загальній структурі капітальних інвестицій в Україні скоротилася. До прикладу, у 2021 р. відповідний показник становив 17,6 % (із яких 9,2 % – це кошти державного бюджету, 8,4 % – ресурси місцевих бюджетів). Більше того, для 2019–2021 рр. характерним став приріст частки публічного інвестування в структурі капітальних інвестицій в Україні. Так, у 2020 р. до 2019 р. публічні інвестиції збільшилися на 9,8 млрд грн

(на 11,2 %); у 2021 р. до 2020 р. обсяги цього виду інвестування в Україні знову зросли (на 21,5 млрд грн, або на 22,1 %).

У 2022 р. до 2021 р. відбулося різке скорочення формування капітальних інвестицій в Україні з аналізованого джерела (спад сягнув 51,7 %, або 61,3 млрд грн). Однак для 2023 р. характерним знову стало нарощення обсягів інвестицій, які спрямовувалися з державного й місцевих бюджетів. Показник досяг 107,3 млрд грн, що було на 87,3 %, або на 50,0 млрд грн, більше в порівнянні з 2022 р.

Звернімо увагу на те, що за 2019–2023 рр. в структурі капітальних інвестицій частка публічного інвестування за рахунок коштів державного бюджету лише зростала. Так, якщо у 2019 р. відповідний показник становив лише 4,9 %, то за 2023 р. збільшився до 9,9 %, що було на 5,0 в. п. більше. При тому ланцюгові прирости цього показника були додатними в кожному з років аналізованого часового періоду.

Однак ситуація з виділенням на відповідні цілі коштів із місцевих бюджетів не стала настільки ж стабільною. Так, у 2019 р. частка коштів місцевих бюджетів у загальній структурі валових капітальних інвестицій в Україні становила 9,1 %. У 2020 р. показник збільшився на 1,3 в. п., досягши 10,4 %. Утім, для наступних років стало характерним зниження відповідного показника, відтак частка коштів місцевих бюджетів у капітальних інвестиціях у 2021 р. становила 8,4 %, а у 2022 р. – 4,6 %.

Для 2022 р. характерне збільшення частки коштів місцевих бюджетів у валових капітальних інвестиціях країни. Порівняно з 2021 р. показник підвищився на 2,6 в. п., досягши позначки в 7,2 %.

Якщо розглядати структурні характеристики суто публічного інвестування, то за 2019–2023 рр. обсяги інвестицій із державного бюджету збільшились у 2,0 рази, а частка інвестицій із цього джерела зросла на 22,8 в. п. (із 35,1 до 57,9 %) (табл. 3.1).

На відповідну величину скоротилася за аналізований часовий період і частка публічних інвестицій, які виділялися під такі цілі з місцевих бюджетів. Щодо їх обсягів, то за 2019–2023 рр. інвестиції з місцевих бюджетів зменшилися на 11,5 млрд грн, або на 20,3 %.

Таблиця 3.1

**Показники публічного інвестування в Україні,
2019–2023 рр., млрд грн**

Показник	Рік					%; +/-	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023 / 2019	2023 / 2022
Обсяги публічних інвестицій	87,3	97,1	118,6	57,3	107,3	122,9	187,3
Частка в загальних капітальних інвестиціях, %	14,0	19,1	17,6	14,0	17,1	+3,1	+3,1
Обсяги інвестицій із державного бюджету	30,6	44,2	62,0	38,5	62,1	2,0 р.	161,3
Частка інвестицій із державного бюджету в публічних інвестиціях, %	35,1	45,5	52,3	67,2	57,9	+22,8	-9,3
Обсяги інвестицій із місцевих бюджетів	56,7	52,9	56,6	18,8	45,2	79,7	2,4 р.
Частка інвестицій із місцевих бюджетів у публічних інвестиціях, %	64,9	54,5	47,7	32,8	42,1	-22,8	+9,3

Джерело: складено автором за даними¹⁴⁵.

Загалом «провальним» для публічного інвестування в Україні став 2022 р., коли їх обсяги різко скоротилися (на 61,3 млрд грн, або більше ніж удвічі порівняно з 2021 р.) та й загалом було «обірвано» позитивний тренд у сенсі висхідної динаміки нарощення в Україні обсягів публічних інвестицій. Скорочення публічних інвестицій у 2022 р. було характерним що для інвестицій із державного бюджету (на 23,5 млрд грн, або на 37,9 %), що для інвестицій із місцевих бюджетів (на 37,8 млрд грн, або на 66,8 %), однак звуження останніх стало більшим за масштабами.

Вкажімо на те, що після кризи 2022 р. публічне інвестування в Україні у 2023 р. значною мірою відновилося. Приріст показника становив 50,0 млрд грн, або 87,3 %. Але при тому частка публічних

¹⁴⁵ Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держ. служба стат. України, 2024. 268 с. С. 180–181.

інвестицій у загальних обсягах капітального інвестування в Україні у 2023 р. до 2022 р. збільшилася незначно (лише на 3,1 в. п.). Та більший внесок у відновлення публічного інвестування забезпечило зростання видатків на такі цілі з місцевих бюджетів (обсяги інвестицій збільшились у 2,4 раза, а їх частка в публічному інвестуванні – на 9,3 в. п.). До порівняння: відповідні показники для публічних інвестицій із державного бюджету становили 61,3 % приросту за обсягами та «мінус» 9,3 в. п. у структурі).

Що стосується регіонального рівня аналізування публічних інвестицій, то в якості об'єкта дослідження обрано Львівську область. Це пояснюється тим, що Львівська область є одним із провідних регіонів України, який характеризується динамічним економічним розвитком та високою інвестиційною активністю у довоєнний і воєнний періоди. Вона має вигідне географічне розташування на кордоні з країнами Європейського Союзу, що зумовлює значний транскордонний ефект та сприяє залученню міжнародних партнерів до інвестиційних процесів. Саме тут спостерігається концентрація проєктів із залученням європейських фінансових інструментів і програм, що робить регіон особливо показовим для аналізу ефективності публічних інвестицій.

Додатковим чинником вибору Львівщини як об'єкта дослідження є її роль як одного з найбільш стійких центрів соціально-економічного розвитку України в умовах війни. Регіон демонструє адаптивність до кризових викликів, зокрема через активне використання механізмів місцевого самоврядування, публічно-приватного партнерства та залучення донорської допомоги. Важливим також є те, що область стала центром релокації бізнесу й населення зі східних і південних територій, що створило нові виклики та потреби для системи публічних інвестицій.

Крім того, Львівська область вирізняється інституційною спроможністю у сфері планування та реалізації інвестиційних проєктів. Наявність досвіду співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, реалізація масштабних інфраструктурних і соціальних програм, а також значна увага до екологічних і «зелених» ініціатив роблять її унікальним регіоном для вивчення. Таким чином, вибір Львівської

області як об'єкта дослідження дозволяє не лише оцінити сучасний стан і перспективи розвитку публічних інвестицій, а й виявити практики, що можуть стати прикладом для інших регіонів України.

У Львівській області, на відміну загальнодержавних даних, по-перше, частка публічного інвестування у валових капітальних інвестиціях у більшості років періоду 2014–2021 рр. була вищою; по-друге, безпосередньо в структурі публічного інвестування переважали кошти, залучені з місцевих бюджетів (рис. 3.2).

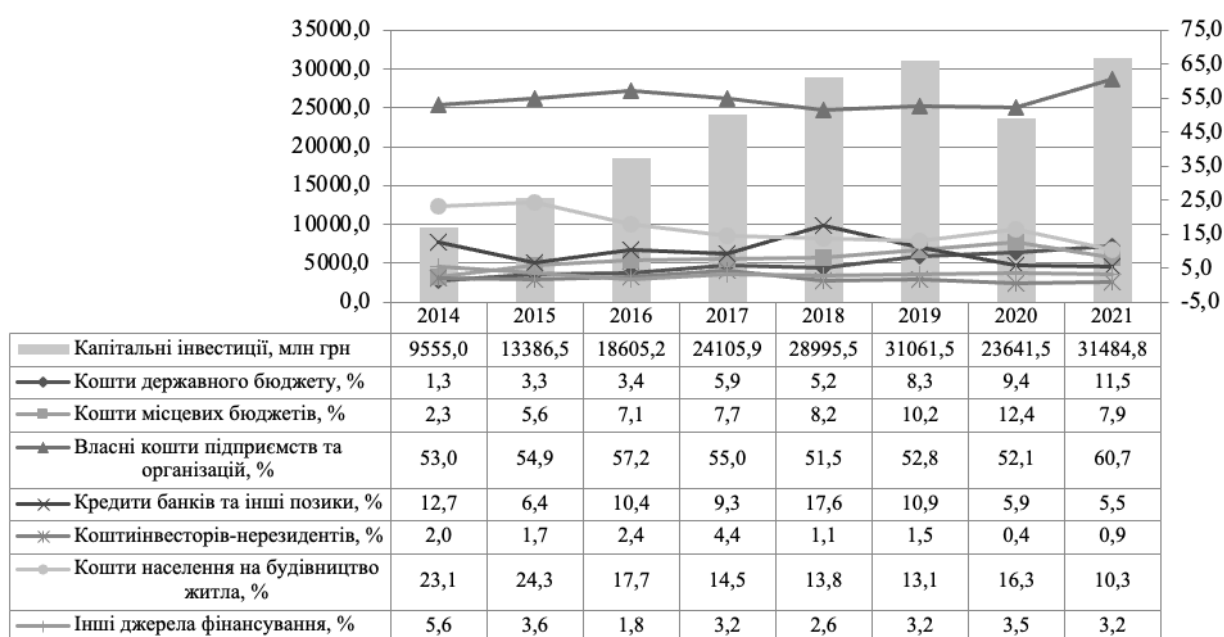

Рис. 3.2. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у Львівській області, 2014–2021 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁴⁶.

Як і в країні загалом, у 2021 р. більшість капітальних інвестицій залучалася за рахунок власних коштів підприємств та організацій (60,7 %; для порівняння: в Україні – 68,6 %). До 2021 р. частка капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств й організацій була ще нижчою (коливалася на рівні 51,5–57,2 %). Указане є свідченням вищого рівня залежності інвестиційної активності в регіоні з джерел, не пов'язаних із внутрішнім приватним капіталом.

¹⁴⁶ Капітальні інвестиції. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf.php?2711.

Примітною особливістю Львівської області також є більший внесок в інвестиції з такого джерела, як кошти населення на будівництво житла. Більше того, у 2014 р. частка інвестицій із цього джерела становила 23,1 %, тоді як до 2021 р. показник знизився до 10,3 %. Та навіть таке його значення було практично удвічі вищим, ніж у середньому в економіці (5,4 %).

У регіоні достатньо високою є також інвестиційна діяльність, яка реалізується з використанням кредитів банків та інших позик. Пікове значення масштабів залучення інвестицій із цього джерела припало на 2018 р., коли звідси було сформовано 17,6 % від загальних капітальних інвестицій у регіоні. До прикладу, за аналогічний часовий період найвище значення цього джерела формування інвестицій в Україні становило 10,8 % (у 2019 р.).

Що стосується безпосередньо публічного інвестування, то частка капітальних інвестицій, залучених із цього джерела у Львівській області у 2021 р., становила 19,4 % (коли в Україні – 17,6 %), із яких 11,5 % було сформовано з коштів, залучених із державного бюджету, та 7,9 % – із місцевих бюджетів (для порівняння: середньодержавні значення становили 9,2 % і 8,4 % відповідно). Однак більшою була частка публічного інвестування в регіоні у 2020 р., коли загалом із цього джерела було профінансовано 21,8 % валових капітальних інвестицій і 9,4 % становили інвестиції з державного бюджету та 12,4 % – інвестиції з місцевих бюджетів.

Примітно, що в регіоні у 2014–2020 рр. стабільно переважали публічні інвестиції, які залучалися з місцевих бюджетів, і лише у 2021 р. ситуація змінилася на протилежну. Водночас у структурі для всіх років аналізованого часового періоду частка публічного інвестування (у загальних регіональних капітальних інвестиціях) лише зростала, що позитивно у світлі активізації застосування цього інструментарію стимулювання регіонального соціально-економічного поступу. Схожою була й динаміка частки публічного інвестування за рахунок коштів місцевих бюджетів. Але у 2021 р. капітальні інвестиції з цього джерела до 2020 р. скоротилися і це слід вважати негативним трендом.

Та навіть за такої ситуації і обсяги, і частка публічного інвестування у Львівській області у 2014–2021 рр. зростали, що свідчить про активізацію публічного інвестування в регіоні. Так, за аналізований часовий період обсяги публічних інвестицій збільшилися з 344,0 млн грн у 2014 р. до 6,1 млрд грн у 2021 р. (приріст становив 17,8 раза) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Показники публічного інвестування у Львівській області,
2019–2023 рр., млн грн**

Показник	Рік								%; +/-	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014	2021 / 2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Обсяги публічних інвестицій	344,0	1191,4	1953,5	3278,4	3885,4	5746,4	5153,8	6108,1	17,8 р.	118,5
Частка в загальних капітальних інвестиціях, %	3,6	8,9	10,5	13,6	13,4	18,5	21,8	19,4	+15,8	-2,4
Обсяги інвестицій із державного бюджету	124,2	441,8	632,6	1422,2	1507,8	2578,1	2222,3	3620,8	29,2 р.	162,9
Частка інвестицій із державного бюджету в публічних інвестиціях, %	36,1	37,1	32,4	43,4	38,8	44,9	43,1	59,3	+23,2	+16,2

Закінчення таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Обсяги інвестицій із місцевих бюджетів	219,8	749,6	1320,9	1856,2	2377,6	3168,3	2931,5	2487,3	11,3 р.	84,9
Частка інвестицій із місцевих бюджетів у публічних інвестиціях, %	63,9	62,9	67,6	56,6	61,2	55,1	56,9	40,7	-23,2	-16,2

Джерело: складено автором за даними¹⁴⁷.

Лише за 2020–2021 рр. відповідний показник збільшився на 18,5 %, або на 954,3 млн грн.

Найбільшою мірою масштаби публічного інвестування в регіоні були забезпечені нарощенням обсягів інвестування за рахунок коштів державного бюджету. Так, за 2014–2021 рр. їх обсяги збільшились у 29,2 раза, або на близько 3,5 млрд грн. Середньорічні темпи приросту публічних інвестицій у регіоні за рахунок коштів державного бюджету в аналізованому часовому періоді становили 78,6 %. Натомість обсяги публічних інвестицій у регіоні, які формувалися за рахунок коштів місцевих бюджетів, також збільшувалися, однак за 2014–2021 рр. зросли на меншу величину – 11,3 раза, або на близько 2,2 млрд грн (середньорічний приріст – 56,6 %).

Вищі темпи нарощення обсягів публічного інвестування у Львівській області за рахунок коштів державного бюджету забезпечили

¹⁴⁷ Капітальні інвестиції. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf.php?2711.

зміни в його структурі, а саме переважання коштів державного бюджету в капітальних інвестиціях із бюджетів усіх рівнів. Так, якщо у 2014 р. переважали публічні інвестиції, які виділялися з місцевих бюджетів (63,9 % проти 36,1 %), то у 2021 р. більшою вже була частка публічних капітальних вкладень із державного бюджету (59,3 % проти 40,7 %). Хоча така ситуація склалася, лише починаючи з 2020 р., і пов'язана зі зміною тренду в бік зменшення обсягів публічних інвестицій в області за рахунок коштів місцевих бюджетів (показник спершу у 2020 р. до 2019 р. зменшився на 236,8 млн грн, або на 7,5 %, а у 2021 р. до 2020 р. скоротився ще на 444,2 млн грн, або на 15,2 %).

Отож констатуємо наявність негативних тенденцій у публічному інвестуванні у Львівській області, які ще до повномасштабної війни були обумовлені зменшенням обсягів виділення відповідного фінансового ресурсу безпосередньо з місцевих бюджетів регіону й причиною такої ситуації стали не обмежені можливості бюджетів територіальних громад регіону (оскільки надходження останніх у ці роки збільшувалися), а скоріше – суб'єктивні чинники.

Інформація, наведена в табл. А.1 додатка А, підтверджує, що скорочення публічних інвестицій у 2022 р. було відчутним, однак не найбільшим серед інших джерел формування капітальних інвестицій в Україні. Так, за зменшення інвестицій (до 2021 р.) за рахунок коштів державного бюджету на 37,9 % та за рахунок коштів місцевих бюджетів на 66,7 %, власні інвестиційні вкладення підприємств й організацій скоротилися на 35,5 % (проте в абсолютному вираженні звуження становило 164,1 млрд грн), інвестиції за рахунок кредитів банків й інших позик – на 48,9 %, а кошти населення на будівництво житла – на 28,0 %.

Щодо Львівської області, то 2020 р. загалом став кризовим у плані інвестиційної активності (табл. Б.1 додатка Б). Так, саме у 2020 р. відбувся спад (окрім публічних інвестицій) обсягів капітального інвестування за рахунок власних коштів підприємств й організацій (на 4,1 млрд грн (на 24,9 %)), кредитів банків та інших позик (на 2,0 млрд грн, або на 58,9 %), коштів інвесторів-нерезидентів (на 373,0 млн грн, або у 5,0 разів).

Зауважимо, що криза інвестування, яка розпочалася з початком повномасштабної війни в Україні, стала характерною не тільки для публічного, але й загалом капітального інвестування. Його обсяги у 2022 р. до 2021 р. зменшилися на 264,2 млрд грн, або на 39,2 % (рис. 3.3).

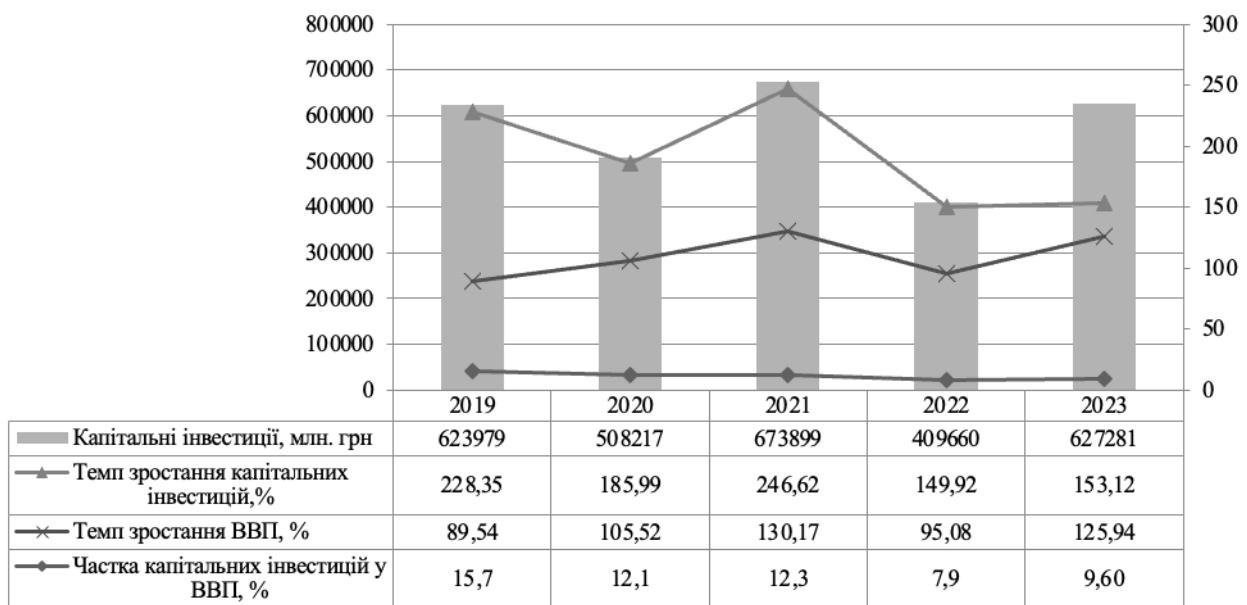

Рис. 3.3. Капітальні інвестиції та їх частки у ВВП України, 2019–2023 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁴⁸.

У 2022 р. також найнижчою стала частка капітальних інвестицій у ВВП країни. Показник становив 7,9 %, тоді як, до прикладу, у 2019 р. – 15,7 %. Однак, при тому, темпи скорочення ВВП стали більшими, ніж скорочення обсягів капітальних інвестицій.

Вкажімо на те, що у 2023 р. капітальне інвестування в Україні значною мірою відновилося. Зокрема, на тлі збільшення ВВП країни на 25,9 % приріст капітальних інвестицій становив 53,1 %, а їх частка у ВВП збільшилася до 9,6 % (до 2022 р. показник зріс на 1,7 в. п.).

Утім, у 2022 р. все ще не відновлено тих масштабів капітального інвестування, які була характерними до повномасштабної війни. Зокрема, загальні обсяги капітальних інвестицій у 2022 р. до 2021 р.

¹⁴⁸ Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держ. служба стат. України, 2024. 268 с. С. 180–181; 232.

становили 93,1 %. Причому така ситуація виявилася характерною для всіх без винятку регіонів України (рис. 3.4).

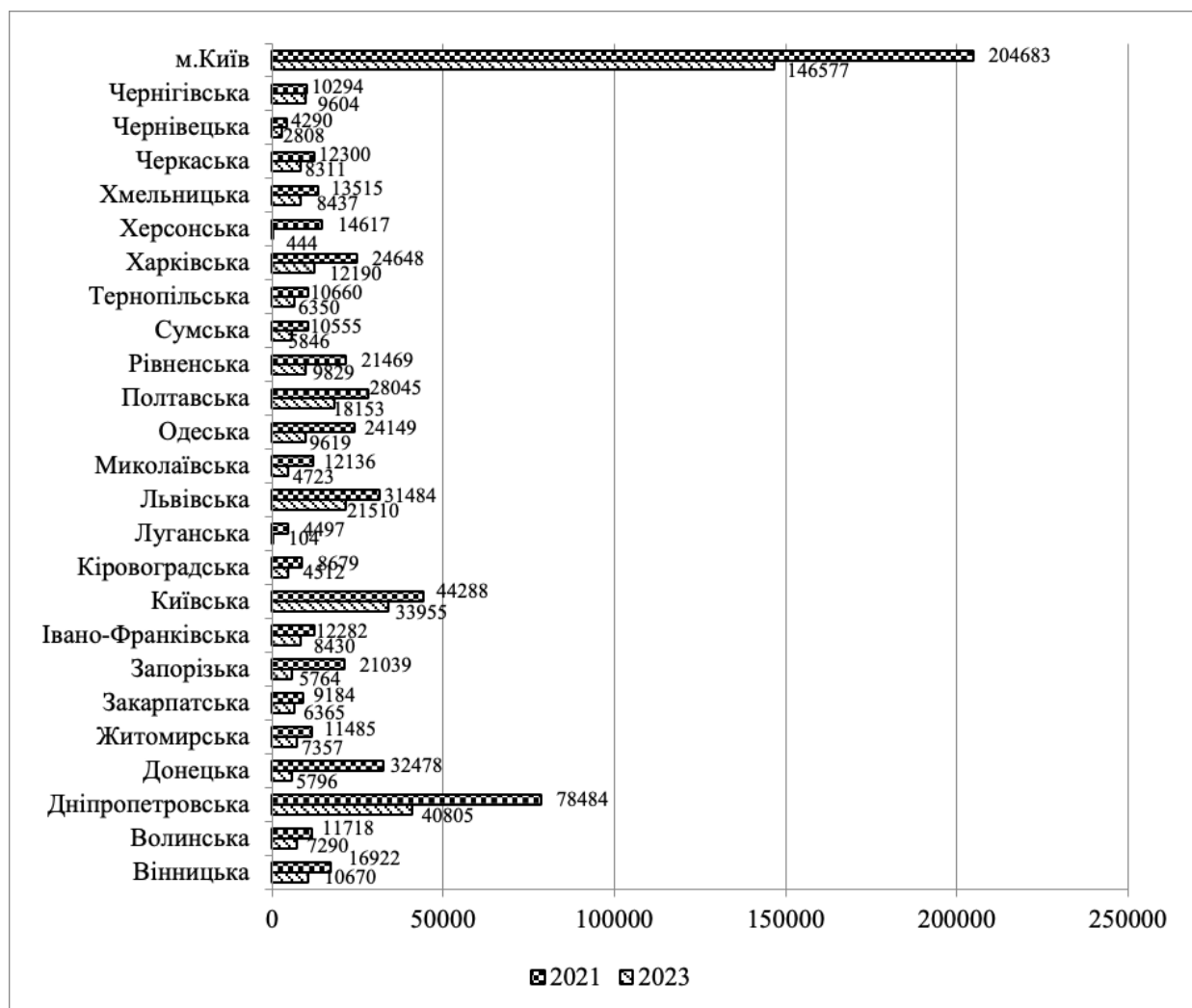

Рис. 3.4. Обсяги капітальних інвестицій в Україні в розрізі регіонів, 2021 р. та 2022 р., млн грн

Джерело: складено автором за даними¹⁴⁹.

Особливо відчутним став розрив для таких регіонів України, як м. Київ (146,6 млрд грн проти 204,7 млрд грн), Дніпропетровська (40,8 млрд грн проти 78,5 млрд грн), Донецька (5,8 млрд грн проти 32,5 млрд грн) та Харківська (12,2 млрд грн проти 24,7 млрд грн) області.

¹⁴⁹ Інтернет-ресурс Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/kin_ved_new_u.htm.

У Львівській області капітальні інвестиції з початком великої війни у 2022 р. до 2021 р. скоротилися на 5,3 млрд грн, або на 16,9 % (табл. Б.2 додатка Б), що істотно й, отже, негативно позначилося на фінансуванні не тільки економічних, але й соціальних, у т. ч. інфраструктурних, проєктів. Однак така кризова ситуація тривала недовго та вже 2023 р. обсяги капітальних інвестицій у регіоні збільшилися до 44,8 млрд грн, що стало найбільшим значенням за останні 10 років (2014–2023 рр.).

Більше того, Львівська область, зазвичай, має вищі темпи приросту капітальних інвестицій, ніж у середньому в економіці України (рис. Б.1 додатка Б). Зокрема, винятковими (якщо аналізувати період 2015–2023 рр.) були лише 2018–2020 рр., тоді як у всі інші роки темпи зростання капіталовкладень у регіоні перевищували середньодержавні значення.

Закономірно (оскільки регіон тилловий), коли у 2022–2023 рр. відповідні розриви не тільки збереглися, але й поглибилися. Так, якщо для національного господарства України у 2022 р. до 2021 р. спад показника становив 39,2 %, то для економіки Львівщини – 16,9 %. У 2023 р. капітальні інвестиції зросли: у Львівській області на 71,21 %, тоді як в економіці України – лише на 53,12 %.

Зазначене є свідченням кращих передумов для активізації інвестиційної діяльності й зростання ефективності інвестицій, у т. ч. публічних.

Укажемо й на те, що зменшення обсягів капітального інвестування в Україні з початком повномасштабної війни виявилось актуальним для всіх без винятку видів активів (табл. А.2 додатка А). В абсолютному вираженні у 2022 р. до 2021 р. найбільшою мірою скоротились обсяги капітальних інвестицій у матеріальні активи (на 253,8 млрд грн), тоді як зменшення капіталовкладень у нематеріальні активи становило 10,5 млрд грн. Із-поміж нематеріальних активів найбільш відчутним став спад за інвестиціями в інженерні споруди (98,1 млрд грн), машини, обладнання та інвентар (на 64,4 млрд грн) і нежитлові будівлі (на 50,7 млрд грн). У відносному вираженні інвестиції в матеріальні активи скоротилися на 39,5 %, тоді як у нематеріальні активи – на 33,7 %.

Львівщина не стала винятком та ті висхідні тренди до збільшення обсягів капітальних інвестицій практично за всіма видами активів, що були характерними для періоду 2014–2021 рр., змінилися на різкий спад за підсумками 2002 р. (табл. Б.3 додатка Б).

У 2023 р. відбулося відновлення інвестиційної активності за більшістю джерел спрямування капітальних інвестицій в Україні та й у Львівській області. Щодо національної економіки загалом, то за такими напрямками спрямування коштів, як транспортні засоби й машини, обладнання, інвентар, навіть відбувся приріст обсягів інвестування. Утім, усе ще кризовими характеризувалися такі напрями капітального інвестування, як сфера рослинництва та тваринництва (обсяги інвестицій становили лише 87,8 % від їх значення у 2021 р.), земля (42,2 %), житлові будинки (37,4 %), нежитлові будівлі (19,2 %) й інженерні споруди (15,0 %).

Окрім капітальних інвестицій вагомий внесок у соціально-економічний розвиток регіонів і громад забезпечують прямі іноземні інвестиції (далі – ПІІ), що вкладаються в суб'єкти господарювання різних форм власності, забезпечуючи приріст виробничих потужностей та покращуючи потенціал із надання послуг, у тому числі місцевому населенню. Результати аналізу обсягів ПІІ в економіку України дають підстави стверджувати, що інвестиції з цього джерела більш чутливі до макроекономічної ситуації в країні. Так, у наступний після початку війни рік (2015 р.) відбувся відтік ПІІ з України, але після стабілізації ситуації у 2016–2019 рр. ПІІ в Україну зростали (табл. 3.3).

Пандемія COVID-19 укотре обумовила відтік ПІІ з економіки України у 2020 р. Але вже у 2021 р. було досягнуто найбільшого обсягу притоку ПІІ (значення показника сягнуло 6,7 млрд дол. США). Початок повномасштабної війни призвів до зниження відповідного показника у 2022 р. до 2021 р. у 5,8 раза, що стало логічним підсумком критичного загострення воєнних викликів і загроз. До позитивного належить відновлення активності з прямого іноземного інвестування в Україну вже у 2023 р. (до 4,2 млрд дол. США). Зрозуміло, що більшість цих інвестицій пов'язані з військовою допомогою, однак це був також і ресурс, який мав своїм призначенням публічно-інвестиційні цілі.

Таблиця 3.3

Прямі іноземні інвестиції в Україну, 2014–2023 рр., млн дол. США

Рік	ППІ в Україну		Індекс динаміки, %	ППІ з України		Індекс динаміки, %	Сальдо	
							млн дол. США	%
2014	410	-4089	9,1	111	-309	26,4	+299	-92,7
2015	-458	-868	-111,7	-51	-162	-45,9	-407	-236,1
2016	3810	+4268	-831,9	16	+67	-31,4	+3794	+1032,2
2017	3692	-118	96,9	8	-8	50,0	+3684	-2,9
2018	4455	+763	120,7	-5	-13	-62,5	+4460	+21,1
2019	5860	+1405	131,5	648	+653	-12960,0	+5212	+16,9
2020	-868	-6728	-14,8	82	-566	12,7	-950	-118,2
2021	6687	+7555	-770,4	-198	-280	-241,5	+6885	-824,7
2022	1152	-5535	17,2	529	+727	-267,2	+623	-91,0
2023	4247	+3095	368,7	42	-487	7,9	+4205	+556,3

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁰.

Примітки: з 2014 р. – без урахування тимчасово окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу).

Вкажімо на те, що ППІ з України у 2014–2023 рр. здебільшого були незначними та в рази поступались обсягам ППІ в Україну, відтак для вітчизняної економіки практично у всіх роках аналізованого часового періоду характерним стало позитивне сальдо ППІ. Більше того, багато експертів пов'язують вітчизняні інвестиції за кордон із виведенням коштів в офшорні юрисдикції, які надалі повертаються в Україну вже у вигляді зовнішніх інвестицій.

Частково підтвердженням цієї тези слугує факт приросту ППІ у галузі базових видів економічної діяльності в наступних роках після активізації відтоку ППІ з економіки України (табл. А.3 додатка А). Ідеться,

¹⁵⁰ Антоненко В., Ляшок Я., Попова О., Катранжи Л., Ляшок Н. Інвестиційна привабливість України в контексті її повоєнного відновлення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. № 4 (57). С. 363–380; Інтернет-ресурс Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.

зокрема, про 2021 р. для сільського господарства, переробної промисловості й промисловості загалом, 2021–2023 рр. для сфери послуг, 2023 р. для галузей транспорту, складського господарства, поштової й кур'єрської діяльності, 2022 р. для фінансової та страхової діяльності.

Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (табл. Б.4 додатка Б) і ПІІ в економіку Львівської області була дещо м'якшою, і хоча з початком великої війни обсяги інвестування з-за кордону достатньо різко скоротилися (на 329,4 млн дол. США, або на 13,1 %) та значення показника у 2023 р. залишалося меншим, у порівнянні з 2021 р., усе ж простежено достатньо швидкі темпи відновлення прямого іноземного інвестування: показник 2023 р. відносно 2022 р. зріс на 192,6 млн дол. США (на 8,7 %) (табл. Б.5 додатка Б).

Примітно, що ПІІ в економіку України достатньо тісною мірою корелюють з індексами її інвестиційної привабливості (рис. 3.5).

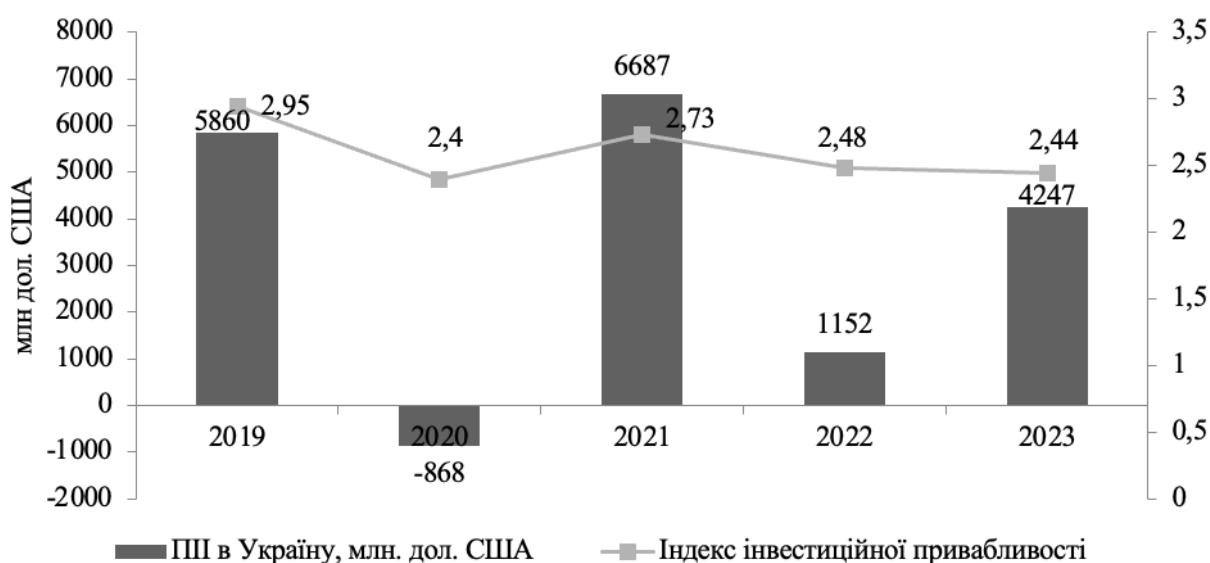

Рис. 3.5. Прямі іноземні інвестиції на тлі індексу інвестиційної привабливості України, 2019–2023 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁵¹.

Хоча значення цього важливого «барометра» інвестиційної привабливості національної економіки України й не були високими у

¹⁵¹ Індекс інвестиційної привабливості України за 2019–2023 рр. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/indeks-investicijnoi-privablivosti-ukrayini-2023>.

2019–2023 рр., та все ж більший притік інвестування припадав саме на роки, у яких інвестиційна привабливість національного господарства була вищою. Це, зокрема, 2019 та 2021 рр. Для 2023 р. не стала характерною висока інвестиційна привабливість, але притік зовнішніх ПІІ був обумовлений активізацією обсягів міжнародної фінансової підтримки України та її регіонів, загалом соціально-економічної сфери й системи країни.

Водночас потреби вітчизняної економіки в інвестиціях та інших формах фінансової підтримки у зв'язку з вагомими негативними наслідками повномасштабної війни залишаються значними (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Потреби України в інвестиціях на повоєнну відбудову на 2024–2034 рр., %

Джерело: складено автором за даними¹⁵².

Станом на початок 2024 р. це 486 млрд дол. США, із яких 17 % припадає на відновлення зруйнованих і пошкоджених об'єктів житлово-комунального господарства та його інфраструктури, 15 % – на транспортну систему країни, 14 % – на галузі торгівлі й промислового виробництва, 12 % – на сільське господарство, 10 % – на енергетичний

¹⁵² Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

комплекс країни та її регіонів, 9 % – на сферу соціального захисту й підтримки населення.

У 2023 р. проведено опитування іноземних інвесторів із метою виявлення найзначніших позитивних чинників, які можуть підвищити інвестиційну привабливість України. Результати експертних оцінок наведено на рис. 3.7.

Рис. 3.7. Фактори позитивного впливу на інвестиційну привабливість України, 2023 р.

Джерело: складено автором за даними¹⁵³.

Зокрема, встановлено, що навіть попри війну найбільш проблемними аспектами / чинниками – дестимуляторами інвестиційної активності та діяльності, відповідно, які потребують свого усунення задля встановлення кращого інвестиційного середовища в Україні, залишаються системна корупція; непрозора й недостатньо ефективно працююча судова система; нестабільність та обмеженість можливостей політичної влади й осіб, що обіймають провідні посади в органах державної влади; зрощування бізнесу й влади, вплив олігархів на державне

¹⁵³ Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

управління та розвиток національної економіки. Очевидно, що ці й пов'язані з ними чинники слугують також і значимими перешкодами – дестимуляторами публічного інвестування в Україні та її регіонах.

Своєю чергою, відсутність проактивної державної політики на шляху покращення умов для інвестицій загалом і публічного інвестування зокрема, включаючи задіяння згаданих на рис. 3.7 чинників, підсилюється також і дією визначених експертами факторів негативної дії на інвестиційний клімат національної економіки України (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Фактори негативного впливу на інвестиційний клімат України, 2023 р.

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁴.

А це ймовірний дефолт за державними запозиченнями, послаблення дотримання принципів прозорості публічної демократії, можливе повернення геополітичного курсу країни із заходу на схід, недостатня прозорість кадрової політики в системі публічного менеджменту, надто м'яка й часто нестабільна фінансова загалом і зокрема грошово-

¹⁵⁴ Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

кредитна політика уряду, що своїм підсумком загрожує макроекономічній стабільності національного господарства та ін.

Відповідно, прорахування й недопущення дії та впливу цих чинників на інвестиційне середовище, у тому числі в сегменті публічного інвестування (коли навіть більш значимими, у порівнянні з приватними капіталовкладеннями, стають політичні, інституційні, середовищні, фахово-професійні та інші чинники), має критично вагоме значення у світлі нарощення обсягів; посилення прозорості адміністрування й підвищення ефективності використання такого інструменту державної / регіональної економічної та безпосередньо інвестиційної політики забезпечення регіонального й місцевого соціально-економічного розвитку України.

3.2. Структурні характеристики публічного інвестування регіонального розвитку (на прикладі Львівської області)

Вагомим доповненням результатів аналізування обсягів і динамічних характеристик публічного інвестування в країні та на регіональному рівні потрібно вважати вивчення структурних аспектів публічних інвестицій. Вони дають змогу деталізувати статті, за якими з бюджетів різних рівнів фінансуються заходи зі створення / покращення місцевих інфраструктурних об'єктів, визначити ті об'єкти, які були розвинені; оцінити наслідки відповідних процесів, зокрема в частині активізації й перебігу процесів комплексного й структурно збалансованого регіонального розвитку.

Так, можемо констатувати за даними, наведеними в табл. 3.4, за 2018–2024 рр., у Львівській області відбувся значний приріст обсягів публічних інвестицій. Звернімо увагу, що якщо у 2018 р. на будівництво освітніх установ і закладів було виділено 18,4 млн грн, то 2024 р. – 104,8 млн грн (у 5,7 раза або 86,4 млн грн більше).

Вагомий зріст публічного інвестування спостерігаємо й за видатками на будівництво медичних установ (55,1 млн грн у 2024 р. до 4,9 млн грн у 2018 р.), будівництво установ і закладів соціальної сфери

(21,1 млн грн проти 4,8 млн грн), будівництво споруд, установ та закладів фізичної культури й спорту (24,1 млн грн проти 4,1 млн грн).

Таблиця 3.4

Обсяги капітальних інвестицій за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр., млн грн

Показники	Роки							Відхилення (%) 2024/2018
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Будівництво освітніх установ та закладів	18,4	3,1	13,8	33,1	18,7	111,8	104,8	5,7 р.
Будівництво медичних установ та закладів	4,9	22,5	58,8	23,4	12,8	39,2	55,1	11,2 р.
Будівництво установ та закладів соціальної сфери	4,8	5,9	7,4	8,5	17,7	25,3	21,1	4,4 р.
Будівництво установ та закладів культури	3,6	1,9	1,0	5,0	-	-	-	-
Будівництво споруд, установ та закладів фізичної культури й спорту	4,1	-	-	2,7	8,6	5,1	24,1	5,9 р.
Будівництво інших об'єктів комунальної власності	13,2	4,4	2,6	4,9	3,4	60,6	3,3	25,0

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁵.

Загалом, у динаміці капітального інвестування за рахунок коштів обласного бюджету не простежувалося чітких закономірностей. Найбільший приріст видатків обласного бюджету на будівництво освітніх

¹⁵⁵ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

установ і закладів припав на 2023–2024 рр., тоді як до того для 2019 р. характерним був спад обсягів інвестицій за цією статтею (до 2018 р. показник знизився у понад 5,9 раза). До 2021 р. показник зростав, сягнувши 33,1 млн грн, однак для 2018 р. знову характерним став спад у 1,8 раза.

Не відзначалися стабільністю й обсяги капітальних інвестицій за рахунок коштів обласного бюджету регіону на будівництво медичних установ та закладів. У 2020 р. відповідний показник зріс до 58,8 млн грн, коли ще у 2018 р. становив 4,9 млн грн. Надалі до 2022 р. обсяги за цією статтею видатків знову скорочувалися (у 2022 р. – до 2020 р., у 4,6 раза). Однак у 2024 р. показник збільшився до 55,1 млн грн.

Нестабільність у фінансуванні характерна також для інших джерел спрямування капітальних інвестицій із бюджету Львівської області. До прикладу, якщо на будівництво установ та закладів культури у 2018–2021 рр. виділялося від 1,0 до 5,0 млн грн на рік, то у 2022–2024 рр. видатки за цією статтею були відсутні. У 2019–2020 рр. не передбачалися кошти на будівництво споруд, установ і закладів фізичної культури й спорту, тоді як у 2024 р. за цим напрямом було профінансовано 24,1 млн грн. У 2018–2022 рр. середньорічні регіональні капітальні видатки з регіонального бюджету на будівництво інших об'єктів комунальної власності становили від 2,6 млн грн до 13,2 млн грн, а у 2023 р. за цією статтею було профінансовано видатків на 60,6 млн грн.

Отже, попри загальний тренд до збільшення масштабів публічного інвестування з обласного бюджету, динаміка відповідних видатків не стабільна, що, імовірно, свідчить про ситуативний характер (підхід) до планування й здійснення публічних інвестицій у регіоні.

До недоліків та/чи проблемних аспектів здійснення капітальних інвестицій за рахунок коштів регіонального бюджету можна віднести не тільки нестабільність їх обсягів, а й рівень фактичного виконання планових розписів. Так, на рис. 3.9 відображено дані про фінансування за рахунок коштів обласного бюджету будівництва освітніх установ та закладів освіти.

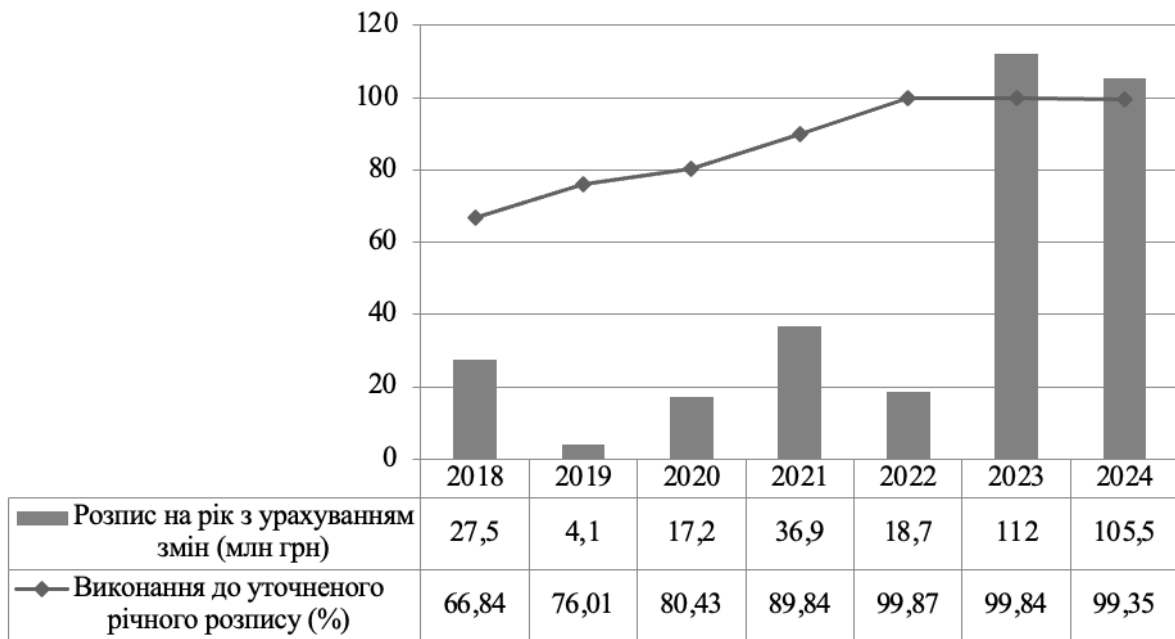

Рис. 3.9. Показники капітальних інвестицій на будівництво освітніх установ та закладів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁶.

Так, у жодному році періоду 2018–2024 рр. не було досягнуто стовідсоткового фінансування відповідно до його планових значень. Якщо у 2022–2024 рр. фактичні обсяги фінансування наближалися до планових показників, то, у 2018 р. становили лише 66,84 %; у 2019 р. – 76,01 %; у 2020–2021 рр. – на рівні 80–90 %.

Отже, за значно менших масштабів планового фінансування у 2018–2020 рр. рівень фактичного фінансування був значно нижчий. Та натомість у 2023–2024 рр. ситуація змінилась і за значно збільшених обсягів капітальних інвестицій з обласного бюджету на будівництво освітніх установ і закладів практично повною мірою виконувалися планові завдання щодо інвестування. Із позиції ефективності інвестицій зазначене є свідченням її підвищення, однак, із погляду якості планування, відповідні висновки потребують свого більш ґрунтовного аналізу.

¹⁵⁶ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

Рівень фінансування планових показників щодо капітальних інвестицій у будівництво медичних установ і закладів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області (рис. 3.10) також не у всі роки аналізованого часового періоду був високим.

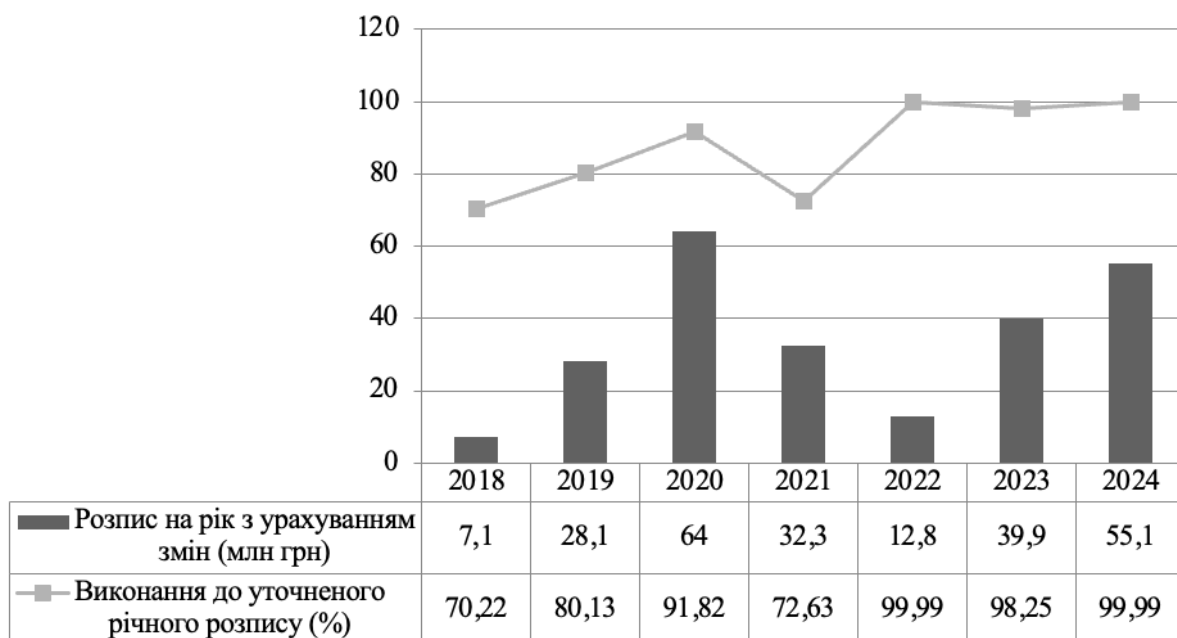

Рис. 3.10. Показники капітальних інвестицій у будівництво медичних установ та закладів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁷.

Якщо у 2022–2024 рр. це було близько 100 %, то, наприклад, у 2018 р. – лише 70,22 %, у 2021 р. – 72,63 %; 2019–2020 рр. – від 80,13 до 91,82 %. Отже, до повномасштабної війни виконання планових завдань із капітальних інвестицій у будівництво медичних установ та закладів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області не відповідало плановим параметрам, однак у 2022–2024 рр. ці й інші капітальні видатки з регіонального бюджету, які планувалися, були профінансовані практично на 100 %.

Такою виявилася ситуація й щодо капітальних інвестицій у будівництво установ та закладів соціальної сфери за рахунок коштів

¹⁵⁷ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

обласного бюджету Львівської області (рис. 3.11). Якщо у 2018 р. фінансувалася менше ніж половина річного розпису, а у 2019 р. – близько трьох четвертих, 2020–2021 рр. – 83–94 %, то у 2022–2024 рр. – понад 99 % від планових обсягів видатків, які в роки повномасштабної війни ще й суттєво зросли (на понад 70 % у 2022 р., у 2,5 раза 2023 р., у 2,1 раза – у 2024 р. до базового 2021 р.).

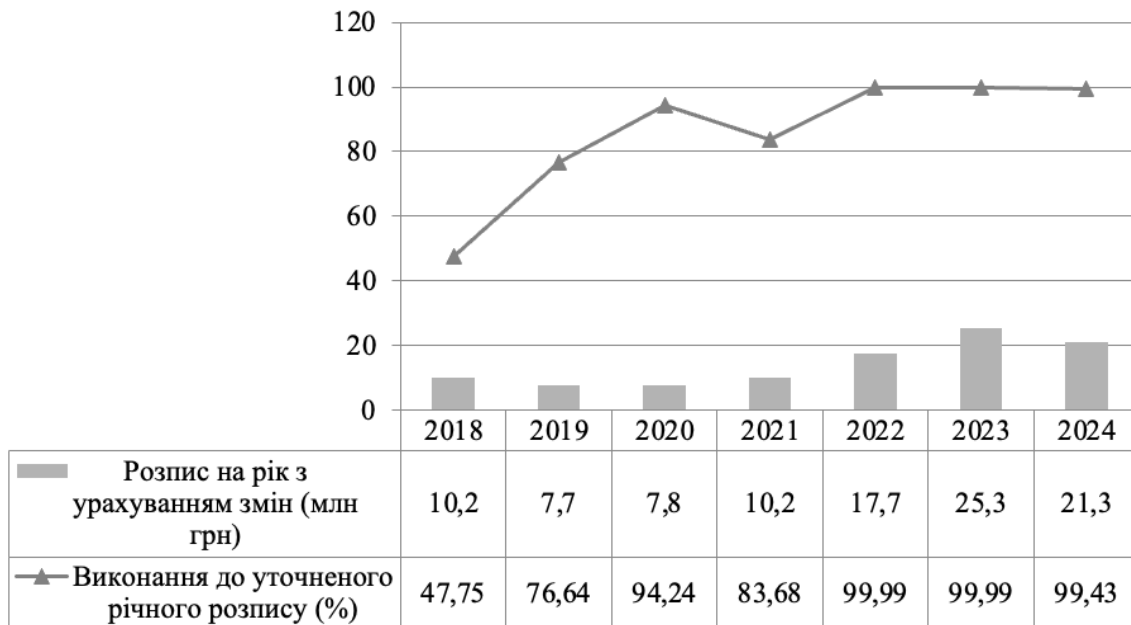

Рис. 3.11. Показники капітальних інвестицій у будівництво установ та закладів соціальної сфери за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁸.

Отже, під час повномасштабного воєнного вторгнення було забезпечено значно кращу якість фінансування капітальних видатків із регіонального бюджету.

Натомість (і це логічно), коли у 2022–2024 рр. не планувалися й не фінансувалися капітальні інвестиції за рахунок коштів регіонального бюджету в будівництво установ і закладів культури (рис. 3.12).

У період 2018–2021 рр. таке фінансування здійснювалося, однак рівень виконання планових показників істотно варіювався. Якщо у

¹⁵⁸ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

2019 та 2021 рр. фінансувалася лєвова частка капітальних видатків за цією статтею (95,23 % і 99,85 % відповідно), то, наприклад, у 2020 р. відповідний показник становив лише 56,98 %; у 2018 р. – 88,0 %.

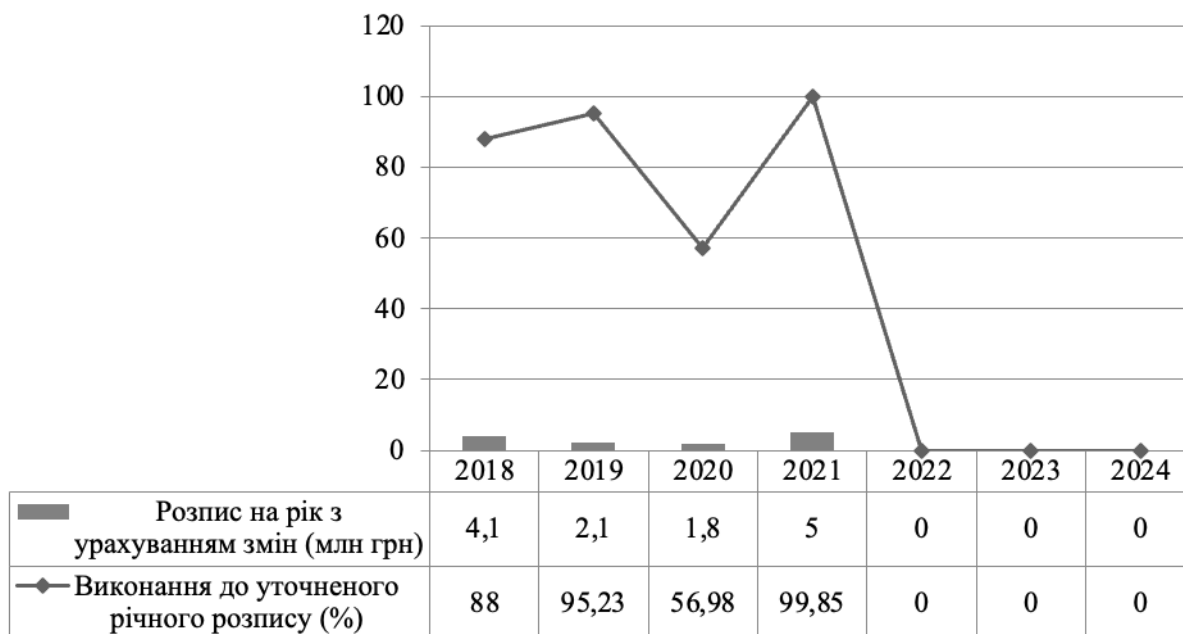

Рис. 3.12. Показники капітальних інвестицій у будівництво установ та закладів культури за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁵⁹.

Інша ситуація з показниками капітальних інвестицій у будівництво споруд, установ і закладів фізичної культури й спорту за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області (рис. 3.13). Звернімо увагу, що у 2018 р. на відповідні цілі було передбачено 5,5 млн грн, із яких фактично профінансовано 76,07 %. У 2019 р. обсяги фінансування було скорочено до 0,4 млн грн, однак фінансування не здійснювалося. У 2020 р. на капітальні інвестиції в будівництво споруд, установ і закладів фізичної культури й спорту з обласного бюджету фінансування не передбачалося. У 2021 р. фінансування за цією статтею видатків було відновлено (до рівня 2,8 млрд грн, із яких фактично виконано 97,94 % планового кошторису).

¹⁵⁹ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

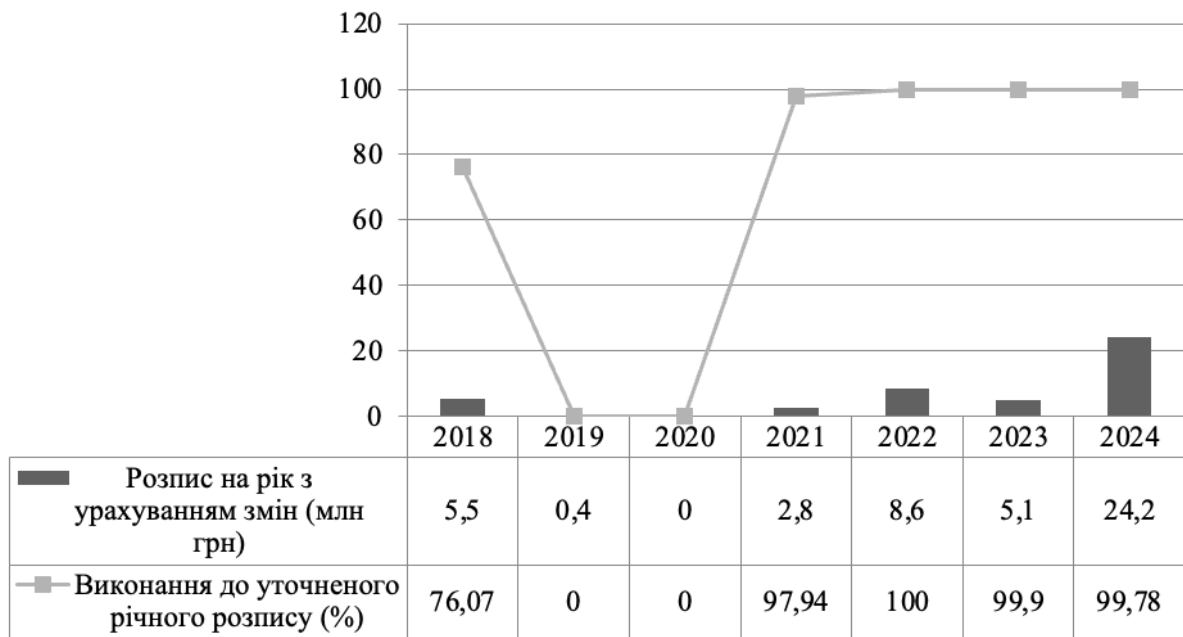

Рис. 3.13. Показники капітальних інвестицій у будівництво споруд, установ та закладів фізичної культури й спорту за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁰.

Під час повномасштабної війни обсяги капітальних інвестицій у будівництво споруд, установ та закладів фізичної культури й спорту за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області було суттєво збільшено. У 2022 р. показник становив 8,6 млн грн, які було профінансовано в повному обсязі. У 2023 р. фінансування за цією статтею дещо зменшено (до 5,1 млн грн), однак уже у 2024 р. воно значно зросло – до 24,2 млн грн, що було, наприклад, в 11,0 разів більше за обсяги планового фінансування за цим джерелом видатків у 2021 р.

Звернімо увагу, що в умовах повномасштабної війни, а саме з 2022 р., у Львівській області значно збільшено капітальні видатки з регіонального бюджету на фінансування будівництва інших об'єктів комунальної власності (рис. 3.14). Якщо ще у 2021 р. на такі цілі виділялося 5,2 млн грн, то вже у 2022 р. – 110,2 млн грн (або у 21,0 раз більше), хоча цього року й було профінансовано лише 3,09 % від пла-

¹⁶⁰ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

нових видатків за вказаною статтею. Однак уже в наступному 2023 р. на відповідні цілі було передбачено 60,9 млн грн, із яких фактично профінансовано 99,52 %.

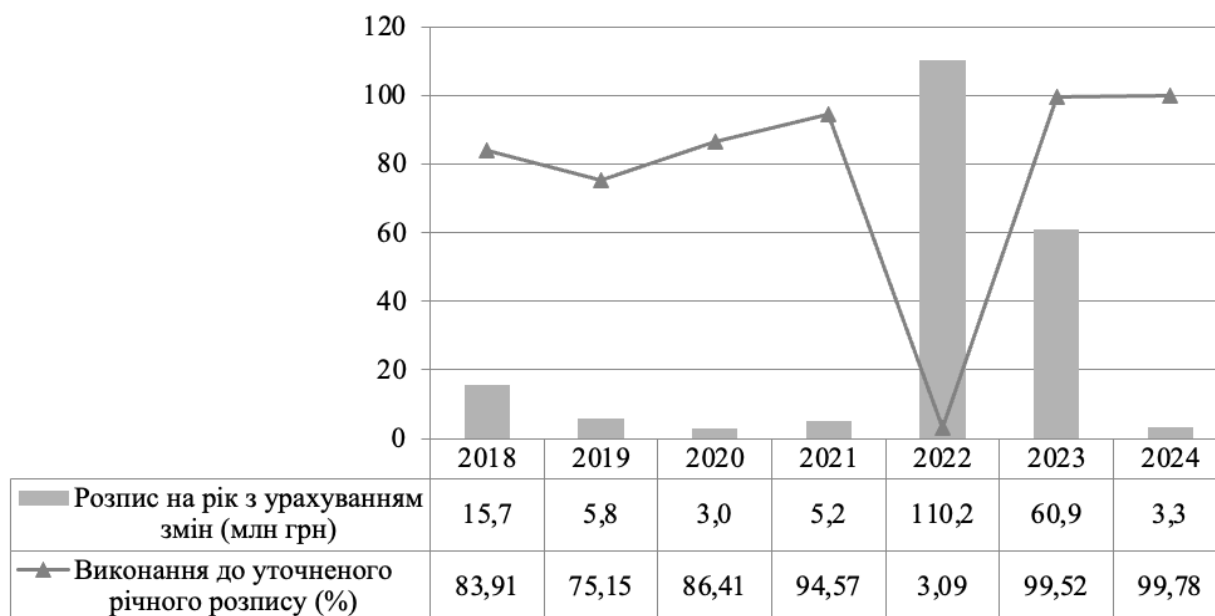

Рис. 3.14. Показники капітальних інвестицій у будівництво інших об'єктів комунальної власності за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁶¹.

У 2018–2022 рр. середній рівень фактичного фінансування капітальних інвестицій у будівництво інших об'єктів комунальної власності за рахунок коштів обласного бюджету регіону коливався в межах 75,15–94,57 %, а обсяги відповідних планових видатків – від 3,0 до 15,7 млн грн.

За рахунок ресурсів обласного бюджету реалізуються й інші інвестиційні проекти на території Львівської області. Водночас за 2018–2024 рр. обсяги виконання інвестиційних проектів у межах здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій регіону істотно скоротилися. Якщо у 2018 р. відповідний показник становив 59,3 млн грн, то у 2023 р. – 0,6 млн грн.

¹⁶¹ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

На кращому рівні фінансувалося виконання інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій з інших бюджетів. Відповідний показник у 2024 р. становив 16,0 млн грн. Звернімо увагу, що у 2018–2019 рр., як і у 2022 р., фінансування інвестиційних проєктів за цією статтею доходів не відбувалося.

На аналогічні роки аналізованого часового періоду припадали видатки, пов'язані з виконанням інвестиційних проєктів за рахунок інших субвенцій з державного бюджету. Це були 2020–2021 й 2023–2024 рр., для яких характерні абсолютно різні обсяги інвестування. Наприклад, у 2021 р. відповідний показник становив 33,4 млн грн, тоді як у 2020 р. – лише 1,5 млн грн, у 2023 р. – 4,0 млн грн, у 2024 р. – 12,1 млн грн.

Таблиця 3.5

Реалізація інвестиційних проєктів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр., млн грн

Показник	Рік							Відхилення (±) 2024/2018
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Виконання інвестиційних проєктів у межах здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій	59,3	24,9	4,8	2,2	-	0,6	-	-59,3
Виконання інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій з інших бюджетів	-	-	10,8	0,9	-	16,6	16,0	16,0
Виконання інвестиційних проєктів за рахунок інших субвенцій із державного бюджету	-	-	1,5	33,4	-	4,0	12,1	12,1

Джерело: складено автором за даними¹⁶².

¹⁶² Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

Отже, можемо констатувати значну нестабільність і несистемність, великою мірою хаотичність процесів планування, відповідно, виділення коштів та реалізації проєктів публічного інвестування в регіоні. При тому наявні недоліки й у частині повноти фінансування важливих для соціально-економічного розвитку територій і громад публічних інвестиційних проєктів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Виконання інвестиційних проєктів за рахунок коштів обласного бюджету Львівської області, 2018–2024 рр., млн грн

Рік	Розпис на рік з урахуванням змін	Виконання до уточненого річного розпису (%)
1	2	3
Виконання інвестиційних проєктів у межах здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій		
2018	79,6	74,44
2019	30,5	81,44
2020	5,9	81,75
2021	2,3	98,26
2022	-	-
2023	0,6	100
2024	-	-
Виконання інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій з інших бюджетів		
2018	-	-
2019	-	-
2020	14,4	74,94
2021	2,1	47,11
2022	-	-
2023	16,6	99,98
2024	16,7	95,80
Виконання інвестиційних проєктів за рахунок інших субвенцій із державного бюджету		
2018	-	-
2019	-	-

Закінчення таблиці 3.6

1	2	3
2020	1,5	100
2021	44,0	76,0
2022	-	-
2023	4,0	100
2024	12,1	99,99

Джерело: складено автором за даними¹⁶³.

Так, найбільші обсяги фінансування інвестиційних проєктів у межах здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій Львівської області припадали на 2018 р. (79,6 млн грн). Проте фактичне фінансування цих проєктів становило 74,44 %, тоді як у 2023 р. на відповідні цілі передбачалося виділити лише 0,6 млн грн і вони були профінансовані в повному обсязі. Зрештою, за вказаною статтею публічних інвестицій у 2022 та 2024 рр. видатки не планувалися.

Із 2020 р. у Львівській області започатковано практику публічного інвестування у виконання інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій з інших бюджетів і в цьому ж році було заплановано проєктів на загальну суму інвестицій у 14,4 млн грн, рівень фактичного виконання фінансування за якими становив 74,94 %. У 2021 р. за цією статтею планувалося профінансувати 2,1 млн грн, однак фактичне фінансування було на рівні менше ніж половина цієї суми. У 2022 р. фінансування за цією статтею не планувалося. Утім, у 2023 та 2024 рр. на виконання інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій з інших бюджетів заплановано 16,6 та 16,7 млн грн, які профінансовано практично в повному обсязі, що позитивно.

Не вирізнялось особливою стабільністю й публічне інвестування за напрямом «Виконання інвестиційних проєктів за рахунок інших субвенцій з державного бюджету». Наприклад, у 2018–2019 та 2022 рр.

¹⁶³ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

відповідне фінансування не планувалось і не здійснювалося, тоді як у 2021 р. очікувалося профінансувати аж 44,0 млн грн, коли по факту виконано 76,0 % із них. У 2024 р. знову прикуто достатньо значну увагу до виконання інвестиційних проєктів за рахунок інших субвенцій із державного бюджету й на ці цілі заплановано та виділено 12,1 млн грн.

Як можемо констатувати, у Львівській області практично на постійних засадах використовується інструмент реалізації публічних інвестиційних проєктів за рахунок застосування з такою метою субвенцій із місцевих бюджетів (табл. 3.7), що позитивно.

Таблиця 3.7

Субвенція з місцевого бюджету на виконання інвестиційних проєктів у Львівській області, 2018–2024 рр.

Рік	Розпис на рік з урахуванням змін (млн грн)	Виконано за період (млн грн)	Виконання до уточненого річного розпису (%)
2018	53,6	40,2	91,73
2019	99,8	96,9	97,06
2020	135,5	101,8	75,18
2021	175,6	133,3	75,91
2022	39,5	39,1	98,87
2023	113,3	109,5	96,60
2024	17,5	15,3	87,43
Відхилення (±) 2024/2018	-36,1	-24,9	-4,3

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁴.

Відповідні заходи, а отже, й обсяги їх фінансування планувалися в кожному з років періоду 2018–2024 рр. Причому у 2018–2021 рр. обсяги інвестицій із цього джерела фінансування на постійних засадах зростали. Утім, повномасштабна війна обумовила різке скорочення обсягів фактичних субвенцій із місцевого бюджету на виконання публічних

¹⁶⁴ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

інвестиційних проєктів у регіоні у 2022 р. до 2021 р. (на 94,2 млн грн, або у 3,4 раза). У 2023 р. динаміка приросту публічних інвестицій із цього джерела знову стала позитивною (показник у 2023 р. до 2022 р. збільшився у 2,8 раза – на 70,4 млн грн), проте для 2024 р. характерним виявилось різке обмеження обсягів субвенцій із місцевого бюджету на виконання інвестиційних проєктів у регіоні. Так, заплановано здійснити заходів на 17,5 млн грн, із яких профінансовано 15,3 млн грн (87,43 %).

Звернімо увагу на те, що, окрім субвенцій із місцевих бюджетів, важливим додатковим джерелом формування фінансово-інвестиційного ресурсу для реалізації політики публічного інвестування можуть слугувати доходи обласного бюджету Львівської області від операцій із капіталом (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

**Доходи обласного бюджету Львівської області від операцій
із капіталом, 2018–2024 рр., млн грн**

Рік	Розпис на рік з урахуванням змін	Виконано за період	Виконання до уточненого річного розпису (%)
2018*	60,0	24,4	40,74
2019*	20,0	13,9	69,72
2020*	149,0	108,1	72,55
2021*	126,7	66,2	52,27
2022*	100,0	-	-
2023*	-	0,5	-
2024**	3,3	0,0	0,0
Відхилення (±) 2024/2018	-56,7	-24,4	-40,74

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁵.

*Надходження від продажу основного капіталу.

**Кошти від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим та майна, що перебуває в комунальній власності.

¹⁶⁵ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

До прикладу, у 2020 р. з цього джерело планувалися поступлення в обсязі 149,0 млн грн; по факту отримано 108,1 млн грн (72,6 %); у 2021 р. планувалось отримати 126,7 млн грн, а фактично поступило 66,2 млн грн (52,3 %). Відповідні розміри асигнувань також можуть розцінюватися як достатньо значні доходи обласного бюджету, що можуть скеровуватися на цілі публічного інвестування, фінансування важливих для інфраструктурного безпосередньо й соціально-економічного розвитку загалом регіону і громад проєктів.

Натомість, починаючи з 2022 р., з об'єктивних причин це джерело фінансово-ресурсного забезпечення для здійснення капітальних видатків з обласного бюджету практично не використовувалося, що негативно.

Чи не найвищою є активність із застосування інструментарію публічного інвестування в обласному центрі регіону – м. Львові, що закономірно з огляду на порівняно гарні фінансово-ресурсні можливості громади, високий рівень інвестиційної привабливості економіки обласного центру регіону, а також існування значного суспільного інтересу до проблематики розвитку й модернізації міської інфраструктури.

Як можна зробити висновок з інформації, наведеної в табл. 3.9, обсяги фінансових ресурсів, які виділялись у м. Львові на цілі публічного інвестування, у 2017–2024 рр. були значними, а джерела їх формування – достатньо варіативними, що позитивно та є свідченням вагомої ролі й внеску публічного інвестування в процеси розбудови міської інфраструктури, а також стимулювання соціально-економічного розвитку міста, зокрема й Львівської міської територіальної громади загалом. Так, у 2017–2019 рр. кошти здебільшого залучалися зі грантів. Профінансовано проєктів на 40,1 млн євро.

У 2022 р. із грантів профінансовано 5,5 млн грн, а за рахунок кредитних коштів залучено 44,5 млн євро публічних інвестицій.

Попри велику війну, яка розпочалась у 2022 р., у 2023 р., за оцінками експертів, м. Львів залучило публічних інвестицій на загальну суму близько 7,0 млрд грн. У їх структурі переважали кредитні ресурси (30,3 млн євро) та грантові кошти (276,0 млн грн).

Таблиця 3.9

Інформація про джерела та обсяги залучення інвестицій у проєкти публічного інвестування у м. Львові, 2017–2024 рр., грн / євро

Джерело фінансування	Період			
	2017–2019 рр.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Грантові ресурси	40,1 млн євро	5,5 млн грн	276,0 млн грн	538,0 млн грн
Кредитні кошти	-	44,5 млн євро	30,3 млн євро	427,3 млн грн
Державна підтримка	-	-	-	13,0 млн грн
Благодійна допомога	-	-	70,0 млн грн	342,7 млн грн

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁶.

2024 р. також характеризувався достатньо високою інвестиційною активністю стосовно публічного інвестування, коли знову ж таки переважали грантові ресурси (538,0 млн грн), кредитні кошти (427,3 млн грн), а також додалася благодійна допомога (342,7 млн грн).

Результати попроєктного аналізування проєктів публічного інвестування, які готувалися до реалізації, були реалізовані та/чи дали змогу залучити фінансово-інвестиційний або ж інший ресурс, у тому числі нематеріальний, за 2017–2024 рр., що є підставою для висновку щодо високого рівня публічної інвестиційної активності й застосування цього інструменту задля втілення в життя твердих і м'яких інфраструктурних проєктів у м. Львові. До прикладу, у 2017–2019 рр. (табл. 3.10) реалізовані проєкти із залученням публічних коштів здебільшого стосувалися розвитку виробничо-економічної, дорожньо-транспортної, житлово-комунальної інфраструктур.

При тому потрібно звернути увагу на те, що інвестиційний ресурс більшою мірою залучався з грантових джерел та приватного капіталу (із боку як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів), тоді, як у 2022 р.

¹⁶⁶ Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.

спектр джерел інвестування проєктів публічного інвестування було дещо розширено, що є позитивним (табл. 3.11).

Таблиця 3.10

**Інформація про проєкти публічного інвестування
у м. Львові, 2017–2019 рр.**

Джерело формування ресурсів	Характеристика проєктів, джерела спрямування коштів (вартість проєкту)
1	2
Інвестиції в місто Львів	Прямі іноземні інвестиції в економіку міста (250 млн грн).
	Залучених коштів в інфраструктуру міста спільно з міжнародними фінансовими організаціями (352 млн євро).
Нові промислові зони	Промислова зона Сигнівка (12 ділянок, 92 га) та Промислова зона Рясне-2 (8 ділянок, 37 га) (500 млн грн)
Промисловість міста	Замовлення в Концерну «Електрон» виробництва трамваїв (6,91 млн євро), автобусів (16 млн євро), тролейбусів (10,93 млн євро)
Проєкти з МФО на супроводі	Місцевий внесок, гранти (352 млн євро)
Міські інфра- структурні проєкти на супроводі	Будівництво 11,5 км нової трамвайної лінії на Сихів.
	Закупівля громадського транспорту: автобусів, трамваїв, троллейбусів.
	Будівництво сміттєпереробного заводу.
	Ремонт магістральних вулиць. Реконструкція головних вулиць із трамвайними лініями (вул. Вітовського, вул. Бандери, вул. Шевченка).
	Становлення автоматизована система оплати за проїзд громадським транспортом Е-квиток.
Інвестиційні проєкти	Канатна дорога на Високий Замок (395 млн грн)
	LEM-station (60 млн грн)
	Підземний паркінг на пл. Двірцевій (12,6 млн дол. США)

Закінчення таблиці 3.10

1	2
	Підземний паркінг на пл. Петрушевича (10,6 млн дол. США)
Великі інфраструктурні проєкти	– Innovation District IT Park (160 млн дол) – LvivTech.City

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁷.

Так, у 2022 р. кошти залучалися з таких джерел, як міжнародні фінансові організації, бюджетне фінансування, фінансування з місцевих бюджетів, залучення грантових ресурсів, а також застосування інших джерел формування публічних коштів (як-от: державно-приватне партнерство, концесії тощо).

Таблиця 3.11

Інформація про проєкти публічного інвестування у м. Львові, 2022 р.

Джерело формування ресурсів	Характеристика проєктів, джерела спрямування коштів
1	2
Фінансування з боку міжнародних фінансових організацій	Встановлення 408 індивідуальних теплових пункти ЛМКП «Львів-теплоенерго» в межах проєкту «Реконструкція централізованого теплопостачання м. Львова»
	Придбання 2 трамваїв ЛКП «Львівелектротранс» у межах проєкту «Міський громадський транспорт України – 1»
Державно-приватне партнерство, концесія	Підготовка до створення підземного паркінгу на пл. Є. Петрушевича (150 млн грн)
Бюджетне фінансування за зовнішньої фінансової підтримки	Створення в межах Національного реабілітаційного центру <i>Unbroken</i> екосистеми: лікарня-реабілітація-житло-робота для українців в Україні

¹⁶⁷ Індекс інвестиційної привабливості України за 2019–2023 pp. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/indeks-investicijnoyi-privablivosti-ukrayini-2023>.

Закінчення таблиці 3.11

1	2
	Будівництво соціального житла (19,5 млн євро) частини програми <i>Unbroken</i> для внутрішньо переміщених осіб з особливими потребами
Співпраця з міжнародними партнерами (МФК, ПРООН, USAID, ін.)	Реконструкція муніципальних будівель для облаштування житла для ВПО (5 млн євро)
	Будівництво центру для релокованих бізнесів загальною площею 450 м кв. (5,5 млн грн)
	Надання грантів для 20 релокованих бізнесів (80 тис. дол. США)
	Придбання генераторів для забезпечення безперебійного функціонування об'єктів критичної інфраструктури
	Створення у м. Львові виробничого хабу
ЄБРР, місцевий бюджет	Будівництво індустріальних парків у Рясне-2, у промзоні Сигнівка.

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁸.

Вкажімо й на те, що в цьому році вже більша частина проєктів (і за чисельністю, і за обсягами фінансування) стосувалася т. зв. твердих заходів зі створення великих інфраструктурних об'єктів у м. Львові, наприклад будівництво підземних паркінгів, розбудова елементів системи Національного реабілітаційного центру *Unbroken*, будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб, а також створення виробничого хабу й центру з підтримки суб'єктів релокованого бізнесу.

2023 р. ознаменувався ще більшою активністю в плані диверсифікації як джерел формування, так і джерел використання / спрямування ресурсів публічного інвестування (табл. 3.12). Більше того, обсяги фінансування проєктів, які готувалися до реалізації та безпосередньо реалізувались у м. Львові й Львівській міській територіальній громаді, були найбільшими навіть попри повномасштабну війну в Україні. За

¹⁶⁸ Інтернет-ресурс Управління інвестицій та проєктів. Звіти. URL: <https://city-adm.lviv.ua/public-information/offices/upravlinnia-investytsii-ta-proektiv/zvity>.

деякими експертними оцінками загальний пул інвестицій у межах проєктів публічного інвестування становив біля 7,0 млрд грн.

Таблиця 3.12

**Інформація про проєкти публічного інвестування
у м. Львові, 2023 р.**

Джерело формування ресурсів	Характеристика проєктів, джерела спрямування коштів
1	2
Інші джерела, у т. ч. приватний капітал; Європейський інвестиційний банк; грантові кошти від уряду Словенії та міжнародних партнерів	Інвестування в управління проєктами для реалізації міських інвестиційних проєктів (5,5 млрд грн упродовж наступних 10 років).
	Інвестування в реалізацію міських інфраструктурних проєктів; залучення 5,3 млн євро від Європейського інвестиційного банку для дофінансування закупівлі 10 низькопідлогових трамваїв; виділення на підтримку ліквідності комунальних підприємств 15 млн євро.
	- Будівництво сміттєперобного заводу. - Запровадження електронного квитка «ЛеоКарт». - Дофінансування кредитного проєкту з реконструкції очисних споруджень та будівництва станції для очистки й утилізації стічних вод та виробництва біогазу для когенерації (10 млн євро). - Реконструкція та розбудова ЗЗСО у смт Брюховичі (190,9 млн грн); капітальний ремонт й утеплення фасаду дитячої лікарні Св. Миколая (50,4 млн грн); капітальний ремонт та утеплення фасаду лікарні Св. Луки (36,6 млн грн).
ЄБРР, місцевий бюджет	Здійснення робіт із планування будівництва нового індустріального парку «Формація.Львів» (5 млрд грн)), а також створення громадського центру з науково-технологічним центром та бізнес-інкубатором.

Закінчення таблиці 3.12

1	2
USAID та кошти державного бюджету	Виконання робіт із планування та створення дослідного центру для студентів інженерних спеціальностей (40 млн грн).
Інші джерела, зокрема приватний капітал	Реалізація проєкту книгарні на вул. Академіка В. Гнатюка (5 млн грн).
Грантові кошти ПРООН за підтримки УКВБ ООН та німецького муніципалітету Мурнау-ам-Штаффельзе.	Створення Центру для релокованих бізнесів в екосистемі <i>Unbroken</i> (38,5 млн грн).
Кошти польських міст-партнерів Вроцлав та Гданськ, ПРООН, кошти інвесторів-нерезидентів	Реалізація проєкту Національного реабілітаційного центру <i>Unbroken</i> : розбудова реабілітаційного центру, закупівля обладнання для протезної майстерні, працевлаштування людей з інвалідністю в реабілітаційному центрі, закупівля електрогенераторів

Джерело: складено автором за даними¹⁶⁹.

Вкажімо на те, що у 2023 р. у м. Львові задіяно практично весь арсенал можливих джерел формування публічного інвестиційного ресурсу в Україні.

Зокрема, йдеться як про інвестиції з державного та місцевих бюджетів, так і про кредити міжнародних фінансових організацій, банків (вітчизняних і зарубіжних), залучення коштів через місцеві бюджети й позики, а також достатньо активне використання інших джерел залучення публічних інвестицій (а саме йдеться про кошти суб'єктів господарювання і вітчизняних, і зарубіжних, і бізнесу, і громадських, і неурядових організацій та структур).

Із-поміж найбільш значимих для соціально-економічного й інфраструктурного розвитку м. Львова публічно-інвестиційних проєктів доцільно виділити реалізацію великих суспільно значимих інфраструк-

¹⁶⁹ Інтернет-ресурс Управління інвестицій та проєктів. Звіти. URL: <https://city-adm.lviv.ua/public-information/offices/upravlinnia-investytsii-ta-proektiv/zvity>.

турних проєктів (транспорт, очисні споруди, комунальне господарство, ін.), розвиток мережі елементів промислових парків та індустріальних зон, створення нових і модернізацію наявних елементів соціальної (зокрема освітньої) інфраструктури, розвиток системи Національного реабілітаційного центру *Unbroken* та ін.

Попри скорочення обсягів фінансування, практику активного застосування інструментарію публічного інвестування з метою системного покращення інфраструктури м. Львова та Львівської міської територіальної громади було продовжено також у 2024 р. (табл. 3.12).

За різними оцінками, загальна величина інвестицій за всіма проєктами перевищувала 3,0 млрд грн і це були заходи, які стосувалися залучення інвестицій у розбудову та модернізацію інфраструктури м. Львова, реалізації прямих інвестиційно-інфраструктурних проєктів, розвитку промислових територій тощо. Іншими словами, характер публічного інвестування став більш твердим, що, імовірно, обумовлене обмеженням можливостей залучення інвестиційного ресурсу в умовах повномасштабної війни в Україні.

Таблиця 3.13

**Інформація про проєкти публічного інвестування
у м. Львові, 2024 р.**

Джерело спрямування коштів	Джерела формування ресурсів
1	2
Залучення інвестицій у розбудову та модернізацію інфраструктури м. Львова	Грантові кошти: 5,6 млн євро від уряду Литви для реконструкції реабілітаційного центру в смт Брюховичі; 5 млн євро від французького урядового агентства AFD для проєкту підведення трамвайної колії до центру <i>Unbroken</i> ; 1,5 млн євро від уряду Фландрії (Бельгія) для будівництва Центру ментального здоров'я.
	Кредитні кошти: 9,8 млн євро кредитних коштів від Європейського інвестиційного банку на реконструкцію вулиць Грінченка-Мазепи.

Закінчення таблиці 3.13

1	2
	Державне бюджетне фінансування: 13 млн грн від Міністерства економіки України на розвиток міської каналізаційної інфраструктури.
	Благодійна допомога: 276,7 млн грн для реалізації проєктів <i>Unbroken</i> у співпраці з міжнародними партнерами, громадськими та благодійними організаціями, підприємствами; 65,99 млн грн фінансової допомоги для реалізації проєкту «Візьми будинок під опіку» для відновлення 20 пошкоджених через ракетну атаку будівель.
Реалізація інвестиційних проєктів	Кошти зовнішнього інвестора (Lem Station) у створення інноваційно-креативного простору (4 млн дол)
	Кошти інвестора (Львівський ІТ кластер) у розвиток дослідного центру для студентів інженерних спеціальностей (40 млн грн).
	Кошти інвестора (Видавництво Львівського медіа-форуму Човен) у створення Книгарні з мистецькими елементами (5 млн грн).
	Кошти інвестора у створення підземного паркінгу на пл. Петрушевича (5 млн дол. США).
Розвиток промислових територій	Кошти інвесторів за державної підтримки в розвиток промислових зон «Сигнівка» та «Рясне-2»
	- Ресурси КУ «Інститут міста» та німецького агентства GIZ у розробку концепції розвитку промислових територій та реалізації великих інвестиційних проєктів.
Супровід проєкту відбудови «Візьми будинок під опіку»	Ресурси благодійних / донорських організацій на ліквідацію наслідків
	Приватні ресурси 21 суб'єкта господарювання на реалізацію заходів проєкту.

Джерело: складено автором за даними¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Інтернет-ресурс Управління інвестицій та проєктів. Звіти. URL: <https://city-adm.lviv.ua/public-information/offices/upravlinnia-investytsii-ta-proektiv/zvity>.

При тому джерелами формування публічних коштів для здійснення суспільно значимих інвестиційних проєктів стали грантові кошти, кредитні засоби, державне бюджетне фінансування, ресурс благодійної допомоги, кошти зовнішніх і внутрішніх інвесторів, ресурси громадських та донорських організацій, зокрема резидентів і нерезидентів.

Отже, вважаємо досвід публічного інвестування у м. Львові та Львівській міській територіальній громаді достатньо позитивним і таким, що має розвиватися та який варто поширювати на інші громади й населені пункти. Водночас потрібно розуміти ті найбільші ефекти, які дає вкладення все ще обмеженого публічного фінансового ресурсу в соціально-економічний поступ вітчизняних регіонів, громад і територій.

Для цього прикладними є результати економіко-математичного моделювання впливу й каузальності зв'язків між обсягами публічних інвестицій (зокрема з державного та місцевих бюджетів) і їх наслідками для активізації соціального й економічного розвитку, особливо в інфраструктурних сферах та галузях регіональних економічних систем, що є предметом наступного підрозділу цього дослідження.

3.3. Імітаційне моделювання впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України

Публічне інвестування як стратегічний інструмент державної економічної політики спрямоване на стимулювання регіонального розвитку шляхом фінансування проєктів із покращення й модернізації інфраструктури регіонів і громад задля зростання якості життя населення, а також створення передумов для активізації економічної діяльності, зокрема через інфраструктурну модернізацію, формування сприятливого середовища для малого та середнього підприємництва, покращення інвестиційного клімату тощо. Публічні інвестиції сприяють вирівнюванню міжрегіональних диспропорцій і соціально-економічних дивергенцій, є тригером розвитку інноваційної діяльності та підвищення продуктивності праці. Інвестиції з державного й місцевих

бюджетів не лише формують інфраструктурний базис для соціально-економічної резильєнтності та сталого розвитку регіонів, але і є ключовим чинником забезпечення їх конкурентоспроможності та фінансової самодостатності.

Ефективність публічних інвестицій значною мірою залежить від здатності органів державної влади й місцевого самоврядування до стратегічного планування та управління фінансовими ресурсами. Сучасні виклики, такі як децентралізація, нарощення міжрегіональної конкуренції за інвестиційні ресурси, необхідність відновлення інфраструктури та адаптація до ендо- й екзогенних змін середовища, вимагають розробки нових підходів до оцінювання потреби регіонів і громад у публічних інвестиціях, моделювання їх впливу на соціально-економічний, у т. ч. інфраструктурний, розвиток територій, сценарного прогнозування достатніх обсягів публічного інвестування для економічного відновлення регіонів України. Використання інструментів економічного моделювання дає змогу також оцінювати довгострокові наслідки державної й регіональної інвестиційної політики, оптимізувати структуру фінансування місцевого економічного розвитку, визначити пріоритетні інвестиційні напрями та вектори регулювання соціально-економічної системи регіонів.

Методичний підхід до ідентифікації впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів передбачає реалізацію трьох етапів:

1) формування системи інформаційно-аналітичного базису дослідження: публічного інвестування й соціально-економічного розвитку регіонів;

2) кластерування регіонів за обсягами публічного інвестування в проєкції двох векторів формування інвестиційного ресурсу: (1) із державного та (2) місцевих бюджетів;

3) виявлення ступеня чутливості параметрів соціально-економічного розвитку регіонів до зміни обсягів публічних інвестицій; ідентифікація характеру й сили впливу публічного інвестування на регіональний розвиток.

Інформаційно-аналітичний базис дослідження впливу публічного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів можна зобразити функцією трьох компонент (формула 3.1), побудова якої мотивована отриманням інтегральних, валідних і компаративних оцінок.

$$f \left(Inv_t^n \middle| SIn_t^n, Ec_t^n \right), \quad (3.1)$$

де Inv_t^n – обсяги публічного інвестування в n -му регіоні в t -період часу; SIn_t^n – соціально-інфраструктурна компонента розвитку n -го регіону в t -період часу; Ec_t^n – економічна компонента розвитку n -го регіону в t -період часу.

Інформаційно-аналітичний базис дослідження – усі регіони України в динаміці 2014–2021 рр. Конфігурація індикаторів оцінювання соціально- економічного розвитку регіонів наведена формулою 3.2 (у додатку Д наведено статистичні дані індикаторів):

$$\begin{cases} f(SIn_t^n) = f(DPR_t^n, CBI_t^n, HBR_t^n, PEC_t^n, SIS_t^n, VTS_t^n, LIB_t^n, CRC_t^n, CHU_t^n, HLR_t^n) \\ f(Ec_t^n) = f(IIS_t^n, SME_t^n, SMES_t^n, CWB_t^n, IPS_t^n, FLT_t^n, WRU_t^n, TUR_t^n, PCI_t^n) \end{cases}, \quad (3.2)$$

де DPR_t^n – забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (особи в розрахунку на 10 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; CBI_t^n – кількість місць у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю (од. у розрахунку на 100 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; HBR_t^n – кількість лікарняних ліжок (од. у розрахунку на 1 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; PEC_t^n – охоплення дітей закладами дошкільної освіти (%) у n -му регіоні в t -період часу; SIS_t^n – кількість закладів загальної середньої освіти (од у розрахунку на 100 тис населення) в n -му регіоні в t -період часу; VTS_t^n – кількість закладів загальної середньої професійної (професійно-технічної) освіти (од. у розрахунку на 100 тис. населення) у n -му регіоні в t -період часу; LIB_t^n – кількість бібліотек (од. у розрахунку на 10 тис. населення) у n -му регіоні в t -період часу; CRC_t^n – кількість клубних закладів (од. у

розрахунку на 10 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; CHU_t^n – обсяги прийнятого в експлуатацію житла (m^2 у розрахунку на 1 тис. населення) у n -му регіоні в t -період часу; HLR_t^n – житловий фонд (m^2 загальної площі у розрахунку на одну особу) в n -му регіоні в t -період часу; IIS_t^n – частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (%) у n -му регіоні в t -період часу; SME_t^n – кількість суб'єктів малого підприємництва (у т.ч. мікропідприємництва) (од. у розрахунку на 10 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; $SMES_t^n$ – частка реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва в загальному обсязі реалізованої продукції суб'єктами господарювання (%) у n -му регіоні в t -період часу; CWB_t^n – обсяги виконаних будівельних робіт (євро у розрахунку на одну особу) в n -му регіоні в t -період часу; IPS_t^n – обсяги реалізованої промислової продукції (євро, у розрахунку на одну особу) в n -му регіоні в t -період часу; FLT_t^n – обсяги вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту (тис. тонн-км у розрахунку на 1 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; WRU_t^n – рівень утилізації, видалення відходів у загальному обсязі утворених відходів (%) у n -му регіоні в t -період часу; TUR_t^n – кількість туристів (особи у розрахунку на 1 тис. населення) в n -му регіоні в t -період часу; PCI_t^n – обсяги приватних капітальних інвестицій (євро у розрахунку на одну особу) в n -му регіоні в t -період часу.

Використання національної валюти (грн) у довгостроковому часовому ряді (2014–2021 рр.) супроводжується істотною інфляційною та девальваційною динамікою, що унеможливорює об'єктивну компаративну оцінку обсягів публічних інвестицій у темпорально-просторовому розрізі. Тому при оцінці рівнів публічного інвестування з державного та місцевих бюджетів використано євро (у розрахунку на одну особу). Така конвертація показників дозволяє нейтралізувати валютний ефект, оцінювати інвестиційні ресурси з реальною купівельною спроможністю і нижчою волатильністю порівняно з національною, а також будувати лагові та сигмуїдальні моделі, здійснювати кластеризацію регіонів з мінімальною статистичною похибкою.

Оскільки більшість проєктів регіонального розвитку та програм інвестиційного планування ЄС (*Interreg Europe, Horizon Europe* тощо) реалізуються у валюті євро, розрахунки у роботі здійснено також у євро, що забезпечує компаративність результатів (наприклад рівень публічного інвестування) у контексті європейської інтеграції України.

В Україні система публічного інвестування перебуває лише на етапі свого становлення, але водночас і реформування, зумовленого необхідністю адаптації до сучасних економічних реалій і викликів, таких як обмежені фінансові ресурси, політична нестабільність та наслідки війни. Однією з основних характеристик сучасного стану публічного інвестування в регіонах є обмеженість інвестиційних ресурсів через бюджетний дефіцит, відсутність досвіду реалізації великих інфраструктурних проєктів (за публічний кошт) на національному та регіональному рівнях та ін. Водночас в Україні активно розвивається співпраця з міжнародними фінансовими інститутами (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)), у результаті якої залучаються інвестиційні кошти для модернізації інфраструктури, особливо у сферах енергетики, транспорту, освіти й охорони здоров'я. Зокрема, у 2021 р. найбільші обсяги публічних інвестицій із державного бюджету України були виділені для Дніпропетровської (7054,0 млн грн) і Харківської (3574,3 млн грн) областей (додаток В), а найменші – для Чернівецької (294,6 млн грн) і Миколаївської (399,8 млн грн) областей. Примітно, що регіонами-аутсайдерами за рівнем публічного інвестування з державного бюджету в розрахунку на одну особу у 2021 р. були Закарпатська (4,8 євро), Херсонська (5,4 євро) й Івано-Франківська (7,2 євро) області (табл. 3.14); натомість регіонами-лідерами – Запорізька (96,4 євро), Полтавська (82,4 євро) і Чернігівська (62,3 євро) області.

Обсяги публічних інвестицій у всіх регіонах України протягом 2014–2021 рр. збільшились у 5–35 разів. Наприклад, обсяги інвестицій з державного бюджету у Вінницькій області збільшились у 31 раз (з 1,1 євро в розрахунку на одну особу у 2014 р. до 31,5 євро у 2021 р.), у Рівненській області – у 10 разів (із 1,46 євро у 2014 р. до 16,0 євро у

2021 р.), Кіровоградській області – у 20,6 раза (із 2,1 євро у 2014 р. до 43,3 євро у 2021 р.).

Таблиця 3.14

**Рівні публічного інвестування з державного бюджету України:
регіональний зріз, 2014–2021 рр., євро в розрахунку на одну особу**

Регіони	Роки								Середньо-річні темпи зростання за 2021–2014 рр., %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вінницька	1,10	4,40	5,97	7,58	8,53	26,13	7,69	31,45	2,2 р.
Волинська	1,26	4,99	3,60	5,25	6,24	13,87	18,53	42,13	188,0
Дніпропетровська	1,06	2,76	3,33	3,31	12,39	19,22	39,51	43,69	189,4
Донецька	2,26	1,37	1,68	2,35	4,66	16,39	23,20	25,57	160,7
Житомирська	0,48	3,93	4,95	8,28	10,76	14,54	23,24	47,97	2,5 р.
Закарпатська	0,97	3,92	3,23	4,40	8,40	10,98	4,60	4,84	155,9
Запорізька	0,30	1,07	2,44	5,39	5,48	9,51	32,85	96,35	2,5 р.
Івано-Франківська	2,30	3,53	5,03	8,15	8,41	17,97	10,49	7,22	128,9
Київська	5,60	1,75	3,94	6,67	6,72	17,64	3,26	9,87	158,6
Кіровоградська	2,08	12,42	5,08	8,58	11,11	12,47	15,62	43,27	2,1 р.
Луганська	1,00	1,97	0,00	4,75	5,74	6,41	6,69	-	133,5
Львівська	3,12	7,19	8,82	18,71	18,57	35,31	28,72	45,39	156,3
Миколаївська	1,31	3,20	4,82	3,81	6,61	14,27	49,95	36,09	183,7
Одеська	3,53	4,76	5,69	14,62	16,06	12,30	13,34	16,74	133,1
Полтавська	1,59	3,82	5,48	9,66	40,45	29,32	126,32	82,41	2,2 р.
Рівненська	1,46	4,54	4,08	6,11	8,18	13,32	36,08	16,01	166,1
Сумська	1,33	4,26	5,35	4,38	7,79	16,33	34,71	26,63	172,1
Тернопільська	0,89	4,84	8,67	7,97	9,57	15,45	8,00	32,27	2,2 р.
Харківська	4,98	10,68	7,60	10,57	12,67	17,87	10,39	10,26	120,4
Херсонська	0,63	3,55	5,07	4,36	9,47	8,97	9,05	5,42	180,7

Закінчення таблиці 3.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Хмельницька	1,80	4,27	8,91	10,39	16,37	31,26	50,26	28,55	161,2
Черкаська	1,96	3,49	5,27	6,44	13,39	29,61	54,15	52,52	165,7
Чернівецька	2,17	5,56	7,55	10,19	17,13	24,26	5,53	14,91	161,3
Чернігівська	1,04	3,27	4,76	7,37	12,23	16,42	17,44	62,69	197,2

Джерело: розраховано на основі даних додатка В.

Серед регіонів можна виокремити групу-лідерів за середнім значенням обсягів публічних інвестицій (понад 15 євро в розрахунку на одну особу). Це Дніпропетровська (15,7 євро), Запорізька (19,2 євро), Львівська (20,7 євро), Полтавська (37,4 євро), Хмельницька (19,0 євро) й Черкаська (20,9 євро) області (рис. 3.15). Середньорічна динаміка нарощення обсягів публічних інвестицій із державного бюджету в цих регіонах становила від 3,8 євро (Хмельницька область) до 13,7 євро (Запорізька область) за рік. За досліджуваний період найменший обсяг капіталовкладень із державного бюджету мала Закарпатська (5,2 євро) і Херсонська (5,8 євро) області.

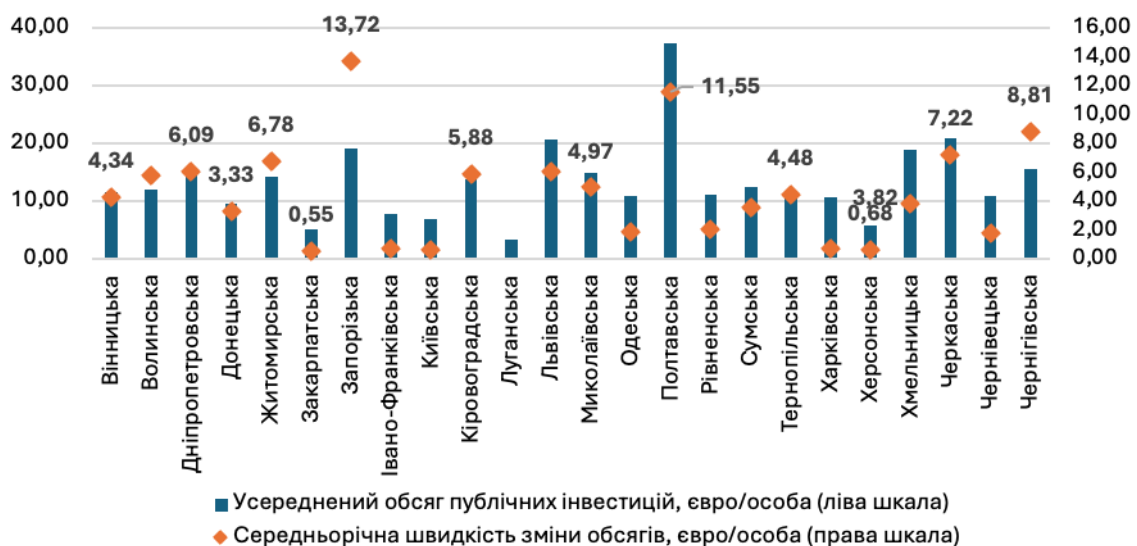

Рис. 3.15. Динаміка обсягів (в абсолютному вираженні) публічних інвестицій із державного бюджету України: регіональний зріз, 2014–2021 рр.

Джерело: розраховано на основі даних табл. 3.14.

Публічне інвестування з місцевого бюджету є ключовим механізмом розвитку регіонів України, спрямованим на модернізацію інфраструктури й покращення соціально-економічних умов на місцевому рівні. Публічні інвестиції як базовий інструмент реалізації стратегічних ініціатив (реконструкція та будівництво доріг, освітніх і медичних установ, впровадження енергоефективних заходів) сприяють сталому розвитку територій, підвищенню якості життя населення, зміцненню економічного потенціалу громад, створенню сприятливих умов для залучення приватних капітальних інвестицій і розвитку підприємництва. Так, протягом 2014–2021 рр. рівень публічного інвестування з місцевих бюджетів у всіх регіонах України збільшився в 4–6 разів (винятком є Чернівецька область, де зростання становило лише 0,1 євро в розрахунку на одну особу). Зокрема, у Вінницькій області зафіксовано зростання на 6,4 євро, у Дніпропетровській області – на 63,4 євро (із 6,7 євро у 2014 р. до 70,1 євро у 2021 р.). Збільшення рівня публічного інвестування спостерігалось у Волинській (на 2,4 євро), Рівненській (на 3 євро) і Закарпатській (на 4,5 євро) областях (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

**Рівні публічного інвестування в Україні з місцевих бюджетів:
регіональний зріз, 2014–2021 рр., євро, у розрахунку на одну особу**

Регіони	Роки								Середньорічні темпи зростання за 2021–2014 рр., %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вінницька	12,58	14,82	17,19	33,67	30,57	35,35	18,25	19,02	113,1
Волинська	13,41	14,11	19,30	21,54	24,53	38,71	26,88	15,76	107,6
Дніпропетровська	6,71	16,95	25,32	41,30	63,07	76,68	51,90	70,09	148,9
Донецька	5,12	4,02	8,62	15,36	27,26	27,37	19,24	16,94	129,6

Закінчення таблиці 3.15

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Житомирська	14,14	14,09	20,42	20,74	25,43	29,15	49,09	34,97	117,6
Закарпатська	8,32	13,56	16,00	17,52	21,59	28,20	15,02	12,86	111,9
Запорізька	6,72	16,50	25,47	26,05	33,94	40,69	26,19	21,89	128,6
Івано-Франківська	10,14	13,88	19,84	27,70	31,53	41,62	23,07	21,70	116,4
Київська	4,45	7,92	16,86	20,63	30,69	48,97	28,03	29,81	140,7
Кіровоградська	7,69	13,78	17,60	26,73	27,00	32,68	18,02	16,60	118,3
Луганська	2,13	4,99	0,00	15,32	11,43	14,93	13,23	0,00	132,0
Львівська	5,52	12,21	18,42	24,42	29,28	43,39	37,89	31,18	134,6
Миколаївська	5,56	10,65	22,70	26,30	25,92	39,43	25,35	11,26	125,7
Одеська	11,61	17,22	33,25	51,31	50,24	63,60	34,87	36,21	125,6
Полтавська	6,60	13,08	22,89	36,09	37,51	44,80	44,08	48,84	137,6
Рівненська	11,37	12,66	17,67	20,19	27,49	35,33	16,41	14,34	109,1
Сумська	2,92	11,25	19,09	25,78	24,16	30,40	17,72	18,96	153,6
Тернопільська	8,74	9,97	13,21	15,35	18,70	31,51	18,67	19,74	116,9
Харківська	13,25	1,91	33,68	43,99	48,78	62,78	48,66	42,55	3,3 р.
Херсонська	9,23	12,49	17,33	18,75	24,48	31,31	28,95	27,26	118,2
Хмельницька	9,94	17,09	19,83	26,75	30,37	32,31	24,91	20,69	114,7
Черкаська	9,98	12,17	22,16	29,68	22,19	26,48	21,51	15,49	112,2
Чернівецька	10,19	13,63	20,00	21,18	20,91	30,06	14,20	10,24	106,9
Чернігівська	7,22	9,21	16,22	27,34	31,23	43,22	30,43	30,59	127,9

Джерело: розраховано на основі даних додатка В.

Найвища динаміка з приросту обсягів публічних інвестицій із місцевих бюджетів була характерна для Запорізької (13,7 євро на рік) і Полтавської (11,6 євро) областей (рис. 3.16); найнижча – для Закарпатської (0,6 євро), Івано-Франківської (0,7 євро), Київської (0,6 євро), Харківської та Херсонської (по 0,7 євро) областей. Потрібно зазначити, що не всі регіони України, які характеризувалися повільним темпом приросту рівня публічного інвестування з місцевих бюджетів, мали незначні загальні обсяги інвестицій. Наприклад, середній рівень

публічного інвестування в Тернопільській області становив 11 євро в розрахунку на одну особу, а динаміка – 4,5 євро, тоді як у Херсонській області – 5,81 євро й 0,7 євро відповідно. Це пояснюється як т. зв. ефектом накопичення, так і великими термінами реалізації інвестиційних проєктів.

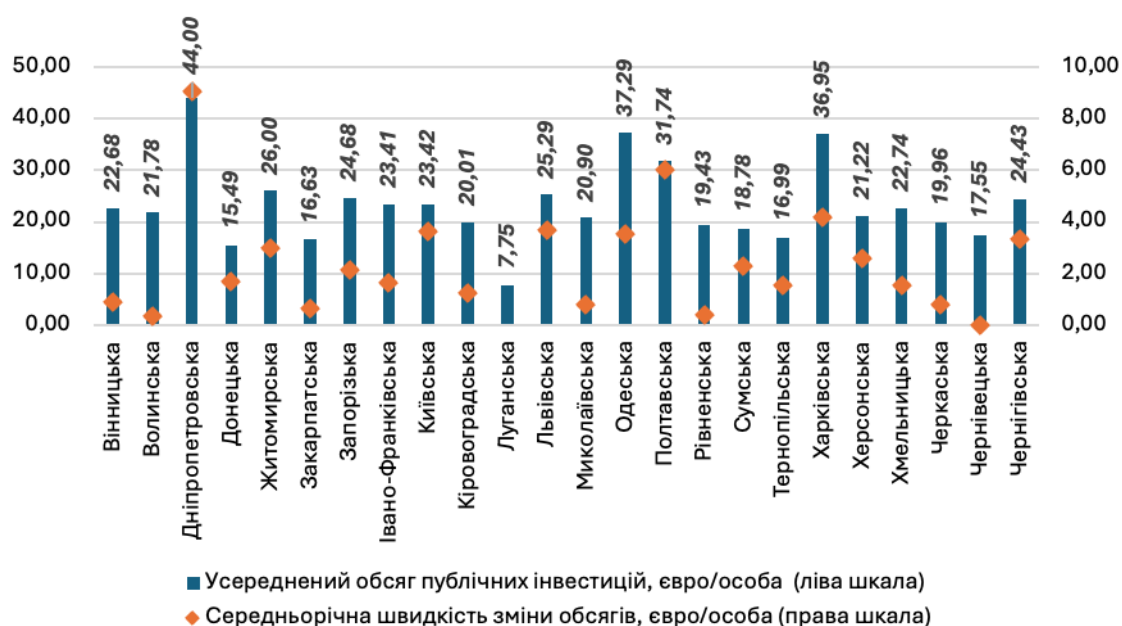

Рис. 3.16. Динаміка обсягів (в абсолютному вираженні) публічних інвестицій із місцевих бюджетів України: регіональний зріз, 2014–2021 рр.

Джерело: розраховано на основі даних табл. 3.15.

Систематизація регіонів за обсягами (абсолютний вимірник, *млн грн*) і рівнями (*євро* в розрахунку на одну особу) публічного інвестування за двома джерелами фінансування (1) з державного бюджету та (2) місцевих бюджетів дала змогу виокремити чотири кластери (рис. 3.17):

[1] група регіонів зі значними (найбільшими) обсягами публічних інвестицій, особливо з місцевого бюджету (49,0 євро і 33 євро з місцевого та державного бюджетів відповідно);

[2] група регіонів, у яких помірні обсяги публічних інвестицій (абсолютний вимір), але високий рівень публічного інвестування (41,0 євро і 27,0 євро);

[3] регіони з малими обсягами та рівнями публічного інвестування з державного й місцевих бюджетів (20,0 євро і 28,0 євро відповідно);

[4] регіони, у яких обсяги публічних інвестицій є гранично малі (10,0 євро і 9,0 євро відповідно).

Високі значення середньоквадратичного відхилення ($\sigma > 13$) у більшості кластерів засвідчують наявність перехресних зон, коли показники окремих регіонів кластерів з помірними рівнями публічного інвестування частково накладаються на діапазони кластерів з високими рівнями, що свідчить про розмитість меж між групами та нерівномірність просторового розподілу публічних інвестицій.

Кластери та їх числові значення			
I (високі)	II (помірні)	III (низькі)	IV (критичні)
Дніпропетровська, Одеська, Харківська	Запорізька, Львівська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська	Донецька, Закарпатська, Луганська
З державного бюджету:			
$V = 10.3-43.7$ $\bar{x} = 33.6$ $\sigma = 17.7$	$V = 28,6-96,4$ $\bar{x} = 41,0$ $\sigma = 27,7$	$V = 5.4-62.7$ $\bar{x} = 28.9$ $\sigma = 17.6$	$V = 0.0-25.6$ $x = 10.1$ $\sigma = 13.6$
З місцевого бюджету:			
$V = 36.2-70.1$ $\bar{x} = 49.6$ $\sigma = 18.0$	$V = 15.5-48.8$ $\bar{x} = 27.6$ $\sigma = 13.1$	$V = 10.2-35.0$ $\bar{x} = 20.8$ $\sigma = 7.7$	$V = 0.0-16.9$ $x = 9.9$ $\sigma = 8.8$

Рис. 3.17. *Позиціонування регіонів за критеріями обсягу та рівнів публічного інвестування: кластерний аналіз, 2014–2021 рр.*

Примітка. Для побудови кластерів використовували середні значення показників обсягів і рівнів публічного інвестування в регіонах України за 2014–2021 рр.

Джерело: побудовано за допомогою даних табл. 3.15.

Так, I кластер (високі рівні публічних інвестицій) об'єднує промислово розвинуті регіони, де спостерігаються найбільші середні значення публічних інвестицій з державного та місцевих бюджетів

(33,6 євро і 49,6 євро у розрахунку на одну особу відповідно). II кластер з помірним рівнем інвестування охоплює регіони з відносно стабільними, але менш концентрованими потоками інвестиційних ресурсів, середній рівень яких становить 41,0 євро з державного бюджету та 27,6 євро з місцевих. Значення варіації у цьому кластері (27,7 і 13,1 відповідно) засвідчує асиметричність у структурі бюджетних видатків, зокрема домінування окремих областей (Полтавської та Львівської) у межах групи.

Варто відзначити, що III кластер (низькі рівні інвестування) включає більшість областей Центральної, Північної та Західної України, середні показники публічного інвестування у якому становлять 28,9 євро і 20,8 євро з державного та місцевих бюджетів відповідно при середньоквадратичному відхиленні 17,6 і 7,7 відповідно. Хоча рівень інвестування тут нижчий, ніж у кластері I і II, спостерігається стабільність розподілу публічних ресурсів і помірна диференціація між регіонами. Натомість IV кластер характеризується середніми показниками публічних інвестицій, які у 4–5 разів нижчі, ніж у регіонах кластеру I. Такі відмінності свідчать про структурне відставання та обмежену інвестиційну спроможність цих територій.

Побудова кластерів дала змогу ідентифікувати чутливість параметрів соціально-інфраструктурного та економічного розвитку регіонів України до зміни обсягів публічних інвестицій із державного бюджету. Так, еластичність індикаторів соціально-інфраструктурного розвитку областей із високими обсягами публічних інвестицій (I кластер) коливається в межах від 0,02 % до 2,7 % (табл. 3.16). Встановлено відсутність чутливості показників забезпеченості населення лікарями всіх спеціальностей, кількості місць у будинках-інтернатах для громадян похилого віку й осіб з інвалідністю, а також кількості закладів загальної середньої освіти до публічних інвестицій із державного бюджету в областях із високими їх обсягами.

Натомість для областей із критично низькими обсягами публічного інвестування з державного бюджету спостерігаємо високу еластичність за такими індикаторами:

- «забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей» (0,17 і 0,48 % у першому й другому лагах відповідно);
- «кількість лікарняних ліжок» (0,88 і 1,37 % відповідно);
- «кількість закладів загальної середньої освіти» (0,73 і 0,49 % відповідно);
- «кількість закладів професійно-технічної освіти» (0,66 і 0,39 % відповідно);
- «житловий фонд» (0,17 і 0,07 % відповідно).

Таблиця 3.16

Чутливість соціально-інфраструктурного розвитку регіонів України до зміни обсягів публічних інвестицій із державного бюджету: результати VAR-моделювання, 2014–2021 рр.

Індикатори	Кластери/лаги							
	I (високі обсяги)		II (помірні)		III (низькі)		IV (критичні)	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DPR_t^n					0,749 (1,593) [0,469]	2,039 (2,539) [0,802]	0,165 (0,029) [0,561]	0,479 (0,038) [1,253]
CBI_t^n			2,680 (5,299) [5,223]	1,500 (5,834) [2,142]	2,117 (3,857) [5,215]	1,061 (4,153) [6,274]		
HBR_t^n	0,0236 (0,131) [0,179]	0,4303 (0,441) [0,974]			1,825 (26,65) [1,268]	1,691 (74,977) [1,356]	0,8830 (34,417) [0,287]	1,372 (29,671) [0,484]
PEC_t^n	0,0203 (0,054) [0,373]	0,1193 (0,048) [2,476]			3,5904 (15,91) [0,225]	3,634(16,74) [0,217]		
SIS_t^n			7,192 (15,372) [0,467]	8,702 (10,841) [0,840]			0,730 (1,112) [0,656]	0,486 (0,632) [0,768]
VTS_t^n	0,0358 (0,007) [4,571]	0,2983 (0,015) [19,372]	1,352 (8,982) [0,150]	1,520 (5,598) [0,271]	0,377 (0,619) [0,609]	0,990 (0,651) [1,521]	0,661 (0,008) [7,812]	0,392 (0,004) [6,013]

Закінчення таблиці 3.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>LIB_tⁿ</i>	0,0918 (0,035) [2,555]	0,182 (0,049) [3,652]						
<i>CRC_tⁿ</i>	0,110 (0,036) [3,059]	0,101 (0,027) [3,724]						
<i>CHU_tⁿ</i>	0,660 (0,335) [1,970]	0,518 (0,276) [1,854]						
<i>HLR_tⁿ</i>	0,493 (0,296) [1,664]	2,728 (0,739) [3,691]	1,367 (19,920) [0,821]	0,186 (21,080) [0,340]			0,169 (0,046) [3,689]	0,0737 (0,080) [0,921]

Примітка. Сірим фоном виділено ті параметри, чутливість до публічних інвестицій із державного бюджету у яких відсутня; у круглих дужках наведено статистичну похибку, у квадратних – t-критерій Стюдента; розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

Потрібно відзначити високу чутливість областей із низькими (III кластер) і критичними (IV кластер) обсягами публічних інвестицій із державного бюджету до зміни кількості лікарняних ліжок (коефіцієнт еластичності для III кластера становить 1,83 % у першому лагу та 1,69 % – у другому). Для I й III кластерів характерна висока чутливість публічних інвестицій із державного бюджету до індикатора «Охоплення дітей закладами дошкільної освіти» (у першому лагу – 0,02 і 3,59 % відповідно, у другому – 0,12 та 3,63 % відповідно). За результатами дослідження встановлено, що кількість клубних закладів й обсяги прийнятого в експлуатацію житла є чутливими до публічних інвестицій із державного бюджету лише в областях із високими їхніми обсягами (I кластер).

Примітно, що значні обсяги публічних інвестицій позитивно впливають на соціально-інфраструктурний розвиток регіонів, оскільки сприяють модернізації освітньої, медичної та комунальної інфраструктур. Інвестиції в будівництво та реконструкцію закладів дошкільної й

шкільної освіти, медичних установ та інших соціальних об'єктів підвищують якість життя населення й сприяють соціальній згуртованості. Капіталовкладення в модернізацію водопровідних, каналізаційних та енергетичних мереж забезпечують стабільне надання комунальних послуг, покращують умови проживання й сприяють екологічній безпеці. Розвиток промислових зон, бізнес-інкубаторів та інших об'єктів економічної інфраструктури стимулює підприємницьку активність, створює нові робочі місця та знижує рівень безробіття. Результати дослідження доводять, що масштабування публічного інвестування є критично важливим для забезпечення соціально-інфраструктурного розвитку регіонів.

Публічні інвестиції з місцевого бюджету відіграють ключову роль у розвитку регіонів, оскільки спрямовані на покращення інфраструктури, підвищення якості життя населення й стимулювання економічної активності. Вони дають громадам можливість самостійно визначати пріоритети розвитку та реалізовувати ті проєкти, які найбільше відповідають потребам території. Фінансування з місцевого бюджету сприяє залученню бізнесу, створенню нових робочих місць і зростанню доходів населення, що, своєю чергою, зміцнює фінансову спроможність регіону. Окрім економічного ефекту, такі інвестиції мають важливий соціальний вимір – вони сприяють згуртованості громади, розвитку культурного та спортивного життя, покращенню екологічної ситуації й підвищенню рівня соціального захисту. Примітно, що кількість бібліотек і клубних закладів у регіонах України є чутливою до публічних інвестицій із місцевого бюджету, але не демонструє еластичності до інвестицій із державного бюджету (табл. 3.17). Обсяги прийнятого в експлуатацію житла є еластичними до змін публічних інвестицій для регіонів кластерів із низькими та критичними обсягами публічного інвестування (0,58 і 0,57 % у першому лагу відповідно, 0,07 та 0,92 % – у другому лагу відповідно). Індикатор «забезпеченість населення лікарями» є чутливим до публічних інвестицій із місцевого бюджету для кластерів із помірними, низькими й критичними їх обсягами, а «кількість лікарняних ліжок» – лише для кластерів II та IV.

Таблиця 3.17

**Чутливість соціально-інфраструктурного розвитку регіонів
України до зміни обсягів публічних інвестицій із місцевого
бюджету: результати VAR-моделювання, 2014–2021 рр.**

Індика- тори	Кластери/лаги							
	I (високі обсяги)		II (помірні)		III (низькі)		IV (критичні)	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DPR_t^n			0,018 (0,261) [0,069]	0,005 (0,222) [0,024]	0,042 (0,010) [4,019]	0,0019 (0,007) [0,265]	0,061 (0,054) [1,126]	0,073 (0,052) [1,414]
CBI_t^n					1,866 (35,024) [0,738]	1,184 (27,023) [0,487]	0,0182 (0,171) [0,106]	0,098 (0,193) [0,508]
HBR_t^n			0,030 (0,008) [3,634]	0,253 (0,059) [0,042]			0,351 (0,107) [3,280]	0,660 (0,439) [1,505]
PEC_t^n	0,087 (0,074) [1,174]	0,061 (0,017) [3,438]			7,776 (5,115) [1,520]	2,703 (5,382) [0,502]		
SIS_t^n	0,067 (0,196) [0,345]	0,058 (0,040) [1,454]						
VTS_t^n					0,231 (0,022) [1,033]	0,861 (0,006) [12,675]		
LIB_t^n	0,151 (0,086) [1,742]	0,046 (0,029) [1,581]			0,002 (0,031) [0,096]	0,014 (0,024) [0,602]		
CRC_t^n			0,072 (0,052) [1,369]	0,051 (0,048) [1,062]	0,010 (0,015) [0,669]	0,012 (0,015) [0,777]	0,010 (0,021) [0,475]	0,771 (0,120) [6,432]
CHU_t^n					0,586 (0,661) [0,885]	0,070 (0,268) [0,261]	0,5681 (1,543) [0,368]	0,919 (27,407) [0,033]

Закінчення таблиці 3.17

1	2	3	4	5	6	7	8	9
HLR_t^n					0,033 (0,025) [1,290]	0,040 (0,020) [1,978]		

Примітка. Сірим фоном виділено ті параметри, чутливість до публічних інвестицій із державного бюджету у яких відсутня; у круглих дужках наведено статистичну похибку; у квадратних – t-критерій Стюдента; розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

Публічне інвестування є важливою детермінантою розвитку регіональної економіки, оскільки створює необхідні умови для зростання бізнесу, підвищення рівня зайнятості та покращення якості життя населення. Інвестиційні ресурси, спрямовані на модернізацію інфраструктури, сприяють покращенню транспортної доступності, що полегшує логістику, зменшує витрати суб'єктів господарювання та підвищує інвестиційну привабливість регіонів.

Значний вплив має також підтримка малого й середнього бізнесу. Завдяки доступним кредитам, грантовим програмам, індустріальним паркам і спеціальним економічним зонам публічні інвестиції стимулюють підприємницьку активність, сприяючи створенню нових робочих місць та зростанню доходів місцевих бюджетів. Чим більше працюючого населення, тим вищий рівень споживання, що, своєю чергою, стимулює розвиток сфери послуг і торгівлі. Отже, публічні інвестиції формують мультиплікативний ефект місцевого економічного зростання.

За результатами дослідження встановлено, що публічні інвестиції з державного бюджету мають значний вплив на обсяги виконаних будівельних робіт, рівень утилізації відходів та обсяги приватних капітальних інвестицій. Збільшення обсягів публічного інвестування з державного бюджету сприяє розвитку підприємницького сектору, зокрема зростанню кількості мікропідприємств у всіх кластерах у діапазоні від 0,06 % (III кластер) до 0,5 % (IV кластер) (табл. 3.18). Зростання еластичності кількості суб'єктів малого підприємництва

спостерігалось в другому часовому лагу: для областей I та II кластера показники змінилися з 0,301 і 0,462 відповідно в першому лагу до 1,226 і 2,027 – у другому.

Таблиця 3.18

**Чутливість економічного розвитку регіонів України до зміни
обсягів публічних інвестицій із державного бюджету:
результати VAR-моделювання, 2014–2021 рр.**

Індика- тори	Кластери/лаги							
	I (високі обсяги)		II (помірні)		III (низькі)		IV (критичні)	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
IIS_t^n			0,485 (0,207) [2,336]	1,192 (0,173) [6,856]	1,083 (0,267) [4,046]	0,769 (0,232) [3,313]		
SME_t^n	0,301 (0,433) [0,696]	1,226 (0,180) [1,258]	0,462 (0,608) [4,048]	2,027 (0,568) [0,047]	0,065 (0,173) [0,377]	0,135 (0,110) [1,226]	0,501 (0,239) [2,095]	0,437 (0,232) [1,878]
$SMES_t^n$			0,041 (0,484) [0,085]	0,016 (0,483) [0,034]			0,0565 (0,071) [0,785]	0,009 (0,071) [0,135]
CWB_t^n			0,268 (0,027) [9,933]	0,098 (0,023) [4,224]	1,677 (0,256) [6,536]	1,2988 (0,227) [5,707]		
IPS_t^n	1,096 (0,372) [2,942]	0,623 (0,269) [2,312]						
FLT_t^n	0,973 (0,527) [1,843]	0,066 (0,099) [0,675]					0,075 (0,100) [0,753]	0,087 (0,072) [1,201]
WRU_t^n	4,210 (2,380) [1,768]	6,620 (3,047) [2,172]	0,568 (0,493) [1,151]	0,475 (0,455) [1,044]	0,336 (0,149) [2,245]	0,164 (0,194) [0,848]		
TUR_t^n	1,873 (0,291) [6,435]	0,300 (0,140) [2,138]	0,245 (0,490) [0,500]	1,499 (1,692) [0,885]				

Закінчення таблиці 3.18

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>PCI_tⁿ</i>	0,981 (0,084) [10,805]	1,816 (0,893) [5,834]	0,018 (0,066) [0,279]	1,618 (0,043) [37,644]				

Примітка. Сірим фоном виділено ті параметри, чутливість до публічних інвестицій із державного бюджету у яких відсутня; у круглих дужках наведено статистичну похибку; у квадратних – t-критерій Стьюдента; розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

Обсяги виконаних будівельних робіт чутливі до зміни публічного інвестування в II і III кластерах (коефіцієнти еластичності становлять 0,268 і 1,677, відповідно, у першому лагу). Натомість для областей із низькими та помірними обсягами публічного інвестування не спостерігається еластичності щодо обсягів реалізованої продукції й вантажообігу автомобільного та залізничного транспорту. У цих кластерах простежується зв'язок з інноваційною діяльністю і рівнем утилізації відходів. Так, коефіцієнт еластичності публічних інвестицій із часткою реалізованої інноваційної продукції для кластера II збільшується в другому лагу (із 0,485 до 1,192), а для кластера III – зменшується (із 1,083 до 0,769), що пояснюється екзистенційною значущістю фінансової підтримки інноваційного розвитку регіонів із низькими обсягами публічного інвестування.

Також високу чутливість простежуємо щодо показника кількості туристів у тих кластерах, де обсяги публічного інвестування з державного бюджету є значними та певною мірою достатніми (коефіцієнт еластичності становить 1,873 для кластера I у першому лагу і 1,499 – для кластера II у другому лагу).

Примітно, що важливою є роль публічних інвестицій у залученні приватних капітальних інвестицій. Державні та місцеві органи влади, спрямовуючи інвестиційні кошти в інфраструктурний розвиток, забезпечують стабільність і перспективи для розвитку стратегічних та пріоритет-

них галузей економіки, а також стимулюють бізнес і приватних інвесторів до активізації інвестиційної діяльності. Результати аналізу засвідчили, що механізми державно-приватного партнерства дають змогу залучати додаткові фінансові ресурси й ефективніше реалізовувати великі проекти. Висока чутливість приватних капітальних інвестицій до зміни обсягів публічного інвестування спостерігалася саме для групи регіонів зі значними обсягами публічного інвестування (коефіцієнти еластичності становлять 1,816 і 1,618, відповідно, у другому часовому лагу).

Чутливість економічного розвитку до зміни обсягів публічних інвестицій із місцевих бюджетів має власні особливості в порівнянні з публічними інвестиціями з державного бюджету. Так, приватні капітальні інвестиції є найбільш чутливими до публічного інвестування для всіх областей України. Обсяги виконаних будівельних робіт, вантажооборот автомобільного та залізничного транспорту, а також рівень утилізації відходів чутливі до зміни обсягів публічного інвестування для областей I, III й IV кластерів (табл. 3.19). Натомість не простежено чутливості розвитку сектору малого підприємництва до публічних інвестицій із місцевих бюджетів для областей II–IV кластерів. Коефіцієнти еластичності з показником «Частка реалізованої продукції суб'єктів малого підприємництва в загальному обсязі реалізованої продукції» становлять 1,889 і 2,129 у першому лагу для I і II кластерів відповідно. Міра чутливості цього показника до обсягів публічного інвестування зростає в часі (3,058 і 6,4 у другому лагу відповідно).

Імітаційне моделювання комплексної дії факторів, зокрема публічних інвестицій із державного й місцевого бюджетів, дає змогу оцінити потенційні наслідки різних стратегій інвестування для соціально-економічного розвитку регіонів і визначити оптимальні інвестиційні інструменти економічного відновлення та забезпечення поступу територій.

Для цього використано два методи – побудова аксонометричних моделей лінійної регресії (Linear) та на основі опорних векторів (SVR). Лінійне моделювання дає змогу виявити прямий вплив публічного інвестування на параметри соціально-економічного розвитку за умови

відсутності дії інших факторів. Моделювання на основі опорних векторів ґрунтується на виявленні складних нелінійних залежностей між змінними, зберігаючи при цьому високу узагальнюючу здатність і мінімальну статистичну похибку.

Таблиця 3.19

**Чутливість економічного розвитку регіонів України до зміни
обсягів публічних інвестицій із місцевих бюджетів: результати
VAR-моделювання, 2014–2021 рр.**

Індика- тори	Кластери/лаги							
	I (високі обсяги)		II (помірні)		III (низькі)		IV (критичні)	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
IIS_t^n	0,498 (1,273) [0,391]	0,148 (0,886) [0,167]			0,574 (0,385) [1,488]	0,503 (0,283) [1,774]	1,026 (2,335) [0,439]	1,346 (1,956) [0,688]
SME_t^n	0,091 (0,094) [0,963]	0,130 (0,084) [1,546]						
$SMES_t^n$	1,889 (16,297) [0,115]	3,0581 (1,244) [2,457]	2,129 (6,249) [0,340]	6,400 (5,877) [1,089]				
CWB_t^n	0,138 (0,610) [0,227]	0,323 (0,177) [0,184]			0,3039 (0,742) [0,408]	0,063 (0,549) [0,115]	0,937 (0,485) [1,928]	0,878 (0,355) [2,470]
IPS_t^n	0,103 (0,093) [1,111]	0,265 (0,136) [1,940]			0,874 (0,412) [7,8745]	0,897 (0,048) [1,235]		
FLT_t^n	0,259 (1,044) [0,248]	0,428 (0,748) [0,572]	0,073 (0,182) [0,404]	0,379 (0,180) [2,101]			0,009 (0,018) [0,519]	0,205 (0,214) [14,410]
WRU_t^n	0,829 (0,794) [1,044]	0,874 (0,628) [1,392]			0,173 (0,582) [83,830]	0,229 (0,162) [141,734]	0,304 (0,683) [0,445]	0,128 (0,249) [0,515]
TUR_t^n	1,248 (2,204) [0,462]	1,639 (1,249) [1,312]	0,614 (0,271) [2,253]	0,741 (0,291) [2,542]			1,453 (0,641) [2,265]	0,658 (0,548) [1,199]

Закінчення таблиці 3.19

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>PCI_tⁿ</i>	4,483 (1,382) [3,242]	1,063 (0,490) [2,166]	2,446 (4,968) [0,492]	0,558 (0,703) [0,794]	0,678 (0,271) [2,497]	0,852 (0,499) [1,708]	0,521 (0,288) [1,811]	0,559 (0,219) [2,662]

Примітка. Сірим фоном виділено ті параметри, чутливість до публічних інвестицій з державного бюджету у яких відсутня; у круглих дужках наведено статистичну похибку; у квадратних – t-критерій Стьюдента; розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

За результатами лінійного моделювання встановлено, що збільшення обсягів публічних інвестицій на 1 % в областях зі значними їх обсягами (І кластер) сприятиме зростанню кількості лікарняних ліжок і житлового фонду на 1,1 та 0,04 % відповідно (статистична значущість – 99 %). Публічні інвестиції мають прямий сприятливий вплив на розвиток освітньої сфери, зокрема на рівень охоплення дітей дошкільними закладами (сила впливу становить 1,31 %), кількість закладів загальної середньої та професійної освіти (2,92 і 0,91 % відповідно). Зростання рівня публічного інвестування дає змогу забезпечити збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва на 1,08 % з імовірністю 99 %, обсяги виконаних будівельних робіт і реалізованої промислової продукції на 0,64 та 1,21 % відповідно (статистична значущість становить 99 %) (табл. 3.20). Примітно, що публічне інвестування з державного й місцевого бюджетів має значний вплив на збільшення обсягів приватних капітальних інвестицій в областях І кластера (коефіцієнт впливу становить 3,19 %).

Нелінійний вплив публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів передбачає сигмоїдальний характер ефективності інвестиційних процесів. Зокрема, малі обсяги публічного інвестування мають обмежений ефект щодо забезпечення розвитку через недостатність ресурсів для створення екзистенційних трансформацій у регіоні. Після досягнення мінімального порогу обсягів публічні інвестиції починають формувати мультиплікативний вплив (прискорений ефект) на економічну активність, розвиток інфраструктури та покращення соціальних умов.

Однак за надмірного інвестування маржинальна вигода від публічних інвестицій зменшується, оскільки регіон уже реалізував свій інвестиційний потенціал, і подальші капітальні вкладення не дають пропорційного економічного зростання. Так, вплив публічного інвестування в регіонах зі значними його обсягами на сферу охорони здоров'я (індикатори «забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей», «Лікарняними ліжками»), культуру («Кількість бібліотек»), інноваційну діяльність («частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції»), туризм («кількість туристів»), екологію («рівень утилізації та видалення відходів») є нелінійним.

Це свідчить про наявність ефекту насичення, коли подальше збільшення фінансування не приводить до пропорційного зростання якості чи доступності послуг. Така ситуація може бути пов'язана з неефективним розподілом ресурсів, інституційними обмеженнями або нездатністю економічних систем регіонів інтегрувати публічні інвестиції в розвиток відповідних сфер.

Для групи регіонів, у яких помірні обсяги публічного інвестування (II кластер), характерний значний прямий вплив інвестицій на сфери освіти та охорони здоров'я, житловий фонд, інноваційну діяльність і мале підприємництво. Зокрема, збільшення рівня публічного фінансування позитивно позначається на системі охорони здоров'я та освіти: зростання обсягу інвестицій на 1 % сприяє збільшенню кількості лікарів усіх спеціальностей на 1,2 %, лікарняних ліжок – на 1,98 %, охоплення дітей дошкільними закладами – на 3,43 %, а кількості закладів загальної середньої та професійної освіти – на 4,07 % і 0,17 % відповідно. Крім того, інвестиції мають вагомий вплив на розвиток малого підприємництва, сприяючи зростанню кількості малих суб'єктів господарювання на 2,12 %. У реальному секторі економіки вони стимулюють будівельну активність (1,62 %) і збільшують обсяги реалізованої промислової продукції (1,24 %). Окремо відзначимо позитивний ефект публічного інвестування на приватні капіталовкладення, де коефіцієнт сили впливу становить 2,15 % за статистичної значущості 90 %. Це підтверджує роль державних і місцевих інвестицій як каталізатора залучення додаткових приватних ресурсів у регіональний розвиток.

Таблиця 3.20

Вплив публічного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів України: імітаційне моделювання комплексної дії факторів, 2014–2021 рр.

Індика- тори	Регресійний коефіцієнт							
	I кластер		II кластер		III кластер		IV кластер	
	Linear	SVR	Linear	SVR	Linear	SVR	Linear	SVR
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Соціально-інфраструктурна компонента</i>								
<i>DPR_tⁿ</i>		1,172 (2,879)*	1,196 (3,716**)		1,027 (3,877**)		2,134 (3,266**)	
<i>CBI_tⁿ</i>				2,221 (3,373*)	2,048 (5,475***)			3,188 (2,819**)
<i>HBR_tⁿ</i>	1,101 (4,170***)	0,220 (1,458*)	1,983 (6,378***)		1,142 (2,537*)		2,149 (4,838***)	
<i>PEC_tⁿ</i>	1,311 (2,365**)		3,434 (3,652**)		0,617 (3,934**)			0,038 (3,151***)
<i>SIS_tⁿ</i>	2,924 (4,678***)		4,069 (6,545***)		1,465 (4,689**)		3,066 (4,47**)	
<i>VTS_tⁿ</i>	0.914 (3.503**)		0,172 (5,690***)		0,372 (4,762**)			1,176 (3,492***)
<i>LIB_tⁿ</i>		1.013 (3.186**)	2,309 (2,651**)			1,443 (4,592**)		1,011 (2,721**)

Продовження таблиці 3.20

1	2	3	4	5	6	7	8	9
CRC_t^n				0,9017 (5,687**)		1,728 (3,116**)		1,069 (2,894*)
CHU_t^n				0,859 (1,874*)		2,114 (1,923*)	1,987 (5,687***)	
HLR_t^n	0,039 (5,956***)		0,531 (5,630***)			0,056 (3,602**)		2,459 (6,789**)
Економічна компонента								
IIS_t^n		1,412 (1,356*)		2,544 (3,353**)		1,504 (2,156*)	0,666 (1,971**)	
SME_t^n	1,083 (3,828***)		2,115 (5,430***)		1,098 (3,736**)			
$SMES_t^n$		3,120 (2,634**)		0,084 (2,454*)		3,079 (3,492*)		0,134 (2,039*)
CWB_t^n	0,638 (5,280***)		1,622 (6,709***)		1,700 (5,209***)		4,534 (2,757**)	
ТІВ	1,210 (3,512**)		1,241 (3,692**)		5,243 (3,306**)		0,205 (1,758**)	
FLT_t^n				0,436 (2,876**)			3,410 (1,897***)	

Закінчення таблиці 3.20

1	2	3	4	5	6	7	8	9
WRU_t^n		1,149 (2,47*)	0,082 (2,023*)	2,223 (3,442*)				
TUR_t^n		0,463 (2,282*)		3,704 (3,284**)		4,572 (2,059*)		
PCI_t^n	3,185 (2,529**)	1,378 (3,245***)	2,147 (1,408*)			1,475 (2,818**)		

Примітка. 1) *, **, *** – імовірність 90 %, 95 % і 99 % відповідно;

2) сірим фоном виділено статистично незначущий сумісний вплив публічних інвестицій із державного та місцевого бюджетів на соціально-економічний розвиток;

3) розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews;

4) показники статистичної значущості проведеного дослідження наведено в додатку Д.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

Аналіз впливу публічного інвестування на соціально-економічний розвиток областей II кластера засвідчує його нелінійний характер, що проявляється в різному ступені взаємозв'язку між обсягами вкладень і ключовими соціальними, інфраструктурними й економічними показниками. Значний вплив спостерігається у сфері інноваційної діяльності (2,54 %) та розвитку соціальної інфраструктури, зокрема щодо забезпечення місць у будинках-інтернатах (2,22 %). Водночас взаємозв'язок із такими показниками, як кількість клубних закладів (0,90 %), обсяги введеного в експлуатацію житла (0,86 %) і частка малого бізнесу в загальному обсязі реалізованої продукції (0,08 %), є порівняно низьким. Найбільший позитивний ефект від публічних інвестицій простежується у сфері туризму (3,7 %), що вказує на значний потенціал цього сектору для регіонального розвитку. Водночас відносно низький показник впливу на вантажооборот транспорту (0,44 %) може свідчити про необхідність додаткового фінансування розвитку транспортної інфраструктури.

Регіони з малими обсягами публічного інвестування (III кластер) здебільшого демонструють лінійний характер впливу державних і місцевих інвестицій на соціально-інфраструктурний розвиток, за винятком культурної компоненти. Найбільший позитивний вплив інвестицій простежується у сферах охорони здоров'я (коефіцієнт сили впливу становить 1,41 %) та освіти (2,45 %), що підкреслює важливість фінансування цих напрямів для покращення соціальних стандартів у регіонах із недостатнім рівнем державної підтримки. Крім того, збільшення публічного інвестування стимулює розвиток малого підприємництва на 1,1 % (статистична значущість становить 95 %), будівельної галузі на 1,7 % (99 %) і промисловості на 5,24 % (95 %), що підтверджує їх залежність від бюджетного фінансування. Водночас для деяких індикаторів спостерігається нелінійний характер впливу публічних інвестицій, зокрема на кількість бібліотек (1,01 %), введення в експлуатацію житла (1,99 %) та частку реалізованої інноваційної продукції в загальному промисловому виробництві (1,5 %). Особливо

виражений нелінійний зв'язок простежено у сфері туризму (4,57 %), що свідчить про високий потенціал галузі, однак її розвиток залежить від додаткових факторів, таких як приватні інвестиції та інфраструктурна підтримка. Виявлений вплив публічних інвестицій на обсяги приватних капіталовкладень (коефіцієнт впливу становить 1,48 %) підтверджує ефект мультиплікації, коли державне фінансування створює сприятливі умови для активізації бізнесу й залучення додаткових ресурсів в економіку регіонів.

Регіони з критично малими обсягами публічних інвестицій демонструють виражений нелінійний вплив публічних інвестицій на соціально-інфраструктурний розвиток, що свідчить про важливість оптимізації інвестиційної політики для стимулювання ефективного використання ресурсів. Так, публічні інвестиції мають лінійний позитивний ефект лише на системи охорони здоров'я та освіти. Зокрема, збільшення інвестицій на 1 % сприяє зростанню кількості лікарів усіх спеціальностей на 2,13 % і лікарняних ліжок на 2,15 %. Окрім того, спостерігається також позитивний лінійний вплив публічного інвестування на кількість закладів загальної середньої освіти (3,07 %). Сигмоїдальний характер впливу публічних інвестицій простежено в таких сферах, як соціальна інфраструктура, зокрема на кількість місць у будинках-інтернатах для людей похилого віку та осіб з інвалідністю (3,19 %, статистична значущість дорівнює 95 %), на кількість бібліотек (1,01 %) і клубних закладів (1,07 %), житловий фонд (2,46 %).

Примітно, що серед індикаторів економічного розвитку не простежується переважання нелінійного впливу публічних інвестицій (за винятком частки реалізованої продукції суб'єктами малого підприємництва). Збільшення обсягів публічного інвестування на 1 % зі статистичною значущістю 95 % дасть змогу збільшити обсяги виконаних будівельних робіт на 4,53 %, реалізованої промислової продукції на 0,21 % і частку реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції на 0,67 %, а з імовірністю 99 % – обсяги вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту на 3,41 %.

Вплив публічних інвестицій на компоненти соціально-економічного розвитку регіонів має циклічний характер, що означає, що зміни в обсягах публічного інвестування викликають коливання в рівнях соціально-інфраструктурного та економічного розвитку з певною періодичністю. Так, амплітуда змін соціально-інфраструктурного й економічного розвитку областей із високим рівнем публічного інвестування становить 3,30 і 3,16 відповідно, частота циклічних змін – 1,46 і 3,91 відповідно (формула 3.3). Момент досягнення максимумів і мінімумів компонент розвитку регіонів у І кластері визначається зсувами фаз, що становлять 6,27 і 5,06 відповідно.

$$\begin{cases} SIn_t^n = 1.049 + 3.304 * \cos(1.462 * Inv_t^n + 6.272), & R^2 = 0.895 \\ Ec_t^n = 1.101 + 3.158 * \cos(3.906 * Inv_t^n - 5.057), & R^2 = 0.978 \end{cases}, \quad (3.3)$$

Примітка. Економетричне дослідження здійснено в програмному забезпеченні CurveExpert Professional.

Соціально-інфраструктурний розвиток областей із помірним рівнем публічних інвестицій має складну залежність від їх обсягів. Зокрема, за малих значень інвестицій спостерігається позитивний ефект на розвиток регіонів, але після досягнення певного рівня інвестицій цей ефект починає зменшуватися, а в деяких випадках навіть стає реверсним. Так, збільшення обсягів публічних інвестицій на 1 % сприяє соціально-інфраструктурному розвитку на 9,4 % (лінійний вплив) і на 1,6 % (циклічний вплив). Реверсний вплив публічних інвестицій на розвиток простежується на рівні 6,7 %, що свідчить про необхідність збільшення інвестицій до певного порогового рівня (формула 3.4).

$$\begin{cases} SIn_t^n = -4.435 + 9.444 * Inv_t^n - 6.702 * (Inv_t^n)^2 + 1.584 * (Inv_t^n)^3, & R^2 = 0.909 \\ Ec_t^n = 1.438 + 6.941 * \cos(4.405 * Inv_t^n - 5.117), & R^2 = 0.930 \end{cases}, \quad (3.4)$$

Примітка. Економетричне дослідження здійснено в програмному забезпеченні CurveExpert Professional.

Економічний розвиток областей із помірним рівнем публічного інвестування має періодичний характер залежно від інвестицій. Це означає, що зміни в публічних інвестиціях призводять до коливань економічного розвитку, зокрема частота цих коливань становить 4,41. Амплітуда, яка вказує на величину змін економічної компоненти залежно від обсягів публічних інвестицій, становить 6,94.

Емпіричні оцінки засвідчили існування сигмоїдального характеру впливу публічного інвестування на соціально-інфраструктурний розвиток та поліноміального зв'язку (поєднання лінійного прямого, квадратичного й реверсно-кубічного ефектів) з економічним розвитком регіонів із низькими обсягами публічних інвестицій (формула 3.5). Величина змін і частота коливань соціально-інфраструктурної компоненти розвитку регіонів залежно від обсягів публічних інвестицій становить 2,21 і 3,5 відповідно. Водночас економічний розвиток регіонів у III кластері нелінійно залежить від інвестицій зі змінами на середніх рівнях публічного інвестування. Спостерігається реверсний вплив (1,59 %) на економічний розвиток регіонів за малих обсягів публічного інвестування і значний позитивний ефект (7,90 %) – на більш високих рівнях. За значних обсягів публічних інвестицій вплив на економічний розвиток регіонів у III кластері зменшується до 1,31 %.

$$\begin{cases} SIn_t^n = 1.241 + 2.214 * \cos(3.504 * Inv_t^n - 6.850), & R^2 = 0.896 \\ Ec_t^n = 1.063 - 1.587 * Inv_t^n + 7.898 * (Inv_t^n)^2 - 1.309 * (Inv_t^n)^3, & R^2 = 0.896 \end{cases} \quad (3.5)$$

Примітка. Економетричне дослідження здійснено в програмному забезпеченні CurveExpert Professional.

Соціально-інфраструктурний розвиток регіонів із критично низьким рівнем публічного інвестування (IV кластер) має періодичний (циклічний) характер залежності від інвестиційних коливань, амплітуда та частота яких становлять 4,43 і 4,75 відповідно (формула 3.6).

$$\begin{cases} SIn_t^n = 9.805 + 4.430 * \cos(4.747 * Inv_t^n - 2.272), & R^2 = 0.926 \\ Ec_t^n = \frac{9.683 - 1.496 * Inv_t^n}{1 + 2.098 * Inv_t^n + 5.012 * (Inv_t^n)^2}, & R^2 = 0.805 \end{cases} \quad (3.6)$$

Примітка. Економетричне дослідження здійснено в програмному забезпеченні CurveExpert Professional.

Для регіонів із критично низьким рівнем публічного інвестування характерний фракційно-раціональний вплив державних і місцевих капіталовкладень на економічний розвиток. На початкових етапах їх вплив може бути негативним або незначним, однак зі збільшенням обсягів інвестування взаємодія ускладнюється, що може включати ефект насичення або зниження ефективності. Емпіричні оцінки показують, що початковий вплив публічних інвестицій на економічний розвиток має реверсний характер (-1,5 %). Подальше зростання обсягів інвестування зумовлює модифікований лінійний ефект, що проявляється в прямому позитивному впливі на рівні 2,10 %. За суттєвого збільшення обсягів публічного інвестування формується квадратичний ефект, який забезпечує значний вплив на економічний розвиток регіонів (5,01 %).

Отож характер впливу публічного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів України залежить від обсягів фінансування. У регіонах зі значними обсягами публічних інвестицій спостерігається нелінійний характер впливу, особливо у сферах охорони здоров'я, культури та житлового фонду. Регіони з помірними обсягами публічного інвестування демонструють значний комбінований (прямий і циклічний) позитивний ефект у сферах освіти, охорони здоров'я, малого підприємництва та інноваційної діяльності. Натомість у регіонах із низькими та гранично малими обсягами публічного інвестування вплив є переважно лінійним щодо базових соціальних показників і сигмоїдальний – для окремих аспектів інфраструктурного та економічного розвитку. Циклічний характер впливу на початкових етапах зростання обсягів публічних інвестицій забезпечує поступове посилення позитивного ефекту на соціально-економічний розвиток, однак

після досягнення певного рівня може виникати ефект насичення. Це підкреслює необхідність оптимізації розподілу інвестиційних ресурсів і впровадження диференційованої стратегії публічного інвестування для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіонів.

3.4. Проблематика системи управління процесами публічного інвестування розвитку регіону (на прикладі Львівської області)

Як відомо, на інвестиційну діяльність та інвестиційну активність у цілому впливає велика кількість чинників й умов. Загалом їх характеризують як інвестиційне середовище або інвестиційну привабливість національної, регіональних і місцевих соціально-економічних систем. Однак, коли йдеться про публічні інвестиції, на противагу приватним капіталовкладенням, якість інвестиційного середовища значною мірою поступається низці інших чинників, із-поміж яких провідними стають бюджетно-ресурсні можливості громад, регіонів та країни загалом; розробленість і готовність до реалізації перспективних інвестиційних проєктів; якість публічного менеджменту, з одного боку, у частині організації інвестиційної діяльності (причому з позиції бачення цілісного підходу до збалансованого й поступального розвитку територій, зокрема в системі регіонального поступу), а з іншого – щодо планування та втілення в життя проєктів із забезпечення місцевого зростання шляхом підготовки й реалізації суспільно значимих інфраструктурних проєктів; наявність достатнього інституційного забезпечення публічного інвестування в країні та її регіонах; вибудованість організаційно-управлінської системи менеджменту процесів публічного інвестування; готовність суспільства й влади до активного застосування інструментарію інвестування загалом; публічних інвестицій зокрема задля модернізації інфраструктури, покращення якості життя, зміцнення інфраструктури виробництва, бізнесу, інновацій, науково-дослідницької діяльності тощо.

Розуміючи характер зазначених чинників, можемо констатувати, що масштаби й ефективність публічного інвестування в Україні значною мірою залежать від якості управління в цій сфері, суб'єктами

якої є передовсім обласні державні (військові) адміністрації та обласні ради, а також органи місцевого самоврядування, якими визначається безпосередня робота щодо ініціювання, планування, організації, виділення коштів, залучення інших ресурсів, організації й безпосереднього нагляду за реалізацією значимих інвестиційних проєктів.

Водночас потрібно розуміти, що іншими суб'єктами, дотичними до політики публічного інвестування, належать органи центральної законодавчої та виконавчої влади (зміни стратегічних і тактичних правил гри, визначення нормативно-методичних рекомендацій та процедурних регламентів із технології публічного інвестування, безпосередньо виділення коштів й т. ін.), міжнародні фінансові організації та інституції (надання всіх можливих форм зовнішньої фінансової підтримки – від кредитів до грантів, благодійної й іншої прямої та опосередкованої допомоги), підприємства й організації, передусім державної та комунальної власності, однак й інші резиденти, нерезиденти, юридичні та фізичні особи (співучасть у проєктах із публічного інвестування), суб'єкти вітчизняної фінансово-кредитної системи (кредитування, гарантії, страхування ризиків, надання широкого спектра інших фінансових послуг), суб'єкти інфраструктури ринку, у т. ч. інвестиційного, громадські організації й т. ін.

Отож результати аналізування якості політики у сфері публічного інвестування мають вагоме методико-прикладне значення з огляду на формування інформаційно-аналітичної бази стосовно розуміння причинно-наслідкових зв'язків між різними аспектами державної, регіональної та місцевої інвестиційної політики і їх наслідками у вигляді обсягів, динаміки й інтенсивності нарощення публічного інвестування, ефективності використання публічних інвестиційних ресурсів та самих інвестиційних проєктів, які реалізуються із їх залученням; отриманих соціально-економічних ефектів, становлення, розвитку й модернізації інфраструктури публічного інвестування в Україні.

Потрібно також аргументувати те, що, попри головну ідею (місію) публічного інвестування, а це формування твердих і м'яких інфраструктурних передумов місцевого соціально-економічного розвитку,

за ініціювання та організацію всіх цих процесів, встановлення їх інституційно-правових й інших рамок умов, загалом формування політичної волі та загальна відповідальність за розвиток і реалізацію публічного інвестування в Україні відповідальні центральні органи влади. Без їх достатньої участі й ролі стверджувати про високу якість регіональної та місцевої публічної політики в цій сфері не можна.

У цьому світлі вкажімо на те, що політика публічних інвестицій в Україні, з одного боку, усе ще доволі «молода», а з іншого – по суті, реалізується із самого початку незалежності країни у формі бюджетних інвестицій. Натомість у світовій практиці публічне інвестування має значну історію та практично із самого свого заснування мало в основі своїй етимології не стільки інвестиції за рахунок бюджетних коштів (іншими словами – джерело залучення коштів), як здебільшого її результат – спільні зусилля різних учасників заради вагомих інфраструктурних результатів (тобто сфери вкладення ресурсів).

Так, звернімо увагу на те, що ще в 1911 р. було створено Корпорацію з публічного інвестування (ПАР)¹⁷¹, яка функціонує й до сьогодні, а в 1971 р. – Фонд публічного інвестування (Саудівська Аравія)¹⁷², коли сама практика застосування різноманітних інвестиційних інструментів задля територіального розвитку почала широко інституціалізуватись у 30-х роках ХХ ст. Що стосується України, то актуалізація питань публічних інвестицій реально розпочалась у 2018 р., коли Україна офіційно приєдналася до Рекомендацій ОЕСР щодо ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування.

Вкажімо й на те, що до 2015 р. термін «публічне інвестування» у вітчизняному нормативно-правовому полі навіть не згадувався (у тому числі в положеннях Закону України «Про інвестиційну діяльність») і перше та чи не єдине його застосування стосується Закону України «Про відкритість використання публічних коштів»¹⁷³, де чітко визна-

¹⁷¹ National Government of South Africa: *Public Investment Corporation SOC Ltd (PIC)*. URL: <http://www.nationalgovernment.co.za>.

¹⁷² Інтернет-ресурс Фонду публічного інвестування. URL: <https://www.pif.gov.sa/en/>.

¹⁷³ Про відкритість використання публічних коштів. Верховна Рада України. *Закон № 183-VIII* від 11.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.

чено поняття публічних коштів як грошових засобів, які виділяються з державного та місцевих бюджетів, ресурсів НБУ й державних банків, пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, державних цільових фондів, формуються за рахунок кредитів, наданих під гарантії органів державної влади й місцевого самоврядування, із ресурсів суб'єктів господарювання державної та комунальної власності.

Відповідно, указаний НПА визначає публічні інвестиції (публічне інвестування) як капіталовкладення, які здійснюються органами державної влади й місцевого самоврядування, іншими спеціально уповноваженими під такі цілі суб'єктами господарювання за рахунок публічних коштів. Отже, на сьогодні це чи не єдина інституційно-правова основа публічного інвестування в Україні.

На перший погляд, закон чітко визначає і поняття, і суб'єктів, і ресурси публічного інвестування, однак, на нашу думку, це не так. Та навіть більше: вважаємо, що в нашій державі визріла актуальність не тільки оновлення й удосконалення положень вітчизняного законодавства в цій сфері, а й ухвалення Закону України (принаймні окремого підзаконного акта) «Про публічне інвестування в Україні», положення якого дали б змогу інституціалізувати всю специфіку цього виду інвестицій та інвестиційної діяльності, розширити склад суб'єктів й об'єктів інвестування, визначити елементи інституційної інфраструктури публічного інвестування в Україні, а також запровадити, по-перше, чіткі та прозорі процедури публічного інвестування в країні, на регіональному й місцевому рівнях і, по-друге, спектр дієвих механізмів залучення, раціонального розподілу та ефективного використання публічних ресурсів.

Серед найбільш значимих недоліків / вад / прогалин інституційно-правового забезпечення публічного інвестування в Україні потрібно виокремити:

- по-перше, неінституціалізованість суб'єктів – учасників, які представляють сектор приватних інституцій, суб'єктів господарювання (іншими словами, у вітчизняному законодавстві не прописані

механізми участі в процесах публічного інвестування зарубіжних учасників, а також вітчизняних партнерів, зокрема бізнесу й населення, які воліють інвестувати в такі проєкти. По суті, відповідні ресурси повинні спершу потрапити до місцевого чи державного бюджету, активів підприємств / організацій державної / комунальної власності тощо і вже з того моменту починається процес публічного інвестування, якщо ці кошти йдуть на такі цілі);

- по-друге (як це очевидно з першого), нормативно-правове врегулювання публічного інвестування в Україні стосується більшою мірою використання публічних коштів (інвестицій), тоді як сторона їх залучення залишається практично не визначеною;
- по-третє, відсутність акумуляції в межах єдиного НПА всього спектра інституційних елементів інфраструктури публічного інвестування в Україні (особливо коли йдеться про фонди спільного інвестування, ресурс яких формується з приватно-публічних коштів та спрямовується на публічно-інвестиційні цілі);
- по-четверте, складність і непрозорість, часто суб'єктивна залежність рішень від політичної волі окремих осіб, відповідно, відсутність чіткої регламентованості процедур визначення обсягів та джерел спрямування інвестиційних ресурсів;
- по-п'яте, проблеми врегулювання питань й інструментів захисту залученого інвестиційного ресурсу, уключаючи аспекти розподілу ймовірних прибутків та реінвестування коштів, які повертаються;
- по-шосте, відсутність повноцінної регламентації проблематики спрямування ресурсів публічного інвестування на підтримку м'яких проєктів, пов'язаних із наданням публічних послуг, зокрема в царинах освіти, науки, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, забезпечення розвитку людського капіталу тощо;
- по-сьоме, неузгодженість аспектів публічного й приватного інвестування, коли перше формує сприятливі умови (зокрема інфраструктурні) для активізації процесів другого; відтак відсутність законодавчих норм із публічного інвестування у сфері підтримки

підприємництва, ефективного використання місцевих господарських ресурсів, сприяння конкурентоспроможності, пошуку нових можливостей для стимулювання економіки й залучення інвестицій, уключаючи публічно-приватні заходи стосовно створення та розвитку зон вільних інвестицій, портів, експортних зон, всеосяжних й багатофункціональних економічних зон, індустриальних парків і зон, територій зі спрощеним податковим режимом, спеціалізованих територій вільної торгівлі, екоіндустріальних зон та парків, у тому числі орієнтованих на розвиток елементів енергетичної й екологічної стійкості громад і територій.

Перелік слабких сторін вітчизняного інституційно-правового забезпечення публічного інвестування можна продовжувати, однак потрібно вказати, що до здобутків вітчизняної системи управління процесами публічного інвестування доцільно віднести інституціалізацію Єдиного вебпорталу використання публічних коштів, регламентування питань захисту інформації, яка оприлюднюється під час заходів у цій сфері та безпосередньо публічного інвестування й ін.

Із-поміж позитивів на шляху становлення нормативно-правового врегулювання, а також організації та реалізації системної політики стосовно розвитку й реалізації потенціалу вітчизняного публічного інвестування потрібно вважати ухвалення у 2024 р. Плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 рр.¹⁷⁴.

Серед переваг (високого рівня прикладної значимості) положень ухваленого НПА доречно назвати реалізацію дій, спрямованих на законодавче унормування уніфікованих процедур управління публічними інвестиціями; запровадження стратегічного планування публічних інвестицій (уключаючи створення з такою метою Стратегічної інвестиційної ради для забезпечення узгодження пріоритетів здійснен-

¹⁷⁴ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення, моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. *Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 265 від 21.12.2022 р.*

ня публічних інвестицій, а також ініціативи щодо ухвалення Концепції національної системи стратегічного планування, проєкту довгострокового планування національного розвитку та галузевих (секторальних) стратегій і програм розвитку за рахунок публічного інвестування); запровадження функціонування методологічної бази управління публічними інвестиціями; формування передумов для вибудування ІТ-архітектури управління публічними інвестиціями на основі оновленої методологічної бази й ін.).

В інституційно-організаційному плані особливо значимим вважаємо створення в Україні у 2024 р. Стратегічної інвестиційної ради¹⁷⁵ під головуванням Прем'єр-міністра України та за участю міністрів більшості міністерств, дотичних до різних аспектів публічного управління соціально-економічним розвитком країни, її регіонів і територій (це підтверджує високий статус, а також інституційні можливості органу) та із завданнями координації дій різних функціональних органів влади у сфері управління процесами публічного інвестування, розробки довго- й середньострокових стратегій, планів і заходів розвитку публічного інвестування, функціонування його елементів, забезпечення зростання ефективності публічних інвестицій на всіх рівнях менеджменту, ініціювання заходів із покращення інституційно-правового, інституційно-організаційного та ресурсного забезпечення здійснення публічних інвестицій.

Уже наприкінці 2024 р. Стратегічна інвестиційна рада підтвердила доцільність її створення й продуктивність діяльності, схваливши Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій¹⁷⁶, що передбачає 750 проєктів із загальним пулом інвестиційного запиту в розмірі 2,36 трлн грн. Стосовно 2025 р., то на відповідні цілі (фінансова підтримка проєктів публічного інвестування) в Державному бюджеті України передбачено 256,1 млрд грн, 186,9 млрд грн з яких

¹⁷⁵ Про утворення Стратегічної інвестиційної ради. *Розпорядження Кабінету Міністрів України № 549* від 14.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-2024-%D0%BF#Text>.

¹⁷⁶ Стратегічна інвестиційна рада схвалила Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/strategichna_investitsiina_rada_skhvalila_iedinii_proiektanii_portfel_zdiisnennia_publichnikh_investitsii-4790.

повинні надійти від міжнародних фінансових організацій і донорів у межах різноманітних форм – від кредитування до грантової підтримки, гарантій, низки додаткових фінансових послуг).

У структурі публічних інвестиційних проєктів, фінансування яких схвалене на 2025 р., більшість (а це 97 проєктів на загальну суму 434 млрд грн) стосуються розвитку громад та територій України, а за обсягами фінансування (1142 млрд грн (44 проєкти), із яких 51,3 млрд грн – безпосередньо у 2025 р.) – відновлення й забезпечення посилення стійкості об’єктів енергетики (рис. 3.18.).

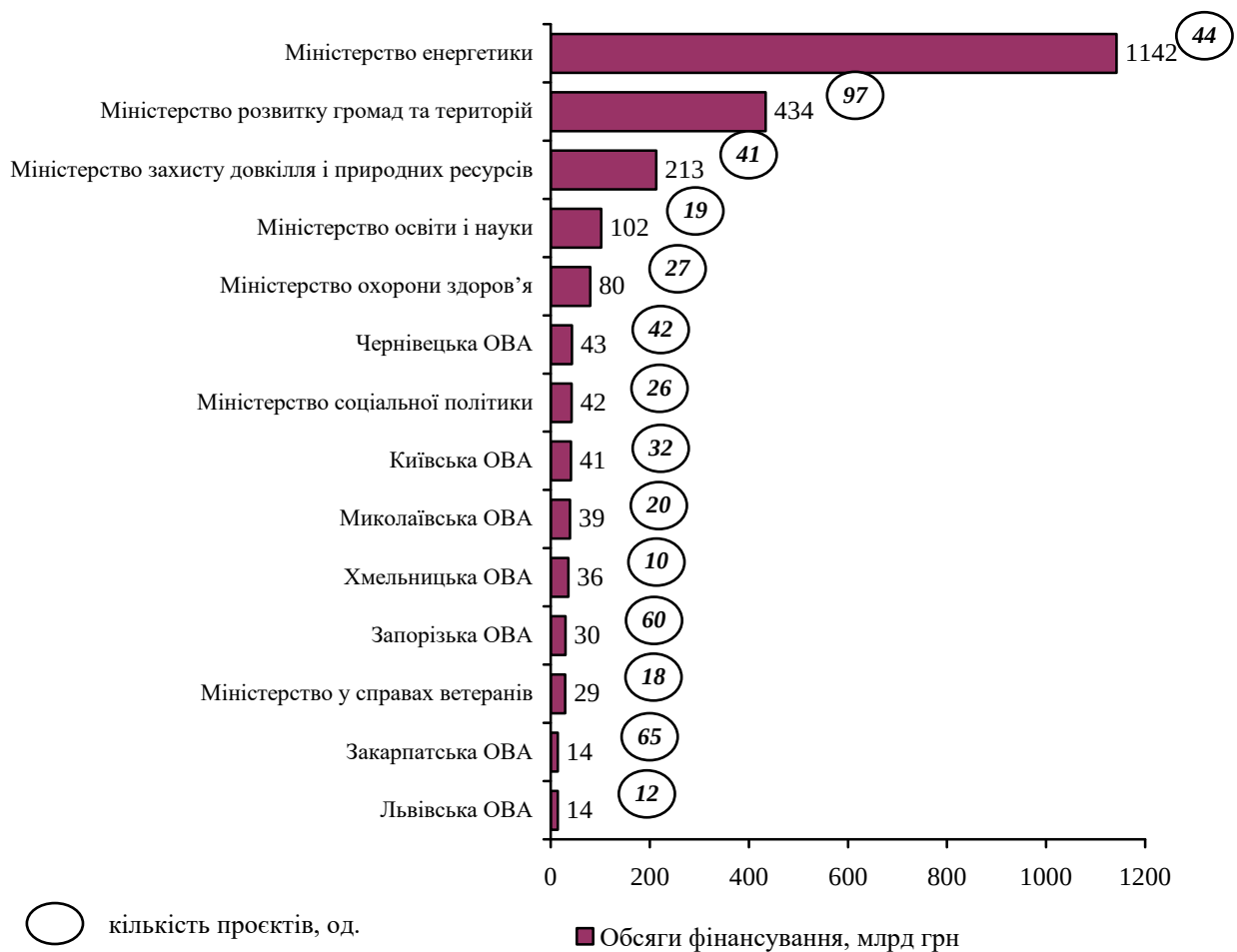

Рис. 3.18. Інформація про публічні інвестиційні проєкти, уключені до Єдиного проєктного портфеля здійснення публічних інвестицій в Україні, 2025–2027 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Стратегічна інвестиційна рада схвалила Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/strategichna_investitsiina_rada_skhvalila_iedinii_proiektanii_portfel_zdiisnennia_publichnikh_investitsii-4790.

Крім того, ще 41 проєкт на 213 млрд грн стосується захисту довкілля та природних ресурсів; 19 проєктів на 102 млрд грн – розвитку освіти й науки; 27 проєктів на 80 млрд грн – покращення системи охорони здоров'я; 26 проєктів на 42 млрд грн – розвитку соціальної системи; 19 проєктів на 29 млрд грн – захисту ветеранів. Із-поміж регіонів країни передбачено реалізацію проєктів публічного інвестування в таких областях, як Чернівецька (42 од. на 43 млрд грн), Київська (32 од. на 41 млрд грн), Миколаївська (20 од. на 39 млрд грн), Хмельницька (10 од. на 36 млрд грн), Запорізька (60 од. на 30 млрд грн), Закарпатська (65 од. на 14 млрд грн) та Львівська (12 од. на 14 млрд грн) області.

Провідними джерелами фінансування публічних інвестицій (на 2025–2027 рр.) визначено Дорожній фонд України (346,9 млрд грн); програму *Ukraine Facility* (300,0 млрд грн), позики іноземних держав, міжнародних фінансових установ й організацій (106,5 млрд грн); загальний фонд Державного бюджету України (75,0 млрд грн) (рис. 3.19). Близько 80 % публічних інвестицій у 2025 р. планується профінансувати коштами Дорожнього фонду України та ресурсами програми *Ukraine Facility*, тоді як лише 13 % – коштом іноземних партнерів і тільки 9 % – загального фонду державного бюджету України.

Отже, за винятком низки зауваг у плані незорієнтованості на використання інших доступних джерел формування фінансово-інвестиційного ресурсу, а також «відірваності» системи управління процесами публічного інвестування, яка формується на центральному рівні управління від регіонального та місцевого державного управління, ідеться про достатньо позитивні зрушення в системі публічного інвестиційного менеджменту, зокрема в частині її планування, відшукування й виділення на такі цілі значного фінансового ресурсу. Однак, такий підхід ще не набув свого поширення на регіональному та місцевому рівнях. Крім того, на думку автора, у частині публічного інвестування на рівні громад і територій відповідна ініціатива має йти «знизу – вгору», а не навпаки.

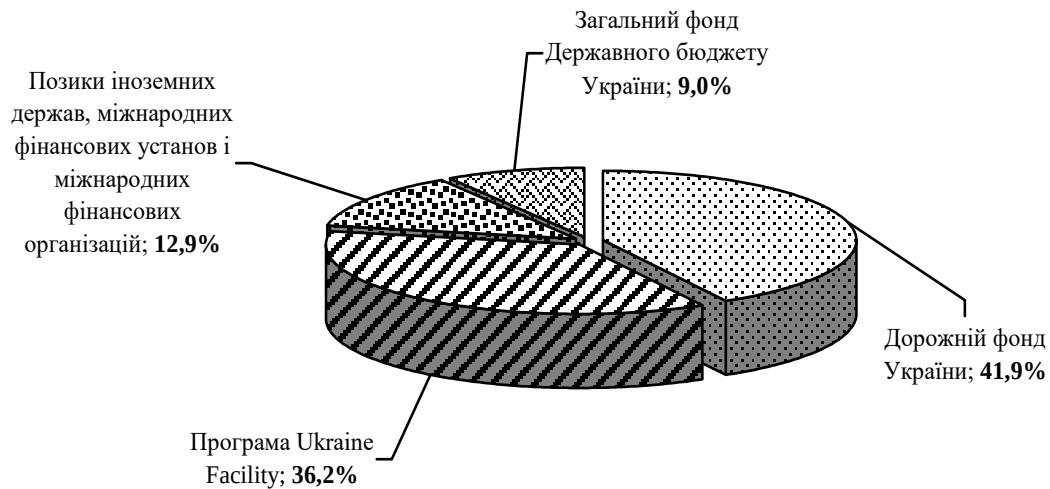

Рис. 3.19. Структура джерел фінансування публічних інвестиційних проєктів, включених до Єдиного проєктного портфеля здійснення публічних інвестицій в Україні, 2025–2027 рр.

Джерело: складено автором за даними¹⁷⁸.

Щодо активної імплементації системи управління процесами публічного інвестування на регіональний і місцевий рівні, то, на думку автора, рівень проблематики тут значно вищий. Утім, управління інвестиційною діяльністю у Львівській області, безперечно, реалізується та стосується всього спектра видів і форм інвестицій. Більше того, аби зрозуміти характер та міру потреби застосування задля соціально-економічного поступу територій безпосередньо публічних інвестицій, важливо сформувати повну цілісну картину системи планування й регулювання інвестиційної діяльності в регіоні.

Передусім, зауважимо, що інвестиції тісно корелюють із процесами соціально-економічного поступу регіону та його територій. Важливі планові характеристики інвестиційної діяльності знаходимо в положеннях Стратегії розвитку Львівської області на період 2021–2027 рр.¹⁷⁹. У цьому документі згадується про види економічної діяльності, а також

¹⁷⁸ Стратегічна інвестиційна рада схвалила Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/strategichna_investitsiina_rada_skhvalila_jedinii_proiektnij_portfel_zdiisnennia_publichnikh_investitsii-4790.

¹⁷⁹ Стратегія розвитку Львівської області на період 2021–2027 років. URL: <https://loda.gov.ua/documents/499999>.

території, які тією чи іншою мірою потребують посилення інвестиційної активності. Ідеться про те, що сильними сторонами інвестиційного розвитку регіону є висока інвестиційна привабливість, налагоджена системна робота із залучення й супроводу інвестицій, наявна ефективна співпраця влади з бізнесом і т. ін. Слабкими сторонами та загрозами вважаються низька інвестиційна підтримка НДДКР, науково-дослідної діяльності, реалізації суспільно значимих проєктів тощо. Укажімо й те, що в межах такої стратегічної цілі, як конкурентоспроможна економіка на засадах смартспеціалізації, одним із завдань визначено покращення інвестиційної привабливості (у т. ч. для зовнішніх інвесторів) територій регіону.

Однак, на думку автора, значним недоліком головного стратегічного планового документа в руслі соціально-економічного розвитку Львівської області є відсутність уваги до інструментарію публічного інвестування. Це, мабуть, одна з причин того, що в регіоні (щоправда, як і в інших областях України) абсолютно не сформовано організаційно-управлінську систему організації та здійснення публічної інвестиційної діяльності. Ідеться безпосередньо про зріз: «регіон–громади», коли органи місцевого самоврядування, замість того, аби брати участь у системі стратегічно спланованих і вивірених (відповідно до пріоритетів та принципів збалансованого розвитку територій регіону), попередньо узгоджених інвестиційних програмах і проєктах, мають можливість залучати інвестиції на соціально-інвестиційні цілі, по суті, винятково з обласних програм.

Позаяк Львівщина є на сьогодні одним із регіонів – лідерів за темпами й масштабами розвитку елементів виробничо-індустріальної інфраструктури, частина з яких слугує об'єктами для вкладення приватного капіталу, однак, по суті, вони також забезпечують розбудову елементів твердої інфраструктури, призначеної більшою мірою сприяти розвитку високотехнологічних виробництв, досліджень і розробок, капіталовкладенням у науково-дослідну та інноваційно-технологічну діяльність, створенню нових робочих місць, розбудові навколо них об'єктів соціальної інфраструктури, підведенню автошляхів високого рівня якості, об'єктів придорожного сервісу й т. ін.

Відповідно, у табл. 3.21 наведено інформацію про результати інвестування в розвиток системи індустріальних парків Львівської області.

Таблиця 3.21

Мережа індустріальних парків Львівської агломерації, 2024 р.

Назва, рік включення до реєстру	Спеціалізація	Місцезнаходження	Площа (га)	Статус
1	2	3	4	5
Рясне-2 або М10 Lviv (2014)	Універсальна	м. Львів, Рясне-2	23,5	діючий
Яворівський (2017)	Універсальна	с. Грушів, Яворівський р-н	40,0	в/д
Кам'янка-Бузький (2017)	Сільськогосподарське машинобудування, харчові технології, логістика, виробництво	м. Кам'янка-Бузька	24,5	в/д
Новороздільський (2017)	Виробництво екоощадних матеріалів, продукції та технологій	м. Новий Розділ	46,4	в/д
СІГМА Парк Яричів (2017)	Виготовлення продукції для експорту в країни ЄС (на основі сировини замовника), логістичні послуги	с. Старий Яричів, Кам'янка-Бузький р-н	15,7	немає керуючої компанії
Захід Ресурс (2018)	Універсальна	м. Городок	20,8	в/д
Бізнес Прайм (2019)	Універсальна	Тростянецька сільська рада, Миколаївський р-н	17,5	в/д
Спарроу Парк Львів (2021)	Універсальна	м. Львів	18,8	діючий

Закінчення таблиці 3.21

1	2	3	4	5
Мостиський Сухий Порт (2021)	Зберігання й переробка про- мислової та аграрної продукції, машинобудування, віднов- лювана енергетика, логістика	Мостиська міська рада, Мостиський р-н	34,5	діючий, триває розбу- дова
Еко-смарт індустрі- альний парк «ГАЛІТ» (2022)	ІТ, легка промисловість, переробна галузь, хімічна промисловість	м. Дрогобич	19,0	триває будів- ництво
Долина Стрий (2023)	Виробництво харчових про- дуктів, електричного устат- кування, готових металевих виробів, оброблення деревини, ремонт і монтаж машин	м. Стрий	14,0	немає керуючої компанії
Сигнівка (2023)	Виробництво меблів, тексти- лю, упаковки, медичних ви- робів, харчова промисловість, машинобудування	м. Львів	30,4	діючий
ІП «Технологій та бізнесу» (2024)	Виробництво комп'ютерів, електронна та оптична продукція, устаткування	м. Новояворівськ	22,5	триває будів- ництво
ІнПарк Борислав (2024)	Виробництво меблів, транспортних засобів, науково- технічна діяльність, інші суміжні галузі	м. Борислав	20,1	триває будів- ництво
Червоноград (2024)	Виробництво харчових продуктів, меблів, паперових виробів, металевих виробів, машин й устаткування	с. Сілець, Червоноградський р-н	63,2	триває будів- ництво

Примітка. в/д – відсутні дані про роботу.

Джерело: сформовано на основі¹⁸⁰.

¹⁸⁰ Бодняк О. На Львівщині зареєстровано 15 індустріальних парків, більшість з яких не працює. *Zaxid.net* (14.05.2024). URL: https://zaxid.net/na_lvivshhini_zareyestrovano_15_industrial-

Отож ініціативи, з одного боку, місцевих органів влади, які, реалізуючи завдання й заходи стратегій соціально-економічного розвитку громад, зі свого боку стимулювали створення такого штибу структур, а з іншого – приватного бізнесу та інвесторів забезпечили значну активізацію в плані розвитку інфраструктурних елементів публічної інфраструктури економічного характеру й спрямованості.

Про плани щодо інвестиційної активності у Львівській області можна також судити, виходячи зі стратегій і програм місцевого соціально-економічного розвитку. Так, у Львівській міській територіальній громаді реалізується Програма соціально-економічного та культурного розвитку Львівської міської територіальної громади на 2024–2025 рр.¹⁸¹. У цьому документі про інвестиції йдеться в стратегічній цілі «Співпраця з міжнародними партнерами» за напрямом «Залучення інвестицій та грантових ресурсів в громаду». Позитивно, що в межах документа визначається широкий спектр форм залучення інвестицій на вказані цілі, серед яких – гранти, міжнародна технічна фінансова допомога, державно-приватне партнерство, концесії тощо. Однак знову ж таки інструменту публічного інвестування повноцінну увагу не приділяли, що доцільно вважати негативним. Відповідно, охарактеризована вище достатньо висока активність з організації та реалізації публічних інвестиційних проєктів у м. Львові й громаді, значною мірою перевищує якість стратегічного планування в цій сфері.

З іншого боку, у Львівській міській територіальній громаді реалізовувалась Програма сприяння залученню інвестицій до Львівської міської територіальної громади на 2022–2024 рр.¹⁸². Факт наявності такого документа, безперечно, потрібно вважати позитивним, однак,

nih_parkiv_bilshist_z_nih__ne_pratsyuye_n1585464; Крижний А. На Львівщині з'явиться ще один індустриальний парк. *Економічна правда* (02.04.2024). URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/2/711921/>.

¹⁸¹ Програма соціально-економічного та культурного розвитку Львівської міської територіальної громади на 2024–2025 рр. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/lmrdownloads/economy/RA/2024/2024-2025.pdf>.

¹⁸² Програма сприяння залученню інвестицій до Львівської міської територіальної громади на 2022–2024 роки. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/office/upravlinnia-investytsii-ta-proekti>.

по-перше, його структура достатньо типова, а отже, не конкретна; по-друге, документ більшою мірою орієнтований на економіку, на протипагу соціальній сфері та/чи інфраструктурним аспектам.

Аналогічно й щодо розробленого у Львівській області Інвестиційного паспорта регіону¹⁸³. Існування такого документа – невід’ємна умова ефективності управління процесами публічного інвестування. Однак результати аналізу цього документа дають підставу стверджувати про те, що він складений, найімовірніше, із позиції наявного природно-ресурсного забезпечення й потенціалу розвитку краю, а не за системою інвестиційних проєктів, реалізація яких узгоджена зі збалансованим просторово-територіальним розвитком області і її громад, та які вже реалізуються і будуть реалізовуватися, отож, інвестор може віднайти власне місце в такій системі. Тоді як важливі для суспільного розвитку проєкти, які не привабливі чи низько привабливі з позиції приватного інвестування, реалізовуватимуться коштом публічних інвестицій і ресурсів та існує розуміння, із яких джерел їх буде залучено: державного й місцевих бюджетів, кредитів і позик, внутрішніх запозичень органів місцевого самоврядування, міжнародних грантів, коштів населення й бізнесу, благодійної допомоги і т. ін.

Отже, є підстави говорити про наявність у Львівській області певної організаційно-управлінської системи публічного інвестиційного менеджменту. Водночас у ній практично відсутнє місце для публічного інвестування. По суті, регіональні органи влади можуть:

- 1) брати участь у реалізації Дорожньої карти Міністерства фінансів України щодо публічного інвестування через подання власних проєктів та очікування, що вони будуть включеними до Єдиного проєктного портфеля здійснення публічних інвестицій, а їх фінансування буде передбачене в державному бюджеті країни;
- 2) брати участь у проєктах Державного фонду регіонального розвитку (діяльність якого у 2022–2024 рр. призупинена), залучаючи

¹⁸³ Інвестиційний паспорт Львівщини. URL: <https://bulgaria.mfa.gov.ua/storage/app/sites/18/investitsiyiny-pasport-lvivshchini.pdf>.

кошти з державного бюджету та здійснюючи дофінансування проєктів із місцевих бюджетів;

- 3) залучати бюджетні інвестиції через представників регіону в депутатському корпусі Верховної Ради України;
- 4) передбачати й виділяти бюджетний інвестиційний ресурс у межах виконання обласних програм соціально-економічного розвитку;
- 5) залучати публічний інвестиційний ресурс із будь-яких не заборонених законодавством України джерел (міжнародна технічна фінансова допомога, гранти, запозичення та ін.).

Своєю чергою, органи місцевого самоврядування можуть:

- 1) виділяти власні бюджетні кошти на публічні інвестиційні цілі;
- 2) брати участь в інвестиціях у межах реалізації обласних програм соціально-економічного розвитку;
- 3) залучати публічний інвестиційний ресурс із будь-яких не заборонених законодавством України джерел (міжнародна технічна фінансова допомога, гранти, запозичення та ін.).

Отже, абсолютно не йдеться про існування й/чи спроби вибудування будь-якої регіональної системи публічного інвестування в регіональний / місцевий соціально-економічний розвиток. Такий стан справ потрібно змінювати й, на думку автора, на регіональному рівні має вестися значно проактивніша державна політика в цій сфері.

Провідними векторами вдосконалення системи управління процесами публічного інвестування повинні стати:

- а) ухвалення рішення про делегування завдань із формування й реалізації публічно-інвестиційної політики на відповідну структуру в системі регіональних органів виконавчої влади (наприклад, це може бути управління в структурі департаменту економічного розвитку обласної державної (військової) адміністрації або відокремлений спеціально створений із такою метою орган), відповідальну, передусім, за планування й координацію дій у цій сфері;
- б) інституціоналізація нормативно-методичних інструкцій зі здійснення процедурних аспектів у царині планування та обрання проєктів,

формування їх фінансово-інвестиційного забезпечення, зокрема планування й виділення коштів із місцевих бюджетів та залучення в таких цілях фінансування із державного бюджету, моніторингу й оцінювання стану реалізації проєктів, отриманих соціальних, економічних та інших ефектів;

- в) розвиток інфраструктури публічного інвестування, зокрема створення нових елементів акумулювання фінансових ресурсів, особливо задля залучення коштів населення, бізнесу, інших зацікавлених сторін;
- г) здійснення тактичних заходів, орієнтованих на подолання чинних найбільш значимих перешкод використання й розвитку інструментарію публічного інвестування в регіоні. Ідеться про розвиток лідерства щодо обґрунтування перспектив та залучення публічних інвестицій у проєкти секторально-галузевого розвитку регіональної / місцевої економіки, залучення на рівних засадах органів місцевого самоврядування до формування й реалізації публічно-інвестиційної політики; ув'язку залучення публічних інвестицій із реалізацією операційних завдань стратегій соціально-економічного розвитку громад; розвиток системи статистики публічного інвестування, особливо на рівні територіальних громад; планування заходів не тільки зі створення об'єктів інфраструктури, але й їх обслуговування після введення в експлуатацію протягом життєвого циклу функціонування;
- д) формування позитивного суспільного ставлення до публічного інвестування, покращення кадрового забезпечення публічно-інвестиційного менеджменту та провадження ефективної промоційної політики в цій сфері.

На основі узагальнення визначених вище сильних та слабких сторін системи управління процесами публічного інвестування на рис. 3.20 наведено здобутки й прогалини її формування та реалізації в Україні. Власне, на їх подолання й треба спрямувати проактивну державну регіональну політику в аналізованій сфері.

Сфери публічного менеджменту	Здобутки державної політики	Прогалини державної політики
☒ Інституційно-правова	✓ Наявність загальних рамкових умов та інституційно-правових основ для реалізації операцій публічного інвестування; ✓ законодавче унормування уніфікованих процедур управління публічними інвестиціями; ✓ запровадження стратегічного планування публічних інвестицій на національному й галузевому рівнях.	■ Відсутність єдиного уніфікованого НПА про публічне інвестування; ■ неінституціалізованість усього спектра його суб'єктів – учасників; ■ неврегульованість створення й функціонування елементів інфраструктури публічного інвестування; ■ відсутність законодавчих механізмів та інструментів залучення і використання коштів.
☒ Інституційно-організаційна	✓ Створення стратегічної інвестиційної ради; ✓ запровадження Єдиного проектного портфеля здійснення публічних інвестицій; ✓ формування національної системи довгострокового планування національного й галузево-секторального стратегічно-інституційного розвитку.	■ Несформованість організаційно-управлінської системи менеджменту публічного інвестування; ■ незастосування єдиної системи стратегічно-планових документів; ■ відсутність лідерства міністерств у формуванні секторальних пріоритетів інвестиційних проєктів; ■ проблеми якості планування проєктів.
☒ Господарсько-ресурсна	✓ Виділення бюджетних ресурсів на різних рівнях, а також залучення зовнішніх інвестицій, грантів тощо; ✓ використання інструменту фонду регіонального розвитку; ✓ надання організаційної й методичної підтримки регіональним і місцевим органам влади; ✓ надання грантів на консалтинг публічного інвестування.	■ Відсутність системності й узгодженості у фінансуванні на різних рівнях; ■ обмежена інституційна та фінансова спроможність ОМС; ■ нерозвиненість інфраструктури акумулювання фінансових ресурсів; ■ відсутність оцінки можливостей фінансування утримання створених у межах реалізації проєктів об'єктів.
☒ Міжрівнева та міжфункціональна	✓ Запровадження й активне використання інструменту Державного фонду регіонального розвитку; ✓ ухвалення ЗУ «Про співробітництво територіальних громад»; ✓ організація планування та реалізації проєктів за секторами й регіонами країни; ✓ поширення рекомендацій зі співпраці у сфері публічних інвестицій.	■ Відсутність балансу між секторами, центральними і місцевими органами влади; ■ нерозвиненість міжмуніципальної співпраці в інвестиційній сфері; ■ невикористання механізмів співфінансування проєктів із приватних джерел; ■ слабкість інвестиційного менеджменту на місцевому рівні.

Рис. 3.20. *Здобутки та прогалини формування та запровадження системи управління процесами публічного інвестування в Україні*

Джерело: авторська розробка.

Важливий висновок також полягає в тому, що проактивна державна політика як у частині активізації та масштабування, так і забезпечення високого рівня ефективності публічного інвестування в Україні, результативність якої має макро-, мезо- й місцеву складові, повинен передбачати впровадження системи узгоджених між собою заходів на всіх рівнях публічного менеджменту – центральному, регіональному і на рівні територіальних громад. В іншому разі вона не буде комплексною й не дасть тих результатів, які паритетні кращим світовим та, зокрема, європейським патернам у цій сфері, уключаючи виконання завдань відновлення соціально-економічного розвитку вітчизняних територій і громад на етапі повоєнної відбудови України.

Висновки до розділу 3

1. Результати аналізування обсягів і динамічних характеристик інвестування в Україні загалом, на регіональному та місцевому рівнях, зокрема, дають змогу стверджувати про наявність практик використання інструментарію вкладення публічних коштів, що позитивно. Разом із тим публічні інвестиції ще не відіграють своєї очікуваної повноцінної ролі в процесах розвитку й модернізації інфраструктури, формування системи елементів, критично необхідних для соціально-економічного прогресу в регіонах, територіях і громадах, не відповідають масштабам та значимості за внеском у регіональний розвиток як, наприклад, у регіонах і субрегіонах ЄС. Підтвердження цього – мала частка інвестицій із бюджетів різних рівнів у валових капітальних інвестиціях (14–17 % в Україні та 13–21 % – у Львівській області у 2024–2023 рр.); нестабільність як за величиною публічних інвестицій, так і за їх часткою в загальній структурі капіталовкладень; нижча активність і наявність тенденцій до зменшення обсягів виділення публічних інвестицій із місцевих бюджетів; невибудованість практики так званого системного строкового проєктного інвестування, відповідно, високий рівень залежності виділення коштів та реалізації проєктів від політичної й соціально-економічної ситуації в країні, бюджетно-

фінансових можливостей регіонів і громад. Це одна з причин, коли рік початку повномасштабної війни став найбільш кризовим з огляду на обсяги публічного інвестування та їх частку в загальних капітальних інвестиціях (в Україні обсяги інвестицій із державного бюджету у 2022 р. до 2021 р. скоротилися на 37,9 %, а з місцевих бюджетів – на 66,8 %).

2. Закономірно, що масштаби й ефекти публічного інвестування більш відчутні на регіональному рівні. На прикладі економіки Львівської області, підтверджено наявність чітко виражених тенденцій до збільшення обсягів публічних інвестицій (за 2018–2024 рр. обсяги інвестицій з обласного бюджету на будівництво освітніх закладів та установ зросли у 5,7 раза, медичних установ і закладів – в 11,2 раза, установ та закладів соціальної сфери – у 4,4 раза, споруд, установ і закладів фізичної культури та спорту – у 5,9 раза, інших об'єктів комунальної власності – у 25,0 разів). Однак, попри загальний тренд до збільшення масштабів публічного інвестування в регіоні (за кошт обласного бюджету), динаміка відповідних видатків (в окремих роках періоду 2018–2024 рр. вони відсутні, в окремі – збільшуються в рази, а в інші – мають тренд до критично різкого скорочення), а також рівень фактичного виконання бюджетних розписів (70–100 %) не стабільні, що вказує на ситуативний характер / підхід до планування й здійснення публічних інвестицій у регіоні. Парадоксально, однак на тлі загальнодержавного тренду до скорочення обсягів публічних інвестицій, починаючи з 2022 р., у Львівській області під час повномасштабного вторгнення забезпечено значно кращу якість (зросли обсяги й рівень виконання сягав 99–100 %) фінансування капітальних видатків з обласного бюджету. Позитивне те, що в регіоні практично на постійних засадах використовується інструмент реалізації публічних інвестиційних проєктів за рахунок субвенцій із місцевих бюджетів.

Проте загалом зроблено висновок про значну нестабільність і несистемність, певною мірою хаотичність процесів планування, відповідно – виділення коштів, та реалізації проєктів публічного інвестування в

регіоні. При тому наявні недоліки й у частині повноти фінансування важливих для соціально-економічного розвитку територій і громад публічних інвестиційних проєктів.

З іншого боку, високий рівень активності та ефективності (головно йдеться про залучення коштів практично з усіх можливих джерел фінансування публічних інвестицій, а також широко диверсифікований портфель інвестиційних проєктів) використання публічного інвестування на місцевому рівні (на прикладі м. Львова і Львівської міської територіальної громади). Указане слугує підтвердженням високого потенціалу публічного інвестування в системі інфраструктурного розвитку – прямої умови покращення якості життя й стимулювання економічного поступу – безпосередньо на місцевому рівні, особливо за ситуації критично обмеженого фінансового ресурсу в країні, яка воює.

3. Розроблено та апробовано методичний підхід до ідентифікації впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України, що передбачає реалізацію трьох етапів: формування системи інформаційно-аналітичного базису дослідження публічного інвестування й соціально-економічного розвитку регіонів; кластерування регіонів за обсягами та рівнями публічного інвестування; виявлення ступеня чутливості параметрів соціально-економічного розвитку регіонів до публічних інвестицій із державного й місцевого бюджетів, ідентифікація характеру та сили впливу публічного інвестування на розвиток регіонів.

Систематизація регіонів за обсягами й рівнями публічного інвестування в проєкції двох векторів – із державного та місцевого бюджетів – дала змогу виділити чотири кластери регіонів: із найбільшими обсягами публічних інвестицій (особливо з місцевого бюджету); із помірними обсягами інвестицій, але високими рівнями публічного інвестування; із малими обсягами та рівнями публічного інвестування з державного й місцевих бюджетів; із найменшими обсягами інвестицій і критичним рівнем публічного інвестування (особливо з місцевих бюджетів).

На основі VAR-моделювання виявлено міру чутливості соціально-інфраструктурного та економічного розвитку регіонів України до зміни

обсягів публічного інвестування з державного й місцевих бюджетів. Встановлено, що в областях із високими обсягами інвестицій (І кластер) чутливість соціально-інфраструктурних показників до публічних інвестицій із державного бюджету є низькою, що вказує на стабільність та ефективне використання вже наявних інвестиційних ресурсів. Чутливість показників економічного розвитку регіонів із високими рівнями публічного інвестування до зміни обсягів інвестицій є високою (коефіцієнти еластичності коливаються від 0,985 до 4,87). Регіони з низькими та критичними обсягами публічного інвестування (III і IV кластери) з державного бюджету демонструють високий рівень чутливості до показників соціально-інфраструктурного розвитку й окремих показників економічного поступу (кількості малих суб'єктів господарювання, рівень утилізації відходів).

Встановлено, що публічне інвестування з місцевого бюджету має значний вплив на розвиток економіки регіонів, але меншою мірою в порівнянні з інвестиціями з державного бюджету. Виявлено закономірність, що роль місцевих інвестицій є особливою в забезпеченні соціально-інфраструктурної компоненти розвитку (особливо щодо забезпеченості населення бібліотеками, клубами, закладами для інвалідів). Для областей із низьким і критичним рівнями публічних інвестицій із місцевого бюджету зафіксовано позитивний вплив на рівень утилізації відходів, обсяги будівельних робіт.

Для виявлення характеру та сили впливу публічного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів використано два методи моделювання – побудову аксонометричних моделей лінійної регресії й моделювання на основі опорних векторів. Лінійне моделювання дало змогу виявити прямий вплив публічних інвестицій на параметри розвитку регіонів, а моделювання на основі опорних векторів – встановити циклічні та синусоїдальні залежності між змінними. За результатами лінійного моделювання встановлено, що нарощення публічного інвестування в областях із значними обсягами інвестицій сприятиме зростанню кількості лікарняних ліжок і житлового фонду

(на 1,1 % і 0,04 % відповідно). Доведено, що вплив публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України має лінійний і циклічний характер, залежить від обсягів і рівнів фінансування. У регіонах із високими рівнями публічних інвестицій спостерігається нелінійний ефект, зокрема у сферах охорони здоров'я, культури й житлового будівництва. У регіонах із помірними обсягами інвестицій характер такого впливу комбінований, циклічний, властивий для розвитку сектору малого підприємництва й інноваційної діяльності. У регіонах із низькими і дуже малими обсягами публічного фінансування спостерігається лінійний вплив на основні соціальні показники та сигмоїдальний – для інфраструктурного й економічного розвитку.

4. Із використанням системно-структурного аналізування виявлено сильні й слабкі сторони вітчизняної регіональної політики у сфері публічного інвестування. Зокрема, констатовано розуміння важливості цього інструменту, відповідно актуальність його застосування як стосовно досягнення цілей збалансованого розвитку країни, її регіонів та громад, так і швидкої якісної відбудови в повоєнний період. Однак, попри певні активні дії з удосконалення державного регулювання в цій сфері на центральному рівні управління, доведено, що діяльність у цій сфері в областях і громадах критично слабка. Відтак, для покращення якості регіональної публічно-інвестиційної політики органам влади потрібно застосовувати інструменти, орієнтовані на усунення критичних проблемних аспектів і прогалин в цій сфері, які стосуються відсутності Закону України «Про публічні інвестиції», неінституціалізованості всього спектра його суб'єктів – учасників, нерегульованості всіх аспектів створення й функціонування елементів інфраструктури публічного інвестування, незакріпленості чітких механізмів та інструментів залучення й використання коштів (інституційно-правова компонента); несформованості організаційно-управлінської системи менеджменту публічного інвестування та єдиної системи стратегічно-планових документів, низького рівня лідерства міністерств у формуванні секторальних пріоритетів інвестиційних проєктів, все ще низької якості планування

проектів (інституційно-організаційна складова); відсутності системності й узгодженості у виділенні коштів на різних рівнях; обмеженої інституційна та фінансова спроможність органів місцевого самоврядування, нерозвиненості елементів повноцінної інфраструктури акумулювання фінансових ресурсів (господарсько-ресурсний блок); відсутності балансу між секторами, центральними й місцевими органами влади, нерозвиненості алгоритмів та практик міжмуніципальної співпраці в публічно-інвестиційній сфері, обмеженості активностей із застосування механізмів співфінансування проектів із приватних джерел, усе ще слабкості інвестиційного менеджменту на місцевому рівні (багаторівнева та міжфункціональна співпраця).

РОЗДІЛ 4

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР, ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ВІЙНИ Й ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

4.1. Трансформація парадигми управління публічними інвестиціями в умовах війни та післявоєнної відбудови в Україні

Потреба модернізації вітчизняної системи управління публічними інвестиціями назріла давно. Однак в умовах повномасштабної військової агресії російської федерації проти України забезпечення ефективного та прозорого розподілу й витрачання власних та залучених фінансових ресурсів стало нагальним.

Війна спричинила масове руйнування та пошкодження інфраструктури, відбудова якої, за оцінками¹⁸⁴, обійдеться Україні в 524 млрд дол. США (станом на 1 січня 2025 р.). Результатом тривалої воєнної агресії проти України стало значне погіршення фінансової спроможності державного й місцевих бюджетів, а також, що позитивно, налагодження тривалої та системної зовнішньої фінансової підтримки України. До такої підтримки залучено як іноземні уряди й наднаціональні структури, так і міжнародні фінансові інституції, а її ключовою умовою є ефективне та прозоре використання реципієнтом залучених коштів.

Для Української економіки характерна наявність великої кількості потоків капітальних інвестицій із різним рівнем розроблення нормативно-правових рамок управління (табл. 4.1), неузгодженістю й несистемністю впливу на розвиток територій. Такі умови не сприяють прозорості та ефективності управління публічними інвестиціями. Адже різна складність правил і процедур залучення ресурсів забезпе-

¹⁸⁴ UKRAINE. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). February 2022 – December 2024. February 2025, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>.

чують ініціаторам проєктів можливість маневрувати для полегшення доступу до них, що є поприщем для розвитку корупційних процесів.

Таблиця 4.1

**Система управління потоками капітальних інвестицій
в Україні, станом на 2021 р.**

Відомство, що здійснює нагляд	Джерело капітальних інвестицій	Нормативно-правова основа управління капітальними інвестиціями на етапах		
		оцінка та експертиза	відбір проєктів	моніторинг
1	2	3	4	5
Міністер- ство еко- номіки України	<i>Публічні інвестиційні проєкти</i>	Постанова КМУ № 571 від 22.07.2015 р. Наказ Міністерства економіки України № 1865 від 22.12.2017 р.	Постанова КМУ № 571 від 22.07.2015 р.	Постанова КМУ № 571 від 22.07.2015 р. Наказ Мініс- терства еконо- міки України № 1785 від 22.12.2017 р. Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007
	<i>Державно- приватне партнер- ство</i>	Закон України «Про концесію» № 155 від 3.10.2019 р. Закон України «Про державно- приватне парт- нерство» № 2404 від 1.07.2010 р. Методичні реко- мендації щодо державно-приват- ного партнерства	Закон України «Про концесію» № 155 від 3.10.2019 р. Закон України «Про державно- приватне парт- нерство» № 2404 від 1.07.2010 р. Оголошення про конкурс із дер- жавно-приватно- го партнерства Методичні рекомендації	Закон України «Про CONCE- сію» № 155 від 3.10.2019 р. Закон України «Про держав- но-приватне партнерство» № 2404 від 1.07.2010 р. Методичні ре- комендації що- до державно- приватного партнерства

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
			щодо державно-приватного партнерства	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007
Державне агентство автомобільних доріг України	<i>Державний дорожній фонд (капітальні вкладення)</i>	Правил не встановлено	Наказ Міністерства інфраструктури України та Міністерства фінансів України № 573/1019 від 21.09.2012 р.	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
	<i>Державний дорожній фонд (субвенція)</i>	Правил не встановлено	Правила на рівні областей	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України	<i>Природоохоронні заходи</i>	Правил не встановлено	Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України № 194 від 12.06.2015 р.	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
	<i>Державний фонд розвитку водного господарства</i>	Правил не встановлено	Правил не встановлено	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Міністерство розвитку громад та територій	<i>Державний фонд регіонального розвитку</i>	Постанова КМУ № 196 від 18.03.2015 р.	Постанова КМУ № 196 від 18.03.2015 р.	Постанова КМУ № 196 від 18.03.2015 р. Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Міністерство фінансів України	<i>Фінансування та кредитні кошти</i>	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р.	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р.	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р.

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	<i>МФО через державний бюджет</i>			Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
	<i>Кредитні кошти МФО під державні гарантії</i>	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р.	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р.	Постанова КМУ № 70 від 27.01.2016 р. Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
	<i>Субвенція на соціально-економічний розвиток територій</i>	Правил не встановлено	Правил не встановлено	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Галузеві міністерства	<i>Інші субвенції на здійснення капітальних вкладень</i>	Правил не встановлено	Правил не встановлено	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Галузеві міністерства, Міністерство фінансів України	<i>Внутрішні кредитні кошти під державні гарантії</i>	Наказ Міністерства економіки України № 724 від 19.06.2012 р. Наказ Міністерства економіки України № 1279 від 13.11.2012 р. Постанова КМУ № 701 від 9.06.2011 р. Наказ Міністерства економіки України № 243 від 13.03.2013 р.	Постанова КМУ № 835 від 13.11.2013 р.	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.

Закінчення таблиці 4.1

1	2	3	4	5
		Постанова КМУ № 131 від 23.02.2011 р.		
Галузеві міністер- ства, Міні- стерство економіки України, Міжвідом- ча комісія	<i>Інфра- структурні облігації</i>	Постанова КМУ № 1245 від 17.11.2021 р. Наказ Міністер- ства економіки України № 724 від 19.06.2012 р. Наказ Міністер- ства економіки України № 243 від 13.03.2013 р.	Постанова КМУ № 1245 від 17.11.2021 р.	Постанова КМУ № 1245 від 17.11.2021 р. Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.
Галузеві міністерст- ва, Міністер- ство фінан- сів України	<i>Власні кошти державних підприємств</i>	Правил не встановлено	Правил не встановлено	Постанова КМУ № 903 від 11.07.2007 р.

Джерело: складено автором на основі¹⁸⁵.

Наприклад, проєкти в галузі дорожнього господарства можуть проходити відбір у межах різних потоків – як проєкти Державного дорожнього фонду, як публічні інвестиційні проєкти; аналогічно проєкти у сфері охорони навколишнього природного середовища тощо. Кошти з державного бюджету на розвиток регіонів та територіальних громад також можуть надходити через різні потоки публічних інвестицій, щодо яких сформовані різні правила управління процесом (зокрема більшість субвенцій не мають чітко сформованого алгоритму відбору й управління проєктами).

¹⁸⁵ Україна. Управління державними інвестиціями. Звіт про діагностичне оцінювання. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220101172369438/pdf/P172441-216f7e2f-8dfb-4e0e-8e09-eb7a3d59dad6.pdf>.

Як результат, 62,4 % інвестицій державного бюджету та 71,1 % інвестицій у регіональний розвиток у 2021 р. здійснювалися поза формальною процедурою відбору (тобто без урахування норм Бюджетного кодексу України та Постанови Кабінету Міністрів України № 571 від 22 липня 2015 р. про відбір проєктів міжвідомчою комісією) (рис. 4.1).

Міжнародні інституції (зокрема МВФ та Світовий Банк) неодноразово проводили оцінювання й аналіз розвитку вітчизняної системи управління публічними інвестиціями, на основі якого аргументували потребу її реформування. На сучасному етапі основними стимулами активізації реформи в нашій країні є фінансова залежність від зовнішніх донорів і євроінтеграційний курс держави. Така специфіка накладає на державу численні обмеження й водночас формує зобов'язання з наближення системи управління публічними інвестиціями до європейських норм, стандартів і процедур. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз наявних моделей і практик управління публічними інвестиціями в країнах Європейського Союзу, що слугують орієнтиром для подальшого реформування в Україні.

Рис. 4.1. Публічні інвестиції в Україні в розрізі процедур відбору, 2018–2021 рр., %
 Джерело: складено на основі¹⁸⁶.

¹⁸⁶ Україна. Управління державними інвестиціями. Звіт про діагностичне оцінювання. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220101172369438/pdf/P172441-216f7e2f-8dfb-4e0e-8e09-eb7a3d59dad6.pdf>.

Реформування управління публічними інвестиціями в країнах ЄС триває з 2010 р. На сучасному етапі такі процеси відбуваються в понад десяти країнах ЄС: Естонії, Литві, Польщі, Румунії, Греції, Італії, Франції, Іспанії, Ірландії та ін.

Попри тривалий період модернізації системи, згідно з оцінками МВФ, ЄС втрачає близько 1/5 фінансового ресурсу, що вкладено у вигляді публічних інвестицій у розвиток інфраструктури, через недостатню ефективність процедур¹⁸⁷. Це пов'язано з тим, що системи управління публічними інвестиціями в країнах-членах ЄС суттєво різняться (через різні підходи до формування й функціонування національних інститутів, організації взаємодії між рівнями управління, специфіку процедур тощо) та перебувають на різних стадіях реформування. Проте концепція й загальний алгоритм управління публічними інвестиціями є ідентичними (рис. 4.2).

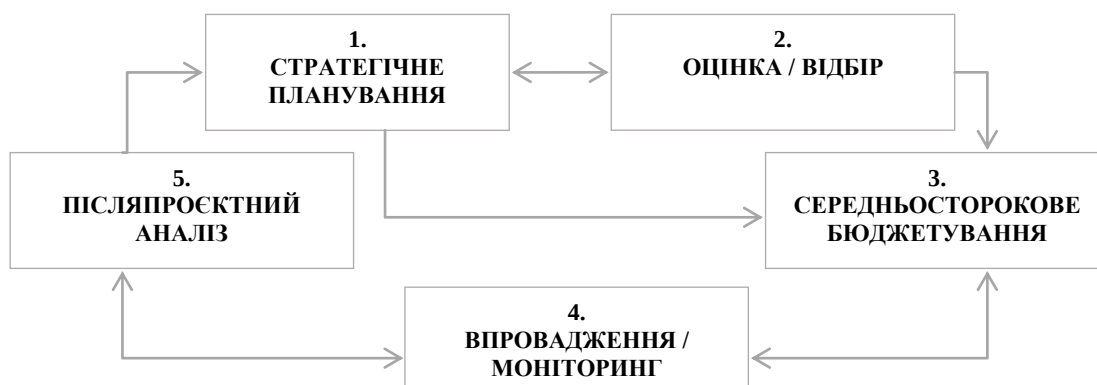

Рис. 4.2. Цикл управління публічними інвестиціями в країнах ЄС
Джерело: складено за¹⁸⁸.

Алгоритм управління публічними інвестиціями в країнах ЄС містить п'ять основних елементів.

¹⁸⁷ Baum A., Mogues T., and Verdier G. Getting the Most from Public Investment. Chapter 1 in *Well Spent: How Strong Infrastructure Governance Can End Waste in Public Investment*, edited by Schwartz G., Fouad M., Hansen T., and Verdier G., International Monetary Fund, Washington, DC. 2020. URL: <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2020/09/WELL-SPENT-How-Strong-Infrastructure-Governance-Can-End-Waste-in-Public-Investment.pdf>.

¹⁸⁸ Manescu C. B. New Evidence on the Quality of Public Investment Management in the EU. *European Economy. Discussion. Paper 177*. December 2022. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/3c3d7d5b-c9da-4d16-95c5-1c971be6b0d5_en?filename=dp177_en.pdf.

1. Довгострокове стратегічне інвестиційне планування передбачає розроблення й прийняття планового документа національного масштабу, забезпечення ефективної та повної координації цього документа із секторальними, регіональними й локальними стратегіями розвитку. Стратегічне планування покладено в основу оцінки та відбору проєктів, тому під час цього етапу відбувається перевірка проєктів на відповідність цілям стратегії розвитку й наявність у плані заходів із її реалізації. Подвійний зв'язок між елементами «Оцінка / відбір» та «Стратегічне планування» вказує на адаптивний підхід до стратегічного планування, коли шляхом зворотного підходу – чи стратегічні пріоритети відповідають постійно змінним умовам і практичним аспектам реалізації проєктів? – відбувається звірка результатів стратегічного планування і їх коригування / адаптація до відповідних умов. Більшість країн-членів ЄС мають розвинене стратегічне планування, однак ієрархічні зв'язки та сфери впливу документів державного планування, зв'язок із системою бюджетування сильно різняться¹⁸⁹.

2. Оцінка та відбір проєктів – стандартизовані процедури оцінки й відбору проєктів є поширеними в ЄС, однак цей етап управління публічними інвестиціями має свої особливості в країнах-членах. Загалом він може включати декілька стадій: попередню оцінку (розгляд концепції: перевірка обґрунтування проєкту, його відповідності стратегічним цілям, розгляд альтернатив тощо); аналіз техніко-економічного обґрунтування, що містить технічні та економічні виміри проєкту; незалежні огляди проєктів; відбір на основі результатів проведених оцінок і рекомендацій. Найменш поширеними в країнах є незалежні додаткові перевірки. Цей інструмент застосовують в управлінні публічними інвестиціями у Великій Британії, Франції, Ірландії та Нідерландах. Ключовими критеріями для позитивної оцінки проєктів у більшості країн ЄС є доступність і співвідношення позицій «вартість реалізації – якість».

¹⁸⁹ Levine R., Renelt D. A sensitivity analysis of cross-country growth regressions. *American Economic review*. 1992. Vol. 82. № 4. P. 943–963.

3. Середньострокове бюджетування – один із ключових чинників у системі управління публічними інвестиціями, який забезпечує зміцнення зв'язку між стратегічними документами та щорічними бюджетними рішеннями і багаторічними планами реалізації інвестиційних проєктів. Поширеними інструментами в межах середньострокового бюджетного планування в країнах ЄС є напрацювання документів, що містять орієнтовні обсяги капітальних видатків на наступні бюджетні періоди (*forward capital estimates*), у той час як багаторічні зобов'язання (*multi-annual commitment appropriations*) трапляються рідко.

4. Впровадження та моніторинг є важливим етапом у процесі управління публічними інвестиціями. Реалізація цього етапу ґрунтується на планах виконання проєктів, що інтегровані із системою бюджетного планування. Процес впровадження супроводжується постійним моніторингом, який забезпечують органи, які відповідальні за бюджетні асигнування. У країнах ЄС поширеним є проведення моніторингу на центральному рівні управління з використанням єдиних електронних систем. Важливо, що у випадку, коли розвиток і реалізація проєктів відбуваються всупереч плановим показникам, переважно простежується їх коригування, а припинення проєкту як рішення в системі управління публічними інвестиціями трапляється дуже рідко.

5. Післяпроєктний аналіз передбачає формування звітності про завершення проєктів і проведення комплексних ретроспективних оцінок процесу. Ретроспективні оцінки є поширеною практикою в країнах ЄС, вони зазвичай охоплюють лише окремі підгрупи проєктів, тобто є вузькоорієнтованими. Натомість поширення повноцінних реєстрів публічних інвестиційних проєктів обмежене окремими секторами економіки – переважно такими, як транспорт або енергетика.

Незважаючи на єдиний алгоритм формування й дії системи управління публічними інвестиціями, підходи до його реалізації на практиці в країнах ЄС суттєво різняться. Зокрема, у Рамковій програмі економічного врядування ЄС, що прийнята у 2024 р., взято курс на досягнення повного узгодження публічного інвестування та середньострокового

бюджетування, що свідчить про незавершеність процесу¹⁹⁰. Промовистим свідченням різниці підходів і навіть недостатньої ефективності процедур є системні відмінності в управлінні проєктами, співфінансування яких відбувається зі структурних фондів ЄС, та тих, котрі в складі фінансового ресурсу для реалізації не мають цього джерела коштів (рис. 4.3).

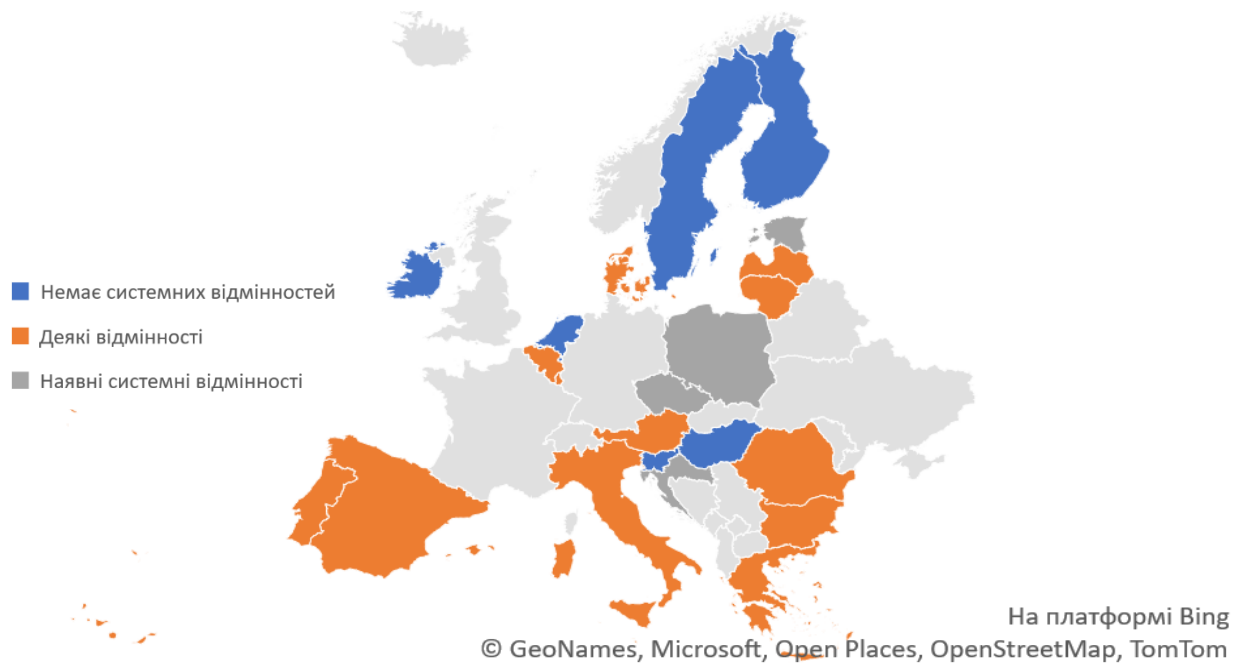

Рис. 4.3. *Наявність системних відмінностей у процедурах управління публічними інвестиціями в ЄС, співфінансування яких відбувається зі структурних фондів ЄС, та такими, які в складі фінансового ресурсу для реалізації не мають такого джерела коштів, 2022 р.*

Джерело: складено на основі¹⁹¹.

Значні відмінності в процедурах управління характерні для Польщі, Чехії, Хорватії та Естонії, для більшості країн-членів притаманні деякі відмінності на окремих етапах процесу, лише в небагатьох з аналізованих (Словенії, Швеції, Нідерландів, Ірландії, Угорщини й Фінляндії) немає суттєвої різниці в алгоритмах процедур управління

¹⁹⁰ Ramirez M. D., Nazmi N. Public investment and economic growth in Latin America: an empirical test. *Review of Development Economics*. 2003. Vol. 7. № 1. P. 115–126.

¹⁹¹ Manescu C. B. The Planning of Public Investments in EU Member States: Long-Term Strategy, Selection & Budgeting. *Discussion Paper* 213. December 2024. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/77b1baec-3023-4361-96d6-cf0b0e2ba0f6_en?filename=dp213_en.

публічними інвестиціями. Зазвичай, управління проєктами, що співфінансуються зі структурних фондів ЄС, відбувається за значно суворішими та чітко визначеними правилами. Для них характерні:

- 1) вищий рівень координації процесу з чіткими алгоритмами планування, впровадження, моніторингу й післяпроєктного аналізу;
- 2) більш ефективна система бюджетного планування – на основі семирічних угод про партнерство, що узгоджені Європейською комісією, – у той час як на національному рівні планування публічних інвестицій часто здійснюється на щорічній основі;
- 3) чіткі процедури оцінки й відбору проєктів; наявність екологічних критеріїв відбору як обов’язкової складової частини;
- 4) більша ймовірність успішного завершення проєкту.

Проєкти, які реалізуються без залучення фінансування зі структурних фондів ЄС, «проходять» спрощені процедури управління. Відмінності, котрі спостерігаємо, зумовлені різною готовністю національних урядів впроваджувати цілісні системи управління публічними інвестиціями з деталізованими алгоритмами відбору та реалізації проєктів, що обов’язково супроводжуватиметься бюрократизацією процесу й утрудненням доступу до фінансових ресурсів для суб’єктів, що подають і реалізують проєкти.

Хоча основними стимулами активізації реформи управління публічними інвестиціями в нашій країні на сучасному етапі є фінансова залежність від зовнішніх донорів та євроінтеграційний курс держави, що «накладає» численні обмеження й зобов’язання, процес удосконалення системи розпочався у 2015 р., із початком реформ у напрямі децентралізації, коли прийнято низку законодавчих і нормативно-правових актів щодо процедур оцінки та відбору, моніторингу й коригування інвестиційних проєктів (див. табл. 4.1). Це значною мірою посприяло покращенню ефективності системи управління публічними інвестиціями в Україні до порівнюваних країн у світі (країн, що розвиваються), однак Україна все ще суттєво відстає за багатьма аспектами процесу управління (рис. 4.4).

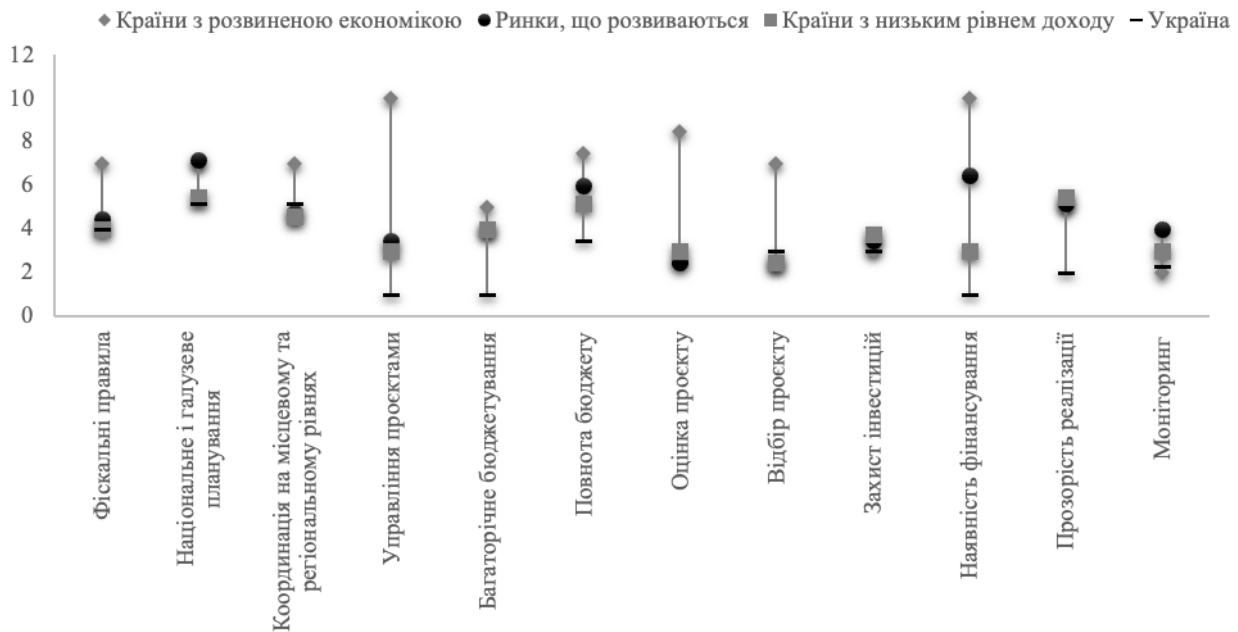

Рис. 4.4. Порівняння рейтингу інституцій управління публічними інвестиціями України та груп країн світу, 2016 р.

Джерело: складено на основі¹⁹².

Новий етап реформування системи розпочався у 2023 р. й значною мірою ґрунтується на результатах діагностичного оцінювання¹⁹³, що проведене Світовим банком у співпраці з Міністерством економіки України у 2021–2022 рр., а також звіті МВФ із результатами оцінки управління публічними інвестиціями в Україні¹⁹⁴.

Серед ключових висновків експертів Світового банку та МВФ – визнання системи управління публічними інвестиціями однією з найслабших ланок управління публічними фінансами в Україні. Її неефективність має багато практичних наслідків, серед яких потрібно акцентувати на двох ключових.

По-перше, постійному збільшенні кількості незавершених / припинених проєктів, що є результатом перевищення вартості портфеля

¹⁹² Pritchett L. Understanding patterns of economic growth. *The World Bank Economic Review*. 2000. Vol. 14. № 2. P. 221–250.

¹⁹³ Україна. Управління державними інвестиціями. Звіт про діагностичне оцінювання. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220101172369438/pdf/P172441-216f7e2f-8dfb-4e0e-8e09-eb7a3d59dad6.pdf>.

¹⁹⁴ Ukraine. Public Investment Management Assessment. *IMF Country Report*. № 19/356. 2016. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/1UKREA2019008.pdf>.

поточних публічних інвестиційних проєктів над фінансовою спроможністю державного та місцевих бюджетів. Зокрема, у 2021 р. орієнтовний обсяг потреб у фінансуванні публічних інвестиційних проєктів становив 79,2 млрд грн, а видатки, передбачені в бюджеті на їх виконання, коливалися в межах 4 млрд грн, тобто лише 5,1 % від задоволеної суми.

По-друге, завищення вартості будівництва в Україні до рівня ЄС та США, попри значно меншу вартість робочої сили призведе до нераціонального витрачання фінансових ресурсів¹⁹⁵. Така тенденція є результатом відсутності дієвої системи оцінювання, відбору та моніторингу реалізації інвестиційних проєктів, що дає змогу забезпечити «ручний» розподіл фінансових ресурсів, часто, на корупційних засадах, що й забезпечує підвищення вартості реалізації.

Слабкими сторонами системи управління публічними інвестиціями, відповідно до діагностичного дослідження Світового банку, є:

- 1) фрагментарність і неузгодженість процедур управління публічними інвестиціями, відсутність термінологічної чіткості у визначенні ключових понять;
- 2) недостатня інтегрованість систем стратегічного планування та управління публічними інвестиціями на державному, регіональному й місцевому рівнях;
- 3) слабкий зв'язок між плануванням публічних інвестицій і бюджетним процесом, що унеможливорює достатнє ресурсне забезпечення реалізації пріоритетних проєктів соціально-економічного розвитку;
- 4) відсутність цілісних уніфікованих процедур на всіх етапах інвестиційного циклу – від підготовки, оцінки й пріоритезації до відбору, реалізації, моніторингу та контролю проєктів публічного інвестування;
- 5) недостатня інституційна спроможність органів влади та органів місцевого самоврядування забезпечити виконання функцій у межах управління публічними інвестиціями;

¹⁹⁵ Україна. Управління державними інвестиціями. Звіт про діагностичне оцінювання. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220101172369438/pdf/P172441-216f7e2f-8dfb-4e0e-8e09-eb7a3d59dad6.pdf>.

б) низький рівень управління публічними активами та відсутність повної інформаційної бази (зокрема реєстрових даних), необхідної для стратегічного й операційного планування публічних інвестицій.

У грудні 2023 р. Кабінет Міністрів України схвалив Дорожню карту реформування управління публічними інвестиціями¹⁹⁶ (далі – Дорожня карта) як рамковий документ реформи, в основі якого – рекомендації Світового банку, МВФ, європейські практики й акцент на специфіку повоєнної відбудови. У документі наведено концепцію реформування системи управління публічними інвестиціями (рис. 4.5), у тому числі акцентовано на таких ключових аспектах:

- 1) запропоновано запровадження єдиної термінології з метою уніфікації підходів для здійснення інвестицій, розмежування інвестицій та інших видів капітальних видатків (ремонтних робіт, невеликих закупівель обладнання в межах операційної діяльності тощо);
- 2) визначено основних учасників системи й розподіл ролей між ними (рис. 4.5);
- 3) наведено алгоритм інвестиційного процесу (рис. 4.5):
 - стратегічне та середньострокове бюджетне планування як обов’язкова умова прийняття рішення про здійснення публічних інвестицій:
 - а) удосконалення національної системи стратегічного планування: довгостроковий документ національного розвитку (містить стратегічні цілі за сферами політики й показники їх досягнення та макрофінансову рамку на певний період) → секторальні стратегії +

Державна стратегія регіонального розвитку (основа для стратегічних планувальних документів регіонів і громад) → регіональні стратегії → стратегії розвитку територіальних громад);

- б) поєднання стратегічних пріоритетів та фінансових ресурсів на середньострокову перспективу: на національному рівні

¹⁹⁶ Дудкін П., Дудкіна О. Структурні трансформації розвитку регіональної економіки та їх інституційне забезпечення. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 4 (29). С. 92–97.

- забезпечуватиметься в межах Бюджетної декларації, на місцевому рівні – середньострокового прогнозу місцевого бюджету;
- в) розроблення й подання концепцій (профілів) публічних інвестиційних проєктів → їх розгляд і пріоритезація міністерствами економіки, фінансів та розвитку громад і територій (відповідно до функцій кожного та стратегічних пріоритетів) →
- розроблення публічних інвестиційних проєктів на основі відібраних концепцій → формування портфелю проєктів → формування (з урахуванням граничних видатків) та схвалення Стратегічною інвестиційною радою Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій, його затвердження разом із Бюджетною декларацією;
 - відбір та затвердження публічних інвестиційних проєктів для фінансування згідно з чітко визначеним алгоритмом:
 - а) розроблення й подання ініціаторами проєктних пропозицій для концепцій (профілів) публічних інвестицій, що відібрані до Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій;
 - б) оцінка поданих інвестиційних проєктів: проєкти вартістю понад 300 млн грн оцінюються Міністерством економіки України; решта проєктів – галузевими міністерствами;
 - в) допущення проєктів із позитивною оцінкою до щорічного відбору Міжвідомчою комісією, до складу якої входять представники міністерств ключових учасників процесу, і їх відбір для отримання державного фінансування;
 - реалізація публічних інвестиційних проєктів на основі комплексних планів, що розроблені відповідальними виконавцями, їх постійний супровід і моніторинг стану виконання міністерствами (відповідно до функцій кожного) із широкою інтеграцією в процес інструментів цифровізації;
 - аудит та оцінка реалізації Рахунковою палатою та Державною аудиторською службою з метою підвищення ефективності й результативності здійснення бюджетних видатків;

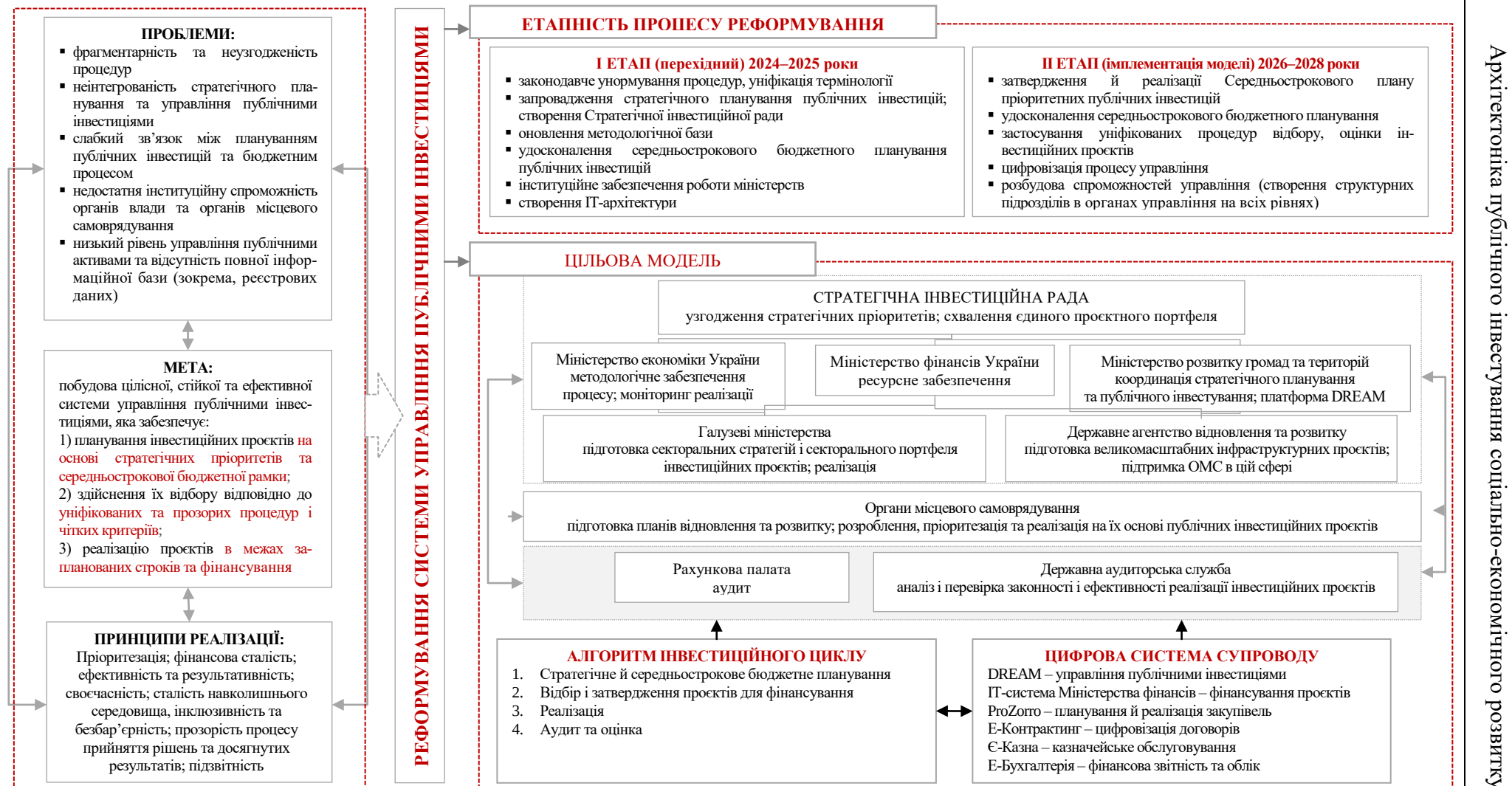

Рис. 4.5. Концептуальна схема реформування системи управління публічними інвестиціями в Україні
Джерело: складено на основі Дорожньої карти реформування системи управління публічними інвестиціями.

- 4) обґрунтовано доцільність запровадження аналогічного алгоритму управління публічними інвестиціями, фінансування яких забезпечено з місцевого бюджету або у вигляді місцевих гарантій (передбачена цифровізація процесу (унесення проєктів до системи DREAM), розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування (зокрема створення окремих підрозділів з управління публічними інвестиціями), поєднання стратегічного, бюджетного та інвестиційного аспектів управління);
- 5) запропоновано створення єдиної цифрової системи супроводу процесу управління публічними інвестиціями (рис. 4.5);
- 6) визначено напрями посилення інституційної спроможності управління публічними інвестиціями:
 - оновлення методологічної бази для всіх етапів інвестиційного циклу та всіх учасників процесу;
 - створення нових і посилення наявних підрозділів управління публічними інвестиціями в органах центральної влади та органах місцевого самоврядування;
 - створення центрів експертизи управління публічними інвестиціями й розроблення механізмів залучення зовнішньої експертизи.

Хоча Дорожня карта як рамковий документ реформи містить доволі детальний алгоритм змін, чітке розуміння специфіки процесу, його переваг і ризиків впровадження можливе лише за умови прийняття нормативно-правових документів, які забезпечать, по-перше, повне структурування функцій та обов'язків усіх учасників, по-друге – чітку ідентифікацію типів проєктів, які підпадають під процедуру; по-третє – прозорі правила відбору проєктів і публічність їх реалізації. Тому акцентовуємо увагу на проблематиці впровадження нової моделі управління публічними інвестиціями у вітчизняну систему публічного управління.

4.2. Інституційні засади та бар'єри на шляху модернізації системи управління публічними інвестиціями як основи збалансованого регіонального розвитку

Система управління публічними інвестиціями в Україні зазнала суттєвих змін унаслідок повномасштабної війни: вона перейшла від

стратегічного планування до реагування на нагальні потреби, що ще більше посилює проблеми недостатньої прозорості процесу розподілу інвестиційних ресурсів та його координації. Незважаючи на збільшення донорської підтримки, відсутність єдиного центру ухвалення рішень, низький рівень залучення громад і регіонів, невизначеність пріоритетів створюють ризики для ефективності відновлення. А порівняння української системи з практиками ЄС давно демонструє потребу в посиленні інституційної спроможності, комплексному плануванні та запровадженні цілісної системи управління інвестиціями, здатної забезпечити не лише фізичне відновлення, а й сталий розвиток регіонів.

У цьому контексті доцільним є дослідження сучасного стану впровадження реформи управління публічними інвестиціями з такої позиції: чи готова система публічного управління в Україні до впровадження нової моделі? Якими є інституційні засади її реалізації на практиці?

Станом на травень 2025 р. нормативно-правова рамка реформи системи управління публічними інвестиціями неповна, нараховує вісім актів (табл. 4.2) і перебуває в стані формування. Відповідно, на сучасному етапі говорити про ефективність нової моделі, повноту охоплення всіх ланок процесу управління публічними інвестиціями, її сильні та слабкі сторони не доводиться.

Таблиця 4.2

Нормативно-правова база процесу управління публічними інвестиціями, станом на квітень 2025 р.

Назва документа	Короткий зміст
1	2
Про утворення Стратегічної інвестиційної ради. <i>Постанова КМУ № 549 від 14 травня 2024 року</i>	Утворено <i>Стратегічну інвестиційну раду</i> . Визначено її склад, до якого входять прем'єр-міністр та міністри КМУ. Прийнято Положення про Стратегічну інвестиційну раду, де її визначено як тимчасовий консультативно-дорадчий орган КМУ

Продовження таблиці 4.2

1	2
Про затвердження плану заходів із реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 роки. <i>Розпорядження КМУ № 588-р від 18 червня 2024 року</i>	Містить детальний <i>план заходів із реалізації реформи</i> управління публічними інвестиціями з визначенням строку виконання, відповідальних виконавців, очікуваних результатів та джерел фінансування
Деякі питання підготовки, подання, оцінки та критеріїв пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проєктів на 2025 рік. <i>Постанова КМУ № 903 від 9 серпня 2024 року</i>	Затверджено <i>Порядок підготовки, подання, оцінки та визначення критеріїв пріоритезації концепцій</i> публічних інвестиційних проєктів на 2025 р.
Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо актуалізації та вдосконалення деяких положень. <i>Закон України № 4225-IX від 16 січня 2025 року</i>	1. Оновлено термінологію: уведено поняття «публічні інвестиції», «публічний інвестиційний проєкт», «програма публічних інвестицій» та «єдиний проєктний портфель публічних інвестицій». 2. Унесено зміни до процедури планування та реалізації інвестицій. 3. Унесено зміни до порядку функціонування Державного фонду регіонального розвитку та Державного дорожнього фонду. 4. Передбачено посилення прозорості та підзвітності під час підготовки й реалізації інвестиційних проєктів. 5. Уточнено повноваження Рахункової палати.
Деякі питання розподілу публічних інвестицій. <i>Постанова КМУ № 232 від 28 лютого 2025 року</i>	Передбачено утворення <i>Міжвідомчої комісії з питань розподілу публічних інвестицій</i> , визначено її склад та положення про її діяльність. Затверджено <i>Порядок розподілу коштів державного бюджету на підготовку та реалізацію</i>

Продовження таблиці 4.2

1	2
	публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій. Ключовими критеріями в контексті розподілу публічних інвестицій визначено пріоритетність, ступінь готовності та наявність джерела фінансового забезпечення. Не менше ніж 70 % загального обсягу публічних інвестицій спрямовуються на продовження (завершення) розпочатих проєктів. Передбачено повторний перегляд проєкту за умови порушення строків його розроблення чи реалізації або підвищення вартості більше ніж на 10 % упродовж бюджетного періоду
Про затвердження Порядку розроблення та моніторингу реалізації середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави. <i>Постанова № 294 від 28 лютого 2025 року</i>	Затверджено <i>Порядок розроблення та моніторингу реалізації середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави</i>
Про затвердження примірного Положення про місцеву комісію з питань розподілу публічних інвестицій. <i>Наказ Міністерства фінансів України № 202 від 15 квітня 2025 року</i>	Затверджено <i>Положення про місцеву комісію з питань розподілу публічних інвестицій.</i> Комісія є консультативно-дорадчим органом виконавчого органу місцевої ради. Завдання комісії: – розгляд і схвалення консолідованого переліку публічних інвестиційних проєктів програм публічних інвестицій єдиного проєктного портфелю регіону / громади; розподіл інвестицій на плановий і два наступні бюджетні періоди в розрізі джерел і механізмів фінансового забезпечення – здійснює аналіз моніторингу підготовки й реалізації проєктів, подає місцевій ініціативній

Продовження таблиці 4.2

1	2
	раді пропозиції та рекомендації щодо коригування чи припинення проєктів
Про затвердження Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій. <i>Наказ Міністерства фінансів України № 131 від 28.02.2025 року</i>	Затверджено <i>Методику визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій.</i> Методика обов'язкова для використання ініціаторами проєктів або програм на етапі підготовки проєктів, або програм і визначення в передінвестиційних дослідженнях. Методикою визначено єдиний підхід до визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій. Принципи фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів: каскадування (послідовність розгляду різних джерел фінансування); першочерговість розпочатих / незавершених проєктів; першочерговість пріоритетних проєктів для фінансування із загального фонду державного бюджету; перевага борговому та приватному фінансуванню над залученням коштів із державного та/або місцевого бюджетів; обов'язкове співфінансування з відповідного місцевого бюджету; аналізу різних варіантів фінансового забезпечення проєктів для пошуку оптимального. Важливо: фінансове забезпечення підготовки проєкту за рахунок державного бюджету здійснюється <u>виключно</u> щодо проєктів, включених до єдиного проєктного портфелю публічних інвестицій держави, за рахунок коштів місцевого

Закінчення таблиці 4.2

1	2
	бюджету – проєктів єдиного проєктного порт-фелю публічних інвестицій регіону / територіальної громади. Послідовність визначення джерела й механізму фінансового забезпечення підготовки проєкту: власні надходження (кошти) ініціатора проєкту → приватне фінансування → програми підготовки проєктів, МТД, боргове фінансування → кошти державного / місцевого бюджету

Джерело: складено на основі законодавчих і нормативно-правових актів України.

Із другого боку, запровадження нової моделі управління публічними інвестиціями матиме суттєві наслідки для розвитку територіальних громад, регіонів і перерозподілу інвестиційного ресурсу в межах країни. Крім того, як видно з аналізу Дорожньої карти та Плану заходів із її реалізації¹⁹⁷, модель управління публічними інвестиціями, що запроваджується в Україні, загалом відповідає практиці країн ЄС у цій сфері.

З огляду на цей аспект, маємо можливість проаналізувати сильні й слабкі сторони схожих систем управління публічними інвестиціями, а також виявити відмінності та специфіку умов реалізації моделі на практиці в Україні. Акцентуємо на ключових аспектах.

1. Термінологічна визначеність та підхід до управління публічними інвестиціями

Спільність підходу до управління публічними інвестиціями в ЄС полягає в наявності загальноприйнятого трактування цього поняття й віднесення видатків до цієї категорії. У ЄС публічні інвестиції визначено як витрати сектору публічного управління на придбання основних

¹⁹⁷ Про затвердження Порядку розроблення та моніторингу реалізації середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави. Кабінет Міністрів України. *Постанова від 28 лютого 2025 р. № 294*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D0%BF#Text>.

засобів (матеріальних і нематеріальних активів), які обліковуються як загальна вартість придбаних активів (за вирахуванням вибуття) та приріст вартості невироблених активів (наприклад землі). До основних засобів належать житлові й нежитлові будівлі, споруди; машини та обладнання; нематеріальні основні активи (зокрема продукти інтелектуальної власності, НДДКР, комп'ютерне програмне забезпечення й бази даних); системи озброєння¹⁹⁸. При цьому частка нематеріальних основних засобів у структурі публічних інвестицій у ЄС в останні десятиліття постійно зростає – до 15 % загального обсягу вкладень, що свідчить про певну зміну структури публічних інвестицій, а отже, і перехід на новий етап розвитку держав.

Із прийняттям Закону України № 4225-ІХ від 16 січня 2025 р. «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо актуалізації та вдосконалення деяких положень» в Україні відбулося введення нового поняття «публічні інвестиції». Це вимагає термінологічної визначеності й встановлення ієрархії зв'язків між категоріями «капітальні видатки», «публічні інвестиції» та «інвестиції». Аналізуючи визначення (табл. 4.3), можемо констатувати наявність таких взаємозв'язків: капітальні видатки (одна з фінансових форм реалізації публічних інвестицій) → публічні інвестиції (підкатегорія інвестицій) → інвестиції (загальна категорія). Як видно, з впровадженням у законодавство України поняття «публічні інвестиції» забезпечено крок до уніфікації підходів до управління інвестиційними проєктами, що є позитивним аспектом.

Однак для результативності потрібне продовження вдосконалення нормативно-правової рамки управління такими інвестиціями для нівелювання «обхідних» шляхів їх впровадження, які поширені в українському законодавстві.

Попри введення нового поняття та запровадження чітко алгоритмізованої процедури управління публічними інвестиціями, аналіз Дорожньої карти дає змогу констатувати, що вона зберігає концепту-

¹⁹⁸ European system of accounts – ESA 2010. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-02-13-269finukr.org.ua/docs/FU_19_03_056_uk.pdf.

альне тяжіння до інфраструктурного («твердого») підходу та приділяє недостатньо уваги «м'яким» компонентам як важливій ефектотворній складовій частині проєктів.

Таблиця 4.3

Порівняльна таблиця понять «публічні інвестиції», «інвестиції», «капітальні видатки» відповідно до їх нормативно-правового визначення

Показник	Капітальні видатки	Публічні інвестиції	Інвестиції
1	2	3	4
Визначення / джерело	Це видатки, які спрямовуються на придбання основного капіталу, необоротних активів, на капітальні інвестиції, капітальний ремонт; на створення державних запасів і резервів; на придбання капітальних активів; невідплатні платежі, компенсацію втрат, пов'язаних із пошкодженням основного капіталу <i>Наказ Міністерства фінансів України №333 від 12 березня 2015 року</i>	Кошти державного (місцевого) бюджету, у тому числі отримані у вигляді міжнародної технічної допомоги, кошти, залучені під державну (місцеву) гарантію, капітальні інвестиції державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких понад 50 % акцій (часток) належать державі (крім банків), комунальних унітарних підприємств, установ, організацій, крім тих, які здійснюються за рахунок власних коштів таких підприємств, товариств, установ й організацій, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів,	Усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) і/або досягається соціальний та екологічний ефект. <i>Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18 вересня 1991 року</i>

Продовження таблиці 4.3

1	2	3	4
	<i>резня 2012 року «Про затверджен- ня Інструкції щодо застосу- вання економічної класифікації ви- датків бюджету та Інструкції щодо застосуван- ня класифікації кредитування бюджету»</i>	нематеріальних активів, очікуваний строк корисної експлуатації яких переви- щує один рік, а також ви- плати за договорами, укла- деними в рамках державно- приватного партнерства <i>Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI від 8 липня 2010 року</i>	
Суб'єкт інвестування	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства (із часткою власності > 50 %)	Приватні особи, юридичні особи, у т.ч. органи дер- жавної влади та органи місцевого самоврядування
Джерело фінансового ресурсу	Державний або місцевий бюджет	Державний / місцевий бю- джет, міжнародна технічна допомога, державні / місцеві гарантії, кошти державних підприємств	Будь-яке джерело
Мета інвестування	Забезпечення ді- яльності бюджет- них установ, роз- виток інфраструк- тури, оновлення активів	Соціально-економічний ефект, зокрема створення або покращення об'єктів публічного користування	Отримання прибутку або соціального ефекту
Об'єкт інвестування	Створення, при- дбання, капіталь- ний ремонт, ре- конструкція основних засобів	Основні засоби, немате- ріальні активи, очікуваний строк користування якими понад рік	Майнові, немайнові права, активи, під- приємства, технології

Закінчення таблиці 4.3

1	2	3	4
	бюджетних установ		
Взаємозв'язок понять між собою	Фінансова форма реалізації частини публічних інвестицій через бюджет	Підкатегорія інвестицій, що фінансуються публічно	Загальна категорія

Джерело: складено на основі законодавчих і нормативно-правових актів України.

У ЄС проєктний підхід (RBM Results-Based Management) широко інтегрований у реалізацію проєктів із залученням коштів структурних фондів. Якщо орган публічної влади (національний чи регіональний) використовує кошти структурних фондів ЄС, він зобов'язаний діяти в межах проєктного підходу: вибудовувати ефективну логіку втручання із використанням «твердої» та «м'якої» компонент і на їх основі формувати цілісні показники результату. Тривале використання такої практики сприяло імплементації проєктного підходу в країнах-членах ЄС. Хоча в цілому на національному рівні він може бути не закріплений формально, його традиційно розглядають як норму «належної практики».

Натомість в Україні поширена практика реалізації саме «твердих» інфраструктурних проєктів, а доступ до структурних фондів ЄС лише відкривається (є перші результати впровадження проєктів із залученням таких ресурсів). Відсутність досвіду «включення» «м'якої» компоненти під час формування проєктів пов'язана як із наявною традицією управління розвитком територій, так і з недостатнім акцентом на інтеграції RBM-підходу у вітчизняну систему управління інвестиційними проєктами.

Упровадження проєктного підходу в українських реаліях лише розпочинається і є «точковим». Зокрема, на його основі рекомендуєть-

ся формувати документи державного планування для територіальних громад та регіонів¹⁹⁹. У цьому контексті одразу відбувається втрата зв'язку управління публічними інвестиціями від стратегічного планування як його основи, адже система стратегічного планування орієнтована на формування цілісних проєктів, що націлені на результат (переважно покращення якості публічної послуги), у той час як основним результатом публічного інвестування є проміжний результат реалізації такого проєкту (площа збудованої / модернізованої чи відновленої інфраструктури, кількість придбаних технологічних систем тощо). Навіть більше, «включення» до проєкту «м'якої» складової забезпечить його здорожчання, а отже, суттєво погіршить позиції поміж іншими під час оцінки й відбору.

Зважаючи на відсутність повної нормативно-правової рамки управління публічними інвестиціями в Україні, питання недостатньої уваги «м'якій» компоненті в реалізації інвестиційних проєктів не розглядаємо як слабку сторону системи. Адже з прийняттям нових актів цей аспект може бути узгоджений. Водночас потрібно наголосити на потребі переходу від об'єктно-орієнтованого до результатно-орієнтованого планування публічних інвестицій, гармонізованого з цілями розвитку й вимогами європейської політики згуртованості.

2. Планова рамка як основа управління публічним інвестуванням

Базовим етапом пропонованої моделі управління публічним інвестуванням є стратегічне планування, яке зараз активно впроваджується в Україні. Згідно з даними Моніторингового звіту щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах станом на 1 січня 2025 р. процесом стратегічного планування охоплено 1343 громади (93 % від загальної кількості), із них 925 громад мають затверджені стратегії розвитку (64 %)²⁰⁰. Попри високу

¹⁹⁹ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення, моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 265 від 21.12.2022 р.

²⁰⁰ Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах станом на 1 січня 2025 року. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: [https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20\(1\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20(1).pdf).

частку охоплення розробленими плановими документами громад, постає питання їх відповідності Методичним рекомендаціям щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу й оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад²⁰¹, зокрема наявності розроблених і затверджених на відповідний період планів заходів із реалізації стратегій розвитку, у яких і міститься чіткий перелік пріоритетних проєктів для впровадження на території громади.

Достовірних даних щодо наявності повного пакету документів державного планування (стратегії розвитку, плану заходів із її реалізації на відповідний період, звіту про їх стратегічну екологічну оцінку) у територіальних громадах України наразі немає. На прикладі Львівської області, яка входить до переліку регіонів із найвищим показником охоплення стратегічним плануванням територіальних громад із показником 81 %, можна простежувати, що ледве не кожна третя громада не має чинного плану заходів із реалізації стратегії розвитку (рис. 4.6). У Львівській області частка таких становить 68,5 %.

Хоча процес стратегічного планування на регіональному й локальному рівнях в Україні зараз є дуже активним, їх відсутність у 36 % територіальних громад²⁰² і невідповідність значної частини затверджених планових документів методичним рекомендаціям (наказу Мінрегіону № 265 від 21 грудня 2022 р.), зокрема відсутність актуальних на відповідний період планів заходів із реалізації стратегій негативно вплине на процес управління публічними інвестиціями та посилить нерівність доступу громад до публічних інвестицій.

3. Багаторівневе управління в основі процедур управління публічними інвестиціями

Система управління публічними інвестиціями в країнах-членах ЄС ґрунтується на багаторівневому підході. Прийняття рішень,

²⁰¹ Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Наказ Міністерства розвитку громад № 265 від 21 грудня 2022 року.

²⁰² Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах станом на 1 січня 2025 року. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: [https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20\(1\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20(1).pdf).

планування й реалізація публічних інвестицій відбувається на різних ієрархічних рівнях управління (наднаціональному, національному, регіональному, місцевому) з чітким розподілом повноважень і ресурсів та дієвими механізмами співпраці між рівнями, залученням до процесу широкого кола зацікавлених сторін та застосуванням елементів горизонтальної взаємодії.

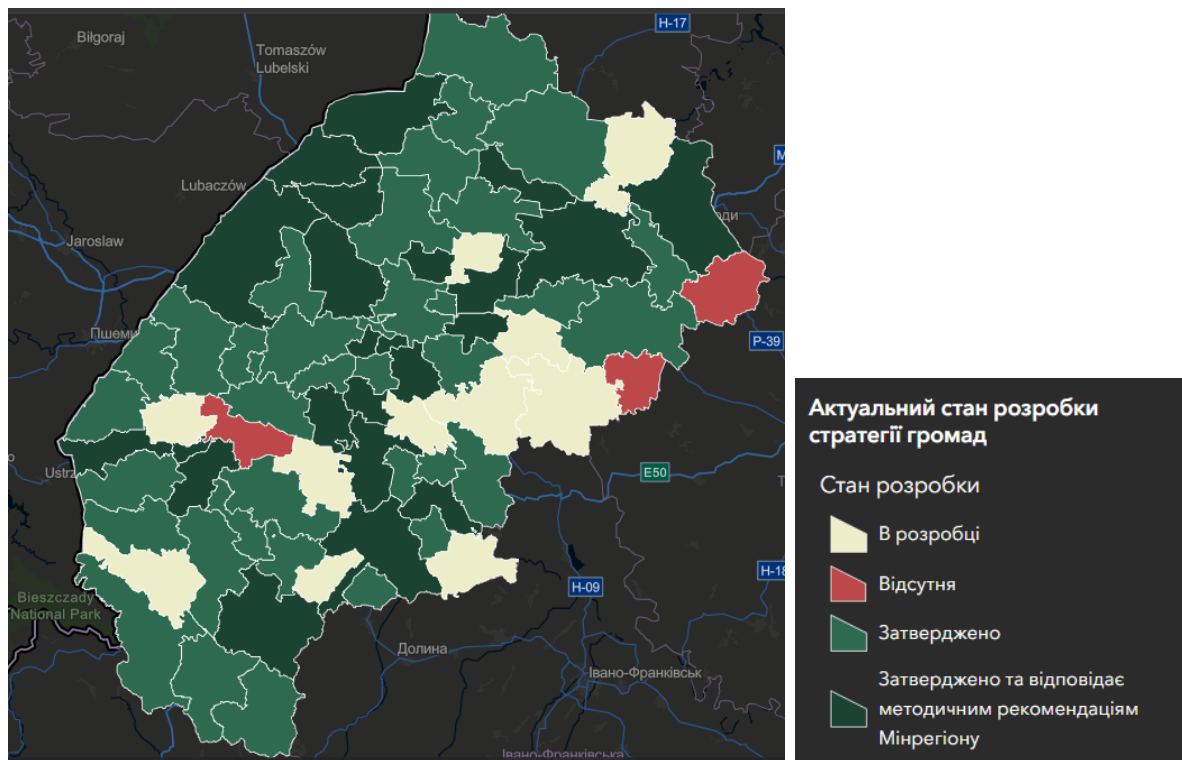

Рис. 4.6. Карта територіальних громад Львівської області за станом розроблення документів державного планування, 2025 р.

Джерело: Аналітичний портал Львівщини. URL: <https://apl.loda.gov.ua/>

Дорожньою картою реформування управління публічними інвестиціями в Україні також обумовлено перехід до багаторівневого управління. Однак фактично існує значний ризик того, що централізовані підходи залишаться домінантними, особливо в процесі розподілу фінансового ресурсу. Проблемою централізованого механізму відбору інвестиційних проєктів є ризик формального відбору проєктів і неспроможність системи управління забезпечити ефективне врахування умов та потреб на рівні громад.

Крім того, попри відсутність повного комплексу нормативного забезпечення, аналіз рамкового й інших наявних актів дає підстави стверджувати про:

- обмежену роль громад та регіонів у процесі прийняття рішень – здебільшого вони є лише виконавцями проєктів;
- відсутність сталих механізмів координації між рівнями управління;
- відсутність системної інтеграції приватного сектору в управлінні публічними інвестиціями.

Ризик недостатньої інтеграції приватних інвесторів у процес фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів як одного з пріоритетних джерел ресурсів полягає в обмеженому залученні приватного капіталу до реалізації таких проєктів. Його мінімізація потребує, по-перше, створення дієвих механізмів участі інвесторів і розроблення ефективної системи стимулів, по-друге – забезпечення належного рівня правового захисту інвесторів як сторони в процесі управління публічними інвестиціями.

4. Посилення диспропорцій у доступі органів місцевого самоврядування до ресурсів із зовнішніх джерел фінансування

Порівнюючи фінансову спроможність місцевих бюджетів України та країн ЄС (рис. 4.7), можемо констатувати значно гірші позиції органів місцевого самоврядування в Україні, ніж у цілому по ЄС.

Якщо частка податкових доходів місцевих бюджетів у ВВП в Україні у 2023 р. у порівнянні з країнами ЄС була однією з найбільших (9,8 %) і відповідала значенням скандинавських країн (зокрема Ісландії), то обсяг податкових доходів на одну особу (355,5 євро) – одним із найменших. Таке співвідношення виокремлює Україну в порівнянні з іншими аналізованими державами – у ЄС країн з аналогічним співвідношенням немає. На нашу думку, це ситуація свідчить про низьку фінансову спроможність громад у поєднанні з обмеженим доступом до централізованих ресурсів. Це не ознака сили, а навпаки – індикатор вразливості місцевих фінансів, яка в умовах системної кризи тільки посилюється.

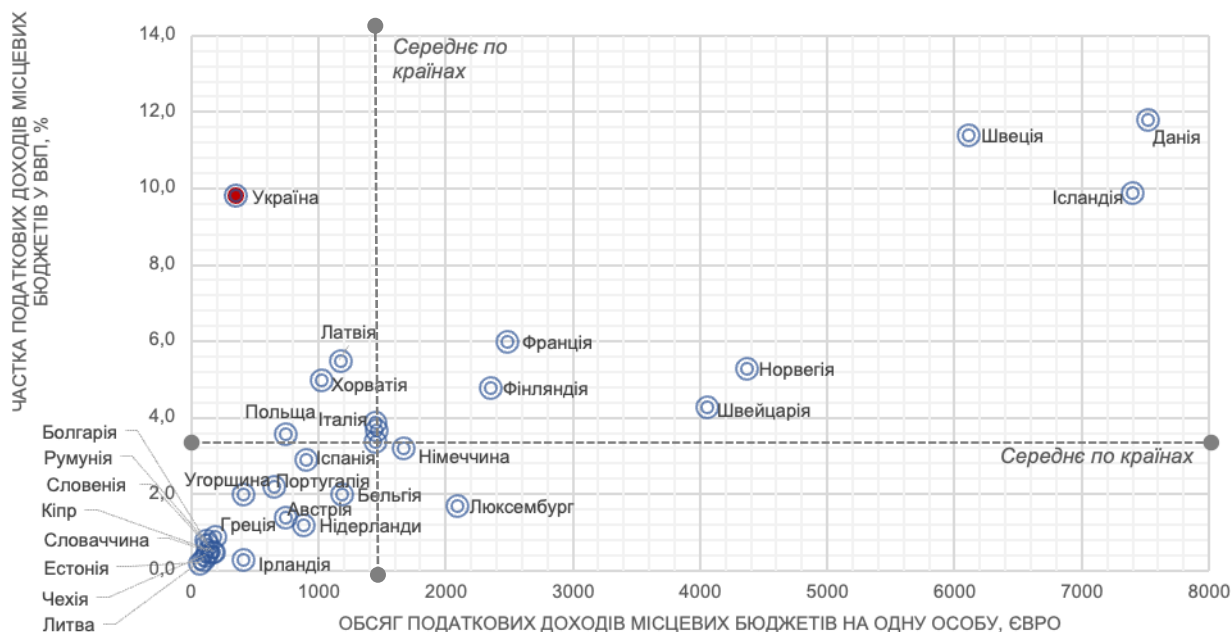

Рис. 4.7. Порівняння фінансової спроможності місцевих бюджетів України та країн-членів ЄС, 2023 р.

Джерело: складено на основі даних Open Budget та Eurostat.

Для місцевих бюджетів України з часу проведення реформи фінансової децентралізації характерна доволі велика частка податкових доходів у ВВП (наприклад, у 2020 р. – 6,2 % ВВП) та невеликий обсяг податкових надходжень на одну особу (264,6 євро у 2020 р.). Однак за час війни ситуація значно погіршилася на тлі падіння обсягів ВВП. Хоча місцеві бюджети в цей період продемонстрували фінансову стійкість, війна негативно позначилася на фінансовому становищі регіонів і громад – їхні позиції в умовах війни радше варто характеризувати з позиції збереження стійкості й виживання, а не економічного зростання.

Саме тому впровадження реформи управління публічними інвестиціями в сучасних умовах може стати загрозливим для збереження стійкості територіальних громад. Централізований відбір проєктів, які пройшли всі етапи підготовки й оцінки (що здорожчує їх вартість для громад), на конкурсних засадах та з позиції пріоритетності обов'язково призведе до посилення нерівномірності доступу громад до зовнішнього фінансування. По-перше, через неоднакову інституційну й фінансову спроможність забезпечити проходження всіх етапів підготовки проєктів. По-друге, через наявну інфраструктурну базу: сільські тери-

торіальні громади, зазвичай, «програють» міським за значимістю інфраструктурних об'єктів (їх роллю з позиції надання публічних послуг, охоплення користувачів послугами, що надають в таких закладах тощо). У цих умовах можна припустити, що реалізація інвестиційних проєктів відбуватиметься передовсім у фінансово та інституційно спроможних громадах і громадах, на території яких є об'єкти інфраструктури, що пріоритетні для реалізації. Для інших громад доступ до фінансових ресурсів із зовнішніх джерел буде суттєво обмеженим.

Якщо в країнах ЄС рівень фінансової спроможності муніципалітетів дає їм змогу забезпечити поступову реалізацію невеликих інфраструктурних проєктів самотужки, то для українських громад такої альтернативи залученню коштів із державного й обласного бюджетів не констатуємо.

5. Бюрократизація процесу управління публічними інвестиціями: затягування процедур, формалізм управління, здорожчання вартості підготовки концепцій проєктів і самих проєктів та брак інституційної спроможності органів місцевого самоврядування забезпечити виконання процедур

У країнах ЄС реформи управління публічними інвестиціями тривають понад десятиліття і є поступовими, у тому числі розвиваються синхронно зі здобуттям досвіду органами місцевого самоврядування в управлінні проєктами із залученням фінансових ресурсів зі структурних фондів ЄС. Згідно з Дорожньою картою в Україні реформа в цій сфері має тривати впродовж чотирьох років і завершитись у 2028 р. Через терміновість впровадження реформи її ініціатори можуть зіткнутися зі значними проблемами: неспроможністю наявного кадрового складу органів місцевого самоврядування реалізувати передбачені функції, фінансовою неспроможністю громад підготувати концепції проєктів і самі проєкти для відбору.

Крім того, нормативного роз'яснення потребує норма Постанови КМУ № 232 від 28 лютого 2025 р. «Деякі питання розподілу публічних інвестицій», якою передбачено повторний перегляд проєкту за умови порушення строків його розроблення чи реалізації або підвищення

вартості на понад 10 % упродовж бюджетного періоду. В умовах системної кризи державності в Україні така норма спричиняє суттєві загрози – укладення обмежених ресурсів органами місцевого самоврядування в підготовку й реалізацію проєктів, які на етапі впровадження можуть бути призупинені. Тому, погоджуючись із потребою постійного та ефективного моніторингу реалізації проєктів і причин їх пролонгації чи/й здорожчання, важливим є обґрунтування переліку потенційних причин відмови в їх реалізації.

Узагальнюючи, на основі аналізу наявної нормативно-правової бази щодо реформи управління публічними інвестиціями в Україні та досвіду країн ЄС сформульовано такі рекомендації для органів державної влади, що забезпечують впровадження реформи:

- 1) чітко сформулювати умови, за яких проєкт є інвестиційним і підпадає під запропоновану модель управління; урахувати наявність інфраструктури різних масштабів, охоплення населення та ролі в контексті надання послуг, що дало б змогу забезпечити рівний доступ для територіальних громад різних типів до фінансових ресурсів із зовнішніх джерел – потребує «розведення» концепцій та інвестиційних проєктів у різні категорії оцінки й відбору;
- 2) забезпечити формування нормативно-правової бази управління публічними інвестиціями відповідно до засад і принципів багаторівневого врядування – попри наявність механізму централізованого відбору проєктів, залучення до процесу зацікавлених сторін (зокрема, громадськості та бізнесу) забезпечить прозорість і відкритість етапів оцінки й відбору проєктів;
- 3) інтегрувати RBM-підхід під час розроблення алгоритму управління публічними інвестиціями, що забезпечить подолання «розриву» між стратегічним плануванням та іншими етапами процесу й сприятиме переходу від об'єктно- до результатно-орієнтованого планування публічних інвестицій;
- 4) розробити ефективну систему стимулів для залучення приватних інвесторів як сторони в процес управління публічними інвестиціями, створити дієві механізми їх участі й захисту інтересів;

- 5) забезпечити поступовість процедур відповідно до сформованої моделі – досягти високого рівня стратегічного планування розвитку територіальних громад із наявністю повного пакету документів (стратегія розвитку, план заходів із її реалізації на відповідний період, звіт про стратегічну екологічну оцінку документів); забезпечити навчання й розвиток кадрового потенціалу для виконання функцій на всіх етапах управління публічними інвестиціями;
- 6) урахувати умови системної кризи в українській економіці та проблему надмірної бюрократизації процесу управління інвестиційними проєктами (яка простежується в більшості країн, де запроваджена), зокрема сформувати перелік потенційних причин відмови в реалізації проєктів публічного інвестування в разі їх здорожчання чи пролонгації терміну реалізації.

Крім того, важливо зауважити: на відміну від муніципалітетів країн ЄС, які володіють порівняно значним фінансовим ресурсом, що дає їм змогу самотужки реалізувати інвестиційні проєкти місцевого значення, громади України характеризуються значно меншою фінансовою спроможністю, а також обмеженим доступом до інших джерел фінансування (міжнародної технічної допомоги, грантових і кредитних ресурсів, приватних інвестицій). Бюрократизація процесу й утруднення доступу для громад до інвестицій матимуть негативний вплив на їх фінансову стійкість. Не заперечуючи доцільності реформування системи та підвищення ефективності витрачання публічних інвестицій, маємо акцентувати увагу на нівелюванні ризиків і слабких сторін запропонованої моделі.

4.3. Особливості управління публічними інвестиціями в умовах реформування системи в Україні: ризики та проблеми практичної реалізації

Реформа управління публічними інвестиціями, яка розпочалася в Україні у 2024 р. й має тривати до 2028 р., спрямована на докорінну зміну в системі фінансового забезпечення розвитку регіонів у напрямі формування єдиних правил розподілу ресурсів на засадах прозорості,

публічності та чіткої пріоритезації проєктів. Виконання цього завдання в умовах тривалої війни й кризи в системі публічного управління суттєво ускладнює цей процес та підвищує ризики для розвитку суб'єктів економіки.

Із другого боку, саме війна й посилення фінансової залежності державного бюджету від міжнародних та іноземних донорів потребує пришвидшення реформи. Адже високі стандарти розподілу фінансових ресурсів, яких дотримуються донори (МВФ, Світовий банк, уряди інших держав й ін.), зобов'язують Україну до відповідних кроків: пріоритезації напрямів для залучення фінансових ресурсів, розроблення алгоритмів оцінки та відбору проєктів, забезпечення прозорості й публічності витрачання залучених коштів тощо. Тому реформа системи управління публічними інвестиціями здійснюється під егідою МВФ і Світового Банку та з урахуванням досвіду країн ЄС.

Зважаючи на значущість реформи та її успіх для Української держави в контексті взаємодії з міжнародними та іноземними донорами, а також у питаннях збереження стійкості держави – регіонів – громад, актуальним є забезпечення відповідності заявлених у Дорожній карті цілей крокам у межах практичної реалізації пропонованих змін. У цьому контексті на увагу заслуговує пошук відповідей на низку запитань:

- Чи відповідають заявлені проєкти визначеним на державному рівні пріоритетам?
- Чи практична реалізація реформи відбувається в межах євроінтеграційних орієнтирів України?
- Чи не суперечать відібрані інвестиційні проєкти принципам і прерогативам міжнародних донорів та ЄС?
- Чи відповідає практика реалізації реформи умовам, у яких на сучасному етапі перебуває Українська держава?
- Якою є якість проєктів?

Акцентуємо увагу на основних ризиках і проблемах, що виявлені в контексті аналізу практики управління проєктами публічних інвестицій на перехідному етапі.

Ризик недостатньої ефективності формування Єдиного проектного портфелю публічних інвестицій (далі – ЄПП) на перехідному етапі в умовах паралельного впровадження практичних кроків та розробки законодавчої бази управління такими проектами

Перший етап практичного втілення Дорожньої карти реформування системи управління публічними інвестиціями передбачає запровадження перехідної моделі, яка характеризується деякими особливостями через відсутність повного законодавчого й нормативного регулювання нової системи управління публічними інвестиціями, зокрема:

- через відсутність Стратегії національного розвитку та незавершення процесу оновлення секторальних стратегій, орієнтирами для стратегічного планування як основи публічного інвестування в Україні визначено «План України»²⁰³, що передбачений програмою ЄС Ukraine Facility на 2024–2027 рр., та Державну стратегію регіонального розвитку до 2027 р.;
- через відсутність повної регулятивної основи процесу управління публічними інвестиціями пріоритетні напрями інвестування на середньострокову перспективу, розподіл фінансування, критерії пріоритезації концепцій передбачено визначити в Бюджетній декларації на 2025–2027 рр.;
- на цьому етапі надання концепцій інвестиційних проєктів до ЄПП здійснюють винятково головні розпорядники коштів – центральні органи виконавчої влади та обласні державні адміністрації. Для підготовки ними концепцій і проєктів передбачено направлення на головних розпорядників Міністерством фінансів України інформаційного листа з настановами та критеріями пріоритезації проєктів у процесі їх відбору. У наступні періоди планується розширення участі суб'єктів управління публічними інвестиціями та залучення до процесу органів місцевого самоврядування²⁰⁴;

²⁰³ Про схвалення Плану України. Розпорядження КМУ № 244-р від 18 березня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-planu-t180324>.

²⁰⁴ Про затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 588-р від 18.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2024-%D1%80#Text>.

- концепції й проєкти подаються через Єдину цифрову інтегровану інформаційно-аналітичну систему управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури DREAM, яка, по суті, є інструментом забезпечення прозорості подання й відбору проєктів на всіх етапах управління публічними інвестиціями;
- передбачено спрощення підходів до формування аналітичних оцінок вартості проєктів та очікуваної вигоди від їх реалізації на перехідному етапі в чітко визначених Мінекономіки випадках;
- через відсутність нормативно-правової бази оцінки й відбору концепцій основними критеріями в умовах оцінки та відбору проєктів на цьому етапі визначено кількість вигодонабувачів і ступінь готовності проєкту;
- скринінг та пріоритезація концепцій здійснюють відповідні міністерства (згідно з визначеним у Дорожній карті алгоритмом), їх результати передаються до Стратегічної інвестиційної ради, яка формує перелік пріоритетних проєктів. Його представлять міжнародним партнерам у межах Багатосторонньої координаційної платформи донорів для залучення фінансування.

Узагальнюючи, простежуємо *значне спрощення процедур управління публічними інвестиціями на перехідному етапі*. Погоджуючись, що такий підхід зумовлений відсутністю нормативно-правової рамки управління процесом, постає питання його доцільності та ефективності, адже практичні кроки здійснюються паралельно з розробкою законодавчих основ – без визначених правил і процедур.

Це особливо важливе питання з огляду на те, що за спрощеними процедурами подання й оцінки сформульовано перелік дороговартісних проєктів, які подавали центральні органи виконавчої влади та обласні державні адміністрації. На сучасному етапі ЄПП публічних інвестицій нараховує 789 проєктів на загальну суму 2598,7 млрд грн, що стосуються десяти секторів економіки: енергії й видобутку, транспортних послуг, освіти, промисловості та торгівлі послугами, охорони здоров'я, води, санітарії й управління відходами, державного управлін-

ня, соціального захисту, комунікації та ІТ, а також сільського, лісового й рибного господарства (рис. 4.8).

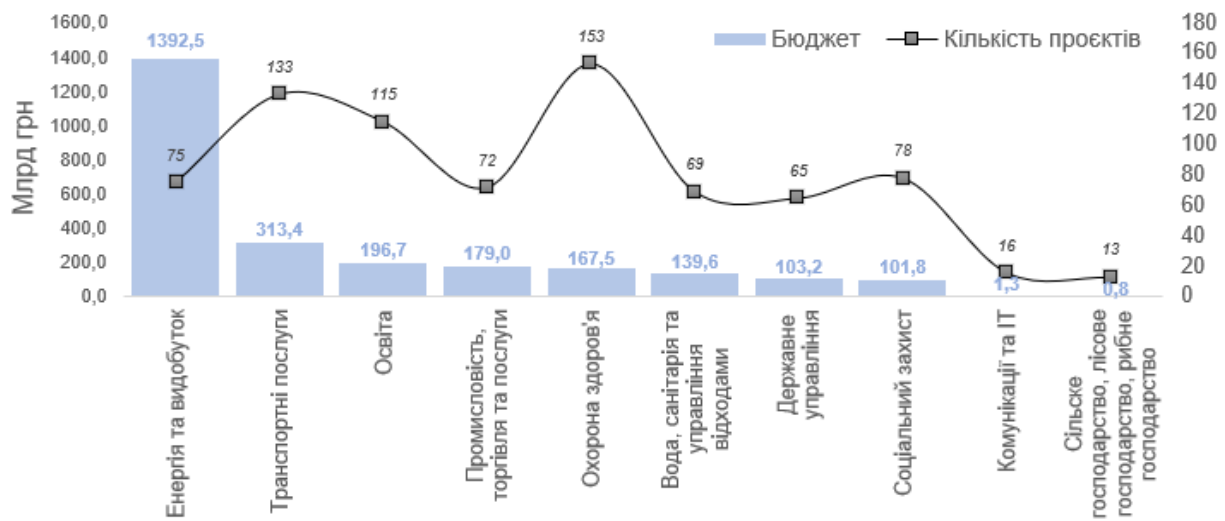

Рис. 4.8. Розподіл концепцій та фінансових ресурсів на їх виконання в межах ЄПП публічних інвестицій за секторами економіки, станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749

Для порівняння, бюджети проєктів на стадії ініціації, що завантажені в систему DREAM, які передбачені для реалізації на рівні територіальних громад, є значно меншими (рис. 4.9).

Рис. 4.9. Порівняння середнього бюджету концепції проєкту в складі ЄПП та проєкту, що ініційовано в системі DREAM, станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects)

Якщо бюджет проєкту ЄПП у середньому коливається в межах 3,29 млрд грн, то проєкту, що ініційований у системі DREAM – 80 млн грн, тобто в 41 раз менший.

Недостатній рівень публічності й прозорості процесу формування та затвердження ЄПП публічних інвестицій

Прикладом неpubлічності процесу й неспроможності влади досягти якісно ефективного громадського моніторингу його реалізації є практика формування ЄПП. Її аналіз дав змогу констатувати такі проблеми:

1) нерозуміння «правил гри» щодо включення концепцій проєктів у ЄПП в умовах перехідного періоду.

Аналізуючи офіційні повідомлення Міністерства фінансів України, станом на 16 вересня 2024 р. ЄПП було затверджено в складі 750 концепцій проєктів на загальну суму 2363 млрд грн²⁰⁵. Станом на 8 листопада 2024 р. на офіційному сайті Міністерства економіки України ЄПП нараховує 787 проєктів на суму 2592,7 млрд грн²⁰⁶. На сучасному етапі (станом на травень 2025 р.) до ЄПП зараховано 789 концепцій на загальну суму 2598,7 млрд грн²⁰⁷. На основі цих даних можемо констатувати, що на перехідному етапі затвердження ЄПП не свідчить про його сформованість і повноту: із моменту затвердження у вересні 2024 р. він поповнився на 39 концепцій.

Аналізуючи дані щодо концепцій у складі ЄПП²⁰⁸, можемо констатувати, що 21 концепцію додано в межах додаткових відборів, 18 – у межах Грантової угоди між Україною й Францією, яка спрямована на відновлення та підтримку критичної інфраструктури й пріори-

²⁰⁵ Стратегічна інвестиційна рада схвалила Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/strategichna_investitsiina_rada_skhvalila_iedinii_proiektanii_portfel_zdiisnennia_publichnikh_investitsii-4790.

²⁰⁶ Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749 (дата доступу: 26.05.2025).

²⁰⁷ Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749 (дата доступу: 26.05.2025).

²⁰⁸ DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects) (дата доступу: 28.06.2025 р.).

тетних секторів економіки та передбачає програму проєктного фінансування на максимальну сукупну суму 200 млн євро²⁰⁹.

Проблемним у цьому контексті є нерозуміння «правил гри» щодо включення концепцій проєктів у ЄПП публічних інвестицій в умовах перехідного періоду на різних етапах. Уже в ході напрацювання нормативно-правової бази у 2025 р. ця проблема розглядається. Відповідно до постанови КМУ «Деякі питання управління публічними інвестиціями» № 527 від 28 лютого 2025 р.²¹⁰, існує складний алгоритм проходження концепціями різних етапів на шляху їх включення до ЄПП публічних інвестицій і його затвердження Стратегічною інвестиційною радою України. Відповідно до пункту 26 Порядку формування єдиного проєктного портфеля публічних інвестицій держави, оновлення та перегляд ЄПП відбувається регулярно, але не рідше ніж один раз на квартал. Отже, хоча і забезпечується гнучкість управління публічними інвестиціями через можливість включення нових концепцій, прозорості цього процесу немає.

2) *недостатнє використання Стратегічною інвестиційною радою права²¹¹ залучати до участі у своїй роботі широкого кола зацікавлених сторін: органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, експертів і представників громадськості, медіа.*

Фактична відсутність дій щодо впровадження принципів багаторівневого управління в практику діяльності Стратегічної інвестиційної ради та у всьому процесі управління публічними інвестиціями не підвищує довіру до влади й не сприяє публічності процесу. А з огляду на те, що розбудова ефективного багаторівневого врядування є однією

²⁰⁹ Грантова угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо сприяння відновленню та підтримці критичної інфраструктури та пріоритетних секторів економіки України. Ратифіковано Законом України № 3906-IX від 20 серпня 2024 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_002-24#Text.

²¹⁰ Деякі питання управління публічними інвестиціями. Кабінет Міністрів України. Постанова № 527 від 28 лютого 2025 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-upravlinnia-publichnyumy-investytsiiamy-i-527>.

²¹¹ Положення про Стратегічну інвестиційну раду. Постанова КМУ № 549 від 14 травня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-2024-%D0%BF#n33>.

з трьох стратегічних цілей державної регіональної політики до 2027 р.²¹², такий підхід свідчить про централізацію повноважень і суперечності на рівні «стратегічне планування – реалізація заходів».

3) *недостатність висвітлення діяльності Стратегічної інвестиційної ради*, адже повного та систематичного публічного доступу до всіх засідань і навіть інформації про результати їх проведення наразі не забезпечено.

Ризик невідповідності між задекларованим механізмом фінансового забезпечення (превалювання приватного та боргового фінансування над бюджетним) проєктів публічних інвестицій та практикою формування й подання концепцій проєктів публічних інвестицій

Проблемним аспектом реформи є стан інформаційного супроводу фінансового забезпечення проєктів і програм публічних інвестицій. В умовах реформи управління публічними інвестиціями в основі визначення джерел фінансування реалізації проєктів визначено принципи каскадування, що передбачає забезпечення послідовності розгляду різних джерел і механізмів фінансового забезпечення, та надання переваги приватному й борговому фінансуванню над іншими формами²¹³. Зміна підходів до фінансового забезпечення реалізації проєктів публічних інвестицій є важливим кроком, тому питання практики його реалізації потребує роз'яснень та висвітлення у прикладах. Станом на травень 2025 р. 93 % наявного фінансування для проєктів ЄПП належать до категорії «Інші джерела фінансування», однак акценту уваги саме на умовах залучення приватного та боргового фінансування немає.

На практиці значна частина проєктів у складі ЄПП перебуває на стадії концепцій (30,2 %, рис. 4.10), що не дає змоги обґрунтувати їхні бюджети, джерела фінансування й належно опрацювати можливості залучення приватного капіталу, концесійних механізмів або муніципальних запозичень.

²¹² Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. *Постанова КМУ № 695* від 5 серпня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n187>.

²¹³ Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій. *Наказ Міністерства № 131* від 28 лютого 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0541-25#Text>.

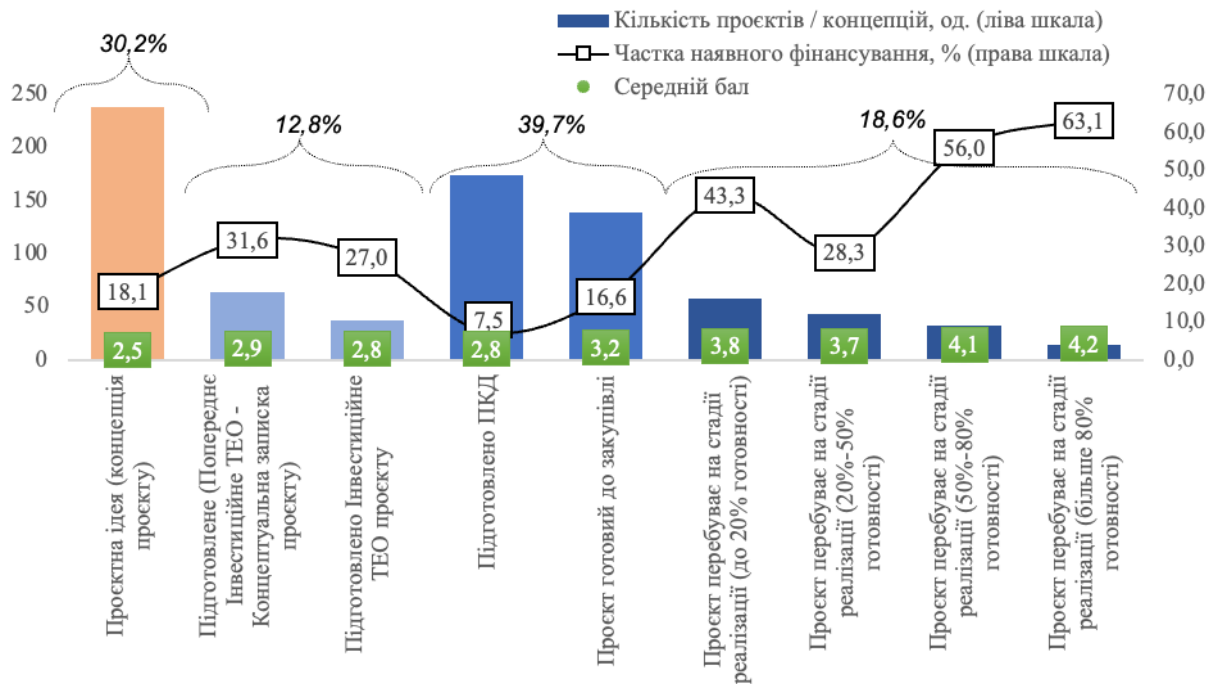

Рис. 4.10. Розподіл концепцій та проектів, що включені до ЄПП

за стадією, наявністю фінансових ресурсів на їх виконання та середнім балом у межах проведеної оцінки в умовах відбору, станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects)

Як результат, нівелюється орієнтир розвитку системи управління публічними інвестиціями на розширення джерел залучення фінансових ресурсів. Тому актуальним є завдання не лише формалізувати підходи до каскадування джерел фінансування, а й забезпечити доступність навчання, роз'яснень та формування алгоритмів типових рішень для органів місцевого самоврядування щодо практичних способів залучення фінансових ресурсів для реалізації проектів публічних інвестицій.

Аналогічну проблему простежуємо й щодо формування переліку пріоритетних публічних інвестиційних проектів у Державному бюджеті України на 2025 р. із відповідним розподілом фінансових ресурсів²¹⁴ (рис. 4.11).

²¹⁴ Перелік пріоритетних публічних інвестиційних проектів у Державному бюджеті України на 2025 рік із відповідним розподілом фінансових ресурсів. Єдиний проектний портфель публічних інвестицій. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749 (дата доступу: 30 травня 2025 року).

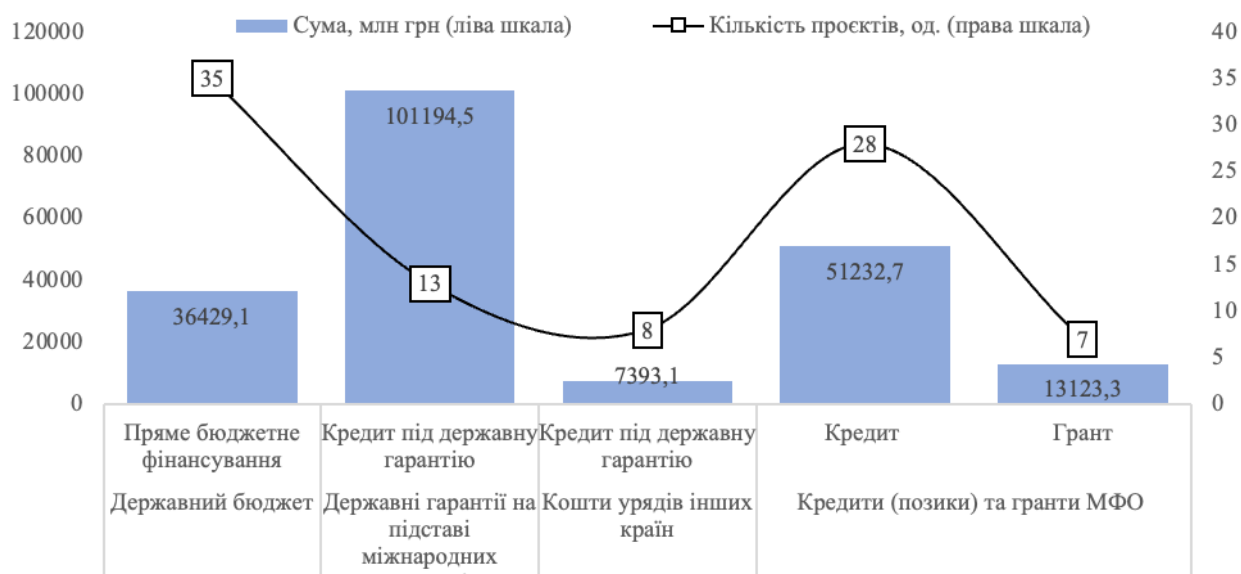

Рис. 4.11. Розподіл пріоритетних публічних інвестиційних проєктів у Державному бюджеті України на 2025 рік за джерелами фінансування

Джерело: складено на основі: Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749

Для реалізації більшості проєктів джерелом фінансування вказано державні гарантії на підставі міжнародних договорів, кошти урядів інших країн та МФО у вигляді кредитів. Така ситуація є зрозумілою з огляду на тенденції в економіці України на сучасному етапі в умовах війни. Однак щодо жодного проєкту одним із джерел фінансування не визначено приватного фінансування.

Суперечності між стратегічними пріоритетами розвитку та поданими концепціями проєктів.

За даними RDNA 4²¹⁵, станом на 31 грудня 2024 р. загальна вартість відбудови та відновлення в Україні становить 524 млрд дол. США. Формування ЄПП публічних інвестицій спрямоване на досягнення ефективного розподілу обмеженого фінансового ресурсу в умовах критичної потреби відновлення інфраструктури. При цьому, з огляду на перспективу залучення значних обсягів фінансової допомоги між-

²¹⁵ Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA4). 2022–2024. February 2025, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>.

народних організацій та іноземних урядів, орієнтири використання фінансових ресурсів лежать у площині «перетину» двох векторів:

- 1) потреби відновлення в умовах війни;
- 2) несуперечності стратегічним орієнтирам та екологічним вимогам ЄС (у контексті євроінтеграційного спрямування України) та інших міжнародних організацій (які надають фінансування).

При цьому, на нашу думку, важливо акцентувати також на справедливому розподілі інвестиційних ресурсів між регіонами й громадами.

Аналізуючи склад ЄПП, аналітики простежують деякі суперечності між стратегічними орієнтирами розвитку України й концепціями ЄПП. Як приклад, наведемо результати аналізу складу проєктів енергетичного сектору.

53,6 % фінансового ресурсу в межах бюджету ЄПП публічних інвестицій передбачено на реалізацію проєктів у сфері енергії та видобутку, що вказує на її пріоритетність. Крім того, відповідно до постанови КМУ № 903 від 9 серпня 2024 р., пріоритетними інвестиційними проєктами у 2025 р. є такі, що спрямовані на розвиток малої (децентралізованої) генерації електричної енергії та/або зеленої енергії; відновлення пошкодженої внаслідок збройної агресії РФ генерації електричної енергії або систем розподілу, або на ремонт ядерних реакторів/атомних електростанцій; інтеграцію енергетичної системи України та Європи²¹⁶.

Такий підхід під час визначення критеріїв пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проєктів у 2025 році свідчить про поєднання двох векторів розвитку енергетичного сектору: відновлення мережі для забезпечення населення та бізнесу електроенергією (передовсім на засадах децентралізації системи) та «зеленого» переходу як основи євроінтеграційних прагнень України й диверсифікації джерел енергії.

Аналізуючи склад концепцій проєктів в енергетичному секторі в розрізі підсекторів (рис. 4.12), простежуємо ці тенденції:

²¹⁶ Деякі питання підготовки, подання, оцінки та критеріїв пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проєктів на 2025 рік. *Постанова КМУ № 903 від 9 серпня 2024 року.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2024-%D0%BF#n174>.

- 1) кожна третя концепція стосується різних видів відновлюваної енергетики (21 концепція), сукупно вони охоплюють 13,1 % бюджету сектору;
- 2) найбільша кількість концепцій стосується передачі та розподілу енергії (22 од.), що пов'язано зі значними руйнуваннями та потребою модернізації мереж.

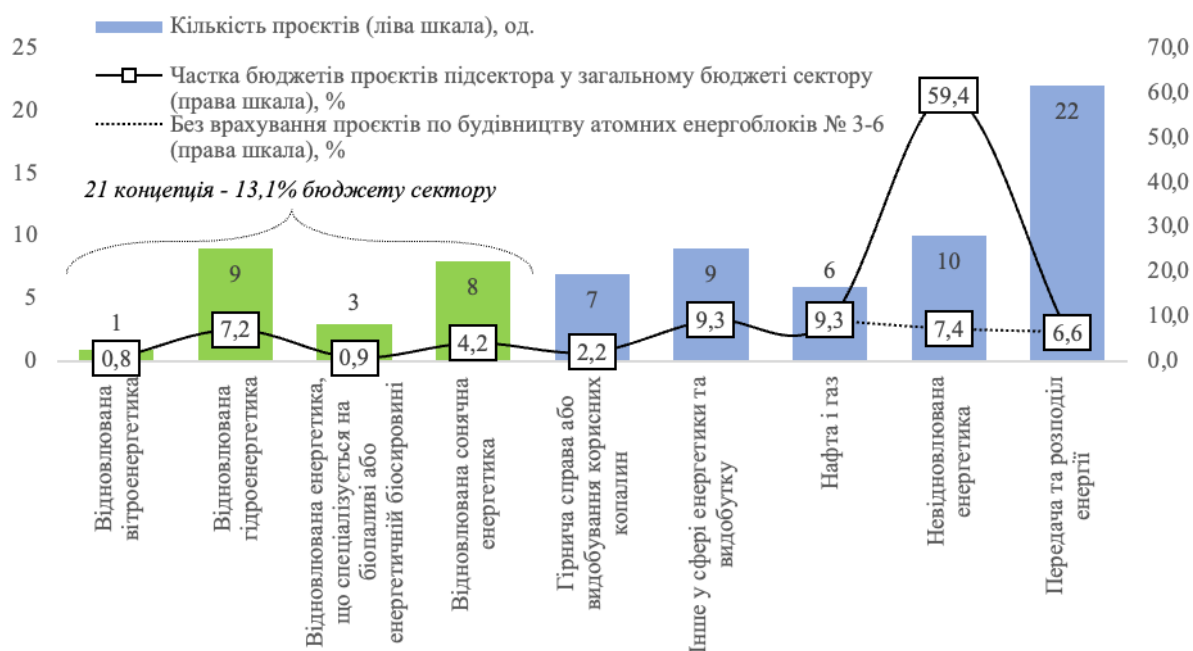

Рис. 4.12. Розподіл концепцій в енергетичному секторі та фінансових ресурсів на їх виконання в межах ЄПП публічних інвестицій, станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749

Із другого боку, підсектор невідновлюваної енергетики займає 59,4 % бюджету проєктів енергетичного сектору. У його межах два проєкти «Будівництво енергоблоків № 3, 4 Хмельницької АЕС» та «Будівництво енергоблоків № 5, 6 з реакторною установкою AP1000 на майданчику Хмельницької АЕС» займають 87,6 % бюджету проєктів невідновлюваної енергетики, а проєкт щодо будівництва енергоблоків № 5, 6 є найбільш дороговартісним серед концепцій у ЄПП. Примітно, що наявного фінансування з державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел для цих проєктів на даних час не передбачено.

А основними ризиками для їх реалізації визначено дефіцит фінансування; проблеми із закупівлею основного обладнання; імовірність збільшення вартості проєкту через зростання інфляції, зростання курсу валюти; ризик дотримання термінів реалізації проєкту. Крім цих проєктів, дефіцит фінансування як ризик визначено лише щодо ще однієї концепції проєкту в ЄПП²¹⁷.

Підсумовуючи, акцентуємо, що в енергетичному секторі, попри певну орієнтацію на реалізацію проєктів ВЕД, прослідковується суттєвий перекис у бік великих проєктів у сфері невідновлюваної енергетики (зокрема двох у сфері атомної енергетики та проєкту «Комплексна модернізація Кременчуцького НПЗ», що за обсягом фінансування посідає третю позицію в секторі). Очевидно, що відповідь на питання щодо доцільності їх реалізації лежить у площині комплексного аналізу ситуації в енергетичній системі України та потребує залучення висококваліфікованих експертів. Тому ми не можемо оцінювати якість цих проєктів, їх першочерговість і важливість для збереження стійкості вітчизняної системи енергозабезпечення. Однак у контексті аналізу концепцій ЄПП наявність цих проєктів свідчить про певну асинхронність із цілями й завданнями Державної стратегії регіонального розвитку, а також орієнтирами Європейського зеленого курсу, що супроводжується ускладненням доступу до фінансових ресурсів на їх виконання.

Ризик нерівномірного представлення інтересів регіонів у системі управління публічними інвестиціями (зокрема диспропорції включення концепцій та проєктів у ЄПП)

В основі управління публічними інвестиціями після завершення реформи – державна стратегія регіонального розвитку й стратегії розвитку регіонів. Ці документи повинні стати основою для забезпечення рівнозначного представлення інтересів регіонів у новосформованій моделі управління публічними інвестиціями.

В умовах перехідної моделі, коли не всі регіони мають актуалізовані документи стратегічного планування, нерівномірність представ-

²¹⁷ DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investment-Projects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investment-Projects) (дата доступу: 28.06.2025 р.).

лення регіонів у формуванні ЄПП чітко простежується. При цьому не лише щодо загальної кількості проєктів і фінансового ресурсу, що передбачений для їх реалізації. Диспропорції прослідковуються і в контексті відібраних для включення в ЄПП концепцій та проєктів, що були подані обласними державними адміністраціями (рис. 4.13).

Наприклад, у ЄПП нараховується 65 концепцій / проєктів, що ініційовані Закарпатською ОДА й жодного проєкту від Волинської ОДА. Суттєво відрізняються також обсяги публічних інвестицій, які заплановано залучати для розвитку регіонів: різниця між Чернівецькою та Кіровоградською областями становить 72 рази.

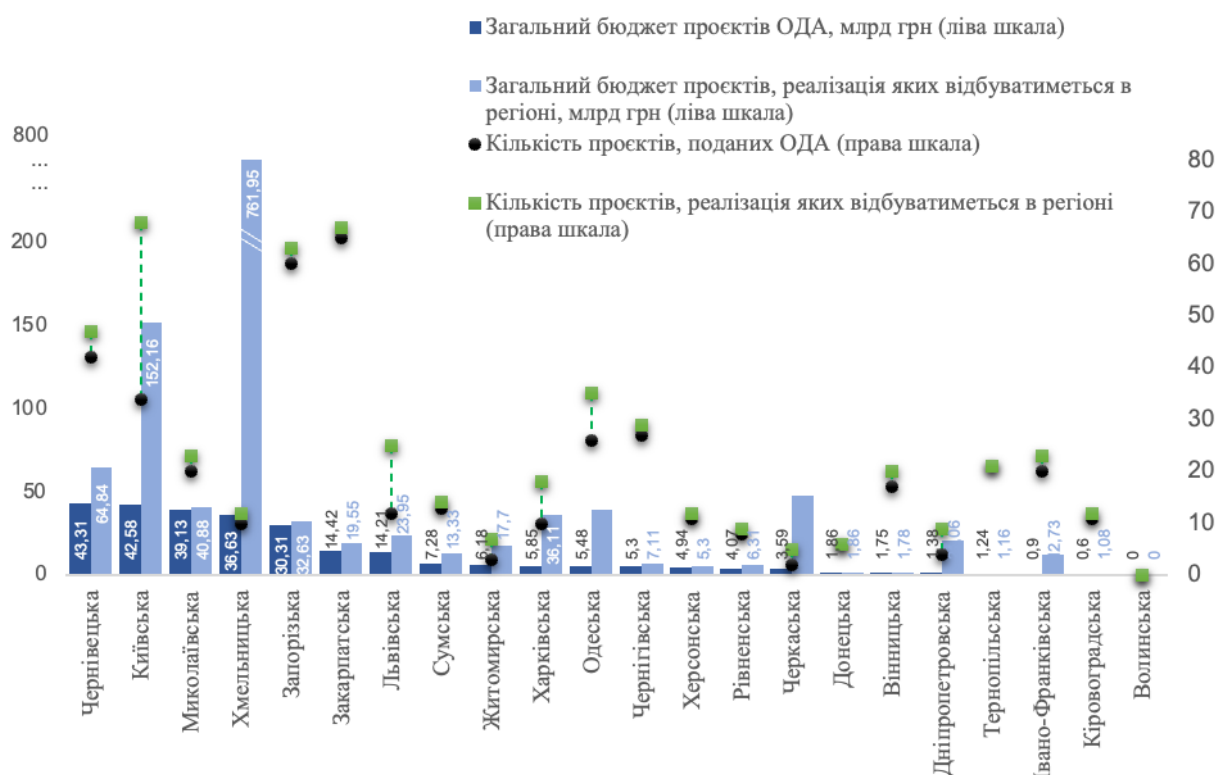

Рис. 4.13. Географія реалізації концепцій та проєктів ЄПП, станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects)

Підхід до розподілу інвестиційного ресурсу передовсім ґрунтується на пріоритетності проєктів та їх ефективності для економіки й життєдіяльності населення. Тому певні диспропорції в представленні

регіонів є виправданими. Наприклад, суттєве переважання Хмельницької області серед регіонів України за показником загального бюджету проєктів, реалізація яких відбуватиметься в межах регіону (761,95 млрд грн), зумовлена специфікою двох концепцій проєктів у сфері атомної енергетики, які є безпрецедентними за вартістю реалізації в порівнянні з іншими в ЄПП.

Проте, якщо акцентувати на конкретних секторах економіки, постає питання щодо умов включення проєктів у контексті регіонального розподілу. Як приклад, наведемо ситуацію з регіональним розподілом проєктів сектору «Транспортні послуги» підсектору «Сільські та міжміські дороги» (рис. 4.14).

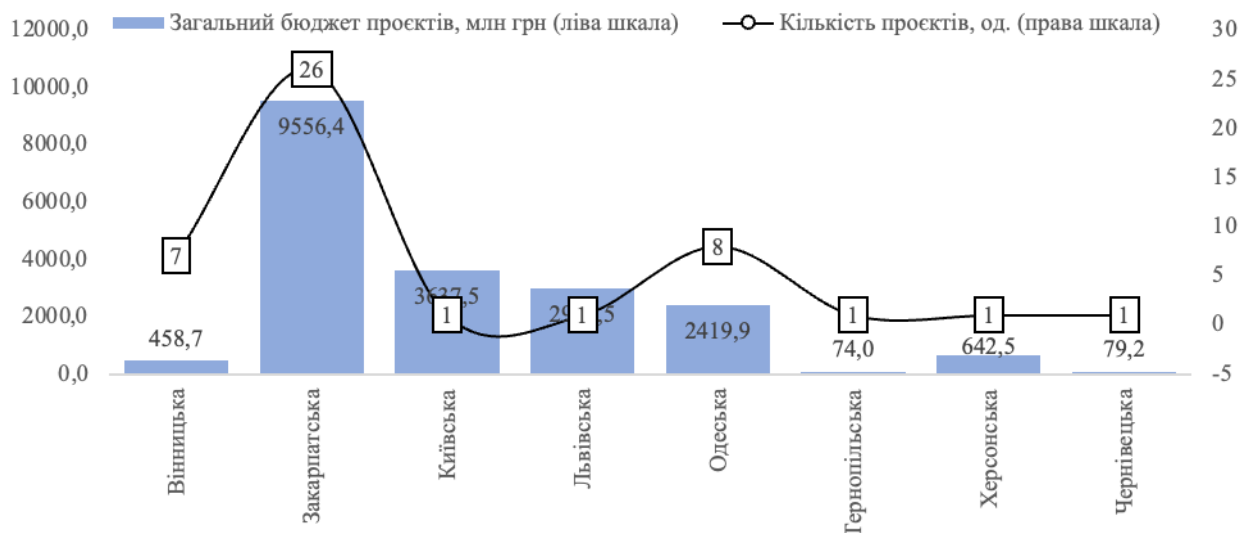

Рис. 4.14. Розподіл концепцій та проєктів ЄПП у транспортному секторі в розрізі підсектору «Сільські та міжміські дороги», станом на 01.06.2025 р.

Джерело: складено на основі: DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects)

Підсектор представлений 40 концепціями / проєктами, що подані для реалізації вісьмома обласними державними адміністраціями. 65 % із них та 48,2 % фінансового ресурсу передбачено для реалізації й залучення в Закарпатську область. Такий склад концепцій / проєктів у підсекторі викликає багато запитань. Звичайно, на формування складу проєктів впливають різні чинники: наявність потреб у різних регіонах щодо реалізації проєктів; наявність концепцій і проєктів, які можуть

бути подані до розгляду для їх включення до ЄПП; активність регіональної влади тощо. Але доцільним є врахування регіональних підходів до забезпечення справедливості розподілу інвестиційних ресурсів, що сприятиме збалансованому розвитку регіонів. Крім того, розподіл фінансування між регіонами на реалізацію інвестиційних проєктів повинен ґрунтуватися на всебічній оцінці фактичного стану інфраструктури й актуальних потреб кожного регіону.

Зрозуміло, що застосування такого підходу не матиме загального характеру, а радше – вибіркового. Наприклад, у секторі «Транспортні послуги» його застосування неможливе для підсекторів «Авіація» та «Порти / водні шляхи», однак є доцільним для підсекторів «Сільські й міжміські дороги» та «Міський транспорт». Аналогічно перегляду підходів потребують й інші сектори / підсектори ЄПП.

Як висновок, акцентуємо увагу на основних проблемах, що виявлені в контексті аналізу практики управління проєктами публічних інвестицій на перехідному етапі:

- реформа системи управління публічними інвестиціями реалізується в умовах високої невизначеності, що зумовлено війною, неповною правовою базою та паралельністю дії нових процедур і процедур перехідного періоду; це ускладнює належну підготовку проєктів, їх оцінку й відбір;
- формування ЄПП на перехідному етапі здійснено на основі спрощених підходів, що серед іншого не передбачає належного аналізу ефективності, оцінки вигод та стратегічної доцільності проєктів, а відтак загрожує їх фінансовій і соціальній результативності;
- процес управління проєктами залишається непрозорим – недостатній рівень публічності діяльності відповідних структур, залучення органів місцевого самоврядування та громадськості суперечить принципам демократичного врядування й знижує довіру до реформи;
- механізми фінансування проєктів не відповідають заявленій моделі каскадування та переваги приватного фінансування, що вказує на недостатню увагу на залучення передусім приватного капіталу;

- спостерігаються суттєві регіональні диспропорції в доступі до інвестицій, що загрожує принципу справедливості й рівномірного розвитку: деякі регіони суттєво переважають за кількістю та обсягами фінансування проєктів, інші – не представлені зовсім.

Для забезпечення ефективності реформи управління публічними інвестиціями й нівелювання вищенаведених ризиків доцільно забезпечити, по-перше, нормативну визначеність процедур та посилити стратегічну логіку формування ЄПП; по-друге – сформувати чіткий механізм залучення приватного фінансування відповідно до принципу каскадування; по-третє – забезпечити збалансоване врахування потреб регіонів у розрізі окремих сфер та секторів економіки. Участь органів місцевого самоврядування й громадськості має стати обов’язковим елементом прийняття рішень щодо включення проєктів до ЄПП.

Висновки до розділу 4

1. На основі визначення слабких сторін системи управління публічними інвестиціями в Україні доведено необхідність трансформації цієї системи в умовах посилення залежності від міжнародних донорів й урядів іноземних країн в умовах війни, потреби забезпечити прозорість та підзвітність процесу розподілу інвестицій, а також слідування євроінтеграційним орієнтирам. На основі аналізу наявних моделей і практик управління публічними інвестиціями в країнах Європейського Союзу, визначено основні елементи забезпечення ефективного управління публічними інвестиціями: довгострокове стратегічне інвестиційне планування; стандартизація процедур оцінки й відбору проєктів; середньострокове бюджетування на місцевому рівні; моніторинг впровадження проєктів та післяпроєктний аналіз для проведення комплексних ретроспективних оцінок процесу управління публічними інвестиціями.

2. На основі аналізу концепції реформування системи управління публічними інвестиціями, впровадження якої відбувається на сучасному етапі в системі публічного управління в Україні, сформовано рекомендації для органів державної влади щодо вдосконалення моделі управління публічними інвестиціями, що враховує специфіку їх роз-

витку та сучасні виклики, зокрема забезпечення чіткого визначення критеріїв інвестиційних проєктів, що підпадають під управління за визначеною моделлю для справедливого розподілу інвестиційних ресурсів та уникнення надмірної бюрократизації у випадку малозначущих проєктів; диференціацію підходів до оцінки й відбору проєктів з урахуванням масштабів інфраструктури, охоплення населення та значущості для надання послуг, що гарантує рівний доступ територіальних громад різних типів до зовнішніх фінансових ресурсів; інтеграцію принципів багаторівневого врядування в управління публічними інвестиціями, що передбачає залучення зацікавлених сторін (громадськості й бізнесу) до процесу оцінки та відбору проєктів; упровадження підходу управління, орієнтованого на результати (RBM), що дає змогу подолати «розрив» між стратегічним плануванням й іншими етапами управління інвестиціями, забезпечуючи перехід від об'єктно- до результатно-орієнтованого підходу; створення системи стимулів для залучення приватних інвесторів, що включає гарантії, податкові пільги та спрощення процедур, із метою підвищення їх участі в реалізації інвестиційних проєктів; запровадження поетапного підходу до стратегічного планування розвитку територіальних громад; урахування ризиків системної кризи й надмірної бюрократизації процесу управління публічними інвестиціями, що дає змогу ідентифікувати потенційні причини відмови в реалізації проєктів через їх здорожчання або продовження термінів реалізації, забезпечуючи адаптивність моделі управління до мінливих умов.

3. За результатами діагностики практичної реалізації першого перехідного етапу реформи управління публічними інвестиціями в Україні виявлено значне спрощення процедур управління публічними інвестиціями, що характеризується негативними наслідками для якості поданих концепцій проєктів публічних інвестицій через відсутність нормативно-правової рамки, визначених правил і процедур подання/оцінки/відбору проєктів.

Аргументовано наявність ризиків і проблем у контексті аналізу практики управління проєктами публічних інвестицій на перехідному

етапі: недостатню ефективність формування Єдиного проєктного портфелю публічних інвестицій в умовах паралельного впровадження практичних кроків та розробки законодавчої бази управління такими проєктами; недостатній рівень публічності й прозорості процесу формування та затвердження Єдиного проєктного портфелю публічних інвестицій; невідповідність між задекларованим механізмом фінансового забезпечення (превалювання приватного та боргового фінансування над бюджетним) проєктів публічних інвестицій і практикою формування й подання концепцій проєктів публічних інвестицій; суперечності між стратегічними пріоритетами розвитку та поданими концепціями проєктів; нерівномірне представлення інтересів регіонів у системі управління публічними інвестиціями. Доведено, що подолання цих проблем лежить у площині чіткої нормативної визначеності процедур для всіх проєктів, посилення ролі документів державного планування в Єдиному проєктному портфелі, наявності чіткого механізму залучення приватного фінансування відповідно до принципу каскадування, забезпечення збалансованого врахування потреб регіонів у розрізі окремих сфер і секторів економіки, активної участі органів місцевого самоврядування та громадськості.

РОЗДІЛ 5

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

5.1. Пріоритетні напрями, завдання та інструменти вдосконалення публічного інвестування в контексті забезпечення регіонального розвитку в Україні

Розуміючи всю повноту актуальності та важливості належного становлення, розвитку й задіяння повною мірою потенціалу публічного інвестування, особливо в частині фінансово-інвестиційної підтримки регіонів і громад, їх відновлення як у нинішніх реаліях, так і на етапі масштабної повоєнної відбудови, урядом України у 2024 р. розпочато реалізацію комплексної реформи в досліджуваній сфері, а саме плану заходів Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 рр.²¹⁸.

Україна також активно залучає публічні інвестиції через міжнародні фінансові організації: Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ, KfW, USAID тощо. Часто інвестиційні проєкти супроводжуються технічною допомогою й вимогами до прозорості.

Отже, відчувається розуміння (із боку державної і законодавчої, і виконавчої влади) того, що публічне інвестування може розглядатися достатньо дієвим та водночас потужним інструментом акумуляції й прозорого, ефективного використання фінансового ресурсу (при тому з різних джерел його залучення, не тільки бюджетного) задля покращення інфраструктури, підтримки й стимулювання розвитку та технологічної модернізації стратегічних галузей національного й регіональних

²¹⁸ Про затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 роки. *Розпорядження Кабінету Міністрів України № 588-р* від 18.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2024-%D1%80#Text>.

економічних комплексів, забезпечення макрофінансової стабільності, реалізації суспільно значимих проєктів і т. ін.

Однак, аби повною мірою використати зазначений потенціал, треба розуміти всі ті вади та все ще наявні прогалини в системі державної політики управління публічним інвестуванням. Указане вище актуалізує завдання обґрунтування пріоритетних напрямів, завдань та інструментарію вдосконалення публічного інвестування в контексті забезпечення регіонального розвитку в Україні.

Утім, розуміємо, що під час пошуку шляхів розвитку цього інструменту регіональної політики потрібно зважати на ті недоліки, вади, слабкі місця, що характерні для нього на сьогодні. Результати аналітичної частини дослідження дають підстави виокремити такі системні вади застосування в Україні інструментарію публічного інвестування, як відсутність єдиної довгострокової публічно-інвестиційної стратегії держави, яка б координувала зусилля центральних і місцевих органів влади; недостатня узгодженість інвестиційних проєктів із національними пріоритетами та цілями сталого розвитку; все ще невідбудованість цілісної повноцінної системи інституціонального забезпечення й інституційного середовища; непрозорість і нечіткість процедур; непоширеність системи на всі рівні публічного менеджменту (центрального, галузевий, регіональний, громад); існування корупційних ризиків та ін.

Отже, подолання цих вад потрібно розглядати як ті вектори, за якими доцільно планувати й реалізовувати виважену, послідовну та системну державну політику вдосконалення інструментарію публічного інвестування в контексті досягнення збалансованого регіонального розвитку (рис. 5.1).

Зокрема, пріоритетом номер один розвитку системи управління процесами публічного інвестування на державному та регіональному рівнях в Україні вбачається посилення узгодженості стратегічного планування розвитку регіонів та громад з публічним інвестуванням.

Пріоритети публічної політики	Система завдань	Інструментарій регулювання
1 Розвиток та модернізація системи стратегічного планування ПІ	Формування єдиної системи середньо- й довгострокових планів соціально-економічного розвитку та їх ПІ	☒ Розробка програм ПІ відповідно до національної, регіональних і місцевих стратегій соціально-економічного розвитку; ☒ інтеграція ПІ-проектів у програми / заходи регіонального / місцевого розвитку
2 Збільшення потенціалу ПІ в контексті політики регіонального розвитку	Перетворення ПІ на базисну форму формування ресурсного потенціалу розвитку територій і громад	☒ покращення можливостей та повноважень ОМС у процесах ініціювання інвестиційних проектів; ☒ модернізація інституту Державного фонду регіонального розвитку
3 Інституційне реформування системи ПІ	Формування системи управління, зростання прозорості та підвищення ефективності ПІ	☒ інституціалізація організаційно-управлінської системи ПІ-менеджменту на всіх рівнях управління; ☒ використання інструментарію довіри й прозорості, недопущення втрат, корупції
4 Цифровізація процедур та інструментарію ПІ	Зростання якості комунікації між суб'єктами управління процесами ПІ	☒ запровадження інтегрованої інформаційної системи, що об'єднує всі етапи ПІ – від заявки до впровадження проекту; ☒ застосування ІКТ та цифрових комунікацій під час аналізування проектів
5 Збільшення обсягів залучення приватного капіталу через ППІП	Долучення приватних інвесторів, збільшення обсягів та диверсифікація інвестиційного ресурсу	☒ послаблення регуляторних бар'єрів, покращення системи гарантій та зниження ризиків для приватних інвесторів; ☒ розвиток регіональних агенцій із питань підтримки ППІП
6 Підвищення рівня якості менеджменту ПІ-процесів	Зростання рівня прозорості та підзвітності, якості обрання й моніторингу ПІ-проектів	☒ розширення публічного доступу до інформації, цифровізація процесів подання, оцінки та моніторингу проектів; ☒ встановлення чітких механізмів аудиту та контролю підготовки й реалізації проектів
7 Розширення участі в ПІ міжнародних партнерів, донорів та інвесторів	Збільшення обсягів інвестиційного ресурсу, заміщення внутрішнього капіталу зовнішнім	☒ розширення співпраці з МФО, у т.ч. до участі в менеджменті проектів; ☒ застосування інструментів спільного фінансування проектів, зокрема грантів, пільгових кредитів тощо

Примітки: ПІ – публічне інвестування; ППІП – публічно-приватне партнерство; ПІ-процеси – публічно-інвестиційні процеси; ПІ-проекти – публічно-інвестиційні проекти; ОМС – органи місцевого самоврядування; ПІ-менеджмент – публічний інвестиційний менеджмент; МФО – міжнародні фінансові організації.

Рис. 5.1. Пріоритети, завдання та інструментарій удосконалення публічного інвестування в Україні

Джерело: авторська розробка.

Проблема полягає у тому, що на сьогодні ці процеси розглядаються як два самостійні стріми, які дотикаються лише на етапі узгодження напрямків інвестування Середньострокових планів публічних інвестицій (СППІ) регіонів та громад із завданнями, які визначені у їх Стратегіях розвитку (згідно вимог законодавства). Натомість публічні інвестиції слід розглядати як *елемент забезпечення реалізації стратегічного бачення розвитку регіонів / громад*. За такого підходу логічним є інтегрування циклів розроблення документів стратегічного планування та публічного інвестування. Це дозволить максимально оптимізувати структуру публічних інвестицій відповідно до потреб і потенціалу регіону/громади, забезпечення партисипативність та прозорості процесів пріоритезації публічних інвестицій.

Автором запропоновано методику такого узгодження на різних етапах стратегічного планування місцевого розвитку:

- *на етапі формування матриці стратегічних та оперативних цілей, завдань*. Зважаючи на те, що фактично завдання Стратегії розвитку регіону / громади мали б лягти в основу ідентифікації напрямів публічного інвестування в СППІ, на етапі цілепокладання стратегії логічно інтегрувати питання визначення інвестиційних пріоритетів – з орієнтацією на СППІ держави та регіону. Це дозволить вже на цьому етапі: 1) отримати узгоджену систему завдань реалізації Стратегії та перелік напрямків інвестування СППІ; 2) узгодити цільові показники для моніторингу стратегії та СППІ;;
- *на етапі затвердження Стратегії та СППІ*. Стратегія погоджується робочою групою з розроблення Стратегії (до складу якої залучаються окрім представників місцевої влади, депутати, представники бізнесу та організацій громадянського суспільства, активні жителі), проходить громадське обговорення, після чого передається на затвердження місцевій раді. СППІ затверджується місцевою інвестиційною радою, яка як правило формується в кількості 5 осіб з числа керівників ОМС та основних підрозділів виконкому, до складу такої ради не передбачене обов'язкове залучення представників громадськості (згідно законодавства).

- Тому інтегрований процес розроблення стратегії та СППІ дозволить надати публічності процесу управління публічними інвестиціями (в межах стратегічних сесій та під час громадського обговорення відбудеться дискусія щодо інвестиційних пріоритетів СППІ за участю усіх зацікавлених сторін);
- на етапі збору проєктних ідей до Плану заходів з реалізації Стратегії регіону / громади. Збір проєктних ідей до Плану заходів є публічним процесом, під час якого використовується певна форма (як правило у табличній формі із переліком пунктів необхідних для подання інформації). Зазначена форма вже включає низку елементів попереднього техніко-економічного обґрунтування публічного інвестиційного проєкту (стратегічного, економічного, фінансового обґрунтування). Інтегрування процесів стратегування та управління публічними інвестиціями дозволить вже на етапі збору ідей до Плану заходів зібрати та опрацювати частину інформації, необхідної для формування публічних інвестиційних проєктів;
 - на етапі формування Плану заходів з реалізації Стратегії регіону / громади. Отриманий перелік проєктних ідей, які розподілені за цілями та завданнями, повинен бути основою для формування секторальних портфелів публічних інвестиційних проєктів. На відміну від сучасної практики, коли формування секторальних портфелів регіону та громади відбувається не на основі Плану заходів, а шляхом збору першочергових потреб від підрозділів, комунальних підприємств тощо. Це дозволить, з одного боку, чітко визначити орієнтовну фінансову потребу з розбивкою на періоди та джерела фінансування для реалізації Плану заходів, з іншого – стане обґрунтованою підставою для оцінки потреби у публічних інвестиціях (для формування СППІ). Окрім цього, у межах стратегічних сесій відбудеться обговорення переліку проєктів, які повинні фінансуватись шляхом залучення публічних інвестицій, за участю усіх зацікавлених сторін;
 - на етапі впровадження Стратегії. Першочергово на цьому етапі відбувається створення робочої групи / комітету з впровадження

Стратегії (створюється розпорядженням голови ОДА/ ОМС. Як правило ця робоча група має широкий склад включає представників ОМС, виконавчого комітету, громадськості, бізнесу тощо. Водночас на рівні регіону, громади функціонує місцева інвестиційна рада (створюється рішенням виконавчого комітету), яка як правило складається із голови, заступників, керівників профільних підрозділів. Робоча група власне відповідає за імплементацію стратегії, зокрема через залучення і раціональне використання ресурсу. Тобто фактично в регіоні/громаді паралельно функціонує два дорадчих органи, яка паралельно імплементують Стратегію – робоча група і інвестиційна рада. При цьому робоча група має значно ширший склад. Для уникнення такого дублювання варто передати функції управління публічними інвестиціями робочій групі, водночас це передбачає унормування на законодавчому рівні.

Зараз різні громади перебувають на різних етапах стратегічного планування. Водночас процес ПІМ на місцевому рівні є регламентованим з погляду дедлайнів. Тому практичне впровадження запропонованого підходу можливе на наступному етапі розроблення Стратегій та Планів заходів на регіональному та місцевому рівнях, який розпочнеться вже у 2027 році. Важливо, що до 2027 року система управління публічними інвестиціями вже пройде два повних кола планування (2025 та 2026 років), що дозволить їм бути готовими до більш продуманого стратегічного планування та його узгодження з планування публічних інвестицій.

Запропонований підхід спрямований на досягнення багаторівневої координації та мультиплікативного ефекту інвестиційних рішень, посилення ролі середньострокового бюджетного планування, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів задля збалансованого соціально-економічного розвитку регіону.

Другий визначений імператив стосується покращення потенціалу інструменту публічного інвестування в частині забезпечення розвитку регіонів та громад. Потрібно вказати на те, що реформа публічного інвестування, яка реалізується в Україні, провадиться не тільки задля

євроінтеграції нашої країни, але й для уніфікації відповідного інструментарію, як зокрема, так і в тому числі в руслі європейської практики й підходів до фінансування програм регіонального розвитку. Отже, маючи з-поміж завдань вибудування багаторівневої системи інвестиційного забезпечення розвитку країни і її регіонів, коли інвестиційні проєкти ретельно плануються та узгоджуються з бюджетними можливостями, водночас вирішуємо питання формування фінансово-ресурсного забезпечення суспільного поступу безпосередньо регіонів, територій і громад.

Отже, публічне інвестування в Україні орієнтується на два вектори – просторовий та галузевий. Однак міра їх адвокації видається не рівномірною: якщо галузевий рівень курують профільні міністерства, а їхні ж представники утворюють склад Міжвідомчої комісії з питань розподілу публічних інвестицій і дотичні до ухвалення рішень щодо відбору й фінансування проєктів, то регіональному та місцевому відведено лише функцію ініціації програм і проєктів у цій сфері.

Потрібно визнати, що такий підхід об'єктивний за унітарного (на противагу федеративному) устрою держави. Однак тоді треба працювати над паритетним розширенням повноважень, у т. ч. бюджетно-фінансових, на рівні регіонів і громад. Іншими словами, авторська позиція полягає в тому, що на сьогодні вибудовано систему публічного інвестиційного менеджменту лише на центральному рівні управління. Зауважимо, що регіональні та місцеві органи влади й самоврядування залежні від рішень, які ухвалюються тут; не мають власних інструментів створення системи пріоритетних проєктів публічного інвестування, включаючи формування їх фінансового забезпечення (як за коштів місцевих бюджетів, а також ресурсів інших стейкхолдерів). Це слугує істотною перешкодою для поширення реформи публічного інвестування на субрегіональний і місцевий рівні, а отже, покращення його можливостей і потенціалу безпосередньо в регіонах країни / громадах. Більше того, кошти державного бюджету обмежені, а Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій наповнюється все новими й новими проєктами. Отож, очікувати, що невеликий за обсягами фінансування,

але значимий для певної громади чи території (не країни, не галузі тощо) проєкт буде профінансований за кошт державного бюджету, доволі проблематично та, вочевидь, значною мірою безперспективно.

Саме тому становлення публічного інвестування як базисної форми фінансування й, відповідно, забезпечення регіонального й місцевого соціально-економічного розвитку потрібно визначити одним із пріоритетних завдань щодо вдосконалення публічного інвестування в Україні. Його вирішення тісно корелює з покращенням можливостей та повноважень регіональних органів влади й місцевого самоврядування в процесах ініціювання, фінансування та реалізації інвестиційних проєктів.

Задля цього на регіональному й місцевому рівнях мають бути інституціалізовані та створені власні екосистеми (як от *SUB-DREAM* та *LOCAL-DREAM*) менеджменту процесів публічного інвестування, що включають такі елементи, як середньо- й довгострокове планування, система відбору, оцінки та включення проєктів, формування проєктних портфелів, акумулювання й розподіл ресурсів, моніторинг ефективності, управління ризиками, а також, що особливо важливо, залучення всіх так званих зовнішніх зацікавлених сторін (бізнесу, громадських організацій, населення).

На нашу думку, вирішення завдання розширення (покращення) можливостей регіональних і місцевих органів влади в частині застосування інструменту публічного інвестування можна пов'язати з іншим завданням, яке стосується нагальної потреби в модернізації інституту вітчизняного Державного фонду регіонального розвитку. Саме цей інструмент може стати засобом, що буде відведений для, по-перше, фінансової підтримки проєктів, котрі мають більшою мірою локальну ефективність, однак реалізуватимуться за рахунок часткового фінансування з державного бюджету, та, по-друге, залучення й перерозподілу з такою метою коштів зовнішніх (зарубіжних) партнерів.

Водночас доцільно погодитися з потребою формування відповідного фонду за рахунок двох основних джерел фінансування: загального фонду державного бюджету (наприклад у розмірі 1,5 % від загального

обсягу бюджетних надходжень) та спеціального фонду державного бюджету. У другому випадку йдеться про кошти Європейського Союзу, іноземних урядів, міжнародних організацій і донорських установ, що спрямовуються Україні на потреби органів місцевого самоврядування для забезпечення процесів відновлення, реконструкції та модернізації.

Раціональним видається здійснення розподілу ресурсів цього фонду за такими напрямками: а) підтримка механізмів громадської участі (зокрема через інструмент бюджету участі); б) надання субвенцій регіонам і територіальним громадам для реалізації проєктів у найбільш постраждалих районах країни; в) забезпечення державних гарантій уповноваженим банківським установам за кредитними зобов'язаннями органів місцевого самоврядування й комунальних підприємств щодо реалізації розвиткових проєктів, визначених у стратегіях розвитку громад.

Крім того, пропонується механізм здешевлення кредитів шляхом повного або часткового погашення відсоткових ставок за аналогією з програмою «5-7-9 %», що дасть змогу зменшити навантаження на місцеві бюджети в частині обслуговування боргових зобов'язань. Додатково передбачається можливість надання грантової підтримки на підготовку проєктної документації задля стимулювання активнішого використання кредитних інструментів із боку органів місцевого самоврядування. Окремо потрібно передбачити делегування адміністрування частини ресурсів Державного фонду регіонального розвитку уповноваженим банківським установам.

Попри визначене, подальша модернізація інституту ДФРР в Україні, зокрема задля публічного фінансування завдань регіонального розвитку, потребує більшої ув'язки фінансування фонду винятково з реалізацією регіональних / місцевих стратегій розвитку, запровадження проєктного планування на 3–5 років на противагу однорічних точкових ініціатив, пріоритезації проєктів, які відповідають завданням сталого розвитку територій і громад, стратегіям децентралізації та економічного зростання. Потрібно також працювати над децентралізацією

управління й процесами ухвалення рішень (із ширшими повноваженнями регіональних / місцевих комісій, чіткими та прозорими критеріями оцінювання проєктів і їх громадського контролю, посиленням ролі агенцій регіонального розвитку), прозорістю, відтак цифровізацією, процесів, створенням електронної системи моніторингу, зміщенням акцентів у підтримці проєктів із розвитку соціальної на становлення інфраструктури економічного розвитку територій і громад (індустріальні парки, кластери, інфраструктура стимулювання розвитку й підтримки малого бізнесу, надання переваги проєктам із мультиплікативним ефектом: залучення інвестицій, створення робочих місць, збільшення податків, сприяння створенню публічно-приватних партнерств) тощо.

Наступний пріоритет подальшого розвитку системи публічного інвестування в Україні, зокрема у світлі активізації регіонального та місцевого розвитку, згідно з авторською позицією, стосується інституційного реформування системи публічного інвестування. При тому головним завданням заходів у зазначеному напрямі визначимо покращення системи управління, зростання прозорості й підвищення ефективності як публічних інвестицій, так і процесів публічного інвестування загалом.

Ключовим інструментом, який важливо реалізувати задля вирішення зазначеного завдання, слугує інституціалізація організаційно-управлінської системи публічного інвестиційного менеджменту на всіх рівнях управління, що означає формування, закріплення та систематизацію стабільної й ефективної моделі менеджменту публічного інвестиційного ресурсу на всіх рівнях управління: центральному, регіональному, місцевому, суб'єктів господарювання.

Провідними постулатами, за якими має слідувати розвиток інституціалізації організаційно-управлінської системи публічного інвестиційного менеджменту в Україні, за авторським баченням, повинні стати утвердження формальних правил, процедур, норм і практик; їх офіційне визнання, закріплення в законодавстві та нормативно-правовій базі, забезпечення стійкого функціонування системи публічного інвес-

тування на всіх рівнях управління, незалежно від змін політичної кон'юнктури; покращення організаційно-управлінської системи в досліджуваній сфері, що стосується чіткої ідентифікації (включаючи функції й завдання) органів управління (міністерств, відомств, департаментів, агенцій), механізмів взаємодії між ними (розподіл повноважень, координація, обмін даними) та процедур (аналіз потреб, розробка проєктів, фінансування, моніторинг, аудит); подальше вдосконалення публічно-інвестиційного менеджменту, зокрема системи планування, реалізації й оцінювання публічних інвестиційних проєктів і програм (капітальних видатків, інфраструктурних проєктів, програм розвитку), а також принципів, механізмів та підходів до управління публічними ресурсами з метою досягнення значимих суспільно важливих результатів (економічне зростання, доступ до послуг, зменшення регіональних і просторово-структурних диспропорцій).

Додамо, що реалізація заходів у межах визначеного інструменту значною мірою сприятиме ефективізації процесу публічного інвестування, критеріями чого стає зростання ефективності використання бюджетних коштів, звуження політичної й корупційної складових в ухваленні рішень, досягнення цілей стратегічного розвитку на противагу дискретним змінам / ефектам, зростання довіри до системи публічного менеджменту з боку міжнародних партнерів, донорів, інвесторів і т. ін.

Іншим інструментом, що має перспективи свого застосування в аналогічних цілях, є застосування інструментарію довіри й прозорості, недопущення втрат, корупції. Його задіяння передбачає перенесення більшості процедур у цифрові платформи відкритих даних (як-от: *Prozorro*, *E-дата*, *OpenBudget*), застосування процедур і практик незалежних пре- й постпроєктних експертиз, задіяння антикорупційних превентивних механізмів, регламентованих процедур відбору проєктів, громадського та медіаконтролю, аудиту й контролю ефективності, механізмів зворотного зв'язку й ін.

Потрібно визнати, що в межах сучасної політики реформування публічного інвестування в Україні дуже важливими результатами та, відповідно, патернами його подальшої ефективності став тренд до

цифрової трансформації публічного менеджменту в цій сфері. А саме, по-перше, Єдина цифрова інтегрована інформаційно-аналітична система управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (екосистема *DREAM*) отримала нагороду за досягнення у сфері технологічних інновацій стосовно управління контрактними відносинами²¹⁹. І справді, цей проєкт став справжнім проривом із підвищення ефективності й покращення прозорості низки базисних процедур публічного інвестування в країні. Крім того, заходами Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 рр. передбачено низку заходів, які дають змогу цифровізувати процедури відбору, оцінки, функціонування єдиного портфеля інвестицій, аналізу, моніторингу та звітування за проєктами публічних інвестицій.

Однак наявне чітке переконання про критичну необхідність подальшої цифровізації процедур й інструментарію публічного інвестування в Україні, визнання його одним із невід'ємних пріоритетів подальшого вдосконалення системи публічного інвестування. Отож саме підвищення рівня прозорості та якості комунікації між суб'єктами менеджменту процесів публічного інвестування потрібно визнати вагомим завданням державної, у т. ч. регіональної, політики в аналізованій сфері.

Інструментарієм, який може застосовуватися задля цього, доцільно назвати запровадження інтегрованої інформаційної системи, що об'єднує всі етапи публічного інвестування – від заявки до впровадження проєкту, а також якнайширше застосування інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових комунікацій під час аналізування публічно-інвестиційних проєктів і програм публічних інвестицій на всіх рівнях управління в Україні.

Конкретними засобами тут можна вважати розвиток та інтеграцію цифрових платформ (через створення єдиної цифрової платформи для управління інвестиційними проєктами, її інтеграцію з державним і місцевими бюджетами, включаючи синхронізацію даних для забезпечен-

²¹⁹ Екосистема *DREAM* та Україна отримали нагороду за досягнення в галузі технологічних інновацій в управлінні контрактними процесами. URL: <https://dream.gov.ua/ua/news/article-93>.

ня актуальності інформації про фінансування), використання відкритих даних й аналітики (а саме відкритого доступу до даних про інвестиційні проєкти із застосуванням інструментів візуалізації (дашбордів, інтерактивних карт для громадськості та інвесторів), *Big Data* й *AI*-аналітики), автоматизацію процесів оцінювання та відбору інвестиційних проєктів, алгоритмів їх пріоритизації, застосування електронних конкурсів проєктів, електронного моніторингу й контролю (як-от: онлайн-моніторинг реалізації проєктів, включаючи фінансові транзакції, звіти підрядників, фотофіксацію, геолокацію, інструменти для залучення громадськості (краудсорсинг скарг, відгуків, перевірка виконання проєктів «на місцях» тощо)).

Та все ж чи не найбільш актуальним пріоритетом для реалізації потенціалу публічного інвестування задля регіонального розвитку в Україні потрібно вважати збільшення обсягів залучення приватного капіталу через державно-приватні проєкти. І це дійсно так, адже на сьогодні, як показали результати аналітичної частини цього дослідження, через цей інструмент залучається критично мала частка інвестиційних ресурсів, а якщо йдеться про приватні інвестиції, то це ще менший, практично непомітний ресурс. Отже, абсолютно справедливою буде постановка завдання долучення приватних інвесторів, збільшення обсягів та диверсифікація інвестиційного ресурсу (у частині безпосередньо публічного інвестування).

Саме тому базисними інструментами втілення таких змін визначаємо послаблення регуляторних бар'єрів, покращення системи гарантій і зниження ризиків для приватних інвесторів, а також розвиток регіональних агенцій із питань підтримки проєктів і програм державно-приватного партнерства.

Для досягнення таких змін потрібно передусім покращити нормативно-правовий базис державно-приватного партнерства в Україні шляхом оновлення положень відповідного закону (спрощення процедур, створення системи гарантій для приватних інвесторів, упровадження європейських практик у цій сфері), уніфікації законодавства між сферами та секторами економіки (будівництво, концесія, оренда, земельні відносини, ін.), розробки й імплементації модельних практик

і контрактів, зокрема для типових проєктів (дороги, порти, школи, лікарні тощо).

Надалі потрібно впровадити низку нових реформ / дієвих інструментів послаблення фінансово-інвестиційних ризиків для приватного сектору, як воєнних, так і економіко-політичних, через гарантії держави або міжнародних інституцій, державні компенсації за доступність послуг, незалежно від доходів (наприклад у соціальній інфраструктурі), валютне хеджування для іноземних інвесторів через держбанки або донорські фонди.

Інший блок засобів – це прозора конкуренція та вибір партнерів для проєктів ППП, а також посилення інституційної спроможності держави, у т. ч. через проблеми недостатньої експертизи в держорганах і відсутність єдиного координатора політики ППП, що потребує застосування рішень, які стосуються створення й розвитку центрів компетенцій із ППП (при Міністерстві економіки України або через створення спеціалізованого державного / національного агентства з його представництвами в областях країни), застосування тренінгів для чиновників (як готувати ТЕО, проводити тендери, супроводжувати проєкти), формування та використання публічної бази проєктів ППП.

Як свідчать результати численних досліджень й експертних висновків щодо якості та ефективності функціонування системи публічного інвестування, однією з критичних перешкод активізації відповідних процесів є, окрім все ще недостатньої інституціональної спроможності органів управління публічними інвестиціями, низька якість публічного менеджменту в цій сфері. Власне, на усунення цього недоліку спрямовується цілий комплекс як прямих (здійснення навчань і проведення заходів із підвищення кваліфікації працівників владних структур та органів місцевого самоврядування у сфері управління публічними інвестиціями), так і опосередкованих (розбудова спроможностей, підвищення ефективності процедур і цифровізація процесів управління) заходів, які передбачаються до реалізації на етапі № 2 (2026–2028 рр.) Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями в Україні. Поділяємо такі ініціативи й вважаємо, що саме від якості

публічного менеджменту критично залежна побудова прозорості та ефективно функціонуючої системи публічного інвестування й це особливо актуально для місцевого самоврядування, а також регіонального розвитку. Попри підвищення рівня якості менеджменту публічно-інвестиційних процесів, реалізація цього пріоритету повинна забезпечити виконання завдання зростання рівня прозорості та підзвітності, якості обрання й моніторингу публічних інвестиційних проєктів і програм публічних інвестицій.

Інструментарій для цього достатньо широкий. Водночас першочергово важливо звернути увагу на розширення публічного доступу до інформації, цифровізацію процесів подання, оцінювання й моніторингу проєктів, встановлення чітких механізмів аудиту, контролю підготовки та реалізації публічно-інвестиційних проєктів і програм.

Для цього потрібен постійний професійний розвиток кадрів (особливо на місцевому рівні) засобами регулярних навчань, сертифікації, проведення комунікаційних заходів для обміну досвідом (у т. ч. з країнами з високим рівнем розвитку публічного інвестування), посилення аналітичної спроможності представників спеціалізованих департаментів / відділів, включаючи створення аналітичних підрозділів при обласних державних військових адміністраціях і виконавчих комітетах органів місцевого самоврядування для оцінювання якості й ефективності публічних інвестиційних процесів, зменшення бюрократичного навантаження та дотримання принципу субсидіарності через делегування повноважень на місця.

Треба також неухильно дотримуватися принципів прозорості й відкритості процесів з активним створенням і використанням електронних платформ із подання, оцінки та моніторингу інвестиційних проєктів, забезпечити достатній громадський контроль за рахунок активного залучення громадських організацій і незалежних експертів до оцінювання й контролю публічних інвестиційних процесів, здійснювати регулярне інформування громадськості.

Ефективність публічного менеджменту в аналізованій сфері можна також підвищити за рахунок стандартизації системи планування

публічного інвестування через застосування сучасних підходів до планування (проектне управління, результатно-орієнтоване бюджетування тощо), формування портфелів інвестиційних проєктів і забезпечення їх пріоритизації за соціально-економічним ефектом.

Пріоритетом, що логічно доповнюватиме систему вказаних вище, на думку автора, доцільно визначити розширення участі в публічному інвестуванні міжнародних партнерів, донорів й інвесторів. Здійснення заходів за цим напрямом дасть змогу не тільки збільшити обсяги інвестиційного ресурсу, який (особливо державний) в Україні, та ще й під час повномасштабної війни, критично обмежений, а отже, замінити внутрішній капітал зовнішнім, але й активніше інтегрувати знання й досвід у цій сфері, покращуючи конвергенцію системи, механізмів та інструментарію управління публічним інвестуванням в Україні і ЄС, включаючи аналогічну імплементацію відповідних практик заради активізації процесів збалансованого регіонального розвитку, фінансово-інвестиційної підтримки територій та громад, що відстають в інфраструктурному, а отже – соціальному й економічному поступі.

На засадах розуміння цих двох компонент видається доцільним говорити про інструменти, які потрібно застосувати, по-перше, щодо розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, використання інструментів спільного фінансування проєктів, зокрема грантів, пільгових кредитів тощо та, по-друге, стосовно участі зарубіжних фахівців й експертів у менеджменті проєктів.

Щодо першого, то йдеться про нарощення обсягів та ефективне використання міжнародної технічної фінансової допомоги (гранти від ЄС (наприклад *EU4Regions*, *EU4Business*, *U-LEAD with Europe*), програми *GIZ*, *UNDP*, *World Bank*, програми підтримки з боку Канади, Швеції, Швейцарії й інших країн – провідних партнерів), кредити та позики міжнародних фінансових інституцій (Світового банку, ЄБРР, ЄІБ), механізми співфінансування з комбінованим поєднанням коштів державного/місцевого бюджету з позиками/грантами, а також публічно-приватне партнерство з міжнародною участю (на кшталт міжнародних концесійних проєктів і міжнародних фондів підтримки інвестицій як донорів чи співінвесторів).

Щодо другого, то тут перспективними видаються інструменти створення спільних координаційних платформ, рад донорів у сфері регіонального розвитку, координаційних рад при органах влади / місцевого самоврядування, спільних із зарубіжними партнерами офісів підтримки реформ, до яких будуть залучені фахівці, котрі працюють на грантових засадах, інтегровані в державні органи для імплементації змін, участь вітчизняних фахівців у міжнародних програмах і проєктах у сфері публічного інвестування, а також твіннінг-програмах та партнерствах між містами чи муніципалітетами України і ЄС для обміну досвідом у царині менеджменту проєктів публічного інвестування.

Практична імплементація заходів, орієнтованих на реалізацію вказаних вище пріоритетів удосконалення системи управління процесами публічного інвестування в Україні, дасть змогу як ефективізувати їх, так і забезпечити значно потужніший вплив на поступ соціально-економічного розвитку вітчизняних регіонів і громад.

При тому треба розуміти, що потенціал у векторі кожного з пріоритетів стосується не тільки вдосконалення системи публічного інвестування і її впливу на регіональний та місцевий розвиток в Україні, тобто забезпечення загального прямого впливу на зміцнення й ефективну реалізацію потенціалу розвитку регіонів та громад, але ще й забезпечення (у процесі реалізації того чи іншого пріоритету) спеціалізованого впливу на функціонально-ресурсні компоненти регіонального розвитку (рис. 5.2).

Зокрема, модернізацію системи стратегічного планування публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій потрібно узгодити з посиленням територіальної згуртованості й покращенням засад просторового розвитку. Адже це взаємопов'язані елементи цілісної політики регіонального розвитку, які взаємно підсилюють один одного, коли за рахунок публічних інвестицій досягається цільовий просторовий результат (стратегічне планування орієнтується не лише на галузеві потреби, а й на територіальні особливості та, наприклад, замість загального фінансування інфраструктури, здійснюється цільове

інвестування в «слабші» громади для згуртування простору й усунення диспропорцій), зниження рівня територіальної поляризації (без стратегічного підходу публічні інвестиції концентруються в розвиненіших громадах (що включають обласні центри, великі міста тощо), натомість спрямування публічних інвестицій на подолання регіональних соціально-економічних диспропорцій дає змогу покращити територіальну згуртованість, створюючи рівні стартові умови), розвиток не лише фізичної інфраструктури, а більшою мірою – економічна, соціальна й інституційна інтеграція територій, коли публічні інвестиції сприяють мобільності населення (транспорт), цифровій доступності (ІТ-інфраструктура), підвищенню якості та інклюзії системи освітніх, медичних і загалом соціальних послуг (створення відповідної інфраструктури в сільській місцевості зменшує «вимивання» населення й підсилює соціальну згуртованість).

Згідно з авторським баченням, пріоритет нарощення потенціалу публічного інвестування в системі регіонального розвитку може одночасно спрямовуватися на зміцнення соціальної стійкості, а також посилення складових частин збереження й розвитку людського потенціалу. Такий висновок зумовлений тим, що публічні інвестиції в освіту, охорону здоров'я, соціальні послуги, транспортну доступність забезпечують базовий рівень якості життя, що знижує соціальну напругу, мінімізує міграцію та депресивність регіонів; інвестиції в професійно-технічну освіту, перепідготовку, ІТ-інфраструктуру, розвиток малого бізнесу створюють передумови для зростання зайнятості, зниження трудової міграції, формування нових локальних екосистем. Зауважимо, що, з іншого боку, соціально стійке середовище (низький рівень бідності, активне громадянське суспільство, інституційна довіра) більш сприятливе для реалізації публічно-інвестиційних проєктів, включаючи залучення приватного капіталу та започаткування проєктів державно-приватного партнерства, адже зменшує корупційні ризики, підвищує громадську участь, пришвидшує впровадження інфраструктурних проєктів.

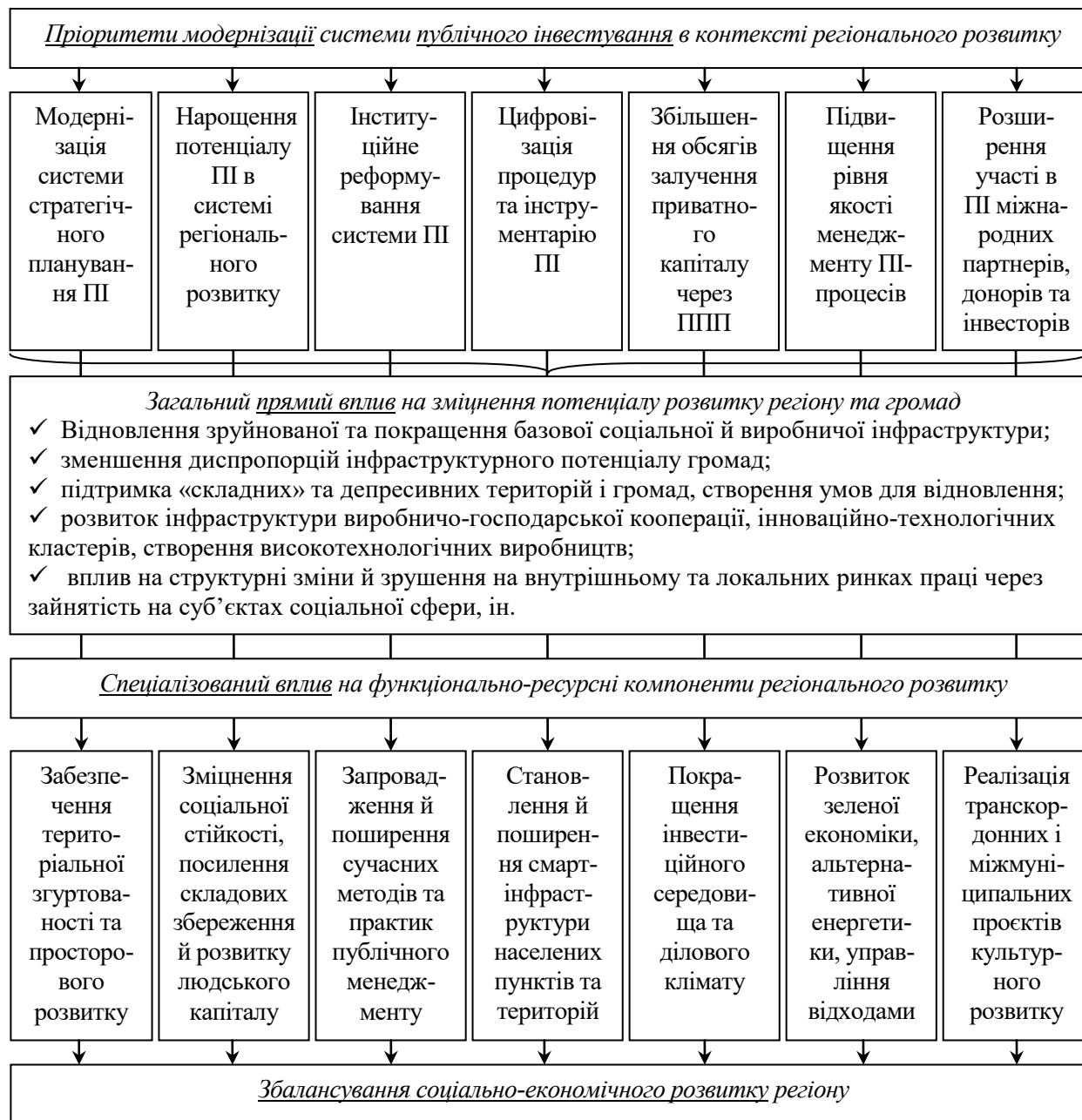

Рис. 5.2. Зв'язки вдосконалення публічного інвестування та забезпечення регіонального розвитку

Джерело: авторська розробка.

Попри достатньо загальний і комплексний характер реалізації такого пріоритету, як інституційне реформування системи публічного інвестування, справді може мати синергічні ефекти, одним із яких слугує становлення й поширення сучасних методів та практик публічного менеджменту, особливо на рівні регіонів і територіальних громад як

двох взаємопов'язаних процесів, які взаємно підсилюють, структурно залежать один від одного і є ключовими для ефективного регіонального розвитку.

Тісні зв'язки тут зумовлюються тим, що реформування системи управління публічним інвестуванням, яке зараз відбувається в Україні, передбачає децентралізацію фінансових повноважень, прозорість та відкриті дані, конкурентне фінансування, інтеграцію стратегічного й бюджетного планування (програмно-цільовий метод), а це, відповідно, потребує від громад і регіонів впровадження сучасних практик управління проєктним циклом, стратегічного планування, менеджменту результатів, електронного урядування тощо.

Інституційне реформування в аналізованій сфері – це також і процифровізацію процедур та інструментарію у сфері публічного інвестиційного менеджменту, що, своєю чергою, може бути використаним у якості становлення й поширення смартінфраструктури населених пунктів територій та громад як двостороннього процесу взаємного посилення, що створює основу для сучасного, прозорого й ефективного управління просторовим і соціально-економічним розвитком.

Завдяки цифровим платформам громади можуть генерувати інвестиційні проєкти у сфері *smart city*, подавати їх на конкурси державного фінансування або до донорських програм, керувати проєктним циклом онлайн. Цифровізація також дає змогу аналізувати поточний стан інфраструктури (наприклад зношеність мереж, інтенсивність користування дорогами), ухвалювати рішення на основі даних, а не інтуїції чи політичних факторів, забезпечувати інклюзивність і враховувати думку громадян через онлайн-платформи. У підсумку смартінфраструктура проєктується й управляється на основі реального цифрового зворотного зв'язку.

Безперечними видаються зв'язки збільшення обсягів залучення інвестиційного ресурсу, у тому числі через проєкти державно-приватного партнерства, і покращення інвестиційного середовища й розвитку ділового клімату в регіонах і громадах. Однак підвищення рівня якості менеджменту публічно-інвестиційних процесів, особливо на місцевому

рівні, дає змогу скеровувати інвестиційні ресурси на реалізацію проєктів, які, з одного боку, стосуються реального сектору економіки, водночас з іншого – мають значно більше значення для сталого суспільного розвитку й стійкості громад. Ідеться, зокрема, про розвиток секторів зеленої економіки, альтернативної енергетики, управління відходами, покращення екологічної ситуації і т. п.

Саме ефективний менеджмент дає змогу реалізовувати екологічно орієнтовані проєкти стратегічно, прозоро, результативно. Сучасні інструменти публічного менеджменту (аналіз вигод і витрат, оцінка впливу, *ESG*-критерії) дають змогу визначати довгострокові вигоди від екопроєктів, включати зелені проєкти в стратегії розвитку громад, обґрунтовувати їх фінансування з державних і міжнародних фондів. Ефективне управління дає можливість відповідати на вимоги донорів (ЄС, ПРООН, NEFCO, GIZ) до прозорості, чіткості цілей, вимірюваності результатів, готувати якісні заявки на фінансування екоініціатив, формувати зелені інвестиційні паспорти громад. Своєю чергою, проєкти з управління відходами, відновлюваної енергетики, циркулярної економіки потребують якісного ризик-менеджменту, мультистейкхолдерної взаємодії, дотримання технічних стандартів, отож тут працюють такі інструменти, як *Project Cycle Management*, *Results-Based Management*, *EIA* (Оцінка впливу на довкілля) та ін.

Також видається перспективним зв'язок пріоритету розширення участі в публічному інвестуванні міжнародних партнерів, донорів й інвесторів із таким функціональним завданням регіонального та місцевого розвитку в Україні, як збільшення практик й активізація реалізації транскордонних і міжмуніципальних проєктів культурного розвитку. Ці процеси підтримують один одного та формують основу для сталого культурного, соціального й економічного зростання на місцевому та регіональному рівнях.

По-перше, багато міжнародних організацій (ЄС, ПРООН, Гете-Інститут, *British Council* тощо) підтримують транскордонну культурну інтеграцію, збереження історичної спадщини, розбудову нових форм культурної мобільності (фестивалі, хаби, резиденції). По-друге, міжна-

родні партнери часто розглядають культурні проєкти як інструмент посилення соціальної згуртованості, механізм реінтеграції територій після конфліктів, «м'який» формат економічного зростання (культурний туризм, креативні індустрії тощо). По-третє, міжмуніципальні культурні ініціативи стають інвестиційними кейсами, у які громади можуть вкладати власні кошти, залучати донорів, співпрацювати між собою через партнерські угоди.

Отже, можна констатувати, що все ще наявні недоліки та прогалини у вітчизняній системі публічного менеджменту публічного інвестування, які потребують реалізації комплексу заходів, спрямованих на їх усунення з пріоритизацією таких векторів модернізації, як розвиток інструментарію стратегічного планування, інституційне реформування й цифровізація, покращення якості менеджменту функціонально-структурних процедур, збільшення обсягів залучення приватного капіталу та ін. Реалізація дієвого інструментарію за цими векторами дає змогу як посилити позитивний вплив публічного інвестування на процеси регіонального розвитку в Україні в цілому, так і задіяти з такою метою конкретні спеціалізовані компоненти (сфери) розвитку, як-от: територіальна й соціальна згуртованість та просторовий поступ, збереження й розвиток людського капіталу, становлення та поширення смартінфраструктури, покращення ділового клімату, створення суб'єктів господарювання у сферах зеленої економіки, альтернативної енергетики, управління відходами, реалізація транскордонних і міжмуніципальних проєктів.

5.2. Організаційно-економічний механізм публічного інвестування збалансованого розвитку регіону

Реалізація державної політики в кожній сфері повинна бути системною й комплексною та впроваджуватися відповідно до чітко визначеного плану, послідовності. Іншими словами, ідеться про організаційно-економічний механізм регіональної політики, що передбачає поєднання організаційних й економічних заходів, перші з яких спрямовуються на вибудовування системи що підготовки та просування

проектів, акумуляції, раціонального розміщення й ефективного використання інвестиційних ресурсів, тоді як другі – на створення стимулів для всіх суб'єктів і стейкхолдерів публічних інвестиційних процесів заради досягнення високого рівня активності в плані підготовки та реалізації інвестиційних проектів із залученням публічних коштів.

Отже, актуальність формування й інституціалізації організаційно-економічного механізму публічного інвестування полягає передусім у тому, що на центральному рівні управління зроблено багато для розвитку публічного інвестування, тоді як на регіональному та місцевому рівнях в Україні така система все ще не створена.

Крім того, однією з функцій безпосередньо публічного інвестування є нівелювання критично гострих диспропорцій та дисбалансів між територіями регіону, адже соціально-економічна нерівномірність слугує суттєвою проблемою для створення передумов розвитку. Завдяки публічно-інвестиційним проектам можна реалізовувати стратегічні ініціативи на менш розвинених або депресивних територіях, що сприятиме їх інтеграції в регіональну економіку й зменшуватиме соціально-економічну напруженість як чинника погіршення соціальної стійкості територій.

Додамо сюди також вирішення ще одного завдання, дуже актуального в умовах війни, яка оголила воєнні ризики та загрози, скоротивши практично до мінімуму інвестиційну активність і діяльність. Натомість за рахунок збільшення обсягів публічного інвестування можливо значно покращити інвестиційну привабливість регіональної соціально-економічної системи. Регіони, де реалізуються системні інвестиційні проекти, отримують якісну інфраструктуру, логістичні вузли, бізнес-парки тощо. Це формує сприятливе середовище для залучення приватного капіталу, іноземних інвесторів та сприяє розвитку підприємництва загалом і приватному інвестуванню населенням зокрема.

Ідеться також про ще один ефект, а саме можливість узгодження інвестування з такими результатами, як розбудова смартінфраструктури, а також активізація інноваційно-технологічної діяльності, особливо розбудова відповідної інфраструктури. Отже, нарощення масштабів публічного інвестування доцільно розглядати одним із чинників

підтримки стратегічних галузей та розвитку інноваційної діяльності. Через публічні інвестиції регіональні органи влади можуть цілеспрямовано підтримувати розвиток інноваційних кластерів, ІТ-сектору, агропромислового комплексу, енергетики, інших пріоритетних сфер, а це шлях до забезпечення структурної модернізації економіки регіону й посилення її конкурентоспроможності.

Однак це також і пріоритет поступу соціальної ефективності, покращення якості життя населення регіону, коли низка публічно-інвестиційних проєктів спрямовані на покращення соціальної інфраструктури. Ідеться про будівництво шкіл, лікарень, житла, транспортних мереж, що безпосередньо позначається на покращенні якості життя, посиленні соціальної стабільності та сприяє зменшенню зовнішньої, особливо трудової, міграції населення як актуальної проблеми для Львівщини й Карпатського регіону України загалом.

Більше того, на нашу думку, формування та реалізація організаційно-економічного механізму розвитку публічних інвестицій критично важливо й актуально в сенсі якісної реалізації регіональної політики в цілому. Такі проєкти є інструментом досягнення цілей державної регіональної політики, зокрема стратегії регіонального розвитку. Вони дають змогу ефективно впроваджувати довгострокові програми, орієнтовані на сталий розвиток територій і громад.

Отже, публічно-інвестиційні проєкти являють собою не лише фінансові інструменти, а й потужний організаційно-економічний механізм трансформації регіональної економіки, що забезпечує синергію між державними інтересами, розвитком територій, потребами населення.

Їх активна реалізація є необхідною умовою для забезпечення соціально-економічної стійкості, згуртованості й інклюзивного зростання регіону. Поки що в Україні на регіональному рівні таке завдання ще не вирішене. Отож, якщо розглядати національний організаційно-економічний механізм публічного інвестування, то він набуває такого вигляду, як на рис. 5.3. Наведена конфігурація дає змогу зрозуміти, у якому руслі треба його формувати та інституціалізовувати, аби належно «пролонгувати» на регіональний, а надалі – і на місцевий рівень.

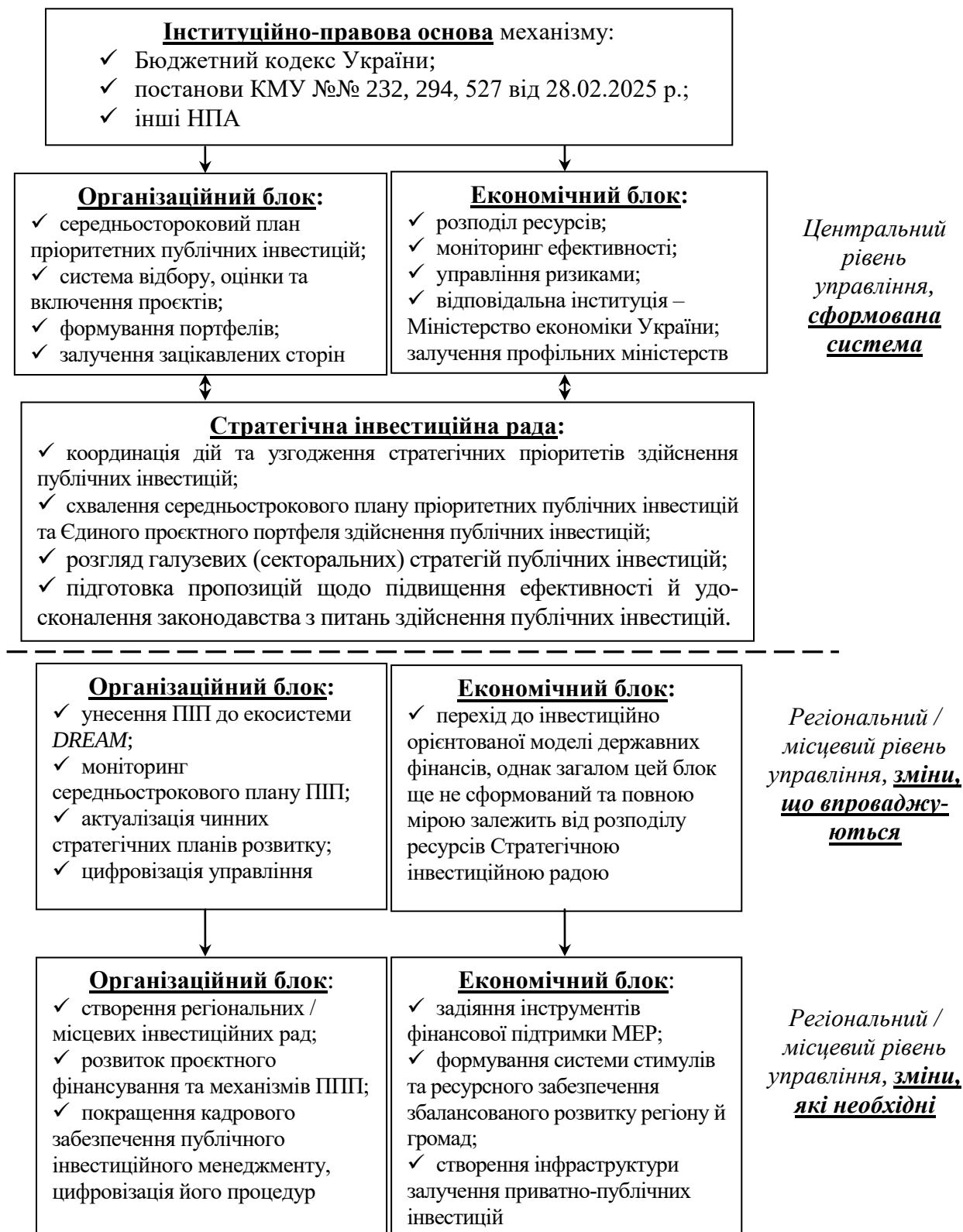

Рис. 5.3. Чинна в Україні надбудова організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування на регіональному рівні

Джерело: авторська розробка.

Якщо на центральному рівні управління справді сформовано як базисну інституційно-правову основу розвитку та реалізації програм публічного інвестування, створено базові елементи його організаційного забезпечення (наріжними каменями якого слугують формування середньосторокового плану пріоритетних публічних інвестицій, процедури відбору, оцінювання й включення проєктів до єдиного проєктного портфеля, розподілу фінансування, реалізації проєктів, їх моніторингу та звітності), то на регіональному й місцевому рівнях недоліки публічного інвестування пов'язані як із системними проблемами управління, так і з обмеженістю ресурсів, недостатньою прозорістю процедур та нестачею кваліфікованих кадрів. Отже, відповідний організаційно-економічний механізм має бути продовжений на субрегіональний і локальний рівні. Згідно з авторським баченням, метою організаційно-економічного механізму повинно стати створення сприятливих умов для залучення, ефективного розподілу та використання публічних інвестиційних ресурсів із метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону.

За такого бачення й підходу питання залучення інвестицій, будучи, безперечно, важливими, поширюються також на аспекти раціонального розподілу та ефективного використання публічних інвестицій. Отже, актуальними стають такі завдання: покращення інвестиційної привабливості регіону і його громад через розвиток інфраструктури, спрощення адміністративних процедур, зниження ризиків для інвесторів; залучення державних та приватних інвестиційних ресурсів у пріоритетні галузі економіки, інноваційні проєкти, збереження людського капіталу; збалансований розвиток територій із застосуванням інструментарію скорочення регіональних диспропорцій, підтримки функціонування й розвитку депресивних і сільських територій; створення нових робочих місць та зростання доходів населення за рахунок розбудови бізнес-інфраструктури, стимулювання підприємницької діяльності й активності місцевого населення; підвищення загальної конкурентоспроможності економіки регіону за рахунок реалізації програм і проєктів із модернізації виробництва, розвитку кластерів, підтримки експортоорієнтованих суб'єктів господарювання; забезпе-

чення ефективного використання бюджетних коштів через реалізацію соціально важливих інвестиційних проєктів.

Отже, публічна інвестиційна політика на регіональному та місцевому рівнях слугує дієвим інструментом державного регулювання в цілому й регіональної політики зокрема, спрямованим на мобілізацію інвестицій для досягнення довгострокових цілей регіонального розвитку, особливо що стосується проблематики збалансованого розвитку територій і громад.

При тому збалансований розвиток регіону розглядатиметься як результат реалізації програмно-цільових орієнтирів та завдань у межах ключових параметрів ресурсно-функціонального, системно-структурного, інституційного й просторового векторів трансформації регіональної соціально-економічної системи. Такий підхід забезпечує можливість виокремлення специфічних ознак збалансованого розвитку в порівнянні з іншими концептами, зокрема сталого чи комплексного зростання, а також формування кола пріоритетних завдань із покращенням функціонально-ресурсних компонент поступу, досягненням раціональної моделі суспільного відтворення, зміцненням стійкості й конкурентоспроможності регіональної економіки, її структурною модернізацією, а також забезпеченням належного рівня якості життя населення.

Концептуальні основи збалансованого розвитку доповнюються визначенням орієнтирів, реалізація яких є безпосередньою метою відповідної політики. Серед них потрібно відзначити поліпшення основних показників економічного зростання з акцентом на інвестиційно-інноваційну та соціально-демографічну складові частини; забезпечення ефективного функціонування процесів суспільного відтворення; нарощування й раціональне використання економіко-ресурсного потенціалу; зміцнення економічної безпеки та конкурентоспроможності економіки регіону. Важливими орієнтирами також є досягнення оптимальних структурних пропорцій у галузево-секторальному, інституційному, інноваційно-технологічному та інших зрізах економіки регіону; гарантування належної якості життя на всіх територіях регіону; формування сприятливого бізнес-середовища й інтегрованого інвестиційного клімату; розширення внутрішнього ринку; створення повноцінної інфраструк-

тури фінансового, кадрово-інтелектуального, техніко-технологічного, інформаційно-комунікаційного та іншого забезпечення.

Отже, конфігурація організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування на регіональному рівні набуває такого вигляду, як на рис. 5.4, а його метою стане створення сприятливих умов для залучення, ефективного розподілу й використання публічних інвестиційних ресурсів задля розвитку соціальної та економічної інфраструктур і забезпечення строкового сталого соціально-економічного розвитку регіону. Важливим та водночас невід'ємним компонентом мети слугує інфраструктурний розвиток, який водночас обов'язково передбачає ознаку його інноваційності з елементами інфраструктури соціального (для покращення якості життя) й економічного розвитку.

Досягнення визначеної мети передбачає впровадження комплексу поетапних змін і зрушень, що відбуватимуться (через застосування відповідних організаційних та економічних інструментів / заходів / засобів регіональної політики) за такою логікою: по-перше, посилення інституційної спроможності на регіональному та місцевому рівнях у сфері розвитку процесів публічного інвестування; по-друге, створення й розвиток організаційно-інфраструктурних елементів публічного інвестиційного менеджменту; по-третє, інституціалізація системи стимулів та, отже, механізмів (як-от: фонди спільного публічно-приватного інвестування) для залучення приватного капіталу; а далі, по-четверте, нарощення обсягів і масштабування фінансового забезпечення програм та проєктів публічних інвестицій, включаючи поширення публічно-інвестиційних практик у всі сфери й царини збалансованого регіонального поступу.

Реалізація на практиці окреслених змін та зрушень потребує застосування комплексного інструментарію, однак об'єднаного в спільний блок публічного інвестиційного менеджменту. Ідеться про (1) принципи регіональної політики у сфері розвитку публічного інвестування, (2) її функції, (3) методи, (4) інструменти та (5) аспекти інституційно-ресурсного забезпечення.

Щодо принципів, то обрання саме такого їх складу, а також цільового призначення в єдиній цілісній системі регіонального публічного інвестиційного менеджменту доцільно пояснити таким чином. Оскільки

розвиток країни (коли регіони розглядаються як складові частини цілісної національної системи) і регіональний поступ включають збалансування його просторового розвитку (цілісного зростання громад), то програми та проекти публічних інвестицій повинні враховувати взаємозв'язки між економічним, соціальним, екологічним і просторовим вимірами змін та зрушень (принцип цілісного підходу). Окрім функціональних сфер, регіональна політика задля забезпечення гармонійного поступу регіону (без пріоритету лише одного з напрямів) повинна охоплювати також різні складники – орієнтири розвитку: інфраструктуру, людський капітал, екологію, інституційну спроможність (комплексності охоплення).

Розробка й реалізація заходів регіональної інвестиційної політики загалом та у сфері публічного інвестування зокрема повинні бути послідовними в часі, забезпечувати збереження балансу між підтримкою «слабших» територій і стимулюванням більш розвинених задля уникнення надмірних диспропорцій (стабільності та балансу). Однак водночас публічно-інвестиційні проекти повинні забезпечувати довготривалу вигоду з урахуванням потреб майбутніх поколінь, екологічних обмежень і соціальної відповідальності (пріоритетності сталого розвитку). Але щоб поступ був не лише сталим, але й строковим, стратегічно орієнтованим критично важливим стає рівномірне й справедливе розміщення ресурсів, підтримка територій відповідно до їхнього потенціалу, потреб і наявних проблем (принцип збалансованості).

Вкажімо на те, що складність та швидкоплинність ситуації, у якій перебуває зараз Україна і її регіони, поява нових, часто все складніших викликів і загроз, потребує і стійкості, і адаптивності регіональної політики. Потрібно враховувати особливості регіону, а також його громад та територій відповідно до локального контексту й змін середовища (здатності до адаптації). Стає дуже затребуваною можливість оперативно змінювати пріоритети або заходи публічно-інвестиційної політики у відповідь на нові виклики, як-от: бюджетна та економічна криза регіону й громад, обстріли територій, їх інфраструктури, реформатування галузевої структури економіки, спрямованість на узгодження процесів відновлення / модернізації регіональної (місцевої) інфраструктури та інноваційно-технологічних зрушень (гнучкості реагування).

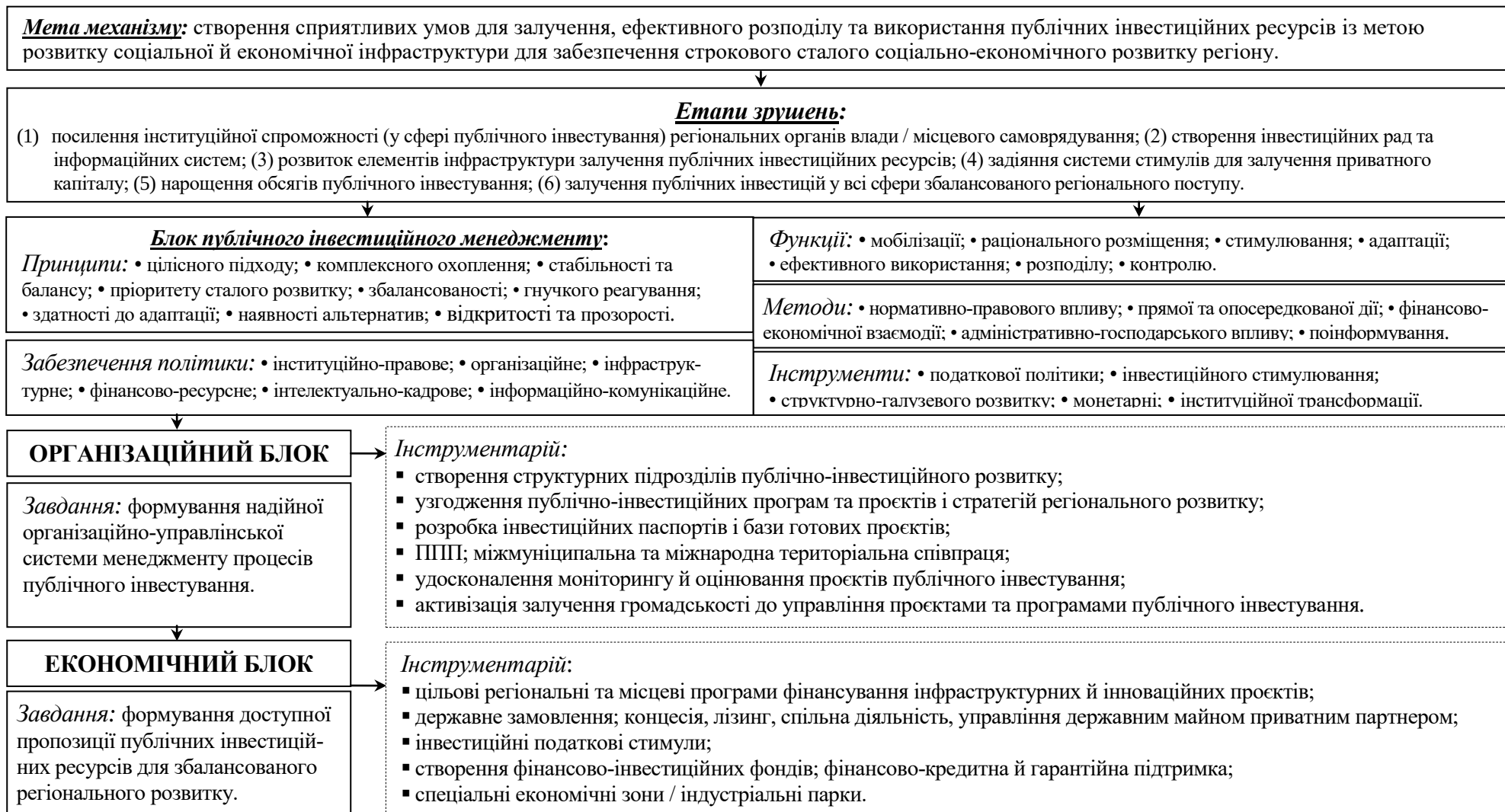

Рис. 5.4. Структура організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування на регіональному рівні

Джерело: авторська розробка.

Як відомо, одним зі складних місць у системі публічного інвестування є досягнення ефективності, у тому числі через залучення бюджетних ресурсів, можливу корупційну складову й т. ін. Саме тому важливим та актуальним стає забезпечення доступності вибору між різними варіантами реалізації політики або проєктами, що дає змогу обирати найбільш ефективні й доцільні рішення (наявності альтернатив). Крім того, зростання ефективності процесів потребує залучення громадськості, експертного середовища, місцевої влади до обговорення, планування та моніторингу інвестицій, а також гарантування доступності до повної й правдивої інформації про проєкти, процедури їх обрання, перебіг реалізації, конкретні результати стосовно соціально-економічного розвитку регіону та громад (відкритості й прозорості).

У частині функцій регіональної публічно-інвестиційної політики, то йдеться про їх наступне змістове наповнення. Функція мобілізації спрямована на залучення фінансово-інвестиційних та інших ресурсів (через інструмент публічного інвестування) задля фінансування проєктів, що мають нижчу (у порівнянні з комерційним інвестуванням) привабливість, а отже, перспективи, однак характеризуються високою суспільною значимістю задля забезпечення сталого розвитку регіону, його територій і громад. Функція раціонального розміщення забезпечує оптимальний територіальний розподіл публічного інвестиційного ресурсу з урахуванням потенціалу та потреб регіону і його громад. Функція стимулювання стосується створення належного мотиваційного поля як для прямих суб'єктів публічного інвестування – регіональні й місцеві органи влади, так і для інших інвесторів, зокрема суб'єктів приватного сектору, до участі в публічно-інвестиційних проєктах. Функція адаптації передбачає пристосування місцевих і регіональної соціально-економічних систем до зовнішніх викликів та внутрішніх змін, зокрема соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних й ін. Функція ефективного використання забезпечує доцільне застосування інвестиційних ресурсів із максимальною віддачею для регіону / громади. Функція розподілу відповідає за справедливість у джерелах спрямування публічного, зокрема державного, інвестиційного ресурсу

між територіями та громадами регіону відповідно до рівня їх розвитку й потреб. Функція контролю передбачає застосування інструментів моніторингу, оцінювання ефективності використання інвестицій, дотримання бюджетної дисципліни та запобігання зловживанням.

Отже, реалізація цих функцій, а також їх поєднання дає змогу сформувати єдину цілісну систему факторів й умов скерування процесів публічного інвестування на збалансований розвиток регіону і його територій, підвищення конкурентоспроможності регіональної та місцевих економічних систем, ефективне використання публічних ресурсів.

Не меншої актуальності й значимості набувають методи організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування на регіональному рівні, коли ті, що стосуються нормативно-правового впливу, відповідальні за формування нормативно-правових і розпорядчих актів, які регулюють правила інвестування, визначають повноваження органів влади й забезпечують правові гарантії для інвесторів; прямої та опосередкованої дії – безпосереднє фінансування проєктів, державне замовлення, інвестування через державні підприємства, а також створення сприятливих умов через податкові пільги, гарантії, субсидії, що стимулюють приватні інвестиції; фінансово-економічної взаємодії – залучення бюджетних і позабюджетних коштів, механізми державно-приватного партнерства, стимулювання місцевих бюджетів до реалізації заходів у напрямі покращення інвестиційної привабливості територій та громад; адміністративно-господарського впливу – управління інвестиційними проєктами через органи державної влади, напрацювання й реалізацію стратегічних планів розвитку, координацію дій між регіонами; методи поінформування – інформаційну підтримку, прозоре висвітлення інвестиційних можливостей, «маркетинг» громад і проєктів, що, своєю чергою, сприяє залученню потенційних інвесторів.

Що стосується інструментарію, який безпосередньо повинен застосовуватися задля формування та реалізації заходів у межах організаційно-економічного механізму розвитку програм і реалізації проєктів

публічного інвестування, то вони, згідно з авторською позицією, переважно стосуються надання податкових пільг, відстрочок чи «знижок» для інвесторів; формування сприятливого фіскального середовища для залучення капіталу (інструменти податкової політики); субсидій, грантів, державних / місцевих гарантій, компенсацій відсоткових ставок і створення спеціальних економічних зон (інвестиційного стимулювання); підтримки пріоритетних секторів економіки (агро, ІТ, енергетика тощо), розвитку кластерів, технологічних парків, індустріальних зон (структурно-галузевого розвитку); впливу через кредитно-грошову політику, доступність кредитів, відсоткову політику, стимулювання банківського фінансування інвестицій (монетарні інструменти); реформування місцевого самоврядування, децентралізації, а також створення ефективних органів управління інвестиційною діяльністю на регіональному та місцевому рівнях (інституційної трансформації).

Водночас це загальноуправлінська надбудова, тоді як реальні зміни й зрушення досягаються в результаті впровадження конкретних організаційних та економічних інструментів, заходів і дій. Щодо організаційної складової пропонованого організаційно-економічного механізму регіональної політики розвитку публічного інвестування, то видається доцільним поставити в його межах таке головне завдання, як формування надійної та дієвої організаційно-управлінської системи менеджменту процесів публічного інвестування безпосередньо на регіональному й місцевому рівнях.

Його вирішення першочергово потребує створення (делегування повноважень) відповідного структурного підрозділу, що буде відповідальним за організацію та управління перебігом процесів публічного інвестування в межах області. А також відповідні інституції повинні функціонувати й у структурі виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування, що дасть змогу «поставити» відповідну роботу на необхідний лад. Такий підхід необхідний не тільки з позиції виконання прямих функцій інвестиційного менеджменту в досліджуваній сфері (як-от аналіз, планування, організація, контроль), але й задля забезпечення системної роботи з інвестиційними проєктами на регіо-

нальному та місцевому рівнях, досягнення значно кращої координації між місцевими й регіональними органами, а також інвесторами та іншими зацікавленими сторонами.

Наступний крок – це заходи з узгодження публічно-інвестиційних програм і проєктів із завданнями й заходами стратегії регіонального розвитку / соціально-економічного поступу громад, що слугує безпосередньою необхідною умовою для досягнення цілісного, ефективного та сталого розвитку територій, дає змогу досягти стратегічної зорієнтованості (коли публічно-інвестиційні проєкти вписуються в логіку стратегічних цілей розвитку регіону і його громад, забезпечується концентрація зусиль на пріоритетних напрямках, як-от інфраструктура, бізнес-середовище, соціальні послуги тощо) та оптимального й ефективного використання ресурсного забезпечення.

У межах організаційного блоку пропонованого механізму важливим стає такий інструмент, як розробка інвестиційних паспортів, а також бази «готових» (виділення земельних ділянок і приміщень, підведення інженерних комунікацій, забезпечення попередніх погоджувальних та процедур дозвільного характеру тощо) інвестиційних проєктів. Ідеться про те, що інвестиційний паспорт краще демонструє економічний потенціал регіону / громади: ресурси, людський капітал, логістику, інфраструктуру, вільні земельні ділянки, пільги тощо, – а наявна база готових проєктів дає інвестору змогу швидко оцінити можливості для вкладення коштів, що підвищує шанси на реальне інвестування. Окрім прямих, опосередкованими результатами для регіону й громад від активного застосування вказаного інструменту стають скорочення часових витрат на ухвалення інвестиційних рішень, а також реалізацію інвестиційних проєктів, активізація місцевого економічного розвитку, покращення його ресурсного (зокрема фінансово-інвестиційного) забезпечення й зміцнення конкурентоспроможності економіки.

Безальтернативною, згідно з авторською позицією, є думка про те, що прямим результатом якості та ефективності політики регіональних / місцевих органів влади в частині організаційної компоненти розвитку

публічного інвестування потрібно вважати кількість реалізовуваних проєктів державно-приватного партнерства, міжмуніципальної й міжнародної територіальної співпраці. Для цього важливо втілити в життя низку організаційних заходів із формування регіональної / місцевих стратегій і програм партнерства та співпраці, інтегрованих у загальну стратегію розвитку регіону та його громад, створення «єдиного вікна» для супроводу проєктів і програм, використання типових документів та шаблонів для спрощення ініціювання проєктів і програм на місцях.

Однак підготовка й запуск проєктів – це лише частина загального організаційного вектора заходів із впровадження організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування в регіоні. Крім того, актуальними стають моніторинг й оцінювання проєктів публічного інвестування. У таких цілях важливо створити прозору, системну й ефективну модель управління проєктами, яка забезпечує як контроль за використанням коштів, так і досягнення реальних результатів для громади. Для цього потрібно цифровізувати процеси моніторингу шляхом запровадження електронної системи відстеження статусу реалізації проєктів, а також утвердити чітку систему фінансових, технічних, соціально-економічних індикаторів ефективності (KPI) для кожного типу проєкту, здійснювати експертні оцінювання ефективності до, під час і після реалізації проєкту.

У визначеному контексті потрібно організаційно працювати над розширенням практики залучення громадськості до управління проєктами й програмами публічного інвестування. Як підтверджує досвід, вирішення цього завдання кращою мірою можливе із застосуванням інституційного інструментарію створення громадських рад при виконавчих органах, які мають дорадчий голос у питаннях інвестування, наглядових комітетів чи робочих груп за окремими проєктами (на кшталт із включенням представників громадськості, бізнесу, ЗМІ), розробки й затвердження локальних положень про громадську участь у формуванні, реалізації та моніторингу проєктів (наприклад у формі регламенту або політики).

Другий – економічний – блок організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування на регіональному рівні стосується вирішення дещо складнішого завдання, а саме на нашу думку, формування доступної пропозиції публічних інвестиційних ресурсів для забезпечення збалансованого регіонального розвитку.

Задля цього треба активно впроваджувати інструменти диверсифікації джерел, форм і способів акумуляції відповідного ресурсу. Передусім, може йтися про цільові регіональні й місцеві програми фінансування інфраструктурних і регіональних проєктів. Ідеться про регіональні / місцеві програми, орієнтовані на розв'язання конкретних проблем (наприклад розвиток дорожньої інфраструктури, водопостачання, охорона здоров'я, енергоефективність тощо), які розробляються на регіональному чи місцевому рівні й реалізуються за публічні кошти.

Інша альтернатива – це державне замовлення, або концесія, програми лізингу, спільної діяльності, управління майном приватним партнером. За першого варіанта держава й/або орган місцевого самоврядування виступає замовником і гарантує фінансування конкретного об'єкта чи послуг із бюджету. Такий механізм активно використовується під час будівництва, реконструкції, модернізації елементів інфраструктури, а також у сферах освіти, охорони здоров'я, транспорту тощо. Наступні варіанти дають змогу реалізовувати публічні інвестиційні проєкти навіть за обмеженого бюджетного фінансування. Ці інструменти дають змогу залучати інвестиції, експертизу та інновації приватного сектору, залишаючи ключові активи у власності громади.

В умовах нинішньої України, як зазначалося, значною перешкодою становлення якісної системи публічного інвестування є малі обсяги задіяння в таких цілях публічних коштів, однак які б були акумульовані не з державного чи місцевих бюджетів, а інших, альтернативних джерел, зокрема ресурсів приватних інвесторів, населення. Особливо актуальною стає роль у таких цілях співфінансування з боку приватних інвесторів. Отож одним із засобів, котрий міг би бути використаним у відповідних цілях, доцільно розглядати інвестиційні податкові стимули як ефективний інструмент державної політики, спрямований на

активізацію інвестиційної діяльності в економіці через зменшення податкового навантаження для інвесторів у цілому. Однак таке середовище стимулюватиме не лише приватні, а й публічні інвестиції, зокрема в інфраструктурні, соціальні або стратегічні проєкти. Звісно, на рівні регіонів та громад як стимули можуть використовуватися винятково місцеві податки й збори (єдиний податок, податок на нерухоме майно, транспортний податок), однак для інвесторів, які вкладають кошти в стратегічно важливі сфери (зелена енергетика, інновації, ІТ, інфраструктура тощо) і які є суб'єктами малого бізнесу, стартапами й ін., такі умови можуть стати критеріальними.

Важливо зауважити, що одним зі стримувальних чинників залучення приватного капіталу до реалізації проєктів публічного інвестування на регіональному та місцевому рівнях в Україні є наявні інституційно-правові обмеження. Зокрема, у чинному законодавстві поняття «публічні кошти» чітко визначене як фінансові ресурси, сформовані винятково за рахунок публічних джерел, до яких належать кошти державного й місцевих бюджетів, кредити, надані під державні або місцеві гарантії, ресурси Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, а також доходи державних і комунальних підприємств. Унаслідок цього приватні інвестиції фактично виключаються з нормативного поля публічного інвестування.

Саме тому для уможливлення їх залучення критично важливим аспектом стає створення спеціалізованих фінансово-інвестиційних фондів, а також фінансово-кредитна й гарантійна підтримка тих приватних інвесторів, що вкладатимуть власні ресурси в проєкти й програми публічних інвестицій. Отже, спеціалізований фінансово-інвестиційний фонд, по суті, слугуватиме інституційно оформленим фінансовим механізмом, який є платформою для реалізації публічних інвестиційних проєктів на місцевому рівні та створюється для цільового акумулювання коштів із подальшим їх вкладенням у стратегічні публічні або державно-приватні проєкти в межах інфраструктурного розвитку ре-

гіону й територіальних громад. Саме через такі інституції формуються як інституційно-правові, так і організаційно-економічні можливості для залучення коштів міжнародних фінансових організацій, інвестицій приватних партнерів, благодійних чи донорських коштів.

Урешті-решт, із погляду регіонального та місцевого безпосередньо економічного розвитку у межах програм і проєктів публічного інвестування важливо передбачити інструментарій, впровадження якого дасть змогу розвивати та покращувати економічну інфраструктуру регіону і його територій. Задля цього важливо створювати спеціальні економічні зони, індустріальні парки, технопарки, кластери, бізнес-інкубатори, інноваційні хаби, території пріоритетного розвитку, вільні митні зони, науково-технологічні парки, індустріальні зони спільного користування. Застосування такого інструментарію дає змогу каталізувати економічну активність, сприяючи концентрації ресурсів, розвитку інфраструктури та залученню приватного капіталу, активізувати публічні інвестиції в умовах обмежених фінансових ресурсів, створюючи сприятливі умови для розвитку бізнесу, модернізації інфраструктури й стимулювання локального економічного зростання.

Резюмуючи, зауважимо, що лише на засадах повноцінного організаційно-економічного механізму можливо організувати та належно розвинути публічне інвестування в регіоні та на його територіях, у територіальних громадах. Водночас акцентуємо на необхідності узгодження між собою інших аспектів, а саме: (1) напрямів та чинників забезпечення збалансованого розвитку регіону; (2) інструментарію формування фінансово-інвестиційного ресурсу, необхідного з такою метою; (3) програм і проєктів публічного інвестування регіонального й місцевого поступу, що є предметом наступного підрозділу цього дослідження.

5.3. Інструментарій узгодження збалансованого регіонального розвитку та його публічно-інвестиційного забезпечення

Активізація публічного інвестування має своїм наслідком й підтримання фаз суспільного відтворення регіону. Так, якщо його вплив

на виробництво цілковито очевидний, то на перший погляд він не тождий зі стимулюванням і раціоналізацією процесів у фазах обміну, розподілу та споживання. Позаяк, простежуються позитивні наслідки використання публічних інвестицій за напрямками: раціонального розподілу результатів та ефектів між структурними елементами регіональної соціально-економічної системи (фаза розподілу), об'єктно-просторового масштабування торгівлі й сфери споживчих послуг (фаза обміну), створення нових робочих місць у результаті реалізації інфраструктурних, будівельних, соціальних чи промислових проєктів, відповідно, збільшення зайнятості і зростання заробітної плати в секторах, пов'язаних із держзамовленням або реалізацією публічно-інвестиційних проєктів, що водночас підвищує купівельну спроможність населення (фаза споживання).

Важливим слід вважати також й те, що масштабування проєктів публічного інвестування позитивно позначається на компонентах якості життя населення. Стосовно Львівської області, то це вплив на якість середовища проживання (через інвестиції в модернізацію та покращення очисних споруд, будівництво сміттєпереробних підприємств), трудового життя (за рахунок створення інфраструктури сприяння розвитку малого бізнесу, відповідно самозайнятості і створення нових робочих місць), особистого життя (коли публічні інвестиції безпосередньо покращують загальну інфраструктуру, відтак якість життя на віддалених і депресивних територіях), суспільного життя (адже публічно-інвестиційні проєкти мають не тільки твердий, але й м'який характер, включно зі фінансуванням послуг суб'єктів громадського сектора громад).

У вказаному світлі важливо вести мову й про вплив публічного інвестування на сфери формування ресурсного потенціалу регіональної соціально-економічної системи, як от – фінансовий сектор, що природньо, розвиток науково-дослідної та інноваційної діяльності, що дотично і про що значною мірою вже наголошувалося в ході цього дослідження, виробництво засобів праці, що пов'язано з розвитком галузей реального сектора економіки Львівщини, подальше нарощення

та ефективного використання потенціалу ІКТ-сектора, що особливо актуально для Львівської області (водночас на тлі обмеженого поширення ІКТ на субрегіональний рівень і участь цієї галузі в стимулюванні інноваційної активності бізнесу та формуванні й розбудові смарт-інфраструктури населених пунктів), врешті-решт для збереження людського, а, відтак, і трудового потенціалу регіону і громад, особливо віддалених, сільських та гірських.

У зазначеному, власне, полягає актуальність обґрунтування дієвого методико-прикладного інструментарію узгодження збалансованого регіонального розвитку та формування його публічно-інвестиційного забезпечення.

Авторська позиція полягає в тому, що із застосуванням інструментарію публічного інвестування можливо або прямо, або опосередковано вплинути на зміни, які будуть спрямовані на усунення більшості із зазначених проблем і недоліків функціонування соціально-економічної системи регіону. Для цього слід реалізувати системну сукупність інструментів регіональної політики, сфокусованих навколо подолання проблем за складовими збалансованого регіонального розвитку (рис. 5.4).

Так, за функціонально-ресурсним напрямом провідні тригери розбалансування соціально-економічної системи Львівської області стосуються глибокої демографічної кризи, високого рівня соціальної вразливості територій, особливо гірських, віддалених і сільських, а також різного стану дорожньо-транспортної інфраструктури, що погіршує всі аспекти інклюзивності місцевого населення.

З огляду на вказані проблеми, аргументованим доцільно вважати підбір інструментів у межах публічного інвестування, що орієнтуватимуться на створення сприятливого середовища для народжуваності, підтримки молоді, збереження та розвитку трудових ресурсів, покращення соціальної сфери й соціальної системи, посилення соціальної стійкості територій, залучення населення до активної соціально-економічної діяльності, а також публічно-інвестиційні проєкти, спрямовані на розвиток дорожньо-транспортної, а разом із нею – загальної, соціальної, цифрової та іншої інфраструктури.

Рис. 5.4. Напрями та завдання забезпечення збалансованого розвитку Львівської області із застосуванням інструментарію публічного інвестування
Джерело: авторська розробка.

У визначених цілях затребуваними стають публічні інвестиції в (а) охорону здоров'я, коли публічно-інвестиційні проєкти стосуються будівництва / модернізації медичних закладів (особливо в сільській місцевості), у т. ч. спрямованих на покращення здоров'я матері та дитини (перинатальні центри, заклади вакцинації, пренатальний догляд), а також профілактики й лікування захворювань, що знижують тривалість життя, програми просвіти щодо репродуктивного здоров'я та відповідального батьківства; (б) покращення системи освітніх послуг (будівництво й відновлення закладів дошкільної та загальної середньої освіти, професійної освіти й центрів дуальної підготовки); (в) розширення житлового фонду (реалізація програм доступного житла для молодих сімей, іпотечне кредитування з державною фінансовою підтримкою задля зниження бар'єрів для створення сім'ї).

Що стосується дорожньо-транспортної інфраструктури, то застосування з такою метою інструментарію публічного інвестування дає змогу не тільки долати гострі соціально-економічні проблеми, забезпечуючи вирівнювання диспропорцій в інфраструктурному поступі територій і громад, але й створювати цілий каскад синергічних ефектів. Так, інструменти публічного інвестування повинні бути спрямовані на забезпечення мобільності населення, підвищення безпеки, економічної привабливості територій, а також інтеграцію з регіональними, національними та міжнародними транспортними мережами, що особливо актуально для прикордонних територій Львівщини.

Задля цього необхідними є капітальні видатки з державного й місцевого бюджету в ремонт наявних і будівництво нових доріг, облаштування елементів дорожньо-транспортної та придорожньої інфраструктури, їх смартінфраструктури, освітлення транспортних шляхів тощо; виділення коштів (у межах проєктів фонду регіонального розвитку) громадам на інфраструктурні проєкти, які мають соціально-економічне значення; використання ресурсів Фонду відновлення й розвитку України (ідеться про інвестиції у відбудову зруйнованих доріг, мостів, транспортної інфраструктури, партнерство з міжнародними фінансо-

вими інституціями (Світовим банком, ЄІБ, ЄБРР тощо)); цільові інфраструктурно-інвестиційні програми міжнародних донорів (ідеться про гранти або пільгові кредити на дорожньо-транспортні проекти з розбудови інфраструктури громадського транспорту, розвитку електротранспорту (що водночас актуально з перспектив зеленої економіки та екологічної складової сталого регіонального розвитку), на «зелені дороги» в межах Європейського зеленого курсу й т. ін.).

Якщо йдеться про такий аспект збалансованого розвитку регіону, як структурні баланси в економіці, то видається доцільним спрямувати можливості публічного інвестування на подолання найбільш гострих проблем у цій сфері, що стосуються безпосередньо Львівщини, а це мала частка інноваційних виробництв із високою доданою вартістю, низька енергоефективність і самодостатність, а також недостатність інноваційної інфраструктури.

Для подолання кризи інноваційних виробництв у реальному секторі економіки Львівської області потрібне впровадження інструментів публічного інвестування, які стимулюють наукові розробки, індустріалізацію, цифровізацію, партнерство науки й бізнесу, а також формування інноваційної екосистеми. Це регіональні цільові інноваційні програми (розвитку високотехнологічних галузей (машинобудування, біотехнології, ІКТ, «зелена» енергетика та ін., співфінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт), створення індустріальних парків (коли регіональні органи влади забезпечують створення/розвиток інфраструктури під інноваційне виробництво (дороги, енергопостачання, комунікації), а також створюють податкові, митні, регуляторні пільги для інвесторів, які вкладають власний ресурс у функціонування та розвиток парку), створення фондів фінансово-інвестиційної підтримки інновацій і стартапів (фонди з державною участю, надання / часткове фінансування грантів на інноваційні проекти (передусім у переробній промисловості та з використанням / створенням передових технологій)).

Задля подолання проблем енергозалежності й низької енергоефективності потрібно застосувати інструменти публічного інвестування,

які дадуть змогу знизити споживання енергії, перейти на відновлювані джерела, модернізувати інфраструктуру, зменшити рівень імпортозалежності. На це спрямовані державні / регіональні програми енергоефективності, публічні інвестиції в підтримку відновлюваної енергетики (гранти та субсидії на встановлення сонячних панелей, вітротурбін, теплових насосів, біогазових і біомасових установок у громадах та на підприємствах, стимулювання розвитку енергетичних кооперативів й ін.), а також інвестиції в розвиток мереж та енергетичної інфраструктури (модернізація електромереж, тепломереж, котелень, створення локальних енергосистем (*Smart Grids*, мікромережі), підтримка розподіленої генерації (домогосподарства, громади, підприємства).

Якщо розглядати вектор якості життя населення Львівської області, то, безперечно, тут, як і в Україні загалом, наявна значна проблематика, починаючи від якості особистого життя й завершуючи якістю суспільного життя мешканців регіону та його громад і територій. Водночас у всьому їх спектрі видається доцільним виділити пріоритетними для розв'язання (зокрема в руслі збалансування регіонального розвитку) такі. По-перше, це інтеграція ВПО, у тому числі розгляд цього питання у світлі ресурсу місцевого соціально-економічного розвитку; по-друге, подолання проблем соціальної вразливості, коли класичні категорії соціально вразливих громадян (люди з інвалідністю, особи похилого віку, діти-сироти й позбавлені батьківського піклування, малозабезпечені сім'ї, особи, котрі постраждали від насильства, дискримінації, особи з ВІЛ/СНІДом, наркозалежністю тощо) доповнилися новими (ВПО, особи, які втратили житло, отримали поранення, інвалідність унаслідок обстрілів територій, ветерани війни, учасники бойових дій, родини загиблих тощо); по-третє, «слабкість» соціальної інфраструктури гірських, сільських поселень, що обмежує доступ населення до базових соціальних послуг і знижує якість наявного людського капіталу.

Щодо інтеграції ВПО в громадах Львівщини, то вона потребує стратегічного залучення інструментів публічного інвестування, які поєднують фінансування, соціальну підтримку та інфраструктурний

розвиток і спрямовуються на вирішення найбільш нагальних проблем / перешкод, якими, безперечно, є питання забезпечення житлом, працевлаштування, соціальної інклюзії. Отже, ідеться про інструментарій цільових державних, регіональних та місцевих програм на кшталт компенсацій за житло, обласних / місцевих програм підтримки ВПО з акцентом на соціальне житло, зайнятість й освіту, місцевих програм соціального захисту та підтримки родин ВПО у громадах, субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам для створення банку соціального / тимчасового житла, реалізації інфраструктурних проєктів (школи, дитсадки, медичні заклади), співфінансування медичних / освітніх установ у навантажених громадах. Окремим блоком можуть розглядатись інвестиції через Стратегію розвитку Львівської області на період 2021–2027 рр., яка включає також цілі щодо інтеграції ВПО, підтримки підприємництва, розбудови інфраструктури.

У частині вирішення / послаблення проблематики соціальної вразливості, особливо відносно нових (у більшій частині пов'язаних із негативними наслідками повномасштабної війни) категорій соціально вразливих громадян актуальними стають інструменти публічного інвестування, спрямовані на медичну, психологічну, соціальну та професійну реінтеграцію ветеранів війни, учасників бойових дій, родин загиблих і т. ін. Переважно йдеться про обласні й місцеві цільові програми підтримки, реабілітації ветеранів у співпраці з лікарнями, санаторіями, реабілітаційними центрами, громадські бюджети, що включають проєкти на підтримку ветеранів. Інший блок заходів – це створення чи модернізація інфраструктури (реабілітаційних центрів (медичних, психологічних, фізичної культури й інклюзивного спорту), житла для ветеранів, медичних закладів із відділеннями для лікування посттравматичних стресових розладів, травм, ампутацій, іншої спортивної інфраструктури як частини психосоціальної адаптації). Ураховуючи спеціалізацію Львівщини як одного з регіонів активної підтримки та реабілітації демобілізованих, ветеранів війни, постраждалих осіб тощо, існують значні перспективи в залученні коштів з державного бюджету

(зокрема в межах Єдиного проєктного портфеля публічних інвестицій), а також від міжнародних донорських організацій.

Стосовно «слабкості» соціальної інфраструктури гірських (зокрема в Турківській, Сколівській, Самбірській, Дрогобицькій громадах), сільських поселень Львівської області, то це дійсно одна з провідних системних проблем розбалансування соціально-економічного розвитку регіону, яка негативно впливає і на якість життя, і на інвестиційну привабливість економіки області. Отож у межах активізації регіональної політики у сфері публічного інвестування критично важливо послабити цю перешкоду шляхом комплексного застосування інструментів публічного інвестування, які об'єднують державне фінансування, донорські кошти, партнерство з бізнесом та громадами.

Безперечно, що тут найбільш актуальними стають субвенції на розвиток інфраструктури громад із гірським статусом, субвенції на проєкти соціально-економічного розвитку специфічних територій, засоби міжнародної технічної фінансової допомоги, проєкти державно-приватного партнерства (особливо з інвесторами, які розвивають туристичні курорти та дестинації) й ін.

Однак із врахуванням і гостроти проблеми, і специфіки нинішніх реалій важливо актуалізувати Державну програму розвитку регіону українських Карпат та Стратегію розвитку гірських територій Львівської області через розробку нового узгодженого документа в цій сфері, який би водночас був заручений фінансово-інвестиційною підтримкою з боку державного й місцевих бюджетів, передбачав спрямування ресурсної підтримки на системний комплексний розвиток гірських територій Львівщини. Додатковий засіб – це створення спеціального обласного фонду підтримки гірських проєктів (співфінансування з фонду регіонального розвитку в межах Єдиного проєктного портфеля публічних інвестицій, міжнародної технічної допомоги, місцевих громад, а також приватних інвесторів). Започаткуванню й розвитку програм залучення коштів приватних інвесторів значною мірою сприятиме укладання партнерств між громадами та бізнесом, коли перші зацікавлені в публічних інвестиціях у розвиток усіх елементів інфраст-

руктури (передусім загальної), тоді як другі – у розвитку й масштабуванні власного бізнесу, зокрема суб'єктів туризму та рекреації, сільського господарства й фермерства, обробки деревини та переробної промисловості, місцевих ремесл тощо.

Львівщина – хоча й більш структурно збалансований регіон у порівнянні з низкою інших областей України, та все ж має типові проблеми диференціацій і диспропорцій у просторовому розвитку, що проявляються в нижчих значеннях параметрів економічного поступу та якості життя місцевого населення на сільських, віддалених, менш економічно розвинених територіях в порівнянні з, до прикладу, обласним центром і громадами, які характеризуються більшим промислововиробничим потенціалом. Оскільки саме до тригерів за цим вектором збалансованого поступу краю видається доцільним віднести, по-перше, нерівномірність інфраструктурного забезпечення за територіями області; по-друге – дисбаланси економічного розвитку низки громад; по-третє, що є, власне, особливістю Львівщини – недостатність транскордонної інфраструктури.

Для подолання проблеми нерівномірності розвитку інфраструктури територій регіону профільними органами державного управління можуть використовуватися різні інструменти публічного інвестування, які спрямовані на стимулювання збалансованого територіального розвитку. Попри вже згадувані державні цільові програми, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, не меншої актуальності й ваги тут можуть набувати засоби бюджетного вирівнювання (наприклад механізми перерозподілу коштів між більш і менш забезпеченими громадами з метою збалансування фінансово-бюджетного потенціалу), фінансування проєктів через міжнародні фінансові організації (залучення фінансово-ресурсної підтримки для реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги, грантів та позик на інфраструктурну модернізацію сільських і віддалених територій), а також можливості агенцій регіонального й місцевого економічного розвитку (як платформи для стратегічного планування інфраструктурного розвитку, пошуку інвесто-

рів, координації між органами влади, напрацювання рішень із залучення публічних коштів для реалізації стратегій розвитку громад регіону).

Водночас розвиток інфраструктури гірських поселень потребує спеціальних підходів та інструментів публічного інвестування, оскільки такі території мають складні природні умови, низьку щільність населення, обмежений доступ до ресурсів і ринків. Здебільшого це інвестиційні проекти державно-приватного партнерства та фінансово-ресурсні можливості європейських фондів і міжнародної технічної фінансової допомоги (особливо в межах підтримки ЄС), наприклад програма підтримки регіонального розвитку ЄС, Карпатська ініціатива, програми транскордонного співробітництва (як-от *European Neighbourhood Instrument Cross-Border Cooperation* (програма Європейського Союзу, спрямована на сприяння співпраці між державами, що межують із країнами Європейського Союзу, у рамках Європейської політики сусідства)), які в тому числі спеціалізуються на розвитку транспортної й іншої загальної інфраструктури, а також підтримці низки видів економічної діяльності, функціонування яких, власне, і слугує елементами інфраструктури, як-от суб'єктів торгівлі та сфери споживчих послуг, туризму й рекреації, сільського зеленого туризму тощо.

Своєю чергою, згідно з авторською позицією, для подолання дисбалансів соціально-економічного розвитку громад Львівщини доцільно застосувати комплекс інструментів публічного управління, інвестування та регіонального планування, що враховують територіальну специфіку (наявність прикордонних, гірських, сільських, депресивних й урбанізованих територій). Головний акцент тут доцільно зробити на, по-перше, удосконаленні стратегічного та тактичного планування розвитку громад, а по-друге – на ув'язці цих процесів із залученням, раціональним й ефективним використанням публічно-інвестиційних ресурсів на місцевому рівні.

Отже, на наше переконання, громади також повинні стати активними суб'єктами формування та реалізації власної внутрішньої політики розвитку публічного інвестування. Із такою метою можуть застосовуватися такі інструменти місцевого економічного розвитку: бюджетні

(місцеві цільові програми, податкове стимулювання, міжмуніципальна співпраця, бюджети участі), грантові (залучення коштів і ресурсів міжнародної технічної допомоги, участь у грантових програмах та проєктах), кредитні (надання місцевих облігаційних позик, місцевих гарантій, залучення банківських кредитів), інвестиційні (державно-приватне партнерство, створення центрів залучення інвестицій, розвиток кластерів і кооперативів), фонди фінансування (краудфандинг, револьверні фонди), інституційної соціальної підтримки (соціальне підприємництво, соціальне житло, соціальна підтримка ВПО, проєкти соціальної інклюзії), інформаційно-психологічні (інформаційний супровід та координація програм і проєктів розвитку публічного інвестування, особливо з-поміж населення, бізнесу, громадських організацій тощо задля залучення приватних інвестицій).

Потрібно додатково наголосити на тому, що мобілізація приватного капіталу в межах програм та проєктів публічного інвестування, зокрема на місцевому рівні, потребує створення спеціалізованих фінансово-інвестиційних фондів, наявність і діяльність яких, власне, інституціалізовує відповідний інструмент (створює нормативно-правові можливості) для залучення коштів.

Критично актуальним на сьогодні потрібно вважати питання застосування публічного інвестування з метою розв'язання проблем розвитку транскордонної інфраструктури Львівської області, яка межує з Польщею, а отже, є стратегічним напрямом не лише для регіонального, а й національного розвитку, а також обґрунтовує можливості для цілеспрямованого публічного інвестування із боку як України, так і міжнародних партнерів (особливо ЄС).

Зазначене відкриває перспективи для започаткування й реалізації проєктів і програм міжнародного територіального співробітництва громад Львівщини в інвестиційній сфері з муніципалітетами ЄС. Як відомо, фінансування транскордонних проєктів переважно спрямоване на розвиток прикордонної інфраструктури (дороги, КПП, логістичні об'єкти), поліпшення екології, охорони здоров'я, безпеки, культурну й туристичну співпрацю. Задля цього варто залучати грантове фінансуван-

ня (бажано на засадах безповоротної допомоги) та розвивати проєкти партнерства між українськими й польськими громадами, установами, органами влади. На сьогодні вже відомими стали приклади будівництва та реконструкції низки пунктів пропуску (Краківець, Рава-Руська, Нижанковичі й ін.), будівництва / відновлення доріг до контрольно-пропускних пунктів, створення спільних центрів контролю та безпеки перетину кордону.

Ознакою збалансованого розвитку регіону потрібно безперечно, вважати досягнення процесів сталого розвитку, коли на паритетних засадах реалізуються принципові положення економічного зростання, соціальної стабільності й екологічної стійкості. Щодо Львівської області, то для неї, як і для більшості регіонів України, різною мірою, однак, характерна проблематика у всіх цих царинах. Водночас, якщо питання економіки не сягають рівня загроз безпеці, а соціальна проблематика висвітлювалася вище, то найбільш актуальними у світлі саме сталого функціонування та розвитку регіону постають, по-перше, екологічні проблеми гірських громад; по-друге – забруднення водних ресурсів; по-третє – проблеми утилізації й переробки відходів.

Так, для розв'язання екологічних проблем гірських громад області (а це нелегальна вирубка лісів, забруднення річок, відсутність каналізації та очисних споруд, низький рівень поводження з відходами, ризики зсувів, паводків, ерозії ґрунтів) потрібно поєднувати публічне інвестування, міжнародну допомогу, місцеву ініціативу й нормативне регулювання.

Врахування специфіки екологічної проблематики зумовлює налагодження співпраці органів місцевого самоврядування гірських громад Львівщини з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. Відтак, за ініціативи громад і за підтримки Міністерства, потрібно розробити й подати до Єдиної інформаційної системи управління публічними інвестиційними проєктами інвестиційні пропозиції / проєкти, спрямовані на природоохоронні заходи (відновлення лісів, рекультивація земель), поводження з твердими побутовими відходами, реалізацію заходів програм охорони навколишнього середовища.

Не менш актуальними вважаємо й програми Державного агентства водних ресурсів, участь у яких дає змогу залучати інвестиції на будівництво протипаводкових споруд, очистку та регулювання русел річок, відновлення берегів, що особливо актуально для таких річок регіону, як Стрий, Опір, Східниця, Тур'янка.

Із метою залучення приватного капіталу актуальним є поєднання програм і проєктів, з одного боку, вирішення екологічних проблем гірських громад, з іншого – підвищення енергоефективності та розвитку відновлювальних джерел енергії, а також масштабування діяльності суб'єктів зеленої економіки. У відповідній тріаді покращуються перспективи для нарощення публічних інвестицій, які спрямовуються в сонячні й малі гідроелектростанції, біогазові установки, формування систем енергоефективного освітлення в селах. У гірських громадах це дає змогу зменшити навантаження на природу та підвищити автономність.

Своєю чергою, вирішення проблем утилізації та переробки відходів у громадах Львівщини потребує системного підходу, у тому числі із застосуванням у таких цілях інструментів публічного інвестування. Ураховуючи, що більшість громад області не мають доступу до повноцінної інфраструктури поводження з твердими побутовими відходами, публічні інвестиції стають ключовим ресурсом для запуску змін. Переважно йдеться про публічні інвестиції, які спрямовуються в будівництво / модернізацію сміттесортувальних станцій, полігонів, станцій перевантаження сміття, локальних об'єктів компостування, пунктів роздільного збору твердих побутових відходів.

Задля цього можуть бути також використані можливості державних еколого-інвестиційних програм із реалізації природоохоронних заходів, зокрема у сфері поводження з твердими побутовими відходами, а саме щодо рекультивації старих сміттєзвалищ, закупівлі контейнерів для сортування сміття, побудови компостувальних ям, закупівлі сміттевозів і т. ін.

Авторська позиція полягає також у тому, що для ефективізації регіональної та місцевої політики щодо сталого розвитку в системі

збалансованого поступу Львівської області безальтернативне масштабування проєктів ППП у сферах малої альтернативної й біоенергетики, зеленої економіки, залучення зелених інвестицій. Такі проєкти можуть набувати різних форм. Передусім, ідеться про договори концесії для надання приватному інвестору прав на будівництво, реконструкцію й експлуатацію об'єкта на визначений термін (наприклад, ідеться про будівництво сонячних / біогазових електростанцій на муніципальній ділянці, експлуатацію об'єктів із продажем енергії в мережу або громаді тощо). Це також може бути створення спільних підприємств із частками публічного та приватного партнерів для реалізації проєкту, що безпосередньо актуально у сферах управління біоенергетичним комплексом, створення міні-ГЕС, локальних систем виробництва тепла / електроенергії на відновальних джерелах енергії.

Інша форма – це енергосервісні контракти, коли приватний інвестор здійснює заходи з енергоефективності (наприклад встановлює сонячні панелі), а оплата відбувається з досягнутої економії енергії, що може бути актуальним у бюджетній сфері (школи, лікарні, адміністративні будівлі). Відповідні проєкти можуть підсилюватися за рахунок надання в оренду комунального майна (землі, приміщень, об'єктів інфраструктури) приватному партнеру з обов'язком інвестувати в модернізацію, зелений перехід або генерацію енергії.

Наступна форма – це інфраструктурні інвестиційні договори, які дасть змогу реалізувати великі або середні проєкти через чітке регулювання зобов'язань сторін, графіка фінансування, результатів. Їх здебільшого використовують у сферах із комплексною логістикою, як-от: збирання біомаси з території громади для ТЕС.

Своєю чергою, важливо розуміти, якими є інструменти фінансового забезпечення реалізації публічно-інвестиційних проєктів у сфері сталого розвитку, зокрема в частині забезпечення екологічної стійкості Львівської області та її громад. До таких відносимо зелені облігації (ідеться про випуск муніципалітетом цінних паперів, кошти з яких ідуть винятково на «зелені» цілі, тобто відновлювальні джерела енергії,

біоенергетику, енергоефективність), грантові програми й міжнародне фінансування (*GIZ, NEFCO, IFC, EBRD, UNDP, ЄС (LIFE, Interreg, Horizon Europe)*), партнерських фондів кліматичного фінансування), що можуть співфінансувати PPP-проекти, надавати кошти на ТЕО, проектування, пілоти, а також державні та регіональні фонди, у т. ч. енергоефективності, екологічні фонди тощо.

Крім того, з урахуванням сучасних трендів європейського досвіду, які стосуються таких екологічних ініціатив ЄС, як *European Green Deal, Nature Restoration Law*, циркулярна економіка, *Clean Industrial Deal*, зелене водне господарство та ін., важливо також вести мову й про узгодження публічного інвестування з екологічною компонентою збалансованого регіонального розвитку.

Сучасні виклики розвитку регіонів України вимагають від місцевих органів влади значно активнішого використання механізмів публічного інвестування та сучасних фінансових інструментів, які довели свою ефективність у європейській та світовій практиці. Особливо актуальним є застосування зелених облігацій, регіональних фондів енергоефективності, екологічних податкових стимулів та інших інструментів, спрямованих на підтримку сталого розвитку, енергозбереження та покращення екологічної ситуації. Зелені облігації, наприклад, дозволяють залучати додатковий інвестиційний ресурс на реалізацію інфраструктурних проєктів із низьким впливом на навколишнє середовище, тоді як регіональні фонди енергоефективності забезпечують підтримку місцевих ініціатив у сфері модернізації будівель, впровадження відновлюваних джерел енергії та оптимізації енергоспоживання.

Водночас впровадження цих інструментів в Україні потребує врахування специфіки місцевих бюджетів, які часто є обмеженими і недостатньо гнучкими для масштабних інвестиційних проєктів. У зв'язку з цим, регіональні органи влади мають розробляти адаптовані моделі фінансування, що поєднують державну підтримку, публічно-приватне партнерство та грантові або міжнародні джерела фінансування. Наприклад, часткове співфінансування проєктів енергоефективності за рахунок місцевих бюджетів може стимулювати залучення приватних

інвесторів та кредитних коштів міжнародних фінансових установ. Податкові та адміністративні стимули для бізнесу та громадян також здатні підвищити ефективність реалізації таких програм без значного навантаження на бюджет.

Особлива увага має приділятися пріоритетам, які відповідають стратегічним цілям розвитку регіону: модернізація житлово-комунальної інфраструктури, розвиток громадського транспорту з низьким рівнем шкідливих викидів, підтримка відновлюваної енергетики та зелених зон. При цьому важливо забезпечити прозорість використання коштів та ефективний моніторинг реалізації проєктів, що підвищує довіру громадян і інвесторів до місцевої влади.

Впровадження таких сучасних фінансових механізмів дозволить не лише підвищити інвестиційну привабливість регіонів України, а й поступово формувати культуру сталого розвитку, орієнтовану на економічну ефективність, екологічну безпеку та соціальну відповідальність. Навіть за обмежених ресурсів місцеві органи влади здатні створювати умови для реалізації амбітних інвестиційних програм, якщо грамотно поєднуюватимуть наявні бюджети з додатковими джерелами фінансування та сучасними європейськими практиками.

Потрібно розуміти, що лише комплексний підхід із залученням більшості з визначених інструментів публічного інвестування й за умови їх цільової спрямованості на подолання найбільш актуальних проблем збалансованого розвитку регіону спроможні забезпечити необхідний результат.

Висновки до розділу 5

Узагальнивши прикладні результати політики розвитку публічного інвестування в Україні, зокрема в контексті впливу на збалансований регіональний розвиток, констатуємо наявність позитивних змін і зрушень як у системі його менеджменту, так і в наслідках публічних інвестицій, зокрема стосовно відновлення в таких сферах, як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та ін., а також запровадження нових прогресивних механізмів планування публічних інвестицій із їх подальшою інтеграцією в бюджетний процес, уніфікації

підходів до підготовки, оцінювання й пріоритезації публічних інвестиційних проєктів із різних джерел фінансування та застосовуваних фінансових інструментів. Водночас потенціал публічного інвестування, особливо в частині його виступу дієвим інструментом стимулювання регіонального й місцевого поступу, далеко не реалізований. Зміна ситуації потребує усунення вад та забезпечення модернізації публічного інвестування за такими векторами розвитку (завданнями й інструментами інвестиційної та регіональної політики в їх межах), як (1) модернізація стратегічного планування публічного інвестування, (2) нарощення потенціалу публічного інвестування в системі регіонального поступу, (3) інституційне реформування публічного інвестування, (4) цифровізація його процедур й інструментарію, (5) збільшення обсягів залучення приватного капіталу через державно-приватне партнерство, (6) підвищення рівня якості менеджменту публічно-інвестиційних процесів, (7) розширення залученості та участі в процесах публічного інвестування в Україні зарубіжних партнерів, донорів, інвесторів.

Важливо, аби досягнення цих пріоритетів забезпечило підвищення ефективності управління публічними інвестиційними проєктами й програмами публічних інвестицій, а також мало як загальний, так і функціонально-ресурсний вплив на розвиток регіонів і громад в Україні, коли, окрім відновлення та розвитку інфраструктури, реалізації інших суспільно значимих м'яких і твердих проєктів, реалізуються завдання забезпечення територіальної згуртованості й просторового розвитку, зміцнення соціальної стійкості, збереження та розвитку людського капіталу, запровадження й поширення сучасних методів та практик публічного менеджменту, становлення смартінфраструктури населених пунктів і територій, покращення інвестиційного середовища та ділового клімату, розвиток зеленої економіки, альтернативної енергетики, управління відходами, реалізації транскордонних і міжмуніципальних проєктів культурного розвитку.

Попри значні успіхи в реформуванні публічно-інвестиційної політики в Україні та вибудування на центральному рівні достатньо якісної й ефективної організаційно-управлінської системи, аналогічного виду змін та зрушень на регіональному й місцевому рівнях не відбуло-

ся. Це призводить до таких недоліків вітчизняної системи публічного інвестування, як те, що регіони не мають достатніх повноважень для самостійного ухвалення рішень щодо залучення та використання публічних інвестицій; централізований розподіл ресурсів спричиняє неефективне врахування специфіки місцевого соціально-економічного розвитку; державна політика, що інтегрує регіональні потреби з національними пріоритетами, несистемна; недостатньою залишається координація між центральною владою та регіонами в питанні розробки й реалізації інвестиційних програм; не повністю узгодженими є процеси бюджетного та інвестиційного планування, регіональні інвестиційні потреби й можливості державного бюджету. Крім того, часто публічні інвестиції розподіляються не за принципами ефективності або потреб, а на основі політичної доцільності, що знижує прозорість і довіру до державної інвестиційної політики; здебільшого регіони не мають ефективної стратегії промоції свого інвестиційного потенціалу.

Із метою усунення визначених недоліків визріла актуальність формування й реалізації в регіонах України організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування. Метою механізму важливо визначити створення сприятливих умов для залучення, ефективного розподілу та використання публічних інвестиційних ресурсів задля розвитку соціальної й економічної інфраструктури для забезпечення строкового сталого соціально-економічного розвитку регіону і його територій. Елементами механізму слугують принципи, функції, методи, а також поєднання інструментів організаційного та економічного блоків, застосування яких забезпечує сукупність послідовних етапних зрушень у сфері публічного інвестування в регіоні й на субрегіональному рівні: (1) посилення інституційної спроможності (у сфері публічного інвестування) регіональних органів влади / місцевого самоврядування; (2) створення інвестиційних рад та інформаційних систем; (3) розвиток елементів інфраструктури залучення публічних інвестиційних ресурсів; (4) задіяння дієвих стимулів для залучення приватного капіталу; (5) нарощення обсягів публічного інвестування; (6) поширення публічних інвестицій на всі аспекти збалансованого регіонального поступу.

Аргументовано, що застосування інструментів публічного інвестування є значущим чинником забезпечення збалансованості соціально-економічного розвитку регіону та його територіальних громад, оскільки сприяє вирівнюванню диспропорцій у доступі до базової інфраструктури, стимулює розвиток локальної економіки, активізує інвестиційну діяльність на депресивних і віддалених територіях; завдяки раціональному розподілу бюджетних ресурсів та залученню додаткових джерел фінансування публічне інвестування дає змогу створювати нові точки економічного зростання, формувати належні умови для життя населення, підвищувати якість публічних послуг і зміцнювати соціальну згуртованість у межах регіону. В умовах обмеженості ресурсів, а також екзистенційних викликів війни, специфіки в зорієнтованості на повоєнну відбудову громад, у т. ч. тилових, регіональна політика забезпечення збалансованого розвитку регіону із застосуванням публічного інвестування повинна орієнтуватися на вирішення ключових проблем збалансованого розвитку регіону, зокрема зі стримування демографічної кризи, посилення соціальної стійкості громад і розвитку загальної, дорожньо-транспортної й соціальної інфраструктур територій (особливо гірських, сільських та віддалених), формування інфраструктурних передумов для активізації інноваційної діяльності, підприємництва, підвищення енерго- й ресурсоефективності, зміцнення самодостатності громад, інтеграції ВПО й подолання проблем соціальної вразливості населення й територій, збереження людського потенціалу, відновлення екологічної рівноваги.

Із цією метою може застосовуватися широкий арсенал інструментів і засобів публічного інвестування, що включає цільові регіональні й місцеві програми та проєкти публічного інвестування, державні й муніципальні субсидії та гранти, інвестиції в житлове будівництво й оновлення житлового фонду, фінансування проєктів з енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики, створення й розвиток соціальної інфраструктури, інвестиції в екологічні проєкти, публічно-приватне партнерство.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу вирішити важливу науково-практичну проблему розробки теоретико-методологічних засад і прикладних рекомендацій щодо публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону. Отримані теоретико-методологічні та прикладні результати дають підстави для таких висновків:

1. Встановлено, що збалансований розвиток регіону потрібно трактувати як результат досягнення програмних орієнтирів і завдань за базисними параметрами ресурсно-функціонального, системно-структурного, інституційного та просторового векторів еволюції регіональної соціально-економічної системи. Такий метод дає змогу ідентифікувати відмінні риси й ознаки збалансованого підходу в порівнянні зі сталим, комплексним тощо розвитком, а також визначити його домінантні завдання, як-от покращення функціонально-ресурсних складових зростання, досягнення оптимального суспільного відтворення, забезпечення стійкості та конкурентоспроможності регіональної економіки, її структурне реформування, гарантування високої якості життя. Концептуальні засади збалансованого розвитку доповнюються осмисленням ключових орієнтирів, реалізація яких визначає стратегічні напрями державної політики в цій сфері. Ідеться, зокрема, про вдосконалення основних параметрів економічного розвитку, акцентованого на інвестиційно-інноваційній та соціально-демографічній складових; забезпечення якісного відтворення суспільно-економічних процесів; нарощення й ефективного використання ресурсно-економічного потенціалу; гарантування економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних систем.

2. Доведено, що публічне інвестування виступає одним із ключових інструментів реалізації регіональної та місцевої політики, оскільки забезпечує можливість консолідації зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесових структур і громадськості в межах спільної реалізації інвестиційних проєктів. Такі проєкти спрямовані на

досягнення цілей збалансованого розвитку регіонів, територіальних громад і локальних спільнот через акумуляцію й раціональне використання публічних коштів. Їх результати мають значний економічний, соціальний та інфраструктурний ефект. Для досягнення зазначених вище цілей формується комплексний інструментарій публічного інвестування, який охоплює процедурні механізми планування й відбору проєктів; моделі взаємодії між учасниками; економічні та управлінські засади залучення партнерів; джерела фінансування й напрями використання інвестиційних ресурсів; системи управління ризиками; методи моніторингу та контролю ефективності реалізації проєктів.

3. Зроблено висновок, що практична реалізація публічно-інвестиційної політики передбачає використання як інтегральних, так і вузько-функціональних механізмів, інструментів і засобів. Серед базових механізмів вирізняються інституційно-правовий, інституційно-організаційний, інфраструктурний, економічний, суспільно-психологічний, а також механізм моніторингу та контролю. Кожен із них має чітко окреслену функціональну спрямованість, структуру й інструментарій, що в сукупності забезпечують досягнення генеральної мети політики у сфері публічного інвестування – трансформацію цього інституту на ефективний інструмент стимулювання розвитку територіальних громад, регіонів і держави загалом.

4. Обґрунтовано, що у сфері публічних інвестицій інституційне забезпечення традиційно структурується за трьома ключовими блоками: а) інституційно-правовим; б) інституційно-організаційним; в) неформальним. У зв'язку з цим важливо не лише ідентифікувати складові інституційного забезпечення, але й осмислити логіку їх структурної побудови та функціональної взаємодії. У межах такого підходу розроблено класифікацію елементів інституційно-правового забезпечення публічного інвестування, що дає змогу репрезентувати його концептуальні засади в їх повному обсязі. Доведено, що нормативно-правовий базис публічного інвестування формуються в п'яти основних напрямках, кожен із яких має відповідні функціонально-цільові аспекти: а) за способом внеску в регіональний або місцевий розвиток (через залучення

інвестицій, сприяння місцевому розвитку); б) за етапами інвестиційного циклу (планування й відбір проєктів, фінансування, реалізація, моніторинг і мотивація); в) за напрямками координації інвестиційного процесу (міжсекторальна, між'юрисдикційна, інклюзивна координація); г) за джерелами формування інвестиційного ресурсу та формами фінансування (державне й місцеве бюджетне фінансування, кредитні ресурси, місцеві позики, взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, державно-приватне партнерство тощо); ґ) за допоміжними функціями інвестиційного менеджменту (управління ризиками, регуляторна діяльність, кадрове та професійне забезпечення). У процесі побудови інституційно-організаційної системи публічного інвестування ключовим є забезпечення реалізації як базових, так і допоміжних функцій публічного управління й інвестиційного менеджменту, зокрема планування, організації, мотивації та контролю.

5. Підтверджено гіпотезу, що реалізація масштабних проєктів публічного інвестування, які мають істотне значення для соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад, потребує чітко організованих управлінських процесів. Ефективне управління цими проєктами, досягнення їхніх стратегічних й оперативних цілей безпосередньо пов'язане з упровадженням системних функцій моніторингу, аналізу та контролю. Ці функції ґрунтуються на належному методологічному забезпеченні й володінні сукупністю аналітичних методів, що дають змогу досліджувати динаміку та чинники збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів у взаємозв'язку з механізмами публічного інвестування. Аналітична база при цьому передбачає застосування відповідної системи індикаторів у поєднанні з методами економічного аналізу. Доведено, що система індикаторів для оцінювання збалансованого регіонального розвитку повинна формуватися за так званою тривимірною координатною моделлю, яка охоплює: (1) функціонально-ресурсний, (2) просторовий і (3) структурно-балансовий вектори. Своєю чергою, індикатори аналізу публічного інвестування структуровано за такими групами: (1) стан та динаміка; (2) структура; (3) ефективність інвестицій.

6. Із застосуванням методів індикативного, структурно-темпорального й системного аналізу встановлено, що повномасштабна війна та її деструктивні соціально-економічні наслідки суттєво ослабили бюджетно-фінансову й ресурсну базу публічного інвестування, водночас посиливши низку нових викликів і загроз, які поставили під сумнів не лише ефективність цього інструменту регіональної політики, але й функціонування самого інституту публічного інвестування. За таких умов ідентифікація зазначених викликів і загроз є вихідною передумовою для розробки рішень, спрямованих на їх нейтралізацію, пом'якшення впливу, а також переорієнтацію частини викликів у потенційні можливості для розвитку. Вплив війни на інституційну та ресурсну спроможність регіонів і територіальних громад у сфері публічного інвестування здійснюється через три основні вектори дестабілізації: а) фінансовий вектор, що охоплює комплекс загроз у бюджетній, борговій, банківській, валютній та монетарній сферах, а також у сфері діяльності небанківських фінансових установ; б) інвестиційний вектор, який включає бар'єри щодо ухвалення інвестиційних рішень, планування, забезпечення ресурсами, реалізації, реінвестування проєктів, а також проведення оцінки ефективності й аудиту; в) ресурсний вектор, пов'язаний з втратою або обмеженням доступу до інвестиційно-фінансових, матеріально-технічних, кадрово-інтелектуальних, інформаційно-комунікаційних та інших видів ресурсів, зокрема нематеріальних активів і мереж коопераційної взаємодії.

7. Результати аналізу обсягів і динаміки публічних інвестицій в Україні загалом, а також на регіональному й місцевому рівнях свідчать про наявність практик застосування механізмів вкладення публічних коштів, що є позитивною ознакою інституціоналізації цього інструменту розвитку. Проте, незважаючи на наявність окремих позитивних тенденцій, публічні інвестиції ще не виконують повною мірою свою системоутворюючу функцію в процесах модернізації інфраструктури, формування критично необхідних елементів соціально-економічного середовища, а також не відповідають ні масштабам, ні значущості їх ролі в регіональному розвитку, як це простежується, зокрема, у регіонах

Європейського Союзу. Так, частка публічних інвестицій у загальних капітальних інвестиціях залишається низькою (14–17 % в Україні та 13–21 % у Львівській області у 2023–2024 рр.), а динаміка – нестабільною. Спостерігається зменшення фінансування з місцевих бюджетів, відсутність довгострокового системного підходу до інвестування та критична залежність від політичної ситуації й фінансового стану країни. Така динаміка свідчить про відсутність системного підходу до планування та реалізації інвестиційної політики на рівні регіону. Показовим є те, що під час повномасштабної війни, з 2022 року, Львівська область демонструвала відносно високу стійкість публічного інвестування: забезпечено стабільне фінансування капітальних видатків з обласного бюджету з рівнем виконання 99–100 %. Крім того, позитивним є використання інструментів публічного інвестування за рахунок субвенцій із місцевих бюджетів, що дає змогу підтримувати локальні проекти соціального й інфраструктурного спрямування. Однак загальна оцінка процесу публічного інвестування в регіоні вказує на значну нестабільність, фрагментарність та несистемність його планування, фінансування й реалізації. Часто проекти залишаються недофінансованими, що ставить під сумнів досягнення їх цілей.

8. Розроблено та апробовано методичний підхід до ідентифікації впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України. Застосування VAR-моделювання дало змогу визначити рівень чутливості показників соціально-інфраструктурного й економічного розвитку до змін у фінансуванні. У регіонах із високими обсягами публічних інвестицій спостерігається відносна стабільність соціально-інфраструктурних показників і низька чутливість до змін у державному фінансуванні, що свідчить про ефективність уже функціонуючих механізмів. Натомість економічні індикатори демонструють високу чутливість до змін обсягів інвестицій (коефіцієнти еластичності – від 0,985 до 4,87). У регіонах із недостатнім фінансуванням (III і IV кластери) фіксується висока залежність соціально-інфраструктурних показників та окремих економічних індикаторів (наприклад кількість малих підприємств, утилізація відходів) від обсягів публічних інвестицій. Вста-

новлено, що інвестиції з місцевих бюджетів також істотно впливають на розвиток регіонів, але меншою мірою, ніж державне фінансування. Їх роль є особливо помітною в забезпеченні соціальної інфраструктури, зокрема мережі закладів культури, соціального обслуговування, інклюзивних установ. У результаті доведено, що характер впливу публічного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів України є багатовекторним і комбінованим: у регіонах із високим рівнем інвестування спостерігається переважно нелінійний ефект у сферах охорони здоров'я, культури та житлового будівництва; у регіонах із помірними обсягами інвестицій – циклічний вплив, зокрема на розвиток малого підприємництва й інноваційної діяльності; у регіонах з обмеженим фінансуванням фіксується лінійна залежність у соціальній сфері та сигмоїдальний вплив на інфраструктурний і економічний розвиток.

9. Застосування системно-структурного аналізу дало змогу виявити як сильні сторони, так і критичні обмеження сучасної державної регіональної політики у сфері публічного інвестування. Зокрема, засвідчено усвідомлення вагомості цього інструменту як одного з ключових для досягнення цілей збалансованого розвитку держави, її регіонів і громад, а також для реалізації завдань швидкої якісної відбудови в повоєнний період. Водночас, попри окремі кроки щодо вдосконалення державного регулювання публічних інвестицій на центральному рівні, діяльність на субнаціональному рівні (області та громади) є недостатньо ефективною, що обумовлює потребу в посиленні політики в цьому напрямі. Для підвищення ефективності регіональної політики у сфері публічного інвестування рекомендовано впровадження інструментів, орієнтованих на подолання наявних дисфункцій та усунення ключових прогалин, які охоплюють інституційно-правовий блок, що характеризується відсутністю спеціального законодавчого акта (зокрема Закону України «Про публічні інвестиції»), неінституціоналізованістю повного переліку суб'єктів інвестиційного процесу, регуляторною невизначеністю щодо формування й функціонування елементів інфраструктури публічного інвестування, а також

браком уніфікованих механізмів і процедур залучення та використання публічних ресурсів; інституційно-організаційний блок, у межах якого спостерігається низький рівень формалізації системи управління публічними інвестиціями, відсутність єдиної узгодженої системи стратегічного й проєктного планування, слабку спроможність міністерств формувати секторальні інвестиційні пріоритети, а також незадовільну якість підготовки інвестиційних проєктів на місцевому рівні; господарсько-ресурсний компонент, що проявляється у фрагментарності та несистемності фінансування проєктів із бюджетів різних рівнів, обмежених інституційній і фінансовій спроможності органів місцевого самоврядування, а також у нерозвиненості інфраструктур для акумуляції фінансових ресурсів; багаторівневу та міжфункціональну співпрацю, у якій простежується дефіцит координації між центральними й місцевими органами влади, відсутність належних інституційних механізмів міжмуніципальної взаємодії у сфері публічних інвестицій, а також слабкий розвиток механізмів державно-приватного партнерства та співфінансування, що обмежує масштабування ефективних інвестиційних практик.

10. На основі виявлених слабких сторін системи управління публічними інвестиціями в Україні обґрунтовано необхідність її інституційної й функціональної трансформації в умовах зростаючої залежності від фінансової підтримки з боку міжнародних донорів та урядів іноземних країн, зумовленої повномасштабною війною. Така трансформація є критично важливою для забезпечення прозорості й підзвітності механізмів розподілу інвестиційних ресурсів, а також для імплементації євроінтеграційних принципів у сфері публічного управління. Проведений аналіз європейських моделей управління публічними інвестиціями дав підставу виокремити ключові структурні елементи ефективного управлінського підходу, серед яких – довгострокове стратегічне інвестиційне планування; уніфікація процедур оцінювання та відбору інвестиційних проєктів; запровадження середньострокового бюджетування на рівні місцевого самоврядування; моніторинг процесів реалізації інвестиційних проєктів і проведення постінвестиційного

аналізу задля забезпечення зворотного зв'язку та вдосконалення системи управління. З урахуванням національного контексту й специфіки реалізації реформи системи управління публічними інвестиціями в Україні, сформульовано низку рекомендацій для органів державної влади.

11. Доведено, що, попри досягнення в розвитку публічного інвестування в Україні, його потенціал, зокрема як інструменту стимулювання регіонального та місцевого розвитку, залишається реалізованим лише частково. Для подолання наявних обмежень і формування ефективної системи публічного інвестування доцільно сконцентрувати зусилля на таких пріоритетних напрямках: (1) оновлення системи стратегічного планування; (2) посилення спроможності публічного інвестування в межах регіонального розвитку; (3) інституційна трансформація механізмів управління; (4) цифровізація процедур і методів реалізації інвестиційної політики; (5) активізація державно-приватного партнерства; (6) підвищення професійного рівня управління інвестиційними процесами; (7) розширення участі міжнародних партнерів, донорів та зовнішніх інвесторів у публічному інвестуванні. Реалізація зазначених напрямів повинна сприяти підвищенню ефективності управління інвестиційними проєктами й програмами, посиленню їх системного та ресурсного впливу на розвиток регіонів і громад.

12. Досягнення визначених цілей передбачає створення умов для реалізації не лише проєктів «твердого» відновлення (інфраструктура, будівництво), а й проєктів соціального, інституційного, екологічного, культурного характеру. Це, зокрема, передбачає сприяння просторовій згуртованості, розвитку людського потенціалу, впровадженню сучасних практик публічного управління, формуванню смартінфраструктури, покращенню ділового середовища, стимулюванню розвитку зеленої економіки, відновлюваної енергетики, підвищенню рівня управління відходами, а також реалізації міжмуніципальних і транскордонних ініціатив.

13. Встановлено та обґрунтовано, що особливої актуальності набуває формування регіонального організаційно-економічного механізму

розвитку публічного інвестування. Його стратегічною метою повинно стати створення умов для залучення, ефективного розподілу й використання інвестиційних ресурсів задля розвитку соціальної та економічної інфраструктури й забезпечення довгострокового сталого розвитку регіонів. Такий механізм повинен містити систему принципів, функцій, методів та інструментів, що поєднують організаційний і економічний компоненти. Основними елементами повинні стати: (1) зміцнення інституційної спроможності регіональних та місцевих органів влади; (2) створення регіональних інвестиційних рад й інформаційних систем; (3) розвиток інфраструктури залучення інвестицій; (4) застосування інструментів стимулювання приватного капіталу; (5) зростання обсягів публічного інвестування; (6) охоплення інвестиційними процесами всіх складових збалансованого регіонального розвитку. Для досягнення цілей організаційно-економічного механізму розвитку публічного інвестування з метою забезпечення збалансованого регіонального розвитку доцільно застосовувати широкий спектр інструментів: регіональні та місцеві інвестиційні програми й проєкти, субсидії, гранти, публічні інвестиції в житлове будівництво, інфраструктурні проєкти у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики, ініціативи у сфері соціальної інфраструктури, екології, а також проєкти у форматі публічно-приватного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Abiad A., Furceri D., Topalova P. The macroeconomic effects of public investment: evidence from advanced economies. *J. Macroecon.* 2016. № 50. P. 224–240.
2. Adam C., Bevan D. Aid and the Supply Side: Public Investment, Export Performance, and Dutch Disease in Low-Income Countries. *World Bank Econ. Rev.* 2006. № 20 (2). P. 261–290.
3. Adarov A., Clements B., Jalles J. Revisiting Public Investment Multipliers: the nonlinear role of the business cycle, fiscal space, capital stock and efficiency. *Policy Research Working Paper*. 2024. URL: <http://hdl.handle.net/10986/42293>.
4. Alesina A., Ozler S., Roubini N., Swagel P. Political industry and economic growth. *Journal of Economic Growth*. 1996. Vol. 1. № 2. P. 189–211.
5. Alesina A., Perotti R. Income distribution, political instability and investment. *European Economic Review*. 1996. Vol. 40. P. 1203–1228.; Mauro P. Corruption and growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1995. № 3. P. 681–712.
6. Aschauer D. A. Public investment and productivity growth in the Group of Seven. *Economic perspectives*. 1989. № 13 (5). P. 17–25.
7. Barro R. Determinants of economic growth: a cross-country empirical study. *Harvard Institute for International Development Discussion Paper*. 1997. № 579. P. 44–62.
8. Barro R., Lee J. Sources of economic growth (with comments from Nancy Stokey). *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*. 1994. Vol. 40. P. 1–57.
9. Baum A., Mogues T., and Verdier G. Getting the Most from Public Investment. Chapter 1 in *Well Spent: How Strong Infrastructure Governance Can End Waste in Public Investment*, edited by Schwartz G., Fouad M., Hansen T., and Verdier G., International Monetary Fund, Washington, DC. 2020. URL: <https://www.sipotra.it/wp-content/up->

- loads/2020/09/WELL-SPENT-How-Strong-Infrastructure-Governance-Can-End-Waste-in-Public-Investment.pdf
10. Becker G. Human capital. New York: Columbia University Press. 1964. 190 p.; Hendriks L. Cross-country income differences: technology gaps or human capital gaps. 1999. 25 p.
 11. Berg A., Portillo R., Yang S. C. Public Investment in Resource-Abundant Developing Countries. *IMF Economic Review*. 2013. № 61. P. 92–129.
 12. Blimpo M., Harding R., Wantchekon L. Public Investment in Rural Infrastructure: Some Political Economy Considerations. *Journal of African Economies*. 2013. Vol. 22. URL: <https://doi.org/10.1093/jae/ejt015>.
 13. Blomstrom M., Lipsey R., Zejan M. Is fixed investment the key to economics growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1996. Vol. 111. № 1. P. 269–276.
 14. Buffie E., Berg A., Pattillo C., Portillo R., Zanna L.-F. Public Investment, Growth, and Debt Sustainability: Putting Together the Pieces. *IMF Working Paper*. 2012. № 12/144. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12144.pdf>.
 15. Canh T. N., Lua T. T. The impacts of public investment on private investment and economic growth. *Emerald Insight*. 2018. Vol. 25. № 1. P. 15–32.
 16. Caselli F., Esquivel G., Lefort F. Reopening the convergence debate: a new look of cross-country growth empirics. *Journal of Economic growth*. 1996. Vol. 1. № 3. P. 363–389.
 17. Cavallo E., Daude C. Public Investment in Developing Countries: A Blessing or a Curse? *J. Comp. Econ*. 2011. № 39. P. 65–81.
 18. Chakraborty S., Dabla-Norris E. Strategy, Policy, and Review Department the Quality of Public Investment. *IMF Working Paper*. 2009. № 154. 23 p.
 19. Chen H. The macroeconomic effect of public investment. *Mod. Econ*. 2017. № 8. P. 1272–1290.

20. Cristian S., Aura-Gabriela S., Marius-Corneliu M., Dorin M. The Estimation of the Public Investment Multiplier in Romania. *In International Conference on Business and Economics Research*. Kuala Lumpur: IACSIT Press. 2010. P. 20–24.
21. Dabla-Norris E., Brumby J., Kyobe A. Investing in public investment: an index of public investment efficiency. *J. Econ. Growth*. 2012. № 17. P. 235–266.
22. De Long J., Summers L. How strongly to developing economies benefit from equipment investment? *Journal of Monetary Economics*. 1993. Vol. 32. № 3. P. 395–415.
23. DeJong J., Ferdinandusse M., Funda J., Vetov I. The effect of public investment in Europe: a model-based assessment. *ECB Working Paper*. 2017. № 2021. 45 p.
24. Deleidi M., Iafrate F., Levrero E. S. Public investment fiscal multipliers: An empirical assessment for European countries. *Struct. Chang. Econ. Dyn.* 2020. № 52. P. 354–365.
25. DREAM Аналітика. URL: [https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/\[UK\]/#/investmentProjects](https://bi.dream.gov.ua/?select=_Language/[UK]/#/investmentProjects) (дата доступу: 28.06.2025 р.).
26. Dreger C., Reimers H. E. Does public investment stimulate private investment? Evidence for the euro area. *Econ. Model.* 2016. № 58. P. 154–158.
27. Easterly W., Levine R. Africa's growth tragedy: policies and ethnic divisions. *Quarterly Journal of Economics*. 1997. Vol. 112. № 4. P. 1203–1250.
28. European system of accounts – ESA 2010. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-02-13-269finukr.org.ua/docs/FU_19_03_056_uk.pdf
29. Fournier J. The Positive Effect of Public Investment on Potential Growth. Working Papers 1347, Paris: OECD Economics Department, 2016. 24 p.
30. Friedman J. Regional development policy. Cambridge: MIT Press, 1966. 189 p.

31. Ganelli G., Tervala J. Welfare multiplier of public investment. *IMF Economic Review*. 2020. № 68. P. 390–420.
32. Gaspar V., Schwartz G., Cangiano M., Clements B., Hughes R., Eden H. van, Vu H. Making public investment more efficient. International Monetary Fund Staff Report. 2015. URL: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2015/061115.pdf>.
33. Gbohoui W. Uncertainty and Public Investment Multipliers: The Role of Economic Confidence. IMF Working Papers. 2021. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/11/12/Uncertainty-and-Public-Investment-Multipliers-The-Role-of-Economic-Confidence-506825>.
34. Gjini A., Kukeli A. Crowding-out effect of public investment on private investment: an empirical investigation. *Journal of Business & Economics Research*. 2012. Vol. 10. № 5. P. 269–276.
35. Glomm G., Ravikumar B. Public Investment in Infrastructure in a Simple Growth Model. *J. Econ. Dyn. Control*. 1994. № 18 (6). P. 1173–1187.
36. Gnaś D., Majerek D., Styła M., Adamkiewicz P., Skowron S., Sak-Skowron M., Ivashko O., Stokłosa J., Pietrzyk R. Enhanced Indoor Positioning System Using Ultra-Wideband Technology and Machine Learning Algorithms for Energy-Efficient Warehouse Management. *Energies*. 2024. 17. 4125.
37. Harvey D. Spaces of neoliberalization: towards a theory of uneven geographical development. Hettner-Lectures 2004. Vol. 8. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 2005. 132 p.
38. Hatano T. Crowding-in effect of public investment on private investment. *Public Policy Review*. 2010. Vol. 6. № 1. P. 105–120.
39. Heijdra B. J., Meijdam L. Public investment and intergenerational distribution. *J. Econ. Dyn. Control*. 2002. № 26. P. 707–735.
40. Hirschman A. The strategy of economic development. New Haven, 1958. 217 p.
41. Ivashko O. Bezpieczeństwo inwestycyjne Ukrainy w warunkach niestabilności środowiska finansowego a integracji europejskiej.

- Economy and society : modern foundation for human development: materials of the International scientific conference. Leipzig, Germany: Baltija Publishing, 2016. P. 215–217.*
42. Ivashko O. Investments and investment climate of Ukraine in conditions of financial instability. *The International Scientific and Practical Web-Congress of Economists and Jurists “ECONOMICS, LAW, SOCIETY: resume of 2016”*: professional scientific publication. ed.dep.: Geneva (Switzerland), Odessa (Ukraine), 2016. P. 180–184.
 43. Ivashko O. Public finance and public investments in the context of intensification of economic development. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Т. 1, № 37. С. 55–60.
 44. Ivashko O. Startups as a form of entrepreneurial activity. *Recent Scientific Investigation: International Scientific and Practical Conference*. Oslo, Norway: Dagens naeringsliv forlag, 2020. P. 15–18.
 45. Ivashko O., Chulipa I. Parki Przemysłowo-Technologiczne na Ukrainie, jako narzędzie wsparcia i rozwoju sektora MŚP. *Zeszyty Naukowe WSEI: seria EKONOMIA. Zeszyt tematyczny Sektor MSP a konkurencyjność regionu (peryferyjnego)*. 2018. 15 (1/2018). P. 175–186.
 46. Olena Ivashko, Anatolii Hladyshevskyi, Olgierd Jeż. Public purpose investment: challenges, treats and opportunities for sustainable development. *Prawne, ekonomiczne i społeczne aspekty przedsiębiorczości*. Lublin: Lubelska Akademia WSEI, 2024. P. 127–138.
 47. Ivashko O., Hrytsiuk N. Startup ecosystem: the long-term value of a sustainable development and investment strategy for Ukraine. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. Т. 4, № 36. С. 135–147.
 48. Ivashko O. Tax competition versus personal income tax harmonization and tax competitions, labor market and social security contributions. Selected issues. *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. Т. XVII, 19(2). 2022. P. 139–160.

49. Ivashko O. The influence of investment processes on the economic development of a region. *WSEI Scientific Journal series: ECONOMICS. Zeszyt tematyczny Development Trajectory Eastern Poland*. 2013. 7 (2/2013). P. 65–81.
50. Ivashko O. In relation to the question of improvement of investment climate of Ukraine. *International scientific and practical journal for economists and lawyers “The genesis of genius”*. Geneva, Switzerland, 2014. P. 92–94.
51. Ivashko O., Chulipa I. Investment security of Ukraine in conditions of instability of financial environment. *Zeszyty Naukowe WSEI: seria EKONOMIA. Zeszyt tematyczny Rozwój regionalny i lokalny – teoria i analiza przypadków*. 2016. 11 (1/2016). P. 37–49.
52. Ivashko O., Chulipa I. Rola venture capital w finansowaniu innowacji dla wzrostu gospodarczego. *Zeszyty Naukowe WSEI: seria EKONOMIA. Zeszyt tematyczny Przedsiębiorczość w Polsce i Europie*. 2016. 12. (2/2016). P. 121–130.
53. Ivashko O., Jastrzębski W. Change management in the process of implementing new products. Economic and social perspective. *Journal of Modern Science*. T. 2/49/2022. P. 585–607.
54. Ivashko O., Lipych L., Mostenets S. Approaches to profit and cost management system of households within national economy. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 3(177). С. 98–108 (Scopus, EconLit, EBSCO, ProQuest).
55. Ivashko O., Wojciechowski Ł., Skrzypek-Ahmed S., Sak-Skowron M., Dziwulski J. Public management as a concept for improving the efficiency and cost-effectiveness of public administration. *Journal of Modern Science*. T. 5/54/2023. P. 842–862.
56. Ivashko O., Wojciechowski Ł., Życzkowski A., Witkowski J. Income taxes and stability and stimulation functions of public policy. *Journal of Modern Science*. T. 5/54/2023. P. 526–546.
57. Ivashko O., Wołowicz T., Wojciechowski Ł. Health resort block subsidy as a source of revenue for SPA LGU's. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie*. Vol. XVI. 2022. No. 2. P. 419–434.

58. Izquierdo A., Lama R. E., Medina J., Puig J.P., Riera-Crichton D., Vegh C., Vuletin G. Is the Public Investment Multiplier Higher in Developing Countries? An Empirical Investigation. National Bureau of Economic Research, 2019. Boston MA. NBER Working Papers 26478. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/20/Is-the-Public-Investment-Multiplier-Higher-in-Developing-Countries-An-Empirical-Exploration-48836>.
59. Jalles J. T., Park D., Qureshi I. Public and Private Investment as Catalysts for Growth: An analysis of emerging markets and developing economies with a focus on Asia. 2024. № 148. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2024.103166>.
60. Kormendi R., Meguire P. Macroeconomic determinants of growth: cross-country evidence. *Journal of Monetary Economics*. 1985. Vol. 16. № 2. P. 141–163.
61. Kremer M. Population growth and technological change: one million B.C. to 1990. *Quarterly Journal of Economics*. 1993. Vol. 108. P. 681–716.
62. Lehenchuk S., Zhyhlei I., Ivashko O., Chulipa I., Wit B. Impact of Corporate Governance on Firms' Sustainability Performance: Case Study of BIST 50 Index Companies. *Sustainability*. 2024. 16. 9904.
63. Lehenchuk S., Zhyhlei I., Ivashko O., Gliszczynski G. The Impact of Sustainability Reporting on Financial Performance: Evidence from Turkish FBT and TCL Sectors. *Sustainability*. 2023. 15. 14707.
64. Levine R., Renelt D. A sensitivity analysis of cross-country growth regressions. *American Economic review*. 1992. Vol. 82. № 4. P. 943–963.
65. Manescu C. B. New Evidence on the Quality of Public Investment Management in the EU. *European Economy. Discussion*. Paper 177. December 2022. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/3c3d7d5b-c9da-4d16-95c5-1c971be6b0d5_en?filename=dp-177_en.pdf
66. Manescu C. B. Overview of public investment management practices in the EU. *The 10th Concept International Symposium on Project*

- Governance*. 18–20 September 2024. URL: <https://www.ntnu.no/documents/1261860271/1358848676/Overview+of+public+investment+management+practices+in+the+EU%E2%80%8B.pdf/4b09f3d1-d19a-3b72-a315-413484ec21f8?t=1727256543344>.
67. Manescu C. B. The Planning of Public Investments in EU Member States: Long-Term Strategy, Selection & Budgeting. *Discussion Paper* 213. December 2024. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/77b1baec-3023-4361-96d6-cf0b0e2ba0f6_en?filename=dp213_en
68. Mankiw N., Romer D., Weil D. A contribution to the empirics of economics growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1992. Vol. 107. № 2. P. 407–437.
69. Masten I. Grdovic Gnip A. Macroeconomic Effects of Public Investment in South-East Europe. *Journal of Policy Modeling*. 2019. № 41. P. 1179–1194.
70. Miyamoto H., Gueorguiev N., Honda J., Baum A., Walker S. Growth Impact of Public Investment and the Role of Infrastructure Governance. 2020. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781513511818/ch002.xml>.
71. Mourougane A., Botev J., Fournier J. M., Pain N., Rusticelli E. Can an Increase in Public Investment Sustainably Lift Economic Growth? *Working Papers*. 2016. 37 p.
72. Muthu S. Does public investment crowd-out private investment in India? *J. Financ. Econ. Policy*. 2017. № 9. P. 50–69.
73. National Government of South Africa: *Public Investment Corporation SOC Ltd (PIC)*. URL: <http://www.nationalgovernment.co.za>.
74. Ocolișanu F., Dobrotă G., Dobrotă D. The Effects of Public Investment on Sustainable Economic Growth: Empirical Evidence from Emerging Countries in Central and Eastern Europe. *Sustainability*. 2022. № 14(14). URL: <https://doi.org/10.3390/su14148721>.
75. Papaioannou S. Public Investment Multipliers in EU Countries: Does the Efficiency of Public Sector Matter? Athens: Centre of Planning and Economic Research, 2016. 34 p.

76. Perroux F. Note sur la ville consideree comme pole de developpement et comme foyer du progress. *Revue Tiers-Monde*. 1967. Vol. 8. № 32. P. 1147–1158.
77. Petrović P., Arsić M., Nojković A. Increasing public investment can be an effective policy in bad times: Evidence from emerging EU economies. *Economic Modelling*. 2021. Vol. 94. P. 580–597.
78. Pritchett L. Understanding patterns of economic growth. *The World Bank Economic Review*. 2000. Vol. 14. № 2. P. 221–250.
79. Public Investment and Public-Private Partnerships. Procyclicality of Financial Systems in Asia. London: Palgrave Macmillan, 2008. 306 p.
80. Public Investment Management Assessment – Review and Update. International Monetary Fund. May 2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/05/10/pp042518public-investment-management-assessment-review-and-update>
81. Ramirez M. D., Nazmi N. Public investment and economic growth in Latin America: an empirical test. *Review of Development Economics*. 2003. Vol. 7. № 1. P. 115–126.
82. Regulation (EU) 2024/1263 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2024 on the effective coordination of economic policies and on multilateral budgetary surveillance and repealing Council Regulation (EC). No 1466/97. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1263>
83. Romer P. Endogenous technical change. *Journal of political Economy*. 1998. Vol. 98. № 5. P. 71–102.
84. Sachs J., Warner A. Economic reform and the process of global integration (with comments and discussion). *Brooks Papers on Economic Activity*. 1995. Vol. 1. P. 1–118.
85. Sak T., Mylko I., Ivashko O., Chulipa I., Wołowiec T., Sokołowska-Woźniak J. How the Digital Economy Is Revolutionizing Marketing Management and Driving Sustainable Development. *Sustainability*. 2025. 17. 1130.
86. Sala-i-Martin X. I just ran two million regressions. *EAE Papers and Proceedings*. 1997. Vol. 87. P. 178–183.

87. Scandizzo P. L., Pierleoni M. R. Short and Long-Run Effects of Public Investment: Theoretical Premises and Empirical Evidence. *Theoretical Economics Letters*. 2020. Vol. 10. № 4. P. 834–867.
88. Smith N. Uneven development. Nature, capital and the production of space. Oxford: Basil Blackwell, 1990. 219 p.
89. Stiglitz J. E. Distinguished lecture on economics in government: the private uses of public interests: incentives and institutions. *Journal of Economic Perspectives*. 2006. № 12 (2). P. 3–22.
90. Storonyanska I., Ivashko O., Mieszajkina E. Trust as a Catalyst of Economic Growth: A National and Regional Breakdown. *Sustainability*. 2022. № 14. 15168. URL: <https://doi.org/10.3390/su142215168>.
91. Swaby R. Public investment and growth in Jamaica, Fiscal and Economic Programme Monitoring Department, Bank of Jamaica, 2007. 31 p.
92. Terms used in official statistics. Statistics Poland: Website. 2023. URL: <https://stat.gov.pl/en/metainformation/glossary/terms-used-in-official-statistics/4090,term.html>.
93. The Implications of Public Investment for Debt Sustainability. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 46 p. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2024-06/dp_204_en.pdf; United Nations. *The Role of Public Investment in Social and Economic Development*; United Nations: New York, NY, USA; Geneva, Switzerland, 2009. 29 p.
94. To T. T. Public investment «crowds out» private investment? A look from experimental model of VECM. *Magazine of Finance*. 2011. Vol. 6 № 560. P. 49–62.
95. Tran N. N. A., Le H. P. Impact of public investment on economic growth in Vietnam: an experimental look of ARDL model. *Development and Integration*. 2014. Vol. 19. P. 3–10.
96. Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA4). 2022–2024. February 2025, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>

97. UKRAINE. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). February 2022 – December 2024. February 2025, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
98. Ukraine. Public Investment Management Assessment. *IMF Country Report*. № 19/356. 2016. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/1UKREA2019008.pdf>
99. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.
100. Warner A. M. Public Investment as an Engine of Growth. *IMF Working Paper*. 2014. № 14 (148). 75 p.
101. Washington, D. C. May 2018. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/pp042518public-investment-management-assessment.pdf>
102. Wilson W. The Study of Administration. *Political Science Quarterly*. 1887. Vol. 2. № 2. P. 197–222.
103. Zavalii T., Zhyhlei I., Ivashko O., Kornatka A. Does Size Determine Financial Performance of Advertising and Marketing Companies? Evidence from Western Europe on SDGs. *Sustainability*. 17(13). 5812. <https://doi.org/10.3390/su17135812>.
104. Zeira J. Workers, machines and economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1998. № 113. P. 1091–1117.
105. Ziolo M. Macroeconomic relationships between public investment and economic growth, deficit and public debt. *Management and Finance*. 2013. № 11(2). P. 523–534.
106. Актуальні проблеми прогнозування розвитку соціально-економічних систем: монографія / за ред. О. І. Черняка, П. В. Захарченка. Мелітополь: [б. в.], 2019. 456 с.
107. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». Київ: НІСД, 2016. 688 с.

108. Антоненко В., Ляшок Я., Попова О., Катранжи Л., Ляшок Н. Інвестиційна привабливість України в контексті її повоєнного відновлення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. № 4 (57). С. 363–380.
109. Багров Н. В. Регіональна політика сталого розвитку. Київ: Либідь, 2002. 256 с.
110. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практ. посіб. Київ: ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.
111. Богдан Т. П. Активізація та підвищення якості державних інвестицій в Україні. *Фінанси України*. 2019. № 3. С. 56–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_3_6
112. Бодняк О. На Львівщині зареєстровано 15 індустріальних парків, більшість з яких не працює. *Zaxid.net* (14.05.2024). URL: https://zaxid.net/na_lvivshhini_zareyestrovano_15_industrialnih_parki_v_bilshist_z_nih__ne_pratsyuye_n1585464.
113. Бондаренко Л., Блавт А. Акценти інвестування у сталий розвиток на принципах ESG в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-48>.
114. Буркинський В. Б., Степанов В. Н., Харичков С. К. Економіко-екологічні основи регіонального природокористування та розвитку. Одеса: Фенікс, 2005. 575 с.
115. Бутирська І. В. Принципи сталого розвитку транскордонного регіону. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=26669>.
116. Бюджетний кодекс України. Верховна Рада України. № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
117. Васильєв О. Л. Публічне управління інвестиціями місцевих громад в умовах євроінтеграції України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Серія вип. С. 27–30.
118. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посадових осіб місцевого

- самоврядування. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
119. Віблій П., Блавт А. Інвестиційний потенціал України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3 (82). С. 80–89.
120. Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf.
121. Гарькава В. Ф., Чорновол А. О., Івашко О. А. Фінансова технологічна революція (FINTECH): реформування традиційних фінансових послуг та інноваційні можливості. *Multidisciplinary challenges in contemporary science: innovations and collaboration*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Лодзь: РП, 2023. С. 197–202.
122. Гжибовська Т. Громадський контроль як інструмент впливу на органи публічної влади в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2024. Вип. 54. С. 196–203.
123. Гладисhevський А. В., Коробчук Т. І. Фінансовий механізм публічного інвестування в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1555/1496>.
124. Гладисhevський А., Івашко О. Фінансові інструменти публічних інвестицій Луцької міської територіальної громади в умовах воєнного стану. *Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції*: зб. матеріалів XV міжнар. наук.-практ. конференції. Ірпінь: Держ. податковий ун-т, 2024. Ч. 1. С. 356–360.
125. Гордей О. Д., Новицька О. В., Левонюк А. І. Особливості бюджетного інвестування в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1 (48). С. 257–265.
126. Грантова угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо сприяння відновленню та підтримці критичної інфраструктури та пріоритетних секторів економіки України. Ратифіковано Законом України № 3906-IX від 20 серпня 2024 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_002-24#Text

127. Григоренко І. Управління ризиками в інфраструктурних проектах в Україні. *Економіка і менеджмент*. 2016. № 3 (105). С. 97–101.
128. Гриценко Л. Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (2). С. 89–95.
129. Грицюк Н. О., Івашко О. А., Сак Т. В. Інноваційне підприємництво та управління стартап проектами: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 172 с.
130. Гришкевич О. М. Сучасні форми впровадження публічних інвестицій в умовах секторальної стимуляції економічного відновлення. *Інтелект ХХІ*. 2020. № 5. С. 89–95.
131. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 768 с.
132. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2020. 288 с.
133. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики: навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.
134. Державний веб-портал бюджету для громадян. Обласний бюджет Львівської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1310000000/local-expenses?class=program>.
135. Державний і громадський контроль у бюджетній сфері: синергія поєднання. URL: <https://samoorg.com.ua/blog/2020/12/03/derzhavnyj-i-gromadskyj-kontrol-u-byudzhetnij-sferi-synergiya-poyednannya/>. Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління. URL: <https://kse.ua/ua/kse-impact/tsentr-analizu-publichnih-finansiv-ta-publichnogo-upravlinnya/>
136. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2020. 153 с.

137. Деякі питання державного фонду регіонального розвитку. Кабінет Міністрів України. *Постанова № 196* від 18.03.2015 р. (зі змінами від 05.04.2021 р. № 299).
138. Деякі питання підготовки, подання, оцінки та критеріїв пріоритетзації концепцій публічних інвестиційних проектів на 2025 рік. *Постанова КМУ № 903* від 9 серпня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2024-%D0%BF#n174>
139. Деякі питання управління публічними інвестиціями. Кабінет Міністрів України. *Постанова № 527* від 28 лютого 2025 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-upravlinnia-publichny-mu-investytsiiamy-i-527>.
140. Динник І. Стратегування регіонального розвитку за воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2023. № 150 (4). С. 4–18.
141. Довженко В. А., Першко Л. О., Сус Ю. Ю. Планування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 13. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-13-02-02>.
142. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети: монографія. Київ: Наукова думка, 2006. 520 с.
143. Дорожня карта Реформування системи управління публічними інвестиціями. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Дорожня_карта_УПІ.pdf.
144. Дудкін П., Дудкіна О. Структурні трансформації розвитку регіональної економіки та їх інституційне забезпечення. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 4 (29). С. 92–97.
145. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості: наук.-аналіт. вид. / за ред. І. З. Сторонянської. Львів: ІРД, 2022. 70 с.
146. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості: наук.-аналіт. вид. / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Доліш-

- нього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
147. Екосистема DREAM та Україна отримали нагороду за досягнення в галузі технологічних інновацій в управлінні контрактними процесами. URL: <https://dream.gov.ua/ua/news/article-93>.
148. Ексклюзивність регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України: генеза та напрями протидії: монографія / НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. д-р екон. наук, проф. Шульц С. Л. Львів, 2022. 290 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
149. Єдиний проектний портфель публічних інвестицій. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749 (дата доступу: 26.05.2025).
150. Ємельянов В. М. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 5. С. 82–85.
151. Єфремов О. Сталий чи гармонійний (з екосистемою) розвиток – чому віддати перевагу? *Економіка України*. 2008. № 2. С. 85–90.
152. Журавель Ю. Г. Інституційні засади консолідації фінансових ресурсів для цілей модернізації економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 1. С. 61–68.
153. Загорський В. С., Борщук Є. М. Системний аналіз концепції сталого розвитку: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 252 с.
154. Законодавство щодо регіонального розвитку. Історія становлення, сучасний стан та напрями змін. Київ: Програма «U-LEAD з Європою», 2019. 32 с. URL: https://rdpa.regionet.org.ua/images/Legislation_on_regional_development.pdf.
155. Замрига А. В., Стріяшео Г. М. Публічне адміністрування інвестицій в умовах воєнного стану: правовий погляд. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 9 (27). С. 674–682.
156. Засадко В. В., Матвеев Є. Е. Західний регіон України в умовах воєнного стану: управління ендегенним потенціалом розвитку в

- контексті адаптації до інституційних стандартів ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. Вип. 2 (154). С. 3–8.
157. Зварич І. Т., Зварич О. І. Інституційні засади економічного розвитку регіонів України у світлі формування інноваційних систем. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 16. С. 26–31.
158. Зверяков М. І., Кухарська Н. О., Клевцевич Н. А., Шараг О. С. Стратегування регіонального розвитку: теорія, методологія, концепція: монографія. Одеса: Атлант BOI COIU, 2019. 241 с.
159. Звіт за результатами експертного аналітичного дослідження питань співпраці громад Житомирської області. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1114/Аналіз_ММС_Житомирська_область.pdf.
160. Івашко О. А. Бюджетне фінансування інвестицій в Україні. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XXIII міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. С. 76–77.
161. Івашко О. А. Державний борг України у кризовий період та напрями його оптимізації. *Формування ринкової економіки в Україні*: зб. наук. праць Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. Львів, 2011. Вип. 23. Ч. 1. С. 274–278.
162. Івашко О. А. Децентралізація як основа фінансового забезпечення формування об'єднаних територіальних громад в Україні. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XXIV міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 74–75.
163. Івашко О. А. Інвестиційна безпека України в умовах нестабільності фінансового середовища. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XX міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. С. 129–130.
164. Івашко О. А. Інвестиційна привабливість України: стан та напрями активізації. *International scientific congress «Factors of legal*

- progress. science and practic*». Basel, Switzerland: European International scientific league of lawyers “Consensus omnium”, 2014. P. 138–139.
165. Івашко О. А. Інвестиційна складова фінансової безпеки держави. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XXII міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. С. 140–141.
166. Івашко О. А. Інвестиційна складова фінансової політики органів місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення*: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 67–69.
167. Івашко О. А. Інвестиційний потенціал вітчизняної економіки. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 148–150.
168. Івашко О. А. Індикатори інвестиційної безпеки: макроекономічний вимір. *Теорія та практика менеджменту безпеки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 124–125.
169. Івашко О. А. Індустріальні парки в системі інвестиційної безпеки держави. *Теорія та практика менеджменту безпеки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. С. 57–58.
170. Івашко О. А. Інструментарій імітаційного моделювання у дослідженні впливу публічних інвестицій на регіональний розвиток. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. (43). С. 387–399.
171. Івашко О. А. Інструментарій податкового планування та процеси ухилення від сплати податків в контексті діючої практики функціонування офшорних юрисдикцій. *Моделювання регіональної економіки*: зб. наук. праць Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2013. С. 204–218.

172. Івашко О. А. Концептуальні основи соціально-економічної безпеки регіону. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 22 (219). С. 48–52.
173. Івашко О. А. Концептуальні основи фінансового механізму. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 4. С. 65–71.
174. Івашко О. А. Методика розрахунку рівня інвестиційної безпеки держави. *Теорія та практика менеджменту безпеки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. С. 43–44.
175. Івашко О. А. Методичні підходи до аналізу спеціальних режимів інвестиційної діяльності в Україні. *Naukowa przestrzen Europy – 2011: materialy VII miedzynarodowej naukow-praktychnej konferencji*. Przemysl: Nauka i studia, 2011. Vol. 4: Ekonomiczne nauki. Р. 26–29.
176. Івашко О. А. Механізм інвестиційного розвитку Волинської області. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 77–79.
177. Івашко О. А. Міжнародний досвід офшорної діяльності та можливості його використання в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні*: зб. наук. праць Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. Львів, 2018. Вип. 40. Ч. 1. С. 186–191.
178. Івашко О. А. Моніторинг загроз інвестиційної безпеки держави. *Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни*: зб. тез доп. II міжнар. наук.-практ. конф. Макіївка: Макіїв. екон.-гуманіт. ін-т, 2012. С. 198–199.
179. Івашко О. А. Перспективи інвестування реального сектору економіки України. *Стратегія якості в промисловості і освіті*: матеріали IX міжнар. конф. Варна, Болгарія, 2013. С. 497–500.
180. Івашко О. А. Податкове регулювання інвестиційної діяльності в умовах СЕЗ і ТПР. *Гармонізація оподаткування в умовах глобаліза-*

- ційних та інтеграційних процесів: зб. тез II міжнар. наук.-практ. конференції. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2012. С. 131–133.
181. Івашко О. А. Податковий потенціал офшорних зон в Україні та світі. *Формування ринкової економіки в Україні*: зб. наук. праць Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. 2014. Вип. 31. Ч. 1. С. 293–301.
182. Івашко О. А. Проблеми та напрямки вдосконалення податкової політики України. *Фінансова система України*: зб. наук. праць Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2011. Вип. 16. С. 38–42.
183. Івашко О. А. Проблеми формування інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки та її інвестиційна безпека. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XXI міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. С. 143–145.
184. Івашко О. А. Публічне інвестування в регіонах і громадах: концептуальні засади, механізми залучення та особливості використання. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 39. С. 714–722.
185. Івашко О. А. Розвиток вітчизняного ринку муніципальних цінних паперів в умовах ринкових трансформацій. *Бюлетень про приватизацію*. Київ, 2014. № 5. 2014. С. 20–21.
186. Івашко О. А. Спеціальні податкові режими у податковому кодексі України. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2011. С. 208–209.
187. Івашко О. А. Спеціальні режими інвестиційної діяльності у системі інвестиційної безпеки держави. *Перспективи розвитку фінансової системи України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль: Тернопіл. нац. екон. ун-т, 2012. С. 43–45.
188. Івашко О. А. Спеціальні режими інвестиційної діяльності як інструмент підвищення інвестиційної привабливості регіону. *Можливості, перепони і перспективи створення на Волині екологічних технопарків*: матеріали наук.-практ. конф. Луцьк: ГО «Інститут Європейської інтеграції», 2014. С. 26–30.

189. Івашко О. А. Страхування інвестиційних ризиків в Україні як фактор забезпечення її інвестиційної безпеки. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. С. 186–188.
190. Івашко О. А. Сучасна парадигма дослідження публічних інвестицій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 6 (164). С. 33–38.
191. Івашко О. А. Теорія фінансів: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 404 с.
192. Івашко О. А. Фінансова безпека України в умовах кризових явищ в економіці. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2015. № 2. С. 61–65.
193. Івашко О. А. Фіскальна автономія регіонів України: проблеми, доцільність, перспективи. *Актуальні наукові досягнення – 2013*: матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. Прага, 2013. С. 18–22.
194. Івашко О. А. Формування механізмів публічного інвестування проєктів регіонального розвитку: концептуальний базис. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Т. 4, № 40. С. 124–135.
195. Івашко О. А. Щодо питання інвестиційної безпеки. *Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту*: матеріали міжнар. інтернет-конф. Луцьк: Волин. ін-т економіки та менеджменту, 2011. С. 43–45.
196. Івашко О. А. Щодо питання податкового потенціалу офшорних зон в контексті інвестиційної безпеки держави. *Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки*: матеріали XIX міжн. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014 С. 189–190.
197. Івашко О. А. Збалансований соціально-економічний розвиток як об'єкт регіональної політики: теоретичні підвалини. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. праць. 2024. Вип. 4(168). С. 16–23.

198. Івашко О. А., Сундук Т. Ф., Чорновол А. О. Розвиток інноваційних фінансових інструментів та їх вплив на глобальні фінансові ринки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 10. С. 80–83.
199. Івашко О. А., Карлін М. І. Вплив «брудних» грошей на діяльність суб'єктів поведінкових фінансів на ринку фінансових послуг України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 41/2022.
200. Івашко О. А., Карлін М. І. Інвестиційні офшори: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 292 с.
201. Івашко О. А., Карлін М. І. Політика і економіка: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 216 с.
202. Івашко О. А., Карлін М. І. Проблеми функціонування фінансового ринку та інвестиційна безпека України. *Банківська справа*. № 3. 2012. С. 54–65.
203. Івашко О. А., Карлін М. І. Фінансові системи Австралії, країн та залежних територій Океанії: навч. посіб. Луцьк: Волин. мистецька агенція “Терен”, 2012. 180 с.
204. Івашко О. А., Карлін М. І. Фінансові системи країн Африки: навч. посіб. Луцьк: Волин. мистецька агенція “Терен”, 2012. 236 с.
205. Івашко О. А., Кучерук М. В. Національна економічна модель подолання кризи виробництва в Україні. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2013. 1’2013 (18). С. 59–61.
206. Івашко О. А., Ліпич Л. Г. Фінансові домінанти інвестиційної безпеки держави. *Моделювання регіональної економіки: зб. наук. праць Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника*. 2011. № 2 (18). С. 165–173.
207. Івашко О. А., Підцерковний Б. В. Напрями реформування паливно-енергетичного комплексу України. *Регіональна бізнес економіка та управління. Науковий, виробничо-практичний журнал*. 2013. 1(37). С. 24–28.
208. Івашко О. Індустріальні парки в системі інвестиційної безпеки держави: теорія та практика. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 4 (16). С. 32–40.

209. Івашко О. Теорія фінансів: навч. посіб. [вид. 2-ге; доп. і переробл.]. Харків: ФОП Панов А. М., 2020. 408 с.
210. Івашко О., Карлін М. Зелені фінанси як новий напрям залучення інвестицій в економіку України. *Науковий журнал «Економічний форум»*. Луцьк: ЛНТУ, 2020. № 3. С. 97–104.
211. Івашко О., Карлін М. Чинники впливу на регулювання фінансового ринку України в умовах посилення нестабільності світового фінансового середовища. *Науковий журнал «Економічний форум»*. 2016. № 2. С. 247–256.
212. Івашко О., Уніга О. Врахування досвіду побудови податкових систем держав ЄС в Україні. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.* Дніпропетровськ, 2013. С. 291–292.
213. Івашко О., Цимбалюк І. Податкове стимулювання залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах фінансової нестабільності. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 1 (5). С. 80–85.
214. Івашко О., Яковець Л. Економічна нестабільність і безробіття: Materials of the XII International scientific and practical conference «Trends of modern science – 2016». England, Sheffield: Science and education LTD, 2016. Vol. 6: *Economic science*. P. 31–34.
215. Івашко О. А. Сучасна парадигма дослідження публічних інвестицій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. праць*. 2023. Вип. 6(164). С. 33–38.
216. Івашко О. В., Грицюк Н. О., Сак Т. В. Роль акселераторів стартапів у розвитку інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. Т. 1, № 1. С. 87–96.
217. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України. *Вісник Академії митної служби України: серія Державне управління*. 2014. № 2. С. 12–23.

218. Івашова Л. М., Шевченко Н. І. Стратегічні напрями розвитку системи управління державними фінансами: цифровізація процесів моніторингу і контролю. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 3 (38). С. 34–42.
219. Інвестиційний паспорт Львівщини. URL: <https://bulgaria.mfa.gov.ua/storage/app/sites/18/investitsiyniy-pasport-lvivshchini.pdf>.
220. Індекс інвестиційної привабливості України за 2019–2023 рр. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/indeks-investitsiynoi-privablivosti-ukrayini-2023>.
221. Інтернет-ресурс Головного управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06.php.
222. Інтернет-ресурс Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/kin_ved_new_u.htm.
223. Інтернет-ресурс Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
224. Інтернет-ресурс Національного Банку України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.
225. Інтернет-ресурс Управління інвестицій та проектів. Звіти. URL: <https://city-adm.lviv.ua/public-information/offices/upravlinnia-investytsii-ta-proektiv/zvity>.
226. Інтернет-ресурс Фонду публічного інвестування. URL: <https://www.pif.gov.sa/en/>.
227. Іщук С. О. Економіка регіонів України в умовах повномасштабної війни: новітні тенденції. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 3. С. 24–33.
228. Капітальні інвестиції. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf.php?2711.
229. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/kin_ved_new_u.htm.
230. Карлін М. І., Івашко О. А. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 384 с.

231. Квітка С. А. Публічно-приватне партнерство як дієвий механізм взаємодії влади та бізнесу. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 7–8 (21–22). С. 47–56.
232. Кисіль В. А. Регіональна політика України в умовах воєнного стану: аналіз дослідницького дискурсу. *Політикус*. 2024. Вип. 1. С. 53–59.
233. Кіш Є. Європейські принципи та функції євро-регіонального та транскордонного співробітництва. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 1(47). С. 46–51.
234. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичні системи управління діяльністю регіональних органів влади: сучасні підходи до їх розробки. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць Харків. регіон. ін-ту держ. упр.* Вип. 1 (31). Харків: ХРІДУ НАДУ, 2007. С. 349–358.
235. Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі системної трансформації. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 3 (15). С. 41–45.
236. Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження: монографія. Київ: НАДУ, 2008. 296 с.
237. Крижний А. На Львівщині з'явиться ще один індустріальний парк. *Економічна правда* (02.04.2024). URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/2/711921/>
238. Кропельницька С. О., Криховецька З. М., Мацьків В. В., Плєць І. І. Проблемні аспекти управління ризиками інвестиційних та інфраструктурних проєктів відновлення України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т. 1. С. 254–263.
239. Линник О. А. Публічне адміністрування інвестицій в Україні: сучасний стан та перспективи. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 67–74.
240. Лоза С. Інвестиційний клімат в Україні: стан, проблеми та можливі шляхи покращення. *Економіка і управління*. Вип. 55. С. 46–58.

241. Мартиненко В. М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. С. 16–22.
242. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 5 (71). С. 52–53.
243. Матюк Т. В., Полуяктова О. В. Інвестиційна привабливість у сучасних реаліях економіки України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 60–66.
244. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: монографія. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с.
245. Мельник А. Ф. Державно-приватне партнерство в системі інститутів національної економіки: механізми розвитку: монографія. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2017. 302 с.
246. Мельник М. І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2012. 568 с.
247. Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій. *Наказ Міністерства № 131* від 28 лютого 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0541-25#Text>
248. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. *Наказ Міністерства розвитку громад № 265* від 21 грудня 2022 року.
249. Міненко М. А. Трансформація систем державного управління в сучасні моделі регулювання суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=581>.
250. Міністерство фінансів України. Дорожній карті реформування системи управління публічними інвестиціями. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Дорожня_карта_УПІ.pdf.

251. Мойсеєнко І. П. Інституційні основи регулювання інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1–2 (78). С. 25–32.
252. Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах станом на 1 січня 2025 року. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: [https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20\(1\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20(1).pdf)
253. Наконечна Н., Пацула О. Ризики грошово-кредитної сфери у системі зміцнення фінансової безпеки України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2024. № 1. С. 62–66.
254. Нечипорук О. В. Класифікаційні ознаки інструментарію інвестиційної політики держави. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 6. URL: <file:///D:/BOSS/Downloads/371Текст статті-358-1-10-20210614.pdf>.
255. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні: Аналітичний огляд. Київ: Нац. ін-т стратег. дослідж. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyen-noho-3>.
256. Оголошено додатковий конкурс проєктів ДФРР на 2022-й рік. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=59884>.
257. Оголошено конкурс проєктів регіонального розвитку на 2021 рік. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=57798>.
258. Операції за інструментами прямих інвестицій за регіонами, країнами світу та видами економічної діяльності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.
259. Перелік пріоритетних публічних інвестиційних проєктів у Державному бюджеті України на 2025 рік із відповідним розподілом фінансових ресурсів. Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov>.

- ua/uk/unified_portfolio_of_public_investment_projects_list_of_priority_public_investment_projects-749 (дата доступу: 30 травня 2025 року).
260. Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку. Міністерство розвитку регіонів та громад України. Наказ № 80 від 24.04.2015 р.
261. Пістун М. Д., Мезенцев К. В., Тьорло В. О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 130 с.
262. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко; Асоціація міст України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
263. Положення про Стратегічну інвестиційну раду. *Постанова КМУ № 549* від 14 травня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-2024-%D0%BF#n33>
264. Приймак І., Тимків Н. Страхування інвестицій від воєнних ризиків: сутність, необхідність та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-18>.
265. Про відкритість використання публічних коштів. Верховна Рада України. *Закон № 183-VIII* від 11.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.
266. Про засади державної регіональної політики. *Закон України № 156-VIII* від 05.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
267. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. *Постанова КМУ № 695* від 5 серпня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n187>
268. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення, моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних

- громад. *Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 265* від 21.12.2022 р.
269. Про затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024–2028 роки. *Розпорядження Кабінету Міністрів України № 588-р* від 18.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2024-%D1%80#Text>.
270. Про затвердження Порядку розроблення та моніторингу реалізації середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави. Кабінет Міністрів України. *Постанова від 28 лютого 2025 р. № 294*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D0%BF#Text>.
271. Про інвестиційну діяльність. Верховна Рада України. *Закон № 1560-XII* від 18.09.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
272. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки. Президент України. Указ. № 487/2021 від 07.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
273. Про співробітництво територіальних громад. Верховна Рада України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.
274. Про схвалення Плану України. *Розпорядження КМУ № 244-р* від 18 березня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-planu-t180324>
275. Про утворення Стратегічної інвестиційної ради. *Розпорядження Кабінету Міністрів України № 549* від 14.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-2024-%D0%BF#Text>.
276. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Львівської міської територіальної громади на 2024–2025 рр. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/lmrdownloads/economy/RA/2024/2024-2025.pdf>.

277. Програма сприяння залученню інвестицій до Львівської міської територіальної громади на 2022–2024 роки. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/office/upravlinnia-investytsii-ta-proektiv>.
278. Пронь Л. М. Інституційно-правові засади публічного управління інвестиційним розвитком регіону. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 6. С. 192–197.
279. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи: Монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Шевчук Л. Т. Львів, 2011. 256 с.
280. Публічне управління та адміністрування: навч. посіб. / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В. [та ін.]; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. 705 с.
281. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за заг. ред. Сергія Чернова [та ін.]. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с.
282. Пурський О. І., Харченко О. А., Мороз І. О. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону: монографія. Київ: КНТЕУ, 2017. 180 с.
283. Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики: монографія / [наук. ред. С. Л. Шульц]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2016. 328 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
284. Рекомендації ОЕСР щодо політики регіонального розвитку. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/100966/>.
285. Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>.
286. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 244 с.
287. *Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України)*: електронне наук.-аналіт. вид. / наук. ред. Т. Г. Васильців; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 47 с.

288. Сталий розвиток регіонів України / наук. кер. М. З. Згуровський. Київ: НТУУ «КПІ», 2009. 197 с.
289. Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держ. служба стат. України, 2024. 268 с.
290. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник. URL: https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/2023/posibnyk_mist_samovryaduvannya.pdf.
291. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я., Івашко О. А. Державні видатки в кризові періоди: емпіричне тестування розвинутих країн і України. *Фінанси України*. 2024. № 5. С. 51–70.
292. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021–2027 років. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999>.
293. Стратегічна інвестиційна рада схвалила Єдиний проєктний портфель здійснення публічних інвестицій. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/strategichna_investitsiina_rada_skhvalila_iedinii_proiekt_nii_portfel_zdiisnennia_publichnikh_investitsii-4790.
294. Стратегічне планування місцевого розвитку: практ. посіб. / [Берданова О., Вакуленко В.]; Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні DESPRO. Київ: ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.
295. Стратегія розвитку Белзької територіальної громади на період до 2027 року. URL: <https://belztg.gov.ua/Pro-gromadu/stor-3>.
296. Стратегія розвитку Київської області на 2021–2027 роки. URL: <https://koda.gov.ua/kiiivshhina/rozvytok-regionu/strategiya-rozvytku/>.
297. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021–2027 років. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999>.
298. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. URL: <https://old.kyivcity.gov.ua/files/2016/11/9/Kyiv-City-Strategy-2025-Project.pdf>.
299. Стратегія розвитку Сокальської територіальної громади до 2027 року та План заходів з реалізації на 2022–2024 pp. URL: <https://sokal-rada.gov.ua/Pro-gromadu/stor-3>.

300. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні: аналіт. зап. Київ: Нац. ін-т стратег. дослідж. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentar-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini>.
301. Суспільні фінанси України: навч. посіб. / М. І. Карлін та ін.; за ред. Карліна М. І. Луцьк: Вежа-Друк, 2016, 304 с. (Івашко О. А. – розділ 7 п. 7.1–7.6, п. 8.3, розділ 11).
302. Теорія та практика регіонального розвитку: кол. моногр. / за заг. ред. К. Ф. Ковальчука, Л. М. Савчук. Дніпро: Герда, 2016. 584 с.
303. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України: аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 78 с.
304. Третяк Ю. Реформування системи публічного інвестування в контексті державної регіональної політики. URL: <https://komsatomvr.rada.gov.ua/uploads/documents/42477.pdf>.
305. Україна. Управління державними інвестиціями. Звіт про діагностичне оцінювання. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220101172369438/pdf/P172441-216f7e2f-8dfb-4e0e-8e09-eb7a3d59dad6.pdf>
306. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: кол. моногр. / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д-ра філос. наук Є. Головахи, д-ра соц. наук С. Макеєва. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2023. 343 с.
307. Фінанси України: навч. посіб. / за ред. Карліна М. І., Івашко О. А. Київ: Вид. дім «Кондор», 2018. 332 с.
308. Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20–32.
309. Харченко Й. Виклики російсько-української війни для стратегії регіонального розвитку. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-05-02>.

310. Хаустова В. Є., Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 265–273.
311. Хома І., Воробій Х. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1 (86). С. 84–89.
312. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика. Київ: Юрид. думка, 2007. 336 с.
313. Черничко Т. В. Механізми інвестиційної активізації інноваційного підприємництва в системі економічного розвитку прикордонних територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4 (108). С. 47–55.
314. Чорна В. Управління ризиками в інфраструктурних проектах в Україні. *Економічні інновації*. 2015. № 17 (1). С. 94–99.
315. Шаповал Ю. Грошово-кредитна політика України у воєнний та повоєнний періоди. *Вісник НАН України*. 2023. № 7. С. 79–85.
316. Шинкарук Л. В. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарука. Київ: Ін-т екон. та прогноз, 2011. 696 с.
317. Шухнін А. С. Фінансова діяльність органів місцевого самоврядування та державної влади: розмежування їх публічних інтересів. *Право та державне управління*. 2012. № 2. С. 130–136.
318. Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-rizikiv-i-perspektiv-aktivizacii-investiciynoi-diyalnosti-v-ukraini>.
319. Щур Р., Плєць І., Лаврів А. Перспективи бюджетного інвестування в Україні в умовах стану війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-87>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Капітальні інвестиції в Україні за джерелами фінансування, 2019–2023 рр., млн грн

Джерела фінансування	Рік					Відхи- лення (±) 2023/2019
	2019	2020	2021	2022	2023	
Кошти державного бюджету	30 575	44 215	61 999	38 508	62 101	31 526
Кошти місцевих бюджетів	56 782	52 855	56 608	18 844	45 164	-11 618
Власні кошти підприємств та організацій	408 082	337 964	462 295	298 232	453 524	45 442
Кредити банків та інші позики	67 390	34 051	33 695	17 206	18 191	-49 199
Кошти інвесторів-нерезидентів	4368	2033	674	0	627	-3741
Кошти населення на будівництво житла	32 447	24 903	36 391	26 218	34 500	2054
Інші джерела фінансування	24 335	12 197	22 239	10 651	13 173	-11 162
Усього	623 979	508 217	673 899	409 660	627 281	3302

Джерело: складено автором за даними²²⁰.

²²⁰ Капітальні інвестиції. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/kin_ved_new_u.htm; Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держ. служба стат. України, 2024. 268 с. С. 180.

Продовження додатка А

Таблиця А.2

**Капітальні інвестиції в Україні за видами активів,
2019–2023 рр., млн грн**

Вид активів	Рік					Відхи- лення (±) 2023/ 2019
	2019	2020	2021	2022	2023	
Усього інвестицій	623 979	508 217	673 899	409 660	627 281	3302
Інвестиції у матеріальні активи, із них:	600 568	483 324	642 801	389 042	596 458	-4110
житлові будинки	58 015	34 886	51 502	27 545	32 230	-25 785
нежитлові будівлі	100 468	78 920	104 262	53 524	84 264	-16 204
інженерні споруди	149 153	127 995	167 822	69 683	142 565	-6588
машини, обладнання та інвентар	198 455	161 637	207 546	143 184	213 280	14 825
транспортні засоби	65 871	50 075	72 719	52 844	83 274	17 403
земля	2230	2298	3013	1033	1743	-487
рослинництва та тваринництва	6000	5247	5824	5192	710	-5290
інші матеріальні активи	20 376	22 266	30 113	36 037	32 001	11 625
Інвестиції в нематеріальні активи, із них:	23 411	24 893	31 098	20 618	30 823	7412
програмне забезпечення та бази даних	10 215	12 411	16 644	13 793	19 246	9031
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо	8389	8389	6044	3274	4620	-3769

Джерело: складено автором за даними²²¹.

²²¹ Капітальні інвестиції. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/kin_ved_new_u.htm; Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держ. служба стат. України, 2024. 268 с. С. 180.

Продовження додатка А

Таблиця А.3

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за видами економічної діяльності, 2019–2023 рр., млн дол. США

Вид економічної діяльності	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6
Сільське, лісове та рибне господарство	38,0	224,6	1 127,8	378,4	130,6
Промисловість	2 480,2	- 851,1	4 039,5	- 1 664,8	688,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1 150,6	33,5	1 730,5	- 433,3	- 64,4
Переробна промисловість	829,0	- 984,9	1 867,7	- 828,7	622,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	483,1	224,1	260,5	85,7	538,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	11,8	- 2,7	29,5	11,7	19,4
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	82,4	90,5	82,2	60,8	94,9
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	- 55,9	- 47,6	- 132,0	- 108,0	- 91,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	553,6	- 712,3	300,9	- 663,7	- 70,0
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	52,7	22,3	19,3	25,6	26,6
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	279,9	81,9	275,7	18,3	235,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин й устаткування	- 797,0	- 571,6	1 013,8	- 303,0	- 258,1

Закінчення додатка А
Закінчення таблиці А.3

1	2	3	4	5	6
Машинобудування, крім ремонту й монтажу машин та устаткування	181,2	- 91,3	- 29,3	23,4	127,8
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин й устаткування	37,2	21,7	47,0	20,5	- 1,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	499,1	97,6	435,6	- 401,5	128,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,5	2,7	5,7	- 1,2	1,5
Будівництво	125,2	- 119,0	74,1	- 166,6	14,1
Послуги	862,9	- 48,4	656,7	658,7	1 573,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	345,6	26,9	165,9	169,5	213,7
Тимчасове розміщування й організація харчування	48,7	- 46,9	38,3	- 41,2	50,8
Інформація та телекомунікації	- 67,6	373,8	- 2,1	570,4	607,3
Фінансова та страхова діяльність	1 172,0	226,0	644,6	1 077,8	761,6
Операції з нерухомим майном	494,1	- 157,5	347,3	- 281,8	214,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	468,3	79,2	- 37,8	- 58,7	180,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	51,9	174,7	78,9	- 117,4	- 1,4
Соціальне страхування	-	-	- 1,0	-	-
Освіта	- 3,6	- 0,4	1,1	¹	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	36,7	7,8	29,8	- 22,7	6,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	- 30,1	- 3,3	8,9	10,6	0,5
Надання інших видів послуг	-	-	0,6	-	-
Не розподілено за видом економічної діяльності	- 6,9	81,2	147,2	24,4	52,5

Джерело: складено автором за даними²²².

²²² Операції за інструментами прямих інвестицій за регіонами, країнами світу та видами економічної діяльності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Капітальні інвестиції у Львівській області за джерелами фінансування, 2014–2021 рр., млн грн

Показник	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кошти державного бюджету	126,7	444,8	635,2	1420,4	1506,2	2582,2	2222,3	3620,8
Кошти місцевих бюджетів	221,8	755,6	1323,0	1868,1	2372,2	3162,2	2931,5	2487,3
Власні кошти підприємств та організацій	5068,5	7350,2	10645,5	13255,0	14929,3	16390,0	12317,2	19111,3
Кредити банків та інші позики	1210,8	863,0	1939,4	2248,5	5117,5	3383,9	1394,8	1731,7
Кошти інвесторів-нерезидентів	187,9	232,3	443,7	1057,9	317,6	467,6	94,6	283,4
Кошти населення на будівництво житла	2208,1	3254,1	3291,6	3492,2	4007,6	4079,7	3853,6	3242,9
Інші джерела фінансування	531,2	486,6	326,8	763,7	745,1	995,9	827,5	1007,5
Усього	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31062,5	23641,5	31484,8

Джерело: складено автором за даними²²³.

²²³ Капітальні інвестиції. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf.php?2711.

Продовження додатка Б

Таблиця Б.2

Капітальні інвестиції у Львівській області, 2014–2023 рр., млн грн

Показник	Рік										Відхи- лення (+,-) 2023/2014
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Капітальні інвестиції	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31062,5	23641,5	31484,8	26161,4	44790,0	35235,0
Індекси капітальних інвестицій (попередній рік = 100 %)	88,5	106,5	130,7	126,0	101,9	115,5	49,2	137,7	...	...	
Капітальні інвестиції на одну особу	3792,1	5317,1	7395,5	9590,8	11563,8	12431,1	9507,8	14599,8	...	...	

Джерело: складено автором за даними²²⁴.²²⁴ Інтернет-ресурс Головного управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06.php.

Продовження додатка Б

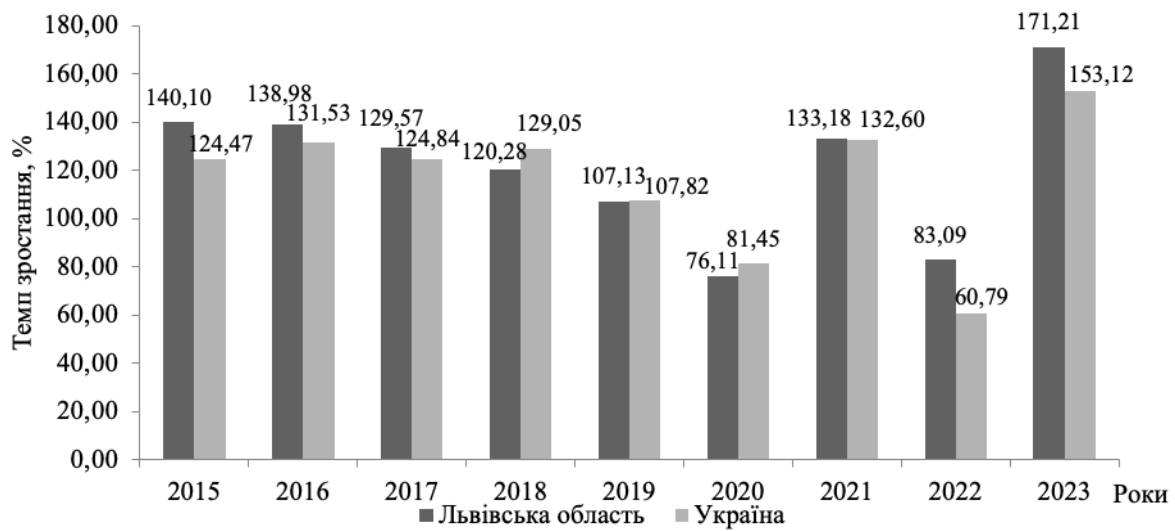

Рис. Б.1. Динаміка (темпи зростання) капітальних інвестицій України та Львівської області, 2015–2023 рр.

Джерело: складено автором за даними²²⁵.

²²⁵ Інтернет-ресурс Головного управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06.php

Продовження додатка Б

Таблиця Б.3

Капітальні інвестиції у Львівській області за видами активів, 2014–2023 рр., млн грн

Показник	Рік										Відхи- лення (+,-) 2023/2019
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 ¹	2022	2023	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Усього інвестицій	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31062,5	23641,5	31484,8	26161,4	44790,0	35235
Інвестиції у матеріальні активи, із них:	9426,5	13067,4	18352,4	23720,9	28568,6	30594,2	23120,0	30571,4	25128,9	4364,9	-5061,6
будівлі житлові	3025,8	4030,2	3949,9	4632,3	5585,7	5401,5	3177,0	3346,1	1974,8	3211,3	185,5
будівлі нежитлові	1706,9	2105,2	3536,5	4259,7	5261,6	5425,6	4122,3	5856,0	4435,9	7540,3	5833,4
інженерні споруди	1495,7	1780,4	2133,2	3241,8	4000,5	5627,0	4462,7	6736,3	3680,1	8700,9	7205,2
машини, обладнання та інвентар	2091,4	3402,5	5929,8	7798,0	8873,4	9385,2	7775,3	9816,7	9998,1	14134,3	12042,9
транспортні засоби	684,9	1082,3	2081,7	2654,3	3774,5	3096,5	2144,2	2969,7	3592,1	6616,5	5931,6
земля	60,2	238,9	131,8	312,2	91,2	260,4	89,9	112,3	68,4	54,5	-5,7
довгострокові	93,1	67,0	68,9	116,4	122,1	92,2	119,7	101,8	100,1	210,3	117,2

Продовження додатка Б
Закінчення таблиці Б.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
біологічні активи рослинництва та тваринництва											
інші матеріальні активи	268,5	361,0	520,6	706,3	859,6	1305,8	1228,9	1632,5	1279,6	2691,1	2422,6
Інвестиції в немате- ріальні активи, із них:	128,5	319,1	252,8	385,0	426,9	467,3	521,5	912,4	1032,5	1140,5	1012
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власно- сті, авторське право та суміжні з ним пра- ва, патенти, ліцензії, концесії тощо	32,4	60,5	68,2	96,1	148,4	96,0	128,8	151,4	47,9	63,6	31,2
програмне забезпе- чення та бази даних	70,1	110,9	123,0	206,5	205,4	306,2	368,6	599,8	865,6	786,9	716,8

Джерело: складено автором за даними²²⁶.

²²⁶ Інтернет-ресурс Головного управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06.php.

Продовження додатка Б

Таблиця Б.4

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
у Львівській області, 2014–2022 рр., млрд грн**

Вид економічної діяльності	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021¹	2022¹
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Капітальні інвестиції – усього	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31061,5	23641,5	31483,8	26161,4
Сільське, лісове та рибне господарство	472,0	695,7	1158,2	1400,5	1524,1	1630,8	1020,6	1808,7	1863,4
Промисловість	2749,1	3648,6	6367,1	8541,7	9712,8	9829,2	8205,0	10017,7	9522,8
Будівництво	3115,6	3754,9	3403,0	4966,3	5456,4	5890,2	3851,3	4120,5	3540,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	642,0	967,6	1073,5	1704,2	2422,1	1938,7	1793,0	2440,3	1777,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	726,9	822,9	1146,2	1170,3	2343,6	2263,5	1459,1	1158,1	2024,7
Тимчасове розміщення й організації харчування	262,6	212,6	166,9	315,2	259,0	220,6	188,4	188,9	352,1
Інформація та телекомунікації	111,3	133,0	231,9	235,8	224,8	321,4	201,1	298,9	294,5
Фінансова та страхова діяльність	102,1	174,8	329,4	394,4	403,4	378,9	404,7	376,5	308,5
Операції з нерухомим майном	726,5	847,3	1391,3	1319,2	1506,5	1630,3	948,5	2904,8	1413,9

Продовження додатка Б
Закінчення таблиці Б.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Професійна, наукова та технічна діяльність	105,7	250,3	325,4	388,6	262,5	408,4	252,1	134,5	100,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	144,4	548,3	1020,5	547,8	890,9	1215,4	442,3	1005,0	680,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	230,4	956,2	1568,0	2474,6	2853,3	4316,3	3573,6	5058,7	2160,8
Освіта	58,4	109,6	118,8	195,3	324,4	345,4	314,5	322,0	235,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	69,8	152,4	190,2	198,6	461,5	324,8	734,3	1316,0	1678,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	21,2	70,5	63,1	87,7	289,5	251,9	159,4	230,7	157,5
Надання інших видів послуг	17,0	41,8	51,8	165,6	60,8	95,6	93,6	102,6	49,2

Джерело: складено автором за даними²²⁷.

Примітки. Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив у 2021 р. 63,6 %, у 2022 р. – 91,6 %) та проведених дооцінок показників; к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

²²⁷ Інтернет-ресурс Головного управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06.php.

Закінчення додатка Б

Таблиця Б.5

**Прямі іноземні інвестиції у Львівську область (за залишком),
2015–2023 рр., млн дол США**

Дата	Показник		
	прямі іноземні інвестиції (усього)	інструменти участі в капіталі	боргові інструменти
31.12.2015	1440,8	1120,4	320,3
31.12.2016	1634,9	1285,3	349,6
31.12.2017	1530,6	1156,2	374,4
31.12.2018	1329,0	1008,7	320,3
31.12.2019	2243,3	1668,3	575,0
31.12.2020	2043,6	1601,5	442,1
31.12.2021	2524,1	2010,0	514,1
31.12.2022 ¹	2194,5	1693,5	501,0
31.12.2023 ¹	2387,1	1907,2	479,9
Відхилення (+,-) 2023/2015	946,3	786,8	159,6

Джерело: складено автором за даними²²⁸.

Примітки. Дані щодо інструментів участі в капіталі, починаючи з 31.03.2022 р., розраховані на основі даних статистичної та фінансової звітності підприємств, які фактично надали звітність, та можуть бути уточнені після отримання повної інформації.

²²⁸ Інтернет-ресурс Національного Банку України. Статистика зовнішнього сектору.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

Додаток В

Таблиця В.1

**Обсяги публічних інвестицій із державного бюджету України:
регіональний зріз, 2014–2021 рр., млн грн**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	28,0	171,4	270,5	361,6	431,7	1180,6	366,2	1536,4
Волинська	20,6	125,9	106,3	164,1	207,9	415,8	588,6	1390,1
Дніпропетровська	54,8	218,8	307,1	320,7	1285,6	1784,4	3865,9	4396,9
Донецька	154,0	142,6	203,0	298,6	628,6	1977,0	2951,8	3358,5
Житомирська	9,5	119,4	174,6	308,2	425,4	513,6	865,0	1840,8
Закарпатська	19,1	119,4	115,1	166,0	339,4	399,5	177,5	194,5
Запорізька	8,5	45,6	121,0	281,3	303,2	469,4	1707,2	5140,4
Івано-Франківська	49,9	118,2	196,7	337,2	371,9	714,4	441,9	315,5
Київська	151,6	73,3	193,1	346,9	378,6	902,9	178,6	569,3
Кіровоградська	32,2	294,7	139,8	248,6	341,1	341,4	448,8	1265,5
Луганська	35,0	106,0		313,0	399,2	399,5	440,0	
Львівська	124,2	441,8	632,6	1422,2	1507,8	2578,1	2222,3	3620,8
Миколаївська	24,0	90,3	158,1	131,3	242,2	467,2	1722,8	1281,5
Одеська	132,8	276,0	385,1	1046,9	1228,8	847,9	976,4	1270,3
Полтавська	36,4	134,1	223,1	413,6	1835,9	1188,6	5396,3	3604,4
Рівненська	26,5	127,7	134,1	213,1	304,7	446,4	1281,1	591,7
Сумська	23,7	115,8	168,4	145,0	273,6	511,4	1142,1	896,8
Тернопільська	15,0	125,4	261,5	253,1	323,3	467,8	255,9	1066,3
Харківська	213,9	706,1	584,8	856,6	1095,5	1384,3	850,6	861,5
Херсонська	10,6	91,7	152,3	138,2	318,3	269,5	286,4	176,5
Хмельницька	37,0	134,5	326,5	400,7	669,7	1144,4	1942,3	1137,2
Черкаська	38,8	105,6	185,5	237,7	524,5	1034,0	1988,4	1977,9
Чернівецька	31,0	122,5	194,5	277,7	498,6	635,1	153,7	428,7
Чернігівська	17,4	83,6	140,7	228,5	400,6	478,2	532,4	1942,8
м. Київ	1436,9	2802,9	3428,1	6359,4	8440,6	10278,2	6940,8	10185,5

Примітки. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Закінчення додатка В

Таблиця В.2

**Обсяги публічних інвестицій із місцевих бюджетів України:
регіональний зріз, 2014–2021 рр., млн грн**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	319,5	577,8	779,2	1606,2	1546,3	1596,9	868,5	928,8
Волинська	219,2	356,1	569,5	672,6	817,8	1160,3	853,9	520,2
Дніпропетровська	346,8	1344,1	2332,3	4002,8	6541,9	7118,0	5078,3	7054,0
Донецька	349,4	417,8	1040,0	1955,7	3676,0	3301,2	2448,6	2225,7
Житомирська	280,2	428,2	721,1	771,7	1005,1	1029,7	1826,7	1342,1
Закарпатська	164,2	413,3	570,1	661,6	872,1	1026,0	580,1	517,0
Запорізька	187,4	705,3	1263,8	1359,2	1877,5	2009,4	1361,3	1168,0
Івано-Франківська	220,1	464,3	688,9	1146,9	1394,4	1654,8	972,2	948,8
Київська	120,5	331,5	826,4	1073,7	1728,5	2506,5	1537,6	1719,8
Кіровоградська	119,2	327,1	484,6	774,3	828,7	894,5	518,0	485,4
Луганська	75,0	268,0		1008,9	795,2	930,0	870,2	
Львівська	219,8	749,6	1320,9	1856,2	2377,6	3168,3	2931,5	2487,3
Миколаївська	102,0	300,2	743,9	907,5	949,8	1291,0	874,3	399,8
Одеська	436,8	998,5	2249,1	3673,5	3843,0	4382,8	2553,0	2746,7
Полтавська	151,2	458,8	932,3	1544,9	1702,4	1816,5	1883,2	2136,0
Рівненська	206,9	355,7	580,9	704,4	1024,3	1183,8	582,9	529,8
Сумська	51,9	305,8	601,5	854,4	848,5	951,7	583,1	638,4
Тернопільська	147,3	258,2	398,4	487,6	631,6	954,0	597,4	652,3
Харківська	569,4	126,0	2591,6	3564,4	4218,8	4862,6	3984,1	3574,3
Херсонська	155,4	322,7	521,1	593,7	822,6	940,4	916,6	887,4
Хмельницька	204,0	538,2	726,5	1031,4	1242,3	1182,8	962,7	824,1
Черкаська	197,4	368,6	779,4	1096,2	869,2	924,9	789,9	583,3
Чернівецька	145,3	300,1	515,1	577,1	608,6	787,0	394,3	294,6
Чернігівська	120,9	235,3	479,6	847,5	1022,6	1258,3	929,0	947,9
м. Київ	680,4	2029,5	424,2	8649,0	894,3	9554,6	9904,5	10764,1

Примітки. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Додаток Д

Показники для дослідження соціально-економічного розвитку
регіонів України, 2014–2021 рр.

Таблиця Д.1

Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей
у розрахунку на 10 тис. осіб

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	49,0	48,7	48,3	49,1	49,5	50,9	50,3	50,0
Волинська	37,5	37,7	37,9	38,3	37,7	38,4	37,3	37,5
Дніпропетровська	46,4	46,9	47,2	47,2	46,2	45,5	44,6	44,9
Донецька	12,7	13,4	13,9	14,1	14,4	14,1	13,8	1,9
Житомирська	38,1	38,2	37,9	37,9	37,8	37,7	37,3	37,4
Закарпатська	40,4	40,2	39,4	38,8	38,7	38,9	36,9	37,1
Запорізька	47,5	48,4	50,4	49,1	49,9	51,1	49,4	50,8
Івано-Франківська	59,8	60,8	60,9	61,3	60,0	59,1	57,7	59,0
Київська	41,56	42,44	42,69	42,05	42,43	41,96	39,91	41,64
Кіровоградська	35,2	35,7	35,4	35,4	34,6	34,2	33,1	33,8
Луганська	9,2	9,6	9,6	9,8	9,9	9,9	9,8	9,6
Львівська	56,6	55,5	56,1	55,5	53,8	53,1	52,7	52,0
Миколаївська	34,7	34,0	34,2	33,9	33,7	33,4	31,6	32,0
Одеська	47,4	47,0	47,3	47,1	46,5	47,6	46,9	46,5
Полтавська	48,0	48,7	48,3	48,7	48,4	48,5	47,9	48,3
Рівненська	41,1	41,6	41,5	41,5	41,4	41,4	40,7	41,1
Сумська	39,9	40,6	40,4	40,8	40,7	40,7	38,9	40,5
Тернопільська	53,0	53,2	52,9	52,7	52,9	52,2	51,6	52,5
Харківська	57,5	57,8	58,3	57,9	56,7	56,8	55,6	56,3
Херсонська	36,3	36,2	35,6	36,0	35,2	35,7	32,9	34,6
Хмельницька	42,5	43,0	42,9	43,9	43,9	44,1	44,2	44,4
Черкаська	38,5	38,6	38,8	38,6	38,0	38,5	36,6	37,6
Чернівецька	59,4	59,1	59,4	60,1	59,0	58,6	57,0	56,9
Чернігівська	36,6	37,0	36,9	37,0	35,9	36,4	35,4	36,0

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.2

Кількість місць у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю у розрахунку на 100 тис. населення, од.

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	126,1	126,7	123,3	123,3	124,0	125,7	126,2	119,7
Волинська	80,0	80,1	80,1	80,7	80,4	80,7	81,0	81,3
Дніпропетровська	120,3	119,2	119,8	121,9	120,1	124,6	116,2	116,5
Донецька	85,8	72,2	67,2	66,9	67,6	65,0	66,2	66,7
Житомирська	207,3	208,4	209,5	210,3	210,2	211,4	213,0	215,3
Закарпатська	105,1	104,6	104,6	104,7	106,7	104,5	104,8	103,6
Запорізька	156,5	157,3	160,4	160,9	159,5	162,2	155,0	77,5
Івано-Франківська	90,9	91,5	92,3	88,1	88,6	91,5	92,3	92,9
Київська	116,49	118,84	116,61	115,83	114,35	113,64	110,94	110,65
Кіровоградська	191,4	194,3	192,7	194,7	198,0	200,5	203,2	185,8
Луганська	57,5	58,5	58,8	59,2	59,7	60,4	60,3	60,7
Львівська	72,1	69,3	73,0	73,4	70,6	70,6	74,7	75,2
Миколаївська	132,9	133,4	134,1	135,0	136,1	137,3	138,7	136,2
Одеська	91,0	83,0	86,9	84,7	84,0	84,1	81,0	78,9
Полтавська	164,6	162,2	160,2	161,6	163,0	164,6	166,2	162,2
Рівненська	104,8	104,2	104,0	103,9	104,3	105,8	107,1	107,5
Сумська	169,5	170,5	172,0	173,4	175,0	177,1	179,3	181,8
Тернопільська	97,5	97,8	96,3	80,4	83,7	83,9	85,3	86,0
Харківська	122,5	122,7	123,3	122,8	120,5	119,3	119,1	117,2
Херсонська	153,0	147,1	146,6	146,6	147,2	149,4	149,2	149,8
Хмельницька	154,9	155,6	156,4	157,6	158,9	160,1	163,4	164,8
Черкаська	183,3	185,8	188,1	188,4	190,1	192,1	193,0	194,4
Чернівецька	126,2	125,8	126,5	126,7	127,0	127,4	122,7	120,1
Чернігівська	188,9	191,2	191,9	193,7	194,2	198,2	200,7	184,2

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.3

Кількість лікарняних ліжок, у розрахунку на 1 тис. населення

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	7,46	7,13	6,83	6,8	6,71	6,58	6,32	6,19
Волинська	8,08	8,01	7,25	6,97	6,98	6,77	6,47	6,75
Дніпропетровська	9,08	8,87	8,76	8,75	8,62	8,32	7,78	7,11
Донецька	2,9	3,01	3,06	3,02	3,02	2,99	2,84	2,66
Житомирська	7,83	7,79	6,9	6,81	6,57	6,54	6,35	6,01
Закарпатська	7,13	6,96	6,88	6,76	6,59	6,55	5,63	5,31
Запорізька	8,87	8,84	8,44	8,28	8,26	8,08	7	6,66
Івано-Франківська	8,22	8,14	7,79	7,64	7,41	7,23	6,62	6,45
Київська	8,25	7,89	7,39	7,31	7,13	6,96	6,36	5,73
Кіровоградська	8,92	8,88	8,36	8,36	8,38	8,77	7,98	7,19
Луганська	2,19	3,23	2,93	2,96	2,87	2,88	2,3	2,25
Львівська	9,22	8,93	8,56	8,22	7,77	7,51	7,13	6,57
Миколаївська	8,54	8,41	7,38	7	6,94	6,47	6,13	6,23
Одеська	8,33	8,22	7,86	7,74	7,51	7,41	6,85	5,77
Полтавська	8,48	8,5	7,88	7,8	7,77	7,46	7,33	6,95
Рівненська	8,21	8,23	7,48	7,36	7,28	7,22	6,84	6,34
Сумська	8,89	8,72	8,41	8,1	7,99	7,58	6,97	6,92
Тернопільська	9,03	8,76	8,38	8,24	8,3	7,95	7,55	7,37
Харківська	8,79	8,78	8,48	8,3	8,28	8,14	8,07	6,89
Херсонська	9,27	9,06	7,6	7,57	7,43	8,3	6,35	6,22
Хмельницька	8,4	8,5	7,86	7,79	7,75	7,62	7,21	6,71
Черкаська	8,51	8,35	8	7,98	7,98	7,88	7,36	7,22
Чернівецька	7,9	7,89	7,47	7,29	7,12	7,26	7,07	6,52
Чернігівська	10,66	10,48	9,66	9,13	8,99	8,81	7,94	7,8

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.4

Охоплення дітей закладами дошкільної освіти, %

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	63	65	65	69	71	72	70	74
Волинська	51	52	52	55	57	58	56	58
Дніпропетровська	63	63	63	65	67	68	68	71
Донецька	72	72	72	74	75	75	73	74
Житомирська	66	66	66	69	71	72	72	74
Закарпатська	54	53	53	56	57	58	55	53
Запорізька	63	64	63	66	67	68	69	70
Івано-Франківська	39	40	41	44	47	50	49	51
Київська	65	67	69	70	72	72	70	71
Кіровоградська	62	62	63	67	69	70	68	70
Луганська	59	59	59	60	61	61	59	60
Львівська	49	49	50	52	54	55	55	58
Миколаївська	68	68	67	71	73	72	72	74
Одеська	54	54	55	56	57	58	58	59
Полтавська	72	69	69	70	72	74	72	72
Рівненська	54	54	54	57	60	62	60	59
Сумська	73	73	74	76	77	80	79	80
Тернопільська	53	54	54	58	59	60	59	62
Харківська	62	62	62	64	67	68	69	72
Херсонська	69	67	67	68	70	69	65	65
Хмельницька	64	65	65	68	71	72	72	74
Черкаська	70	70	70	73	74	75	74	77
Чернівецька	58	57	57	60	62	62	60	62
Чернігівська	63	65	65	68	70	72	73	73

Продовження додатка Д

Таблиця Д.5

**Кількість закладів загальної середньої освіти,
од. на 100 тис. населення**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	55,1	54,8	54,5	54,1	50,5	49,5	48,3	42,8
Волинська	74,2	72,2	67,9	63,0	60,6	59,3	57,7	54,6
Дніпропетровська	30,9	30,6	29,7	29,0	28,0	27,4	27,1	27,0
Донецька	12,8	13,1	13,1	12,9	12,4	12,3	12,3	12,0
Житомирська	63,5	60,5	59,8	57,4	54,2	52,3	51,2	48,3
Закарпатська	53,3	53,1	53,0	53,1	52,9	53,1	50,7	47,0
Запорізька	34,3	34,0	33,2	32,6	32,3	31,5	31,6	29,8
Івано-Франківська	53,8	53,5	52,6	52,2	51,3	50,3	48,7	44,7
Київська	43,29	43,20	41,57	41,05	40,24	39,71	39,47	38,61
Кіровоградська	54,9	54,4	47,1	36,0	34,0	33,8	33,1	29,8
Луганська	14,1	13,9	13,6	13,3	12,9	12,8	12,8	12,0
Львівська	55,1	54,7	53,8	49,9	47,8	47,4	47,1	45,4
Миколаївська	47,6	47,6	46,8	45,6	43,8	42,8	42,6	40,9
Одеська	37,0	36,8	36,3	35,8	33,9	33,7	33,1	31,1
Полтавська	48,6	47,9	46,9	45,1	43,8	43,3	42,1	38,9
Рівненська	58,7	58,3	56,7	55,1	52,4	51,0	51,0	48,1
Сумська	47,7	47,3	46,2	43,2	40,5	39,0	37,8	35,6
Тернопільська	79,1	78,2	77,7	71,9	69,0	66,8	66,1	63,4
Харківська	30,6	29,9	29,1	28,5	27,7	27,7	27,6	27,1
Херсонська	44,7	44,0	42,9	41,8	40,9	40,2	38,4	37,8
Хмельницька	61,4	60,2	58,4	56,8	53,5	51,3	49,5	46,5
Черкаська	51,0	50,3	50,0	49,1	47,3	46,1	44,7	41,8
Чернівецька	48,0	47,5	47,1	46,5	44,8	44,6	44,0	39,1
Чернігівська	57,5	55,9	53,4	51,5	49,8	48,4	47,6	43,6

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.6

**Кількість закладів загальної середньої професійної
(професійно-технічної) освіти, од. на 100 тис. населення**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	5,55	5,54	5,51	5,41	5,05	4,95	4,83	4,32
Волинська	7,44	7,41	7,22	6,30	6,06	5,93	5,77	5,49
Дніпропетровська	3,11	3,10	3,08	2,90	2,80	2,74	2,71	2,72
Донецька	2,57	1,30	1,32	1,29	1,24	1,23	1,23	1,21
Житомирська	6,38	6,39	6,09	5,74	5,42	5,23	5,11	4,87
Закарпатська	5,33	5,32	5,31	5,31	5,29	5,30	5,06	4,71
Запорізька	3,44	3,45	3,42	3,26	3,23	3,15	3,16	3,00
Івано-Франківська	5,39	5,38	5,35	5,21	5,12	5,02	4,85	4,48
Київська	4,36	4,32	4,31	4,10	4,02	3,97	3,95	3,67
Кіровоградська	5,51	5,53	5,48	3,60	3,40	3,38	3,31	3,35
Луганська	3,08	1,42	1,40	1,33	1,29	1,28	1,28	1,21
Львівська	5,55	5,51	5,47	4,98	4,78	4,73	4,70	4,58
Миколаївська	4,81	4,78	4,78	4,56	4,38	4,28	4,26	4,12
Одеська	3,71	3,70	3,69	3,58	3,39	3,37	3,31	3,13
Полтавська	4,87	4,89	4,82	4,51	4,38	4,33	4,21	3,94
Рівненська	5,89	5,86	5,83	5,51	5,24	5,10	5,10	4,83
Сумська	4,81	4,81	4,77	4,32	4,05	3,90	3,78	3,60
Тернопільська	7,97	7,94	7,85	7,19	6,90	6,68	6,61	6,38
Харківська	3,09	3,06	3,01	2,85	2,77	2,77	2,76	2,75
Херсонська	4,48	4,49	4,42	4,18	4,09	4,02	3,84	3,81
Хмельницька	6,21	6,17	6,05	5,68	5,35	5,13	4,95	4,69
Черкаська	5,12	5,14	5,07	4,91	4,73	4,61	4,47	4,23
Чернівецька	4,80	4,79	4,75	4,65	4,48	4,46	4,39	3,92
Чернігівська	5,86	5,81	5,65	5,15	4,98	4,84	4,76	4,44

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.7

Кількість бібліотек, од. у розрахунку на 10 тис. осіб

Регіон	РІК							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	6,07	6,02	6	6,02	6,02	6,02	6,02	6,09
Волинська	5,81	5,74	5,73	5,71	5,62	5,52	5,36	5,33
Дніпропетровська	2,45	2,44	2,42	2,43	2,39	2,38	2,35	2,36
Донецька	1,27	1,2	1,19	1,16	1,15	1,14	1,13	1,12
Житомирська	7,23	7,03	6,44	6,42	6,33	6,28	5,77	5,61
Закарпатська	3,93	3,91	3,92	3,88	3,86	3,85	3,82	3,83
Запорізька	3,2	3,18	3,12	3,13	3,08	2,9	2,86	2,85
Івано-Франківська	5,58	5,53	5,51	5,51	5,5	4,18	5,49	5,59
Київська	5,2	5,15	5,12	5,12	5,05	4,96	4,92	4,89
Кіровоградська	5,91	5,93	5,96	5,94	5,98	6,05	6,11	6,27
Луганська	1,36	1,52	1,53	1,49	1,51	1,49	1,5	1,54
Львівська	5,34	5,28	5,26	5,26	5,16	5,03	5,02	5,05
Миколаївська	4,51	4,51	4,48	4,34	4,35	4,33	4,37	4,39
Одеська	3,66	3,59	3,45	3,38	3,29	3,22	3,04	2,98
Полтавська	5,49	5,51	5,52	5,55	5,55	5,5	5,54	5,63
Рівненська	5,2	5,19	5,16	5,08	5,17	5,1	4,99	4,99
Сумська	5,22	5,13	5,17	5,18	5,21	5,22	5,21	5,29
Тернопільська	8,46	8,37	8,19	8,02	7,77	7,7	7,71	7,67
Харківська	3,06	3,03	3,01	2,98	2,98	2,99	2,98	3,02
Херсонська	4,84	4,85	4,84	4,83	4,78	4,8	4,84	4,91
Хмельницька	7,15	7,14	6,9	6,84	6,61	6,61	6,61	6,59
Черкаська	5,83	5,85	5,84	5,89	5,92	5,95	5,97	6,08
Чернівецька	4,41	4,41	4,39	4,36	4,37	4,28	4,2	4,22
Чернігівська	6,85	6,89	6,94	6,97	6,95	6,97	6,73	6,85

Продовження додатка Д

Таблиця Д.8

**Кількість клубних закладів,
од. у розрахунку на 10 тис. населення**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	6,98	6,99	6,96	6,99	7,07	6,73	6,85	6,93
Волинська	6,46	6,46	6,46	6,47	6,54	6,52	6,54	6,61
Дніпропетровська	1,78	1,74	1,75	1,76	1,76	1,70	1,72	1,74
Донецька	0,92	0,91	0,91	0,90	0,91	0,87	0,88	0,88
Житомирська	8,61	8,50	8,34	8,41	8,18	6,88	6,86	6,68
Закарпатська	3,72	3,71	3,69	3,67	3,67	3,53	3,62	3,63
Запорізька	2,51	2,49	2,50	2,45	2,56	2,41	2,41	2,43
Івано-Франківська	5,23	5,23	5,24	5,25	5,26	5,28	5,24	5,29
Київська	4,88	4,89	4,88	4,87	4,83	4,72	4,69	4,67
Кіровоградська	6,01	6,05	6,04	6,06	6,09	6,06	6,10	6,24
Луганська	1,15	1,34	1,36	1,37	1,39	1,40	1,41	1,47
Львівська	5,55	5,60	5,61	5,60	5,62	5,42	5,66	5,77
Миколаївська	4,55	4,58	4,60	4,63	4,60	4,39	4,50	4,54
Одеська	3,08	3,07	3,07	3,08	3,08	3,08	3,07	3,10
Полтавська	5,90	5,89	5,91	5,94	5,81	5,66	5,80	5,87
Рівненська	5,86	5,86	5,84	5,83	5,83	5,80	5,81	5,84
Сумська	5,60	5,66	5,70	5,73	5,77	5,64	5,70	5,80
Тернопільська	8,60	8,63	8,67	8,70	8,74	8,74	8,82	8,94
Харківська	2,55	2,53	2,53	2,54	2,54	2,43	2,43	2,46
Херсонська	4,19	4,20	4,18	4,23	4,27	4,15	4,26	4,33
Хмельницька	8,92	8,92	8,95	8,99	8,93	8,37	8,54	8,58
Черкаська	5,87	5,88	5,91	5,93	5,98	6,00	5,92	6,01
Чернівецька	4,27	4,25	4,25	4,26	4,27	4,21	4,25	4,29
Чернігівська	7,25	7,28	7,34	7,39	7,44	7,44	7,55	7,75

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.9

**Обсяги прийнятого в експлуатацію житла, м²,
у розрахунку на 1 тис. населення**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	179,00	245,00	220,00	214,40	143,40	185,92	210,13	241,94
Волинська	220,00	316,00	350,00	324,34	359,00	424,31	346,34	334,00
Дніпропетровська	62,00	104,00	90,00	112,95	88,20	129,93	82,06	120,06
Донецька	44,00	10,00	14,00	12,96	9,70	15,26	11,50	11,79
Житомирська	94,00	170,00	133,00	131,89	119,30	161,10	128,22	164,89
Закарпатська	315,00	352,00	268,00	334,21	341,70	404,74	313,00	334,35
Запорізька	63,00	58,00	62,00	59,76	39,80	53,25	31,40	37,23
Івано-Франківська	659,00	621,00	349,00	453,84	294,40	550,39	371,25	376,13
Київська	1003,00	1081,00	1192,00	1049,68	877,90	1052,20	974,01	1143,13
Кіровоградська	58,00	121,00	56,00	53,50	50,90	76,53	63,25	61,56
Луганська	25,00	10,00	3,00	9,74	7,40	9,78	7,30	3,15
Львівська	379,00	463,00	342,00	381,52	357,90	517,15	408,48	490,57
Миколаївська	90,00	145,00	92,00	64,23	45,20	99,59	55,59	54,20
Одеська	373,00	265,00	242,00	303,52	239,50	459,19	222,35	442,31
Полтавська	120,00	185,00	96,00	166,46	144,70	156,56	143,80	117,82
Рівненська	240,00	311,00	280,00	339,85	275,70	304,84	254,91	236,66
Сумська	121,00	141,00	99,00	96,85	89,20	102,94	58,19	114,01
Тернопільська	224,00	451,00	221,00	278,32	249,60	395,84	299,98	505,16
Харківська	104,00	142,00	174,00	175,22	198,10	143,92	119,80	232,34
Херсонська	113,00	106,00	78,00	71,36	91,30	117,31	98,21	88,73
Хмельницька	270,00	362,00	315,00	282,82	256,60	257,52	224,33	277,05
Черкаська	102,00	155,00	102,00	125,54	108,50	144,57	94,14	150,28
Чернівецька	259,00	422,00	245,00	223,73	318,60	544,73	365,24	419,64
Чернігівська	114,00	183,00	103,00	125,61	97,40	144,34	98,03	100,33

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.10

Житловий фонд у розрахунку на одну особу, м² загальної площі

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	28,8	29,3	29,9	30,4	30,9	31,7	32,3	33,0
Волинська	23,1	23,9	24,4	24,7	25,3	25,5	25,6	26,2
Дніпропетровська	24,1	24,3	24,2	23,9	24,0	25,6	26,4	25,6
Донецька	11,6	11,9	12,1	12,1	12,3	12,5	12,6	8,1
Житомирська	26,8	27,0	27,2	27,4	27,8	28,1	28,2	29,0
Закарпатська	24,0	24,2	24,3	24,6	24,7	26,0	26,3	26,5
Запорізька	23,2	23,4	23,5	23,8	24,0	24,4	24,4	24,7
Івано-Франківська	25,3	25,6	26,2	26,9	27,3	28,1	28,5	28,8
Київська	34,33	35,02	35,81	36,18	36,45	37,16	36,50	37,97
Кіровоградська	25,4	25,7	26,3	26,6	27,0	27,6	28,2	28,2
Луганська	7,9	8,0	8,5	8,6	8,7	8,8	8,8	2,5
Львівська	22,6	22,6	23,0	23,4	23,8	24,7	25,8	24,0
Миколаївська	22,2	22,3	22,4	22,6	22,7	22,8	22,8	23,0
Одеська	22,4	22,5	22,6	23,7	24,1	24,8	25,1	24,9
Полтавська	25,2	25,4	25,5	25,7	26,1	26,5	26,4	26,8
Рівненська	21,8	22,0	22,3	22,3	22,8	25,4	24,2	24,5
Сумська	25,4	25,6	26,0	26,3	26,8	27,2	26,7	27,9
Тернопільська	24,9	25,5	26,0	26,4	26,7	27,7	28,0	28,6
Харківська	24,0	24,1	24,2	24,3	24,5	25,0	25,7	25,5
Херсонська	24,0	24,1	23,9	25,1	25,9	26,3	26,1	26,4
Хмельницька	26,0	26,3	27,0	27,4	29,0	30,3	30,8	30,6
Черкаська	27,5	27,7	28,0	28,2	28,5	29,4	29,5	29,7
Чернівецька	24,0	24,3	24,6	24,7	25,1	25,5	25,7	25,9
Чернігівська	28,5	28,8	28,5	29,6	30,3	31,2	31,5	32,2

Продовження додатка Д

Таблиця Д.11

**Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі
реалізованої промислової продукції, %**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	1,3	1,4	0,6	0,9	0,7	0,9	0,9	0,9
Волинська	0,6	0,6	2,2	0,3	1	0,7	1,4	1,4
Дніпропетровська	2,1	2,2	0,4	0,1	0,2	0,2	1,4	1,4
Донецька	0,4	0,4	2,6	1,3	0,3	5,2	6,3	6,1
Житомирська	2,5	2,6	1,8	0,5	0,4	0,8	0,2	0,2
Закарпатська	1,7	1,8	4,6	1,8	2,4	0,7	0,4	0,4
Запорізька	4,4	4,6	2,7	2,4	2,1	1,6	1,2	1,2
Івано-Франківська	2,6	2,7	1,3	0,4	1,1	0,3	0,5	0,5
Київська	1,2	1,3	0,8	0,8	1,4	0,9	1	1,0
Кіровоградська	0,8	0,8	2,3	1,8	4,8	4,2	4,7	4,5
Луганська	2,2	2,3	1,8	0,1	0,3	3,0	4,6	4,5
Львівська	1,7	1,8	1,9	0,8	1	0,8	1	1,0
Миколаївська	1,8	1,9	0,3	1	0,3	2,4	4,1	4,0
Одеська	0,3	0,3	1,2	0,3	1,1	1,5	1,3	1,3
Полтавська	1,1	1,2	1,9	0,2	0,4	0,2	2,7	2,6
Рівненська	1,8	1,9	0,4	0	0,2	0,1	0,4	0,4
Сумська	0,4	0,4	7,1	2	2,1	2,0	1,1	1,1
Тернопільська	6,7	7,1	2,8	0,8	1,9	0,9	2,4	2,3
Харківська	2,7	2,8	3,4	2,2	2,5	3,0	2,5	2,4
Херсонська	3,2	3,4	1,4	1,5	1,7	2,3	1,9	1,8
Хмельницька	1,3	1,4	0,7	0,1	0,1	0,7	1	1,0
Черкаська	0,7	0,7	0,7	1,1	1,7	1,5	0,8	0,8
Чернівецька	0,7	0,7	2,4	0,9	0,5	0,4	0,8	0,8
Чернігівська	2,3	2,4	2,5	1	2,7	2,6	1,1	1,1

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.12

**Кількість суб'єктів малого підприємництва
(з урахуванням мікропідприємництва), од. у розрахунку
на 10 тис. осіб наявного населення**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	55,0	56,0	51,0	55,0	59,0	62,0	60,0	60,0
Волинська	50,0	51,0	45,0	51,0	54,0	57,0	55,0	54,0
Дніпропетровська	76,0	79,0	75,0	82,0	86,0	93,0	92,0	92,0
Донецька	24,0	26,0	23,0	24,0	22,0	23,0	22,0	8,3
Житомирська	49,0	50,0	45,0	50,0	53,0	56,0	55,0	55,0
Закарпатська	46,0	47,0	38,0	44,0	49,0	49,0	51,0	50,0
Запорізька	78,0	79,0	74,0	81,0	84,0	88,0	88,0	88,0
Івано-Франківська	55,0	55,0	48,0	53,0	58,0	60,0	57,0	55,0
Київська	98,0	99,0	97,0	106,0	108,0	113,0	108,0	114,4
Кіровоградська	74,0	75,0	71,0	77,0	81,0	89,0	88,0	86,0
Луганська	13,0	14,0	15,0	15,0	15,0	16,0	15,0	14,0
Львівська	70,0	70,0	58,0	68,0	72,0	77,0	79,0	81,0
Миколаївська	87,0	88,0	84,0	91,0	98,0	106,0	100,0	101,0
Одеська	96,0	96,0	85,0	97,0	100,0	105,0	103,0	100,1
Полтавська	65,0	66,0	59,0	68,0	74,0	77,0	76,0	77,0
Рівненська	42,0	43,0	38,0	43,0	45,0	49,0	49,0	51,0
Сумська	49,0	49,0	45,0	49,0	51,0	54,0	54,0	55,0
Тернопільська	45,0	46,0	38,0	43,0	46,0	46,0	47,0	47,0
Харківська	87,0	88,0	71,0	80,0	84,0	89,0	91,0	93,0
Херсонська	73,0	73,0	65,0	74,0	76,0	79,0	76,0	74,0
Хмельницька	51,0	51,0	45,0	51,0	56,0	59,0	58,0	59,0
Черкаська	61,0	63,0	61,0	69,0	72,0	77,0	74,0	75,0
Чернівецька	43,0	43,0	37,0	41,0	43,0	45,0	44,0	43,0
Чернігівська	53,0	54,0	47,0	54,0	56,0	60,0	59,0	59,0

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.13

**Частка реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів
малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва)
в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг)
суб'єктами господарювання, %**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	27,0	26,4	28,8	28,6	27,9	26,4	27,1	26,6
Волинська	15,3	15,8	15,2	13,6	14,9	15,6	19,2	18,0
Дніпропетровська	12,3	14,1	15,6	14,8	15,3	15,6	16,5	14,6
Донецька	7,0	7,2	7,7	7,5	7,3	8,1	10,2	8,5
Житомирська	25,1	28,2	22,5	26,4	25,1	26,6	30,0	27,2
Закарпатська	19,8	19,6	28,7	30,0	29,2	29,7	31,6	30,6
Запорізька	16,5	18,0	18,2	18,1	18,1	20,5	19,7	17,7
Івано- Франківська	24,3	25,1	26,9	27,8	23,8	21,0	22,9	22,7
Київська	16,1	17,7	18,3	22,5	22,3	21,5	22,0	23,1
Кіровоградська	25,2	33,8	39,7	38,9	37,6	34,6	33,7	35,8
Луганська	13,1	22,2	19,1	28,1	30,7	31,7	30,9	30,5
Львівська	20,8	25,8	26,9	27,3	25,6	25,0	26,6	26,8
Миколаївська	25,5	27,6	24,0	26,6	27,3	27,7	24,2	22,9
Одеська	28,8	30,6	27,1	29,4	29,4	29,3	24,3	24,2
Полтавська	13,7	14,4	15,7	16,1	17,2	17,4	19,3	17,7
Рівненська	21,5	27,1	28,6	31,0	29,8	30,0	31,9	28,6
Сумська	22,0	23,2	23,7	24,3	22,6	23,2	25,1	22,9
Тернопільська	13,2	15,0	33,3	32,0	29,8	30,3	27,8	26,6
Харківська	25,5	27,2	29,4	30,1	31,4	29,8	32,8	32,9
Херсонська	39,9	44,5	39,3	41,3	39,5	40,7	41,8	36,9
Хмельницька	26,9	27,3	28,2	26,5	26,6	25,7	25,0	23,6
Черкаська	22,1	20,8	22,6	23,7	22,9	20,8	21,2	18,3
Чернівецька	36,0	38,3	38,4	38,9	37,7	37,5	36,3	34,4
Чернігівська	21,0	23,1	21,7	24,2	25,4	25,7	26,7	13,5

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.14

**Обсяги виконаних будівельних робіт,
євро в розрахунку на одну особу**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	45,2	39,4	53,3	65,1	110,5	227,6	226,5	322,2
Волинська	39,1	43,1	44,5	47,5	54,9	77,7	79,7	98,6
Дніпропетровська	94,4	72,4	68,1	100,2	144,3	216,1	184,7	210,1
Донецька	63,0	22,5	22,2	25,1	40,1	58,0	79,7	87,5
Житомирська	28,4	21,0	27,3	41,4	51,6	76,6	57,6	68,6
Закарпатська	21,2	20,3	22,5	35,9	43,3	61,0	50,0	43,4
Запорізька	45,4	37,3	34,6	49,5	69,5	78,0	60,4	70,6
Івано-Франківська	45,0	39,5	38,3	55,5	74,8	93,0	91,2	115,1
Київська	122,4	76,5	94,2	125,8	155,0	226,1	263,0	346,7
Кіровоградська	32,3	28,4	29,8	53,7	53,2	74,8	47,6	42,7
Луганська	22,8	10,1	11,1	8,9	9,1	10,7	11,0	10,2
Львівська	60,1	59,7	68,3	82,0	105,2	150,3	183,5	230,6
Миколаївська	53,9	55,3	60,3	76,0	76,2	132,7	97,4	128,8
Одеська	116,7	78,4	98,4	157,1	202,0	259,7	389,7	466,5
Полтавська	170,8	121,0	104,3	133,2	152,9	187,1	190,8	212,7
Рівненська	87,8	47,3	36,6	44,8	67,5	99	92,7	121,7
Сумська	43,8	32,4	35,8	38,0	40,6	49,6	51,9	60,4
Тернопільська	46,3	36,5	44,6	49,5	53,4	79,8	81,0	124,8
Харківська	89,4	75,4	94,2	124,1	145,0	191,8	177,1	237,6
Херсонська	26,2	20,6	21,9	31,9	36,3	61,0	41,3	44,6
Хмельницька	46,9	42,4	42,9	59,5	82,8	105,1	171,0	235,0
Черкаська	34,6	27,2	29,7	35,1	50,1	59,3	69,9	96,5
Чернівецька	57,6	42,7	39,4	4,7	49,7	80,7	78,4	56,9
Чернігівська	41,4	22,4	21,5	30,6	36,5	64,8	79,9	93,6

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.15

**Обсяги реалізованої промислової продукції, євро,
у розрахунку на одну особу**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	1212,9	1254,7	1316,5	1513,3	1641,7	1971,2	1896,4	2046,4
Волинська	797,1	730,0	756,6	867,8	925,7	1054,5	1012,4	1310,1
Дніпропетровська	3811,8	3752,2	4534,8	4953,0	5242,8	4745,3	6604,5	6987,5
Донецька	2656,2	1831,8	1757,8	2094,1	2392,4	2444,6	2065,7	3051,4
Житомирська	920,1	845,7	954,5	1105,5	1284,9	1428,3	1420,0	1576,6
Закарпатська	913,8	818,9	752,5	931,5	1340,3	1375,9	1267,6	1750,4
Запорізька	3503,9	3162,4	3082,9	3784,5	3974,5	4102,1	3863,3	5598,1
Івано-Франківська	1157,2	1037,1	952,9	1179,7	1697,4	1742,4	1605,3	2216,7
Київська	2489,7	1762,3	1984,1	2170,1	2546,8	2670,5	2875,6	2548,7
Кіровоградська	1014,0	988,2	914,5	879,1	962,2	1178,4	1215,4	1570,6
Луганська	954,4	462,2	594,6	345,4	327,9	351,7	288,2	358,1
Львівська	992,0	951,4	1009,7	1203,1	1358,6	1604,8	1719,5	1821,4
Миколаївська	2217,9	1238,8	1414,7	1554,0	1632,6	1937,0	1989,8	945,9
Одеська	891,5	923,7	871,5	942,5	962,6	1078,8	1244,7	1237,7
Полтавська	3783,6	3172,2	3543,3	4515,9	4683,4	4772,0	4375,6	5451,4
Рівненська	955,1	948,3	1051,0	1080,2	1358,5	1331,4	1473,3	1498,6
Сумська	1352,1	1148,3	1296,1	1494,9	1572,7	1468,4	1804,9	1941,2
Тернопільська	560,0	522,4	546,8	682,4	733,8	822,3	844,5	987,6
Харківська	1687,5	1726,4	1998,0	2279,3	2545,9	2788,9	2608,8	2719,3
Херсонська	718,6	668,9	855,7	887,9	912,1	942,9	1149,6	1237,8
Хмельницька	780,6	635,9	668,0	823,4	849,5	1029,9	1076,6	1145,6
Черкаська	1911,8	1596,5	1658,5	1859,6	2015,8	2814,0	2904,1	2459,0
Чернівецька	311,8	305,8	335,5	38,3	528,9	520,5	496,7	670,0
Чернігівська	1306,0	1097,1	1308,5	1527,9	1353,4	1443,1	1315,4	1252,1

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.16

Обсяги вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту, тис. тонн-кілометрів у розрахунку на 1 тис. осіб

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	4350,2	4974,4	4487,4	2531,8	6218,4	5533,1	5088,7	5671,6
Волинська	3013,0	3445,4	3522,3	3154,9	4045	4041,9	3775,3	4309,7
Дніпропетровська	6789,8	7764,1	8545	2834,5	8802	8285,2	7996,7	8124,7
Донецька	1983,9	2268,6	2750,5	2693,1	1994,6	1872,9	1662,7	1859,9
Житомирська	7133,6	8157,2	7797	3919,6	8644,9	8794,2	7843,1	8813,6
Закарпатська	4933,7	5641,6	5654,5	3031,2	5821,9	5665	5007,1	5361,2
Запорізька	3913,4	4474,9	5176,1	1795,8	5698,4	5783,8	5626,1	6392,2
Івано-Франківська	1410,2	1612,6	1716,7	2287,3	1433,3	1459,8	1426,4	1493,7
Київська	7861,2	8989,2	7990	7012,1	6698,1	7472,2	6783,9	7061,9
Кіровоградська	20269,5	23178,1	21329,3	5853,2	22023,2	22255,8	22826,5	22492,7
Луганська	523,4	598,5	993,9	1437	352,2	410,5	409,7	397,3
Львівська	4421,4	5055,8	4964,8	4188,3	5487,7	5071,9	4715,4	5394,9
Миколаївська	11001,5	12580,2	10975,6	4913,3	11941,9	12735,8	12233,3	12032,1
Одеська	6629,3	7580,6	7483,9	3581,3	7598,3	7999	7437,2	7519,2
Полтавська	5649,6	6460,3	5795,7	3344,4	5625,7	6229,1	6336,8	6239,5
Рівненська	5672,2	6486,1	6513,2	2571	6915,2	7485,3	7256,2	8068,4
Сумська	2778,5	3177,2	2174,1	1277,1	2524,9	3209,3	2833,1	2832,3
Тернопільська	1562,3	1786,5	1715,6	2192	2129,1	1589,5	1748	1975,7
Харківська	5907,1	6754,7	6986,9	2131,1	5897,1	5064,4	4820,9	4887
Херсонська	966,2	1104,9	1081,9	1970	1402,7	1646,1	1180,8	1484,1
Хмельницька	5477,6	6263,6	5903	3040,1	6610,1	6068,8	5478	5982
Черкаська	4052,0	4633,4	5104	2045,9	5971,2	6392	5873,1	6303,7
Чернівецька	1221,5	1396,8	1425,1	1283,2	1596,8	1766,4	924,1	888
Чернігівська	3259,8	3727,6	3105,7	1707,2	3939,4	4591,6	4096,6	4059,6

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.17

**Рівень утилізації, видалення відходів у загальному обсязі
утворених відходів, %**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	22,0	22,5	20,6	17,5	30,3	9,9	12,2	13,7
Волинська	22,3	22,8	23,1	18,0	25,2	7,9	7,9	8,9
Дніпропетровська	30,8	31,5	32,4	34,5	34,9	35,9	28,2	31,6
Донецька	15,9	16,2	18,7	24,1	27,7	20,5	17,3	19,4
Житомирська	19,3	19,7	21,6	21,8	19,1	23,3	16,0	17,9
Закарпатська	5,0	5,1	4,7	3,8	3,4	2,8	2,4	2,7
Запорізька	49,0	50,1	58,9	53,9	63,8	71,0	63,9	71,7
Івано-Франківська	33,3	34,0	41,1	39,3	34,3	33,5	33,3	37,4
Київська	8,7	8,9	4,7	1,9	4,0	2,1	1,9	2,1
Кіровоградська	25,3	25,9	9,0	4,0	5,0	4,7	26,4	29,6
Луганська	11,1	11,3	24,3	19,1	13,6	16,6	24,0	26,9
Львівська	12,4	12,7	19,5	26,1	18,7	18,0	16,7	18,7
Миколаївська	4,3	4,4	4,5	4,2	3,7	4,3	5,5	6,2
Одеська	4,6	4,7	3,7	5,2	8,8	8,1	11,1	12,5
Полтавська	68,5	70,0	67,3	8,0	14,2	3,2	2,2	2,5
Рівненська	20,3	20,7	19,5	23,7	17,5	18,1	6,6	7,4
Сумська	23,8	24,3	31,6	43,1	25,7	20,8	24,5	27,5
Тернопільська	17,2	17,6	10,3	5,4	14,8	26,4	24,9	27,9
Харківська	19,4	19,8	24,6	10,6	21,7	15,6	22,1	24,8
Херсонська	20,7	21,2	12,4	14,2	14,6	14,3	27,0	30,3
Хмельницька	35,4	36,2	35,5	44,1	56,7	45,3	82,6	92,7
Черкаська	60,1	61,4	57,7	60,1	54,2	56,6	57,4	64,4
Чернівецька	22,2	22,7	36,3	36,5	32,3	40,0	44,4	49,8
Чернігівська	16,3	16,7	16,6	19,4	17,3	12,0	18,0	20,2

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Продовження додатка Д

Таблиця Д.18

Кількість туристів, осіб у розрахунку на 1 тис. населення

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	12,8	14,1	17,2	24,3	26,8	33,2	17,1	19,8
Волинська	14,0	15,0	25,4	16,4	21,0	26,5	9,7	11,1
Дніпропетровська	17,3	14,1	17,7	23,4	36,2	48,1	24,6	28,4
Донецька	3,4	0,8	2,5	2,2	6,8	7,9	4,5	5,2
Житомирська	4,8	5,0	6,9	7,7	14,6	17,7	9,3	10,7
Закарпатська	9,2	8,5	9,2	11,6	20,1	22,3	11,7	13,3
Запорізька	22,0	17,5	23,0	27,4	32,7	33,3	19,7	22,7
Івано-Франківська	46,2	47,7	57,9	53,1	40,5	46,3	45,7	52,3
Київська	7,6	6,7	14,4	21,3	37,8	49,2	26,9	30,4
Кіровоградська	8,6	8,0	9,1	8,7	12,1	19,6	8,3	9,7
Луганська	0,4	0,4	0,9	1,3	2,9	4,8	1,6	1,8
Львівська	36,3	44,3	71,8	69,1	72,0	98,9	40,1	46,2
Миколаївська	7,8	6,4	7,8	10,3	16,6	22,2	9,9	11,4
Одеська	18,1	19,1	24,7	30,3	34,1	41,9	11,9	13,6
Полтавська	8,9	6,6	10,2	13,3	22,6	26,3	13,7	15,9
Рівненська	7,7	5,7	7,8	9,6	19,0	27,2	16,7	19,1
Сумська	7,6	6,7	7,9	10,1	14,8	24,0	11,2	13,0
Тернопільська	8,4	6,2	7,1	9,0	12,5	23,5	7,9	9,1
Харківська	26,1	11,4	14,9	19,2	23,1	28,5	16,5	19,2
Херсонська	14,7	11,0	15,6	19,2	25,0	27,1	13,4	15,5
Хмельницька	14,6	19,5	15,4	20,9	20,2	21,8	8,8	10,2
Черкаська	7,7	6,8	9,4	17,0	21,6	32,4	13,2	15,3
Чернівецька	18,2	17,2	21,3	22,4	32,6	30,1	8,7	10,0
Чернігівська	7,2	6,7	11,2	15,5	21,9	26,2	16,0	18,7

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Закінчення додатка Д

Таблиця Д.19

**Обсяги приватних капітальних інвестицій,
євро в розрахунку на одну особу**

Регіон	Рік							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	209,4	169,7	160,0	204,9	308,9	286,6	259,9	292,0
Волинська	192,4	224,9	193,5	198,7	229,5	369,9	241,8	295,1
Дніпропетровська	318,7	340,5	414,1	535,9	645,7	503,2	681,7	131,3
Донецька	185,2	74,4	88,3	117,9	167,9	209,9	166,7	202,6
Житомирська	131,8	114,9	132,5	178,5	184,7	196,0	176,9	214,4
Закарпатська	124,3	106,3	111,7	127,0	155,5	217,2	112,0	209,7
Запорізька	245,0	164,6	194,6	272,9	244,7	251,1	239,2	272,5
Івано-Франківська	302,3	269,4	180,6	198,6	172,3	174,5	116,9	250,4
Київська	714,5	571,7	661,0	635,6	684,7	916,1	566,1	659,2
Кіровоградська	191,3	144,6	208,2	217,4	195,6	239,7	201,2	160,1
Луганська	145,2	31,3	66,1	30,5	29,0	32,6	29,6	65,6
Львівська	230,8	198,3	232,3	274,0	308,8	346,7	239,0	313,5
Миколаївська	198,4	198,4	269,5	293,9	242,8	329,5	200,3	291,6
Одеська	233,4	149,9	208,5	245,6	244,3	230,0	244,7	262,6
Полтавська	376,9	220,6	346,6	324,6	332,1	493,3	418,7	501,7
Рівненська	141,2	114,4	153,9	167,5	165,1	110,5	526,1	414,7
Сумська	152,8	119,1	158,6	179,5	188,5	200,3	166,5	264,5
Тернопільська	143,9	132,8	140,2	201,7	219,3	257,2	201,5	268,1
Харківська	168,5	157,3	173,8	184,3	210,5	214,7	188,4	236,8
Херсонська	121,1	104,1	130,4	209,4	229,2	371,4	189,5	412,3
Хмельницька	186,8	194,6	220,4	235,2	228,6	224,1	199,6	287,1
Черкаська	152,8	132,2	157,4	184,4	247,7	269,9	171,7	255,1
Чернівецька	105,8	107,3	76,1	78,4	89,7	102,2	99,9	123,0
Чернігівська	148,0	126,3	158,9	202,4	230,1	240,6	212,8	232,9

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики.

Додаток Е

Таблиця Е.1

**Показники статистичної значущості дослідження впливу публічного інвестування
на соціально-економічний розвиток регіонів України: імітаційне моделювання комплексної дії
факторів, 2014–2021 рр.**

Інди- катор	Стандартна похибка								Коефіцієнт детермінації				Критерій Фішера				Статистика DW			
	I кластер		II кластер		III кластер		IV кластер		I	II	III	IV	I кл.	II	III	IV	I	II	III	IV
	Linear	SVR	Linear	SVR	Linear	SVR	Linear	SVR	кл.	кл.	кл.	кл.		кл.	кл.	кл.	кл.	кл.	кл.	кл.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
<i>Соціально-інфраструктурна компонента</i>																				
<i>DPR_tⁿ</i>		0,015	0,002	0,006	0,007	0,007	0,041	0,067	0,726	0,858	0,898	0,828	2,786	6,999	10,456	5,443	1,89	2,12	1,86	1,96
<i>CBI_tⁿ</i>					0,009	0,008					0,939				18,618				2,03	
<i>HBR_tⁿ</i>	0,024	0,04	0,013	0,032	0,056		0,031	0,050	0,939	0,971	0,844	0,908	18,879	41,799	6,201	11,777	2,02	2,54	2,00	2,06
<i>PEC_tⁿ</i>	0,012		0,009		0,017			0,12	0,933	0,937	0,950	0,894	16,744	17,890	23,098	10,013	2,15	1,63	2,11	1,81
<i>SIS_tⁿ</i>	0,021		0,010		0,014		0,015	0,023	0,966	0,976	0,973	0,898	26,629	49,838	44,266	10,387	1,98	1,88	1,96	2,10
<i>VTS_tⁿ</i>	0,053		0,013		0,015				0,932	0,970	0,973		16,519	39,173	44,579		1,56	1,91	2,09	
<i>LIB_tⁿ</i>		0,014	0,003			0,009	0,004		0,961	0,939	0,969	0,876	30,546	18,769	39,612	8,214	2,31	1,83	1,96	2,16
<i>CRC_tⁿ</i>				0,058						0,914				14,587				1,96		
<i>CHU_tⁿ</i>							0,087	0,019				0,945				11,886				2,41
<i>HLR_tⁿ</i>	0,006		0,006			0,016			0,976	0,974	0,924		49,302	47,142	14,651		2,45	2,03	1,62	
<i>Економічна компонента</i>																				
<i>IIS_tⁿ</i>		0,015		0,162		0,234	0,338		0,798	0,903	0,694	0,866	2,319	0,903	2,325	9,654	1,64	2,12	1,97	1,95
<i>SME_tⁿ</i>	0,022		0,021		0,261				0,922	0,956	0,896		14,194	0,956	10,366		1,88	1,69	2,02	

Закінчення додатка Е
Закінчення таблиці Е.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
$SMES_t^n$		0,046		0,034		0,023		0,066	0,816	0,772	0,907	0,924	4,986	0,772	11,618	14,496	1,96	1,86	2,16	1,87
CWB_t^n	0,120		0,093	0,151	0,134		0,194		0,942	0,959	0,947	0,806	19,774	0,959	22,037	4,635	1,96	2,45	1,99	2,03
IPS_t^n	0,059		0,065		0,074		0,116		0,897	0,904	0,897	0,968	10,254	0,904	9,750	11,548	1,99	2,01	2,13	2,36
FLT_t^n							0,090					0,968				5,698				1,56
WRU_t^n		0,061	0,041	0,067					0,762	0,848			3,465	0,848			2,13	1,99		
TUR_t^n		0,203		0,214		0,025			0,847	0,854	0,874		6,213	0,854	3,193		1,96	2,03	1,45	
PCI_t^n	0,072	0,112	0,105			0,168			0,847	0,978	0,829		6,321	0,978	5,493		1,99	2,41	2,06	

Примітка. Розрахунки здійснено в програмному забезпеченні Eviews.

Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків.

Наукове видання

Івашко Олена Анатоліївна

**АРХІТЕКТОНІКА
ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ**

Монографія

Літературний редактор *Галина Дробот*
Верстка *Ілони Савицької*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 24,18 ум. друк. арк., 23,82 обл.-вид. арк.

Наклад 300 пр. Зам. 58. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. 0669362549).

Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.